

ΤΑ

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΗΡΑΚΛΗ ΚΑΙ ΡΕΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ — χωρίς αλλοίωση, χωρίς δέσμευση, χωρίς σκοπιμότητα, χωρίς δειλία, χωρίς λογοκρισία, από τον Ρ. Καταπληκτικό σκίτσο-μαγική εικόνα του Μπόστ., όπου ξεγυμνώνεται προκλητικώτατα, σε σκιοταδιστικό «στηπ-τή», ή «έλευθερία» Αύγη της άντεπαναστατικής «Άριστεράς» μας, θά βρήτε αν διαβάσετε τη δεύτερη παράγραφο της Κριτικής του Τύπου μας, στη σελίδα 131.— Ένδιαφερώτατη κι αποκαλυπτική **ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ** του Μίκη Θεοδοράκη, «άρχηγού» των Λαμπράκηδων, και της Κεντρικής Επιτροπής της **ΕΔΑ**, βγαλμένη από εξέλιξη συνεχής «μαγνητοταινία» με κάθε πιστότητα, θά διαβάσετε στο επόμενο τεύχος μας, γιατί σ' αυτό δέ χώραγε, και προτιμήσαμε την αποκαλυπτικότερη για τὸ ἀντισυνταγματικό κι ἀντιδημοκρατικό «διάγγελμα» του βασιλιά: **ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ** του προέδρου της κυβέρνησεως κ. Στέφανου Στεφανόπουλου, μαζί με τὰ **ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΒΑΣΙΛΙΑ**, στις σελ. 136-8, και φυσικά τὸν **Σέσωφ**, που καταφέραμε, έτσι, νὰ δώσωμε δλόκληρο, με τὰ περιφρονηματικά του μεταφρασμένα ειδικά για τὰ Νέα Ἑλληνικά, ἀπὸ τὸν Κ. Κουκιδῆ. — **ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ**: Κριτική τοῦ ἀριστοτελικοῦ Ὁργάνου με μελέτη **Μὲς ἀπὸ τὸν Bergson**. Χαριτωμένος γλωσσολογικός **Διάλογος** τοῦ «Σύν» καὶ τοῦ «Πλήρ», για τὸ πρόβλημα τῆς Ὁρθογραφίας μας», ἱστορικής εἴτε μὴ κ.λ., ἀπὸ τὸν Βασίλη Φόρη, τοῦ Ἰνστιτούτου Νεοελληνικῶν Σπουδῶν τῆς Θεσσαλονίκης, μαζί με μίαν Ἀπάντηση για μερικά οὐσιώδη καὶ θεμελιακώτερα,

σὲ συνάρτηση με τὴν ὅλη «ἐκπαιδευτική» μας «μεταρρύθμιση» καὶ τοὺς κύριους φορεῖς τῆς. — **ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ**: Σπουδαίας θεωρητικῆς σημασίας **Συζήτηση για τὸν Ἀντικονφορμισμό καὶ τὴν Ἐπανάσταση**, με τὸν συνιδρυτὴ τοῦ «Κομμουνιστικοῦ Κόμματος» Ἰταλίας, μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν Τάκη Μιχ. Κύρκο για τὰ Νέα Ἑλληνικά, ἀπ' τὰ Ἰταλικά: **Ψωμί καὶ κρασί με τὸν Σιλόνε**. — **ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ**: "Ἐνα διή-

γημα τοῦ Ρένου: **Χριστίνες**. Καὶ ἄλλα Ἐνάριθμα τοῦ Ἡρακλῆ Ἀποστολίδη. Καὶ ποιήματα: τῆς Τατιάνας Μιλλιέξ, τοῦ Τ. Κατελάνου, τοῦ Λ. Χρυσολούρη. — **ΠΟΛΙΤΙΚΗ**: Τὸ ἀνελεύθερο «διάγγελμα». **Κριτικὴ** στὰ ἀντικαθεστωτικά σημεῖα—**Ποῖός εἶναι μαζί σου, βασιλιά;** — **ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ**, ὅπου κατα-

γράφεται ὁ ἀπίθανος δημοσιογραφικός ξεπεσμός μας, ἡ σκοπιμότητά στην «εἰδησεογραφία», ἡ δουλεία τῶν ἐν ἐνεργεία «δημοσιογράφων», ὑπὸ τὸ πρῖσμα μιᾶς βασικῆς θέσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ χρέους: **Ὁργανώστε τὴν Ἀντίσταση τῆς Δημοσιογραφίας μέσα ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες!** — **ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΝΤΥΠΟΥ**, ἀπὸ τὸν Ρ.: **Εἰρωνεία ἀντὶ πετρέλαιου, Σοσιαλορεαλιστικὴ πεζογραφία «ποιότητας», Ἀθλιότητες «ποίησης»**, **Tu Fu κ. ἄ.** — **ΘΕΑΜΑΤΑ ΚΙ ΑΚΡΟΑΜΑΤΑ**, ἀπὸ τὸν Πάρι Τακόπουλο, μ' ἕνα φραγέλιο στὸ χέρι για τὶς νέες ἐμετικές φτηνείες τῆς ἀκατάσχετης θεατρικῆς καὶ κινηματογραφικῆς ἐκπτώσεως. — **Προσωπογραφίες, σκίτσα, βινιέτες, σύμβολα κ.λ.**: Θέρμπερ, Π. Σορίν, Κόνντογλου, Μόραλης, Δάβνης, Δαβρίας, Σόφη Ζαραμπούκα, Νόρα Βαρβέρη, Μπούκη Θεοδοσιάδου κ. ἄ.

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΡΕΝΟΣ ΗΡ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ : ΠΑΡΙΣ ΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ - ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 5, 318-483

*Υλη, έντυπα κ. λ. : Ρένος 'Ηρ. 'Αποστολίδης. 'Εμβάσματα, έπιταγές, συνδρομές : Βία Ρ. 'Αποστολίδη, Μηθύμνης 43 / ς', 'Αθήναι 823, τηλ. : 846-977, 318-483. *Υλη άνθολογιών : 'Ηρακλής Ν. 'Αποστολίδης, Μηθύμνης 48, τηλ. : 876-053. 9-1, 5-8 μ.μ. Γραμματεία-διαχειρίσις : Σοφοκλέους 5 / ε', γραφεία 6-8, 'Αθήναι 122, τηλ. : 318-483. 9-1, 5-8 μ.μ. Τυπογραφεία : Χρ. Μανουσαρίδης, Μπενάκη / Σόλωνος 122, 631-694. Κλισέ : Θ. Χατζηιωάννου, Χρυσοσπηλιώτισσας 7 / γ', 235-490. Πίεσις έξωφύλλου : 'Αδελφοί Ρόδη, Κεραμεικού 40, 522-512. Βιβλιοδεσία : Μ. Δημητρομανολάκη, Πέλοπος / 'Ακροπόλεως 48, 571-996. - Το περιοδικό είναι μηνιαίο. Βρίσκεται στα περίπτερα, στα ύποπρακτορεία έπαρχιών του Νέου πρακτορείου έφημερίδων και περιοδικών, και τα βιβλιοπωλεία. Τιμή του τεύχους αυτού : δρχ 15. Συνδρομές, μόνο προπληρωτές, 12 τευχών τής ίδιας τιμής : 180 δρχ για την 'Ελλάδα, 250 για το έξωτερικό. — Χειρόγραφα δέν επιστρέφονται, δοκίμια δέν δίδονται, άνάτυπα δέν γίνονται. ΤΝΕ έχουν ίδιαν άντιληψιν εύθνης και δέν θεωρούν ότι «καλύπτονται» ως πρὸς αὐτήν με την ύπογραφη όποιουδήποτε άλλου. — Κείμενα δίχως ύπογραφή, είναι όλα του Ρ. Α. — 'Επιτρέπεται έλευθέρως ή άναδημοσίευσις όποιουδήποτε κειμένου (ΤΝΕ δέν άντιλαμβάνονται την έννοια : πνευματική ιδιοκτησία), ύπό τόν μόνον όρο : τής παραπομπής εις ΤΝΕ. — Δωρεάν και τιμής ένεκεν δέν δίδονται.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ'

'Αθήναι, Φεβρουάριος '66

ΤΕΥΧΟΣ 2

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

- χωρίς άλλοίωση
- χωρίς δέσμευση
- χωρίς σκοπιμότητα
- χωρίς δειλία
- χωρίς λογοκρισία

ΤΟ ΧΕΙΡΟΤΕΡΟ ΕΙΝΑΙ πού ή πολιτική ύποκατάστησε τή σκέψη — άν είναι νοητό (κι όμως έγινε!) — κι από την άτομική άνεξαρτησία, την προσωπική γνώση και κρίση και συλλογισμό, παρ' όλο πού κανείς δέν μπορεί νά τὸ συλλάβη (άν έχη λίγη έλευθερία αυτόφυτη μέσα του), νά προτιμᾶται ή παραταξική, ή κομματική ένταξη και δούλοισις σ' έτοιμες «γραμμές» και σχήματα νοῦ πιθήκων και ήθους άγελαιών ζώων.

Ψεφαια, οί καιροί είναι έξωστρεφείς. Γι' αυτό κ' ή πτώση τοῦ προσωπικοῦ διαστολισμοῦ πάνω στα πράγματα (πάντως εκείνου πού έκφράζεται), ή τόση άτόνηση τοῦ κριτικοῦ ένδιαφέροντος γενικώτερα, συναφῶς ή μείωση τοῦ άναγνωστικοῦ κοινού κάθε είδους έντύπου, έκτός τών ήμερήσιων λαχανοφυλλάδων, πού, αντίθετα, ή κυκλοφορία τους τοῦλάχιστον ύψώθηκε — άγνωστο άν διαβάζονται κιάλας — άλλ' είναι τοῦτο έπιβεβαιωτικό ίσα-ίσα τής έξωστρέφειας.

Είναι, έξ άλλου, πολύ χαρακτηριστικό, πῶς ή ποίηση, πού μᾶς κατέκλυζε ως τὸ '61-'62, άπότομα κατεστάλη, κι άν ακόμα βγαίνουν συλλογές — όχι και λίγες — πάντως βγαίνουν πολύ λιγώτερες και, τὸ σπουδαιότερο : χωρίς, για την ώρα, νέους σπινθήρες.

Πῶς φτάσαμε στην ποίηση ; *Η πῶς, ξεκινῶντας απ' αὐτήν και τὸ μυστικό χῶρο

της, μπορούμε να φτάσουμε στα πράγματα, και τὸν τάχα «μη μυστικό» χώρο τους (κινδυνεύοντας κιόλας να μᾶς ποῦνε λογοτέχνες¹, δηλαδή «μη σοβαρούς» περίπου, οἱ «πολύ θετικοί» μας ἀνθρώποι, πού βαστᾶνε τὴ ζωὴ ἀπ' τὰ γεννητικά της ὄργανα);..

Μὰ γιατί ἡ ποίηση εἶναι σημάδι, εἶναι ἐσωστρέφεια - και σ' ἐποχὲς ἐξωστρεφεῖς πάντα σιγᾶ καὶ ληθαργεῖ (ἢ, τὸ πολὺ-πολύ, ἀναδιπλώνεται). Τώρα, βέβαια, οἱ «κοινωνιολόγοι» μας τῆς τελευταίας μόδας δὲν τὰ ξέρουν κάτι τέτοια «διδόμενα» περὶ κοινωνικοπολιτικῶν «προτοσές» σὰν τὴν ποίηση, λογουχάρη, καὶ τὰ ὁμαδικὰ ψυχολογικὰ σημάδια ἐξωστρέφειας ἢ ἐσωστρέφειας.² Ἐ, δὲν πειράζει· ἄμα συμπληρώσουν τίς σπουδές τους μὲ καμμιά οὐσιαστικώτερη «ἐπιμόρφωση» τοῦ «πολιτικοεπιστημονικοῦ» σοβᾶ τους, καὶ φτάσουν ποτὲ στὰ ὄρια καὶ καμμιάς προσωπικῆς σκεψούλας (ἢ σαλέματος πρὸς κάποια σκεψούλα), θὰ τὰ βροῦν καὶ θὰ τὰ μάθουν³.

Στὸ μεταξύ ἐμεῖς — πού δὲ φοβόμαστε ἐπιτέλους καὶ μὴ μᾶς ποῦνε πνευματικούς (δηλαδή «ἄχρηστους», ἀκόμα καὶ γιὰ «κειδικούς συμβούλους» ἢ κενούς «ἐγκεφάλους» ἢ «ἐμπειρογνώμονας», κατὰ τὸ νέο ὄρο τοῦ κηφηναριοῦ, αὐτῆς ἢ ἐκείνης ἢ ὅποιας κυβερνήσεως τοῦ Τόπου) — ἄς δοῦμε πάλι τὰ πράγματα. Ἐννοῶ: στὴ ρίζα· ὄχι στὴν ἐπιφάνεια. Σ' ἐκεῖνο πού εἶναι, ὄχι σ' ἐκεῖνο πού φαίνεται (ἢ: σερβίρεται γιὰ νὰ φανῆ τέτοιο ἢ τέτοιο, κατὰ τὰ συμφέροντα καὶ τίς σκοπιμότητες).

Παράξενα, λοιπόν, ἡ ποίηση ἐσίγησε, πρὶν δυὸ-τρία χρόνια, καὶ σπινθηρες νέοι ἐπαψαν ν' ἀνεβαίνουν - ἢ φυσαλίδες, νὰ ποῦμε, ὑγροῦ πού τείνει στὸ βρασμὸ, καθὼς φαίνεται νὰ τὸ πιστεῦν, κάτω ἀπὸ παράλληλη ἐκφρασὴ του γιὰ τύπους-ζώπυρα καὶ τύπους-ἐνζυμα μιᾶς ἐκρηκτικῆς ἐποχῆς, ὁ Ντοστογιέβσκι, στὸ *Σημειωματάριο τῶν Δαιμονισμένων*: «Ἡ μᾶζα τοῦ λαοῦ ζῆ ἄμεσα, ἤσυχα καὶ βολικά, ἀπὸ γεννησιμοῦ τῆς· μὰ μόλις ἐμφανιστῆ μέσα τῆς ἢ κ ἰ ν η σ η [], πάντα βγάξει αὐτοὺς τοὺς τύπους»³ (σὰν τὸν Σταυρόγιαν - ἢ σὰν τὰ νέα σπέρματα ποίησης θάλεγα γὰρ: σπινθηρες).

Μὴ μοῦ κακοκαρδίξεστε, «θετικοί» μου!.. Ἐμεῖς ἐδῶ δὲ βγάζουμε φυλλάδα γιὰ καθημερινὴ «πρακτικὴ» χρῆση κανενός. Βγάζουμε — ἢ πᾶμε νὰ βγάλουμε, μ' ὅλη μας τὴ δύναμη καὶ τὸ κατευθεῖαν ἀντίκρουσμα τῶν πραγμάτων — κάτι ἀπ' τὴν οὐσίαν τῶν Καιρῶν, πού καταβαραίνουν πάνω μας κ' εἶναι ἄδηλο πού μᾶς τραβοῦν... Βγάζουμε κάτι δ ὕ σ κ ο λ ο δηλαδή σὰν ἔντυπο - μὰ ἔχουμε καὶ τὴ συνείδηση ἡσυχῆ, γιὰ τὴν ὄχι μόνον ἐμεῖς παρὰ κ' ἐσεῖς, ὅσοι παλεύετε νὰ νιώσετε καὶ νὰ πιάσετε τὸ σ ῶ μ α τῆς στιγμῆς μας μὲ τὰ ἴδια σας τὰ χέρια, ξέρετε πὼς δὲν εἶναι δικιά μας ἡ «δυσκολία», δὲν εἶναι τῆς ἐκφρασῆς μας ἢ τοῦ μυαλοῦ μας - τ ῶ ν π ρ α γ μ ᾶ τ ω ν εἶναι.

Ἄλλωστε, νὰ ἡ εὐκολία, δίπλα σας, πρόχειρη, θελκτικὴ κ' ἐντυπωσιακὴ κάθε μέρα στὶς βρωμοφυλλάδες τῆς ἐπιφάνειας καὶ τῶν ἐτοιμιῶν «θέσεων» γιὰ ἀτιμήτους ὀλιγῶν τῶν παρατάξεων. Στὴν παρακάτω γειτονιά δηλαδή, καθὼς λέν σ' ἐκεῖνο τὸ παιδικὸ κεράκι πού γυρεύαμε ν' ἀνάψουμε στὸ παιγνίδι - θυμᾶστε;.. («Ἡ ἀδὲν εἶναι ἴδιον σοβρῶν ἀνθρώπων» καὶ τοῦτο πάλι: νὰ θυμοῦνται τὸ παιδί;.. Ἡ δὲν ἔχει σχέση καμ-

1 «Ἀπὸ δῶ οἱ κύριοι Ἡρακλῆς καὶ Ρένος Ἀποστολίδης, *λογοτέχνες καὶ τὰ ρέστα!*..» (σὲ ὕψος «ἀλληλοκατανόησεως») ἦταν ὁ ἀτίτλος» πού μᾶς ἔδωσε, ὄχι ἄλλος, π ρ ὀ β ε δ ρ ο ς κ υ β ε ρ ν ἡ σ ε - ὡ ς - ὁ κ. Στέφ. Στεφανόπουλος, ὅταν μᾶς συνέστησε κάποιο γερνόντιο «πυρογρό» του, στὶς 3 Ἰανουαρίου πού τοῦ πήραμε τὴν ἀποκαλυπτικὴ γιὰ τὸ ἀντισυνταγματικὸ καὶ ἀντιδημοκρατικὸ βασιλικὸ διάγγελμα συνέντευξη τῶν σελίδων 136-7 τοῦ τεύχους τούτου. Καὶ προσέθεσε μάλιστα, πὼς «θεωρεῖ κ α κ ὀ γιὰ πολιτικὸ τὸ ν ἄ δ ι α β ἄ ζ η, νὰ εἶναι πνευματικός» καὶ ὁ ἴδιος τοῦλάχιστον συνιστᾶ στοὺς νέους βουλευτὲς νὰ μὴ δ ι α β ἄ ζ ο υ ν - β λ ἄ π τ ε ι !..» Δὲ συνελάβαμε, ὁμολογοῦμε, κανένα «χιοῦμορ» σὲ τέτοιες ἀθλιότητες, ἐμεῖς οἱ «λογοτέχνες καὶ τὰ ρέστα» - ἀπὸ ἀνθρώπους πού ἀσκοῦν τὸ «πνευματικώτερο», ὑποτίθεται: «κυβέρνηση πολιτείας»!.. Τότε τὶ οἱ ἐκδορεῖς;..

2 Καὶ ἐφόσον, βέβαια, δὲ θάχουν γλυστρήσει πρὸς πολιτικὴ νεροχότα, γιὰ τὴν ἐπίδοση στὴν ὁποία ἰσχύουν οἱ συμβουλές π ρ ο ἔ δ ρ ω ν τ ῶ ν «κυβερνήσεων» μας — ὄχι κ α τ ῶ τ ε ρ ω ν στὴν κοινωνικὴ μας κλίμακα — περὶ «β λ ἄ β η ς ἀπ' τὸ ὅποιο διάβασμα καὶ πνευματικότητά»!..

3 Ντοστογιέβσκι, *Οἱ δαιμονισμένοι*, ἔκδ. Γκοβόστη, δ' 258.- Βλ. καὶ στὸ *Κατηγορῶ μου*, «Μύθος καὶ αὐτοπαιδεία τῆς ἐφηβείας», 225-78.

μιά μὲ τὰ πράγματά μας κανένα παιδί πιά μέσα μας - και πῶς θὰ φτάσουμε ἔτσι στὰ «θετικά» πράγματά μας;..)

Λέγαμε, λοιπόν, πὼς ἀπὸ ἓνα σημεῖο κ' ἔπειτα — πάνω-κάτω : πρὸ τριετίας-τετραετίας — ἡ ἐσωστρεφῆς ροπή ἔγινε ἐξωστρεφῆς· κλείσαν τὰ τετράδια τῆς ποίησης οἱ νέοι, και ξεχύθηκαν στὸ δρόμο· πήρανε νούμερα — μεγάλα ξύλινα νούμερα φλεγόμενα — τὰ συνδύασαν, τὰ σηκώσανε ρόπαλα ἢ σταυρούς ψηλά, και τὰ κατάφεραν, κούτσουρα-πελέκια, κατακέφαλα τοῦ κατεστημένου! Ἄρκεσε τὸ ἓνα-ἓνα-τέσσερα, και τὸ Χάρτινο ἔπεσε!..

Ὅταν, χρόνια πρὶν, ἐμεῖς τὸ λέγαμε, πὼς ἡ ποίηση κ' ἡ συμπύκνωση στοχασμῶν βαθειᾶς μεταλλαγῆς εἶναι γόμωση και συσώρευση ἀνατιναχτική, πού θὰ σᾶς κάνη συμπαραλία, ἔσεῖς οἱ «θετικοί» μου τῆς Realpolitik, ἢ τῆς ψευτοαναπτύξεως μὲ δυὸ στραῖτες κακοφτιασμένες κ' ἓνα μάτσο κακομελετημένα Mont Parnés, ὑπομειδιούσατε συγκαταβατικά γιὰ τὴ λογιότητά μας και κρατούσατε — και τότε — γερὰ τὸ Φλούδι ἀπ' τ' ἀποκατιανὰ πού δὲν ἔχει!.. Ὅμως ἡ ποίηση σᾶς ἀνατίναξε - ἔτσι κ' ἔγινε ἐξωστρεφῆς!

... Τώρα ἐγὼ κυνηγᾶω νὰ βρῶ τὴν ἴδια ποίηση στὰ πεζοδρόμια... Ἐκεῖνο πού εἶναι ποίηση στὰ πεζοδρόμια, ὄχι ξεροκούραδο φορμαλιστικῆς πολιτικῆς στειρότητας και «γραμμῶν» ὁποιωνδήποτε «ἐκ τῶν ἄνω»!

ΑΝ ΤΟ ΚΑΛΟΣΚΕΦΤΗΤΕ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΚΙ ΑΥΤΟ: ἓνα ἔντυπο πού δὲν ὑπηρετεῖ, ὅπως ὄλα τ' ἄλλα, τὸ σφυροκόπημα καρφιῶν-θέσεων τῆς πολιτικῆς ἐπιφάνειας σὲ ξυλοκέφαλα (πρὸς ὑποκατάσταση σκέψεως πού δὲν ἀνθίζει ἀπὸ ξυλοκέφαλα), παρὰ πάει νὰ βρῆ και νὰ πιάσῃ ἐκεῖνο πού ὑπόκειται τῶν γενικῶν ροπῶν και πολιτικῶν μετατάξεων - ἐκεῖνο πού κινεῖ ἀπὸ βάθους τὴν ὑπόθεση (ἓνα σύμπτωμα τῆς ὁποίας εἶναι και ἡ τέτοια ἐπιφάνεια)... Κοινωνικὸ ἐπίσης, γιὰτι και στὴν ἐξωστρεφικότερη ἱστορικὴ στιγμή ἑνὸς λαοῦ κ' ἑνὸς τόπου ὑπάρχουν πάντα τὰ πρόσωπα-ζώπυρα και τὰ πρόσωπα-ἐνζυμα, πού προσωπικὰ σκέφτονται — και πῶς ἄλλιῶς ἢ σκέψη; — και προσωπικὰ ἀνερευνοῦν, πού προσωπικὰ ἀκόμη και στίς πιδὸ κοινὲς ὑποθέσεις ρίχνονται, συμπράττουν, μετέχουν, «αυτίζονται» κιόλας, και ἄρα, πέρα ἀπὸ ἐπίφαση κραυγῶν, ἀφρῶν, φανατισμῶν, «γραμμῶν», «ἐπισημάνσεων», προκαταλήψεων, «ἀντιρρήσεων», χρειάζονται πάρα πολύ, και τὰ ἴδια στὸ ὄλο (γιὰτι τὸ ζυμοῦν) και σ' αὐτὰ ἡ ἀκεραία ἔκφραση τῆς προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας (γιὰτι τὰ ζυμοῖ ἐπίσης και τὰ στερεώνει).

Ἄλλ' εἶναι σὰν γλαῦκα εἰς Ἀθήνας — ἡ περιστέρι σὲ προπαγάνδα «εἰρήνης», θὰ λέγαμε σήμερα — τὸ νὰ διαπιστώνῃ κανεῖς, ἄλλη μιὰ φορά, πὼς τίποτα ἐντέλει δὲν εἶναι ἐξωκοινωνικὸ - οὔτε τὸ πιδὸ «ἀντικοινωνικὸ» βεβαίως πρὸς συγκεκριμένη κοινωνία, οὔτε τὸ πιδὸ «ἀρνητικὸ» καθὼς λέν (κ' ἔννοοῦν ἀπλῶς — ἀλλὰ τὸ καλύπτουν — : τὸ πιδὸ ἓνα ντίο τους και δημιουργὸ κόσμου ὅπου αὐτοὶ θ' ἀποτελοῦσαν ὄχι κἂν «ἀρνηση» παρὰ ὕλη ἀδρανῆ).

Ταῦτα, γιὰ κείνους πού μὲ εὐκόλη τσίχλα στὸ στόμα ἀπὸ μικροὶ — μὲ τέτοια «παιδεία», και τέτοιες ἀνοησίες πού τοὺς σφυροκοπᾶν διαρκῶς στὸ ξυλοκέφαλο τὰ μεγάφωνα τῶν ἐντάξεων και τῶν ὑποδουλώσεων — ψελλίζουν τὸ «ἀρνησις» και «ἀντικοινωνικὸ» γιὰ ὅ,τι δὲν εἶναι κατάφαση και συνοδοιπορία στὴν ἀνοησία και στὴν κοινωνία πού αὐτοὶ συνιστοῦν, και θέλουν νὰ ἐπεκτείνεται και νὰ ἐπιβιώνῃ.

Τόχω πῆ και βαριέμαι νὰ τὸ ξαναλέω (μὰ οἱ νέοι κ' οἱ ἀσυλλόγιστοι εἶν' ἀτέλειωτοι, και τὸ καθημερινὸ σφυροκόπημα ἀπὸ τὰ μεγάφωνα στὰ ξυλοκέφαλα ἀποδοτικὸ):
1. Πὼς ἡ Ἀρνηση, κατ' ἀρχὴν, γιὰτι δὲ σᾶς ἀρέσει;.. Ποιὸς τὴν καταδικάσε;.. Μὲ ποιά ἐπιχειρήματα; Ποιὲς ἀποδείξεις; Οἱ παπάδες; Οἱ χρηστομάθειες ἑνὸς κρατοῦντος κόσμου, πού φυσικὰ δὲν ἤθελε ν' ἀκούῃ ὄχι ἀπὸ «ἄταχτα» παιδιὰ του, μὰς και τέρματιστῆ ποτέ;.. Ἀναλύσατε ποτέ σας, μέσα σας, μὲ ἐπιμονή, ποῖός σας φύτρε

— ποιοί σᾶς φύτεψαν, και για τί σᾶς φύτεψαν (κι από ποιά εποχή βιολογικῆς υποταγῆ σας μὲς σ' ἓνα λίκνο) — τὴν τάχα ἀπώθηση πρὸς τὴν Ἀρνήση;.. Δέν εἴστε διαλεκτικοί; Δέ σκεφτήκατε ποτέ πὼς ρεῦμα μονοπολικὸ δὲν ὑπάρχει;.. Δέ σκεφτήκατε ποτέ τὸ θάνατο; Πὼς συντελεῖ ὅσο κ' ἡ ζωὴ στὴν ὑπαρξὴ τοῦ κόσμου τούτου; Δέ σκεφτήκατε ποτέ πὼς τὸ Ὅχι, ὄχι τὸ Ναί, ἦταν τὸ νεῦρο τοῦ Προμηθέα; Θέλετε νάστε μὲ τοὺς «Θεοὺς», τοὺς παχυλοὺς κρατοῦντας ἀσφαλεῖς ἐκεῖ στὸν Ὀλυμπο; Ὅχι μὲ τὸν Προμηθέα; Προτιμᾶτε ὑποταχτικοὶ τῶν «Θεῶν», δίχως φωτιά, ἀντισημένοι στὰ δύο σας πόδια, μὲ τὴ φωτιά στὸ χέρι;.. Δέ συλλάβατε πὼς τὸ ὄργανο τῆς δημιουργίας τ' ἀρτᾶ κανεὶς μὲ Ἀρνήση!.. Τί Ἀρνήση εἶν' ἡ φωτιά, τὸ συλλογιστήκατε;.. Τί δύναμη πλάσης ἡ φωτιά;.. Καὶ δὲ διαβάσατε ποτέ σας Μίλτωνα;.. Ποτέ μεγάλη αὐτοκρατορικὴ ρητορεία τοῦ Ἐωσφόρου;.. Δέ σκεφτήκατε ποτέ, πὼς συνεργὸς τοῦ Κόσμου εἶν' ὁ Ἄρχων τῆς Ἀρνήσεως;.. Γιατί δεχτήκατε ἀβασάνιστα τὴν προπαγάνδα τῶν μεγαφῶνων καὶ τῶν ἀμβῶνων τοῦ Ἄρχοντα τῆς Θέσεως;.. (Μὴ θὰ μοῦ πῆτε πὼς δὲν τοῦ πρέπει ὁ τίτλος; Πὼς εἶναι καὶ κάτι παραπάνω ἀπὸ «θέση»; Πὼς εἶναι, τάχα, καὶ ἄρνηση) ὁ Ἄρχων τοῦ Κόσμου;.. Μὴ θὰ μοῦ πῆτε, δηλαδή, πὼς τὸν ἐγκλείει μέσα του τὸν Ἐωσφόρο τῆς Ἀρνήσεως ὁ Θεὸς ἢ ὁ Κόσμος;.. Ἐ, πέστε μοῦ το λοιπὸν αὐτὸ - κ' εἴστε σύμφωνοι ἀκριβῶς μαζί μου!)

Και

2. Ἀρνήση τοῦ Κακοῦ εἶναι Θέση. Εἶναι ἄνθος τῆς Θέσεως καὶ τῆς Οὐσίας — ἐκρηξὴ καὶ ὀργὴ τῆς Οὐσίας. Δικαιότης. Κόσμος ἀκριβῶς, στὸ Χάος.

Φτύστε, λοιπόν, αὐτὴ τὴν τσίχλα. Μὴ σᾶς «ικανοποιῆ» τόσο, γιατί σᾶς καθιστᾶ μηρυκαστικά. (Κ' ἐκεῖνα μηρυκάζουν τροφὲς τοῦλάχιστον... Ἐσεῖς: τὴ φενάκη τῆς γλώσσας καὶ τῶν σιαγόνων σας.)

Σ' ἐκείνους ποὺ λέγουν «ἀρνοῦνται τὰ πάντα», «χτυποῦν πρὸς ὅλες τὶς πλευρές», δώστε ἀπὸ δῶ τὴν ἀπόκριση: Ὅχι τὰ πάντα, μὰ ὅ,τι κακὸ καὶ μηδενικὸ - ὅ,τι κενὸ καὶ ἀπουσία καὶ νοθεία;», πέστε: «Ἄν κρῖνονται ὄλα, ὄλα!» ('Ἀλήθεια' θάθελα κάποτε νὰ ρωτήσω τοὺς πιθήκους αὐτῆς τῆς «λογικῆς»: βάσει ποιαῖς ἀρχῆς — τοῦ ἀριστοτελικοῦ, τάχα, ἢ τοῦ διαλεκτικοῦ Ὀργάνου; ἢ ποιοῦ ἄλλου; — ὅταν γίνονται «πολλά», ἢ καὶ «ὄλα», τὰ κρινόμενα κατ' οὐσίαν καὶ ἀπορριπτόμενα ὡς φυράματα κακὰ ἢ ὡς: ἀνούσια ὄλας καὶ μηδενικά, παύουν νὰ εἶναι «ὀρθῶς» κρινόμενα καὶ «δικαίως» ἀπορριπτόμενα; Θὰ ἤθελα νὰ τὴ μάθω κ' ἐγὼ τὴν ὑπερνούστατη αὐτὴ λογικὴ ἀρχή, κατὰ τὴν ὁποία τὰ περισοτέρα «σωστά» εἶναι λιγώτερο «σωστά», καὶ τὰ ὄλα «δίκαια» διόλου «δίκαια», γιὰ νὰ μῶ κ' ἐγὼ στῶν πιθήκων τὴν πόλη, μὲ τὸ δικαίωμά μου! Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ χαριτολογοῦμε σὲ ζωολογικὸ κῆπο τώρα: ποῖαν ἀξία ἔχει γιὰ μιὰ κρίση οὐσίας ὁ χαρακτηρισμὸς «ἀρνητικῆς»;.. Δηλαδή — γι' αὐτό; — «ἐσφαλμένη»; Μόνο καὶ μόνο γιατί «ἀρνητικῆς», «ἀπορριπτικῆς»;.. Ἐκπληκτικὲς «λογικὲς ἀρχές» — ἀνέκαθεν — τὰ ξυλοκέφαλα τῶν πιθήκων μου!.. Κι ἀκόμα μᾶς τυραννοῦν — σὰν ἀρχές «νοήσεως», ὄχι ἀνοησίας!..)

Ⓜ ΑΛΕΓΕ ΚΑΝΕΙΣ: «Μὰ τί δηλαδή; Ζητᾶτε γιὰ τὴ Μεταβολή — τὴν κοινωνικὴ, τὴν πολιτικὴ, τῆς ζωῆς καὶ τῆς πράξεως, τὴ ριζικὴ — αὐτὸ τοῦτο μεταβολὴ τοῦ Ὀργάνου; Τῶν κατηγοριῶν τοῦ Νοῦ;»

Καλοὶ μου, «ἐμεῖς» τὸ «ζητᾶμε»; Σὰ νὰ εἶναι κάτι ποὺ «δὲν συμβαίνει ἀπομόνοτου», καὶ ἀπὸ δεκαετίες τώρα μέσα σ' αὐτὸ τὸν αἰῶνα δὲν ξετυλίγεται, καὶ χρειάζεται «ζήτηση», ἀπὸ «κάποιους»; Ἡ τὰ πράγματα τὸ θέτουν, καὶ σιγά-σιγά ὄλο ἐναργέστερα τὸ ὑποβάλλουν (μέχρι πλήρους ξύπνου), σὲ ὄλο καὶ περισσότερους ποὺ δὲν μένουν κλειστοὶ πρὸς τὰ πράγματα;..

Νὰ κάνω πιὸ συγκεκριμένη τὴ σκέψη μου (ἔστω καὶ μὲ κίνδυνο νὰ τὴ λαθέψω); :

Ἡ ἐπανάσταση ποὺ τελεῖται στὰ πράγματα κινεῖται ἀπὸ πολὺ βαθύτερα, καὶ ἀπὸ μακρυνοὺς καιροὺς τώρα θέτει αὐτὸ τοῦτο νέες κατηγορεῖς τοῦ Νοῦ. Ἐνῶ ἡ φε-

ρόμενη ὡς «ἐπανάσταση» στὴν κοινωνικοπολιτικὴ ἐπιφάνεια δὲν εἶναι τῶν νέων παρὰ τῶν παλαιότατων (κι ἀχρηστευμένων ἀπ' τὶς ἐμπράγματες ἴσα-ἴσα ἐξελιξείς) κατηγοριῶν τῆς Ratio.

Νὰ τὸ ὑποστατικέσουμε ; :

Ἔστω σὲ κάποιες ἔσχατες ἀπολήξεις λοιπόν, ἡ Ratio, ὅποτε ζετύλιξε, μὲ ὑψηλὸ βαθμὸ συνέπειας στὶς ἴδιες τῆς ἀρχές, μιὰ *πρακτικὴ* — πολιτικὴ εἴτε κοινωνικὴ, ὀργανωτικὴ εἴτε παιδευτικὴ, ἐθνικὴ εἴτε παραταξικὴ εἴτε διεθνικὴ, μὲ φορεῖς αὐτοὺς ἢ ἐκείνους, τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ βασικοῦ προσδιορισμοῦ (οἰκονομικοῦ, «τάξικου», πολιτιστικοῦ, συντηρητικῶν εἴτε «ἐπαναστατικῶν» θέσεων καὶ τελῶν) — δὲν παρήγαγε παρὰ ἀ π ἄ ν θ ρ ω π ο υ ς ὄ ρ ο υ ς «ζωῆς» καὶ κατάλυση τῶν στοιχειωδέστερων γιὰ τὰ ὅποια ἴσα-ἴσα ξεκίναγε (καὶ πρωτόθετε κι αὐτὴν σὲ τόσο «συστηματικὴ» κίνηση) ἢ ἐξανεστημένη συνείδηση. Δηλαδή, ἀκριβῶς λόγῳ ἀναπότρεπτης — καθὼς δείχτηκε πάντα — ἐτερογονίας τῶν σκοπῶν, τὸ ὄπλο ὑπηρετήσε πιστὰ τὸν ἐχθρό, καὶ τὸ φαινόμενο τοῦτο ἴσα-ἴσα ὑποψίασε, κατὰ βάση, ὅτι μὲ ἄλλο νοῦ ἢ ὅποια μεταβολή, ἀλλῶς : μηδὲν μεταβολή !

Μὰ τὸ θέμα εἶναι μέγα, καὶ τὰ ἔρμα *Τὰ Νέα Ἑλληνικά* εἶναι ἀπλὸ «περιοδικόν», ὅπου μόνον βασικὲς ὑποτυπώσεις χωροῦν... Ἀλλὰ νά, γιὰ νὰ τὸ σκεφτοῦν οἱ συνειδήσεις — καὶ μόνες τούς νὰ τὸ πᾶν παραπέρα (ἢ νὰ τὸ ἀπορρίψουν ὅπως) — τίθεται τὸ καθετὶ (καὶ σχωρῶντέ μας πού δὲ διαθέτουμε τὰ 10 καὶ τὰ 20 τυπογραφικὰ κάθε μῆνα, καὶ τούς εἰδικὰ στὸ κάθε θέμα κι ἀποκλειστικὰ δοσμένους μελετητές, ἀφοῦ ὁ Τόπος μας ὅλος, κι ἂν τὸν στίψης, δὲν τούς διαθέτει).

Πάντως, ζήσαμε τὸ γεγονός: ζώπυρα ἀληθινῆς ἐπανάστασης, σ' ὅλους τούς χώρους καὶ τούς τομεῖς τοῦ Κόσμου, νὰ καταπνιγοῦν ἀπ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν κοινωνικοπολιτικὴ τάχα «ἐπανάσταση» ! Γιατὶ αὐτὰ ἦταν — καὶ διαρκῶς βγαίνουν καινούργια, ὀρμητικώτερα καὶ πιὸ ἀπεφθα — τοῦ νέου Καιροῦ, τοῦ νέου Ὀργάνου, τῶν νέων κατηγοριῶν ἐνὸς ἄλλου Κόσμου· ἐνῶ ὅ,τι ποζάρει γιὰ «ἐπανάσταση», καὶ ξετυλιγεται μὲ τόσο θόρυβο καὶ μεσσιανικὸ βερμπάλισμὸ (μάλιστα σ' ἐμᾶς ἐδῶ, τούς καὶ μέσα στὸν παλιὸ κόσμον ὑπανάπτυκτους), εἶναι τῶν παλιῶν κατηγοριῶν, τοῦ παρερχόμενου κόσμου !

Καὶ πιάνεται αὐτό, ὀλένα περισσότερο καὶ χτυπητότερα, σὲ τόσα καὶ τόσα ! :

«Ἰδέες», «ἀρχές», «νοήματα» συμβατικά καὶ ψευτοσυναισθήματα· «ἀγάπες» ἀμαρτωλές καὶ πλάνες χιλιοπληρωμένες, πού τὸ ἄτομο τῆς Révolte, τὸ πηγαῖα πρωτοεξανιστάμενο — σ' ὅποιον Κόσμον κι ἂν βρισκεται, ὅποιος Κόσμος κι ἂν τὸ περιβάλλῃ — ἀπορρίπτει καὶ συντρίβει μέσα του καὶ «ξεπερνᾷ» κι ὅλη ἡ Ratio αὐτὴ, ἡ διάτρητη, ἡ συμπαραλασμένη ἀπ' τὴ σύγχρονη κριτικὴ τῆς Γνώσεως, καὶ τὴν Ἐπιστήμη, ἢ ἀπὸ κάθε πλευρὰ χιλιοανατιναγμένη καὶ καταδειγμένη — καὶ de facto καὶ στὴ θεωρία, καὶ στὶς ἀρχές καὶ στὶς ἐφαρμογές τῆς, καὶ στὸ πείραμα καὶ στὴν πράξη τῆς Ἐπιστήμης (καὶ δὴ τῆς Φυσικῆς ἐπιστήμης) — πόσο ἐλάχιστα «κατάλληλη» εἶναι γι' ἀντίκρουσμα οὐσίας ἢ κατ' οὐσίαν ἐπιλαβὴ τοῦ πραγματικοῦ· νὰ ἡ «λογικὴ» τῆς κοντόφθαλμης (κι ἀπλουστευτικῆς ὡς τὸ «τετραγωνικώτατο» λάθος, καὶ τίποτ' ἄλλο) ντετερμινιστικῆς-μηχανιστικῆς αἰτιοκρατίας· καὶ ἡ «ἠθικὴ» τῶν κονισαλέων «πιστῶν» καὶ πανάρχαιων «θρησκόληπτων»· κ' ἡ πιὸ ἀπλοῖκῃ «θυμοσοφία» τῆς ὑποταγῆς (τῶν πιὸ ἀκαλλιέργητων κι ἀνυποψίαστων καὶ ραγιαδῶν), πού «ἀγαπᾷ», δῆθεν, τὰ «πρώτα» πράγματα - ἐνῶ δὲν πρόκειται παρὰ γιὰ νόθους λαϊκισμούς, ὄχι γιὰ τὸ λαϊκὸ τὸ ἴδιο, τὸ ἀνεπιτήθευτο (καὶ μόνον ἐλεύθερο, ἀνταρσία πάντα τῆς ὀποιας ἐπιβολῆς), γιὰ κλασικισμούς πρὸς ὅ,τι πιὸ ψεύτικο καὶ μολιασμένο δι' αἰῶνων μέσα τῆς, ἀνεπίγνωστά τῆς, ἀπὸ πάνω, ἀπὸ κατασκευές καὶ φυράματα «παιδευτικά»-συντηρητικά-ἀντιδραστικά, τοῦ ἀπὸ πάνω, τοῦ ἐποικοδομήματος, ὑπηρετικὰ ἴσα-ἴσα τῆς ἔμμεσης κιάλας (πέρα ἀπ' τὴν ἄμεση, καὶ δι' ἐξουσίας) ἐπικράτειάς του στὴ βάση, ὄχι διόλου δικιά τῆς, τῆς βάσεως φυσικὴ ἐκδήλωση, ὄχι ἀπὸ κλασσικὰ δηλαδή καὶ πηγαῖα πρωθόρμητά τῆς: τὴν «πατρίδα» τάχα, τὴν «τιμὴν» καὶ τὸν πόλεμον πάντα, ἀσυλλόγιστα (ἀλλῶς π ὡ ς ὁ πόλεμος ;), «γιὰ τὴν τιμὴν καὶ τὴν πατρίδα» — τί ἂν τὴν παλιά, τὴν

χιλιοτροπημένη, ἢ τὴν καινούργια, τὴ «σοσιαλιστικὴ», ὑπὸ τὸν «μέγα» («πατεράκη» — κι ὄχι Πέτρο) Στάλιν (πάλι «μέγα», καὶ πάλι πατεράκη); —, καὶ τὴ «λογικὴ» (στενὰ καὶ ξερὰ καὶ μὴ παραγωγικὰ «λογικὴ», ἄρα παραλογικὴ ἀκριβῶς) μωρο-«συνέπεια» σὲ «ἀρχές» καὶ δόγματα κυβικά, τετραγωνικά, ἐλάχιστα ἀποκριτικὰ πρὸς τὴν πολύχυμη καὶ βαθύτατα ἀντινομικὴ (γι' αὐτὸ δὰ καὶ πλάση, γι' αὐτὸ καὶ πλαστικὴ — γι' αὐτὸ διαρκῶς παράγουσα, καὶ διαρκῶς παραγόμενὴ νῆα μὲς στὸν κόσμον) διαλεκτικώτατῃ ἀνθρώπινῃ φύσῃ — νά, ἂλ' αὐτὰ τὰ φάσματα καὶ τὰ φαντάσματα τῆς προϊστορίας: οἱ στολὲς καὶ τὰ ἐπίσημα καὶ τὰ σχήματα, τὰ δὲν κ' οἱ ἐπιβολὲς κ' οἱ πειθαρχίες, οἱ γλυκερὲς ἀναγουλιαστικὲς ψευτιὲς τῆς χαρᾶς καὶ ἐργασίας, ὁ ἀναρριπυσιμένος (ποῦ κρύβονταν; δὲν τὸν κάψαμε μὲ τὰ τρομερώτερα κριτικὰ βιτριόλια;..) κι ἀκατάσχετος τῶρα μωρο-«ρομαντισμὸς» τῶν «σωστῶν» καὶ τῶν «ὕγεινῶν» — ποῦ «εἶναι», τάχα, «συνάμα κι ἁμορφα» (σὰν τὸ κάμποτ, ἴσα-ἴσα, τῆς βιομηχανικῆς «φόρμας», καὶ τὸ εὐστόμαχο κουάκερ) — κι ὅλη ἡ τόσο μισημένη (καὶ δίκαια) βρωμοὑποταγὴ τοῦ προσώπου στὴ βάνουση κι ἀντιδημιουργικὴ καθολικὴ δεοντολογία — — νά ὅ,τι σιχάθηκε, καὶ πέταξε ἀποπάνω τῆς, κι ἀρνήθηκε ριζικά, ὀρμητικά, τελεσιδικα ἢ προσωπικὴ συνείδηση ὅποτε προμηθεϊκὰ πρωτοξεγέρθηκε, νά αὐτὰ, ἀὐτὰ πάλι, οἱ παλιὲς κατηγορίες τοῦ νοῦ, τὰ φριχτὰ σκιάχτρα τοῦ συναισθήματος καὶ τοῦ ἀτταβικοῦ ἐνστικτοῦ τῶν διαιώνιῳ ὑποταγμένων, οἱ ἴδιοι παμπάλαιοι «παμποῦλες» τῆς Ἐξουσίας, τῆς Αὐθεντίας, τοῦ Κόμματος-τοῦ Δόγματος, τῆς Ἐκκλησίας-τῆς γιάφκας, τῆς Συνόδου-τοῦ Συνέδριου («τοσοστής» Συνόδου — «Πατέρων» — «τοσοστοῦ» Συνέδριου, «πατεράκηδων»), τῆς Γραμμῆς («θεῖο» φῶς φωτίζει τὰ «σοφὰ» μέτωπα) καὶ τῆς Αἰρέσεως (θειάφι κιόλας ἀχνίζει!), τοῦ Σχίσματος καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας-Ἀνορθοδοξίας, ... τὰ ἴδια, τὰ ἴδια, τὰ ἴδια, τὰ χιλιοξεπερασμένα, χιλιοσιχαμένα μιὰν ὀλάκερη «Ἴστορία» τῶρα, τὰ ἐπαναληπτικὰ καὶ παθητικὰ καὶ δούλα κι ἀνεσῆκωτα τὸ κεφάλι τοῦ κόσμου τοῦ παλιοῦ, τοῦ παμπάλαιου, τοῦ ἀσῆκωτου κι ἀνεσῆκωτου, μὲ τὴ «λογικὴ» τὴ διάτρητη, τὴν ἀνεπαρκῆ, τὴν ἀπρόσφορη, τὴν πεθεμαμένη — αὐτὰ, λέει, νά «συνιστοῦν» τὴν... Ἐπανάστασιν!..

Ἐπανάστασις ἢ «λογικὴ τοῦ ἀριθμοῦ» — δηλαδὴ ἡ λογικὴ τῆς ὑποταγῆς!.. —, ἢ «λογικὴ τῆς ομάδας» — δηλαδὴ ἡ λογικὴ τῆς ὑποταγῆς! — ἢ «λογικὴ τῆς ὀργανώσεως» — δηλαδὴ ἡ λογικὴ τῆς ὑποταγῆς! — ἢ «λογικὴ τῆς αὐθεντίας» (ἀδιάφορο ἀν τοῦ Χίτλερ, τοῦ Στάλιν, τοῦ Μάο ἢ τοῦ Μωϋσῆ, τοῦ Χριστοῦ ἢ τοῦ Ἀντίχριστου) — δηλαδὴ ἡ λογικὴ τῆς πανάρχαιας ὑποταγῆς! — ἢ «λογικὴ τῆς ἐν ἀμύνη» (ἢ ἐν ἐκτάκτῳ ἀνάγκῃ, ἢ ἐν κινδύνῳ) πατρίδος» (τὸ ἴδιο κι ἀν «τῆς ἐν ἀμύνη, ἢ ἐκτάκτῳ ἀνάγκῃ, ἢ κινδύνῳ, ἢ περικυκλωμένης καὶ ἀπειλούμενης πατρίδας τῆς Ἐπανάστασης») — δηλαδὴ ἡ λογικὴ τῆς «περιφράξεως», τοῦ ὅλου συστήματος συμπλεγμάτων ὀχρωρώσεως: τῆς μισαλλοδοξίας ἢ «λογικῆς», τῆς ἀπόλυτης ὁμογενείας» ἢ ἀπαίτηση, τῆς λογοκρισίας ἢ θεμελιακὴ θεωρητικὴ θέση, τῆς μεροληψίας, τῆς ἀδικίας, τῆς παρανομίας, τῆς καταπίεσεως ἐν ὀνόματι «σκοπιμοτήτων», τῆς κατεξοντώσεως τοῦ προσώπου, τῆς ἀδυναμίας ὅποιας ἐλευθερίας — ἢ λογικὴ τῆς ὑποταγῆς λοιπόν, τί ἄλλο; —, ἢ λογικὴ τοῦ κλαδέματος, τοῦ εὐνουχισμοῦ, τῆς «εὐθυγραμμίσεως», τῆς προκρούστειας ἐπεμβατικότητος σὲ ὅ,τι τὸ αὐτοφυὲς (ἢ ἀτόφου), τὸ αὐτόθετο, τὸ αὐτόνομο κι αὐτοπροσδιοριζόμενο, αὐτοδιατιθέμενο — δηλαδὴ ἡ λογικὴ τῆς ὑποταγῆς! — ἢ λογικὴ αὐτῆς τῆς πλατωνικῆς Πολιτείας (τὸ ἴδιο ἀν λέτε «τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Κομμουνισμοῦ», «τῆς ἰδανικῆς πολιτείας» ἢ, ἀπλῶς, «τοῦ Ἔθνους», ἢ ὅποιας κάστας, ἢ ὅποιου «πύργου», πυργώματος, «Βαβέλ» ἐντέλει) — δηλαδὴ ἡ λογικὴ τῆς χιλιοδοκιμασμένης, αἰῶνες τῶρα, καὶ χιλιοαπαρνημένης, ἀπὸ κάθε πλευρὰ καὶ πτυχῇ καὶ μυχρὸ καὶ ρίζα τῆς ἀτομικῆς συνείδησης —, ἂλ' αὐτὰ, λέει, Ἐπανάστασιν!.. «Ὅλ' αὐτὰ νῆα Ἠθικὴ, νῆα Λογικὴ, νῆα Κατάστασιν!..

Ποιά «νέα»; Ἡ πανάρχαια! Ἡ πρὸς ἀνατίναξη ἀνέκαθεν κατάστασις-αὐτὸ ἀκριβῶς!.. Καὶ ἡ κατάστασις δὲν ἔχει «νέο»-«παλιό». Κατάστασις θὰ πῆ: ἰσχύς κρατοῦσα. Δὲν ἔχει περιεχόμενο — κρὰτος ἔχει! Καὶ τὴ «λογικὴ» αὐτοῦ, ἴσα-ἴσα, ὁ Ἄνθρωπος, σὰν Προμηθεὺς μὲ τὴν πρώτη φωτιά τῆς προσωπικὰ ἐξανεστημένης συν-

ειδήσεως — ὅ,τι λέμε Revolt — πάντα κατέκαυσε, καί φαντάστηκε πῶς «ἐξώφλησε» (ἀλλά οἱ δράκοντες, ἐκείνη πάλι ξανασηκωμένη πάντα μπρός του, νά τοῦ παίξει, νά τοῦ ἀστράφτη καί τώρα τίς φριχτές φολίδες, νά τοῦ λέη ἡ Γοργόνα: «Ζῆ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος! Ζῆ!.. Ἐγώ 'μαι ἡ νέα ζωή, ἡ νέα σκέψη, ἡ νέα λογική, ἡ νέα (καί ἀήττητη) μέθοδος, ἡ νέα κατάσταση!..»

«Ἡ κατάσταση!.. Ἡ κατάσταση!» ν' ἀκούτε σεῖς ἀπ' τῆ σειρήνα. Μή σᾶς ξεγελάη, δεθῆτε, ἀρνηθῆτε τὴν ἀπ' τὸ προσωπικό σας κατάρτι, κι ἄς μαίνεται ὁ Ποσειδώνας γύρω, ἄς φοβερίζει ἡ τρίαινα - δὲ θὰ σᾶς ἀρπάξη, ἂν δὲν παραδοθῆτε ἐκ οὐσίας τὴν ἀνελευθερία!..

Μὰ αὐτὰ εἶναι χαράγματα, φαίνεται ἀνεξίτηλα στὴν κοινὴ «ψυχὴ» — ἡ δύσκολα (σὰ βαθεῖες οὐλές, φλεγμαινούσες ἀκόμα) καλυπτόμενα ἀπὸ νέα πείρα καί καταστάλαγμα προμηθεϊκὸ — κ' ἐπανερχονται, ξαναμιλοῦν, ξανατραγουδοῦν οἱ σειρήνες, ξανακυλάει ἡ συνείδηση στὴν παλιὰ ρωγμὴ, στὸ «καταφύγιο»!.. Καί πόσο «ἀνετα» πάλι εὐθύς, μέσα κεῖ στὴν τάφρο!.. Πόσο «ἀνετα» - καί πόσο «φυσικά» τάχα ἀνθίζει τὸ ἔμπυο, ἡ «δικαιολόγηση» τοῦ ὕπνου, κούφια κεῖ ἀπ' τὸν ἀρχαῖο λάκκο: «Εἶναι τὸ νέο! Ὁ νέος Καιρός, ἡ νέα Λογική, ἡ νέα Πράξη!..»

Μὰ εἶναι τὸ ἀρχαῖο - ἡ πανάρχαια, τὸ παμπάλαιο χάραγμα τῆς ὑποταγῆς! Εἶναι ὁ λάκκος, πού σὰ χούφτα κλείνει τὸ ὑποταγμένο σῶμα!

ΚΑΙ ΕΜΕΙΣ ΜΕΝ μοιάζομε ἐδῶ λίγο σιβυλλικοὶ - μὰ συγχωρῆστε μας πού τόση μόνο δύναμη ἔχομε, κ' ἡ ὄρασή μας εἶναι μισότυφλη (δὲν εἴμαστε δὰ καί τίποτα «μεγάλο»), κ' ἡ ἔκφρασή μας τόσο μπορεῖ, ὄχι παραπάνω... Ἀλλά - πιδ ἄπλά νὰ μιλήσομε; Φόβος μήπως ἄλλα ποῦμε, ἂν παραεντείνουμε πρὸς τὸ «πιδ ἄπλά», χωρὶς ἀπομέσα μας ν' ἀνθίζει φυσικὴ ἡ ἀπλότητα (ἢ χωρὶς τὰ ἴδια τὰ πράγματα νά ναι ὄντως τόσο «ἀπλά» - τὸ ἀποκλείετε; νά ναι πολὺ πιδ σύνθετα καί περίπλοκα;)

Πάντως: Ἀνάγκη μιᾶς νέας Νοήσεως, μὲ ἀρχές ἄλλες, πολὺ πέραν τῆς Τυτικῆς, καί τῆς ἐλάχιστα ἀναθεωρημένης, κριτικῆς πάσχουσας καί διόλου ἐκσυγχρονισμένης — μὲ βία δεδομένα Ἐπιστήμης πιά, τοῦ ἀνατρεπτικοῦ τούτου αἰῶνος, ὄχι ἀπλῆς θεωρίας τῆς Γνώσεως καί τοῦ ὄργάνου τῆς — Διαλεκτικῆς Λογικῆς, μὲ βαθεῖα ἔκπλυση τοῦ ἐγκεφάλου ἀπλοῦστερα, μὲ χτίσιμο σχολαστικό, ἂν θέλετε, ὄλων τῶν ρωγμῶν καί τῶν παλιῶν χαραγμάτων τῆς ὑποταγῆς καί τοῦ ἀνυποψίαστου ὕπνου στὴν προϊστορία — τὴν πρᾶγματι προϊστορία, σκεφτῆτε το, ἀφοῦ προεργεῖται ἐπιτέλους (καί συγγνώμη γιὰ τὴν πολὺ συνοπτικὴ ἔκφρασή μου, ἀλλὰ συνεννοοῦμαστε, κι αὐτὸ προέχει) — γιὰ νὰ σαρκωθῆ, ν' ἀρχίσῃ νὰ σαρκώνεται σὲ κάποιους, ν' ἀρχίσῃ νὰ παιδεῖα νὰ γεννήσῃ (καί νὰ δοῦμε!) τὸ προμηθεϊκὸ μας ὄνειρο — ὄλων μας τ' ὄνειρο (κ' ἐγὼ δὲν πιστεύω πῶς δοῦλος καί τυφλὸς καί πύθηνος προτιμᾶει κανεὶς, οὔτε δυνάστης ἀπὸ ἐλεύθερος καί ἄνθρωπος) — τῆς Ἀπελευθερώσεως!

Κι ἀκόμα πιδ ἄπλά: Δὲ βλέπομε δυνατότητα Ἐπανάστασης, μεταβολῆς καμμιᾶς στὴν οὐσία, ἀπὸ «ιδέες» μόνο, καί ρασιοναλιστικὰ σχεδιάσματα «περὶ μεταβολῆς», «περὶ ἐπαναστάσεως» (ἢ, πολὺ λιγώτερο: ἀπὸ «περὶ τοῦ συμφερωτέρου», σ' αὐτὴν ἢ σ' ἐκείνη τὴν «τάξη» — πρὸς ἀντικατάσταση φορέων δηλαδή, ἐντέλει, τῆς ἐξουσίας, ὄχι τίποτ' ἄλλο — θεωρητικῆς, καί μὴ ἀποκριτικῆς κἀν στὰ πράγματα, παλαικῆς κατασκευῆς). Κῦτταρο ἐπανάστασης δὲ βλέπομε, μεταβολῆς καμμιᾶς στὴν οὐσία, ἐκεῖ ὅπου τίς ἴδιες ποιότητες — καί διαλογισμῶν καί φορέων, καί τακτικῶν καί μεθόδων — ἐλέγχουμε, κι ἂν ὄχι ἐντελῶς τίς ἴδιες ιδέες, ὅμως συν-γενεῖς, τοῦ ἴδιου νοησιοκρατικοῦ φαύλου κύκλου, καί τὸ ἴδιο «προτσές» τῶν ιδεῶν — ἀπὸ τὴν πρώτη θέση τους, στὴν ἴδια ἀλλοίωση καί φθορὰ κι αὐτοαναίρεσή τους στὸ τέλος — καί τὴν ἴδια λειτουργία τρωμερῶν μηχανισμῶν — πού τὸ ἀπάνθρωστο παράγουν, τὸ ἀδύνατο γιὰ τὸν Ἄνθρωπο, τὸ μὴ περαιτέρω του — καί τὴν ἴδια «λογικὴ» προανθρώπων, τὸ ἴδιο περπάτημα, τὴν ἴδια «μοῖρα» στὸ ἐμπράγματο ἀνάπτυγμα ὄλων τῶν ἐννοιῶν κι ὄλων τῶν ιδεῶν κι ὄλων τῶν ὑποσχέσεων.

ΚΙ ΩΣΤΟΣΟ, ΥΠΑΡΧΕΙ ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΘΕΣΗ, θά μου πῆ ἴσως ὁ καλοπροαίρετος κάποιος «Ἀριστερεᾶς» (δὲ λέω τῆς δικιᾶς μας, πού δὲ λείπει τίποτα, ἀφοῦ δὲ διαλέγεται).

Μὰ ναί; Ὑπάρχει;.. Ποιός, τί τὸν βεβαίωσε, πὼς ὑπάρχουν ὅποιοι ἄνθρωποι — πὼς ὑπῆρξαν ποτὲ — χωρὶς τέτοια ἀγαθὴ προαίρεση;.. Ἐμένα, πέρα ἀπὸ τὴν καρδιά μου — πού δὲν τὸ πιστεύει, ὅ,τι κι ἂν βλέπουν τὰ μάτια μου, σαράντα χρόνια — μὲ βεβαίωσε ὁ Πλάτων, πὼς δὲν ὑπάρχουν! Αὐτὸν ὅμως ποιός; τί; - καὶ γιὰ τὸ πὼς τάχα ἀρκεῖ ποτὲ ἡ προαίρεση; Καὶ ποιός, πὼς εἶναι ἕνας ὁ δρόμος τῆς πλάνης ἀπ' τὴν ἀρχικὴ καλὴ προαίρεση, ἐνὸς ἢ πολλῶν, ὡς τῆ δημιουργία τῆς κόλασης γιὰ ὅλους;

Φοβοῦμαι πὼς κ' οἱ εἰδεχθέστεροι τῶν ἐγκληματιῶν, ἀπὸ πρώτη ἀγαθὴ προαίρεση ξεκίνησαν ἐπίσης... Ὅπως κ' οἱ γησιώτατα τρελλοί, ἀπὸ παρέκταση μιᾶς «λογικῆς» φτάσαν στὸν παραλογισμό. Τὸ ἐλαφρυντικὸ τῆς καλῆς προαίρεσης φοβοῦμαι πὼς γιὰ ὅλους ὑπάρχει, κατὰ βάση. Κι αὐτὸ τὸ φοβοῦμαι - δὲν τὸ χαίρομαι!

Γιὰ φανταστῆτε τὴν περίπτωση ἐνὸς ἀνθρώπινου πλάσματος, ἐνὸς μέσου εὐρωπαϊοῦ, πού ἐξαρχῆς κἀθεταὶ καὶ «σχεδιάζει»: «Θὰ κἀνω σαπυνοποιὰ ἀνθρώπων! Θὰ ἐξοντώσω παιδιὰ, ἀθώους - πολλούς, ἀναρίθμητους!.. Βουὰ θάνατι τὰ πτώματα πού θὰ σωρέψω, κι ὁ πυκνὸς λιπώδης κἀπνὸς τῶν κρεματορίων θὰ μαυρίσῃ γιὰ χρόνια τὸ στερέωμα τῆς Εὐρώπης!.. Ἀληθινὰ μὲν ἀκούω τὴ λέξη συνείδηση, θὰ σηκῶνω τὸ λύκο τοῦ μπιστολιοῦ μου!.. Θὰ πυροβολῶ τὴ συνείδηση, ὅπου τὴν ὑποψιαστῶ!..»

Πράγματι μπορεῖτε νὰ ὑποθέσετε τέτοια βασικὴ προαίρεση;.. Ἐνῶ ὄχι «νὰ ὑποθέσετε», παρὰ κατέχετε τέτοια ἔσχατη ἀπόληξη!.. Μήπως καὶ τέτοια ἀπόληξη ἀκόμα, ἀπὸ βασικὴ καλὴ προαίρεση μπορεῖ, ἐπίσης, νὰ ξεκινᾷ; Κι ἀπὸ τὸ δρόμο μιᾶς Ratio, μιᾶς «λογικῆς» καὶ «συνεπέστατης» ἐκτυλίξεως σκοπῶν καὶ μέσων, σχεδίων καὶ δυνατοτήτων, προκλήσεων κι ἀντιδράσεων, τακτικῶν καὶ μεθόδων, συστημάτων, «ισμῶν», στρατηγικῶν, κομματισμῶν καὶ φανατισμῶν, φτάνει ἐκεῖ;.. Στὸ ἀνθρώπινο σαπούνη;..

Φοβᾶμαι, λοιπόν, τίς συνέχειες ὄλων τῶν ξεκινήματων, καὶ διόλου δὲν μὲ καθησυχάζουν ὅποιες «βεβαιότητες» — ἢ, πολὺ λιγώτερο: «διαβεβαιώσεις» — γιὰ ὅποιες βασικῶς ἀγαθὲς προαιρέσεις.

Πρέπει κάτι διαρκῶς νὰ ἐλέγχῃ — ἀπὸ μέσα τῶν ὑποθέσεων νὰ ἐλέγχῃ — καὶ κάτι πάντως νὰ σώζεται! Ἐναντι ὅποιασδήποτε «σκοπιμότητας», αὐτὸ νὰ σώζεται!.. Καὶ δὲ βλέπω τί ἄλλο ἀπ' τὸν ἄνθρωπο, τί ἄλλο ἀπ' τὸ σεβασμὸ στὸ συγκεκριμένο ἄνθρωπο, στὸ συγκεκριμένο πόνου καὶ χαρὰ του, μπορεῖ νάναί αὐτό! Δὲ βλέπω πὼς, ἂν σέβωμαι μόνου ἰδέες, νοήματα, ἀρχές — ὅποιες, ὅσο σωστὲς καὶ ἅγιες ἰδέες καὶ ἀρχές καὶ νοήματα — μπορῶ ν' ἀποκλείσω προσβολὴ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἀπτοῦ, τοῦ χειροπιαστοῦ, τοῦ ἀγγιχτοῦ ζωντανοῦ ἀνθρώπου, πού πονάει καὶ θανατώνεται ἂν κανεὶς τοῦ μπῆξῃ τὴ «συνέπεια» καὶ τὴν «ἀνάγκη» μιᾶς «λογικῆς», ἀγνοῶντας τὴν ἔνσαρκεν ἔλευθερία κι αὐθαιρέσια του!

ΝΙΘΘΟΥΜΕ — καὶ θὰ φανῆ ἴσως ἡ σκέψῃ μου παράξενη — πολὺ διαφορετικοὶ ἀπὸ τὰ πουλιὰ;.. Κι ὅμως, γιὰ φανταστῆτε τὰ πουλάκια ὄλου τοῦ κόσμου βαλμένα σὲ νόμο: νὰ τιτιβίζουν ἔτσι, νὰ πετοῦν ἔτσι, δεξιά κι ὄχι ἀριστερά, ἀριστερά κι ὄχι δεξιά, τὴ νύχτα κι ὄχι τὴ μέρα, στὴ σκοτεινιά κι ὄχι στὸν ἥλιο - ὦχ, δὲ μ' ἀφήνετε! Ἐγὼ πού ἀγαποῦσα τόσο ἕνα πουλί μου, μιὰ μέρα πού χωρὶς ἴσως νὰ τὸ θέλῃ βροχὴ ἀνοιχτὴ τὴν πόρτα τοῦ κλουβιοῦ καὶ τόσκασε, πῆγα νὰ λυπηθῶ κ' εὐθὺς χάρηκα!.. Καὶ πού σκέφτηκα, πὼς μὲ τὰ φτεράκια του ἀσυνήθιστα θὰ τότρωγαν οἱ γάτες τοῦ ἀπέναντι οἰκοπέδου, δὲ θάφτανε στὸ δάσος, πάλι πῆγα νὰ λυπηθῶ καὶ πάλι ὡστόσο χάρηκα - καὶ γιὰ τὸ πουλί καὶ γιὰ τίς γάτες (αὐτὸ εἶναι τὸ χειρότερο)! Καὶ γιὰ τὴν ἔλευθερία, πού σημαίνει θάνατο καὶ γιὰ τὸν καλὸ μεζέ, πού σημαίνει θάνατο - καὶ

για τις γάτες και για το πουλί, που σημαίνουν θάνατο!.. «Ενώ θάταν τόσο ασφαλισμένα από γοργό θάνατο, και το πουλί κ' οι γάτες, αν τάχαμε φυλακισμένα! Σε ιδανικά οργανωμένη ζωή ασφάλειας, σαν τη δικιά μας - σαν κ' εκείνη που πάτε να φτιάξετε!» (Θά προτιμούσα νάφευγα σαν το πουλί, και χωρίς φτερά, γραμμή για τ' αντικρυνό οικόπεδο με τις γάτες!)

Μιά τέτοια «λογική» λοιπόν την καταλαβαίνετε ;..

Κι ωστόσο· μια τέτοια «λογική» υποβάλλουν πιά, από χρόνια, τὰ πράγματα — σιγά-σιγά κι ο τόσος πόνος, μες σ' αυτόν τόν Τόπο μας — και μια τέτοια μόνο «λογική» αν κατάφερνε να χωρέση επίσης μες στο νοῦ μας τῆς μεταβολῆς, ἄ! τότε ἴσως κάτι ν' ἄρχιζε ν' ἀλλάζῃ, σαν ὑποψία τοῦλάχιστον...

Μὰ μακρύναμε - και μοιάζει ἀκόμα ποίηση... "Ας ἔρθουμε γοργὰ στὰ πράγματα. "Ετσι, ἀσύνδετα!..

ΛΕΓΓΑΜΕ, ΛΟΙΠΟΝ, πὼς ἀνέβηκε ὁ ἀρ-
χισαλτιμπάγκος, και τάκανε θάλασσα!
Θάλασσα τόσο πλατειά ὅσο βλέπετε - και
καλεῖσθε τώρα ἐσεῖς νὰ τὴν πληρώσε-
τε και δαύτην!.. Νὰ ἡ διάλυση, αὐτό εἶ-
ναι - ἄρχισε!.. Κ' ἡ «Δεξιά», δλάκερη —
ξαναενομένη ραγδαῖα (θὰ τὸ δῆτε!..) σὲ
«κοινὸ μέτωπο» (προαιώνιο) — δὲν εἶναι
σὲ θέση νὰ κἀνῃ τίποτε, ν' ἀντιμετωπίση,
νὰ ἐπιλύση τίποτε!.. Κ' ἡ «Ἀριστερά» —
ἡ τέτοια μας, ἡ σύστοιχα ἀπαναπτυκτῆ
και κατώτερη και βαθύτατα κονφορμιστι-
κῆ, στείρα, ἀντιδημιουργικῆ και ξυλοκέ-
φαλη — κοκορεῦεται μονάχα (για λίγο ἀ-
κόμα) στὰ πεζοδρόμια, και «κινεῖ» μᾶζες,
«κατεβάξει» μᾶζες, μὰ συνειδηθεῖς
δὲν κινεῖ, συνειδηθεῖς δὲν ἀνεβάξει!
Ἐπεργία ἀρτεργατῶν — και φάγαμε πρῶ-
τη φορά καλὸ ψωμί· ὡς φαίνεται, γιατί δὲ
«μπῆκαν» κ' οἱ ἀστυφύλακες κ' οἱ στρα-
τιῶτες, που τὸ ζυμώνουν ἀγγάρεια, στὸ
«κόλπο» πούναι μπασμένοι, ἀπὸ χρόνια,
οἱ «προλετάριοι» ἐργάτες με τούς... «ὀ-
χτρούς» τους ἀρτοπῶλες («καλῶς ἐχόν-
των τῶν πραγμάτων») — κι ἀπεργία τῶν
τρόλλεϋ, τῶν ταξί — τῆς πιὸ θρασείας λύ-
μης μας (τῶν «στύλων», φαίνεται, «τῆς
Δημοκρατίας», και δὲν τὸ ξέραμε!..) —,
τῶν σιδηροδρόμων, τῶν λεωφορείων, τῶν
σκουπιδιάρων, τῶν τηλεφωνητῶν, τῶν
ἐκπαιδευτικῶν, τῶν γενικῶν ἐπιθεωρητῶν
ἐκπαιδευσεως ἀκόμη!..

Κ' ἡ ἐπίσημη «κυβέρνηση» — δηλαδὴ
τὸ τίποτα, τὸ κενὸ — βρῆκε τὴ «λύ-
ση»! : Φόρους! Νέους φόρους! Κι ἄλ-
λους φόρους!

Και τὸ συζητοῦν «σοβαρῶς» - ὅλοι θὰ
τρίψουν τὰ χέρια τους στὸ τέλος, φανερά

ἢ κρυφά, μὴ ἀμφιβάλτετε! Ἄλλὰ ἐσεῖς
μιά φορά, εἶναι βέβαιο, θὰ πληρώσε-
τε - δὲ γλυτώνετε!..

Και θὰ τρίψουν τὰ χέρια τους, ὅλοι,
ἀκριβῶς μάλιστα γιατί θὰ πληρώνε-
τε!.. Ἡ δεξιά «Δεξιά», καὶ ποῦμε; : Μὰ
γιατί σᾶς ἐκδικεῖται, πού τολμήσατε και
κάποτε νὰ φύγετε ἀπ' τὴ «στοργικῆ» τῆς
ἀγκάλης, και «πικράνατε» τὸν «μέγα» ὑ-
περγολάβου της, κ' ἔφυγε και πάει στὸ Πα-
ρίσι, και δὲ θέλει νὰ σᾶς ξαναδῆ στὰ μά-
τια του - ξὸν ἂν τὸν φέρετε, βέβαια, σαν
«μεσσία» και «σωτῆρα», με 54% τοῦτον
(τοῦλάχιστον)!.. Ἡ Ε.Δ.Α.; Τὸ Κ.Κ.Ε.; :
Μὰ γιατί θὰ παίξετε τὸ χαρτί τους - με
τὴν ὀργή σας, ἴσα-ἴσα, για τὴ νέα κυνικὴ
ἀφαιμάξη, και για τὴν πλήρη ἀνικανότη-
τα τῆς «Δεξιᾶς», που ὀλοένα περσότεροι
θὰ διαπιστώνετε και θὰ καλοχωνεύετε!..
Τὸ «Κέντρον» (δηλαδὴ ἡ «Δεξιά» τοῦ
σαλτιμπάγκου); : Μὰ γιατί βέβαια τόλ-
μησε ὁ Τόπος ν' ἀνασαινηχωρῖς νὰ κυ-
βερνιέται ἀπὸ τὸν «μέγα μάγο», τὸν «πάν-
σοφο», τὸν «ὑπέρφωτο» - και πρέπει νὰ
τιμωρηθῇ, για νὰ αἰσθανθῇ τί ἔχασε χά-
νοντας τέτοιον θαλασσοποιό!.. Τὸ κεφάλαιο;
: "Ακουεῖ, λέει! Περιχαρῆς!.. Για
«νὰ τάχη» δὰ τὸ «Δημόσιο», και νὰ τοῦ
«δανεῖξῃ» (εἶτε πρὸς «παγοποίηση», εἶ-
τε «πρὸς ἀνάπτυξη» - ἐν ἐσχάτῃ ἀπο-
λήξει: για σᾶς τὸ ἴδιο κἀνει, και μὴ
μου πολυσκοτιζέστε για τὸν ἕνα ἢ για
τὸν ἄλλο τρόπο τοῦ ἀρπαξάτωσαν!)

Ἐφ' ὧ και «λίαν σοβαρῶς» τὸ συζη-
τοῦν ὅλοι οἱ σαλτιμπάγκοι σας - βαρυ-
νούστατα και πομπωδέστατα (για νὰ τ'
ἀκοῦτε)!.. Και οἱ «μὲν» σᾶς παρασταί-
νουν τούς «πολύ ἐνδιαφερομένους» νὰ μὴ

σας μποῦν ἄλλοι φόροι - ἀλλὰ ξέρον ὅτι θὰ σὰς μποῦν, κι ἀπλῶς παίζουν (μὲ τὴν αὐριανή σας «ὄργη» στὴν τσεπούλα τους) τὸ θεατράκι γιὰ σὰς!.. Οἱ «δὲ» σὰς παρασταίνουν τοὺς «σωφρόνως καὶ ἐθικοφρόνως ἀναλογιζομένους, πρωτίστως, τὴν οἰκονομικὴν σας σταθερότητα» — αὐτὴν ποῦ «εἶχάτε» ἐπὶ κυβερνήσεών τους, κι αὐτὴν ποῦ «πρέπει νὰ ξανάχετε», γιὰ «νὰ ξαναβάλουν στὸ χέρι» καὶ γι' ἄλλες δεκαετίες! — κ' ἐνῶ, τάχα, «διστάζουν», καὶ «σκέπτονται τὸ βᾶρος ποῦ θὰ ἐπιπέσει στοὺς ὤμους τοῦ Λαοῦ», ὡστόσο καὶ «συγκατανεύουν»: νὰ ἐπιπέση! νὰ ἐπιπέση! τί ἄργεῖτε; ἔχουμε νὰ κυβερνήσουμε αὐριο - δηλαδὴ «νὰ ἐφάγωμεν!»...

Ποιοὶ ὁ ἀληθινὰ σκέφτεται γιὰ σὰς - μὴ τὸν δείχνετε;.. Ποιός; Ποιοί;..

Καὶ βέβαια, θὰ πῆτε, «ἐδῶ ποῦ τάφερε ὁ θαλασσοποιὸς τὰ πράγματα, πῶς χωρὶς νέα ἀφαίμαξη;» Ναι. Μόνο ποῦ ἐγὼ σὰς θυμίζω πῶς πάντα «ἔρχονταν κάπου ἐδῶ τὰ πράγματα» - καὶ ποιοὶ τάφερναν;.. Καὶ ποιοὶ, τάχα «ἀντίπαλοι», ἀνέβαζαν (μὲ τὴ δικιά τους προηγούμενη φαυλότητα) κάποιον «θαλασσοποιό» τους, καὶ τελικὰ τάφερνε αὐτὸς ἐδῶ;.. Σὰς τὴ μὲν ἡμῶν δὲ μοιάζει αὐτό; Καὶ πάντα δὲν «ἀπέδιδε» εἰς βᾶρος σας; Πάντα δὲν πληρώνετε;..

— Νὰ κάνουμε τί;

Δὲν ξέρω τί⁴. Μὰ πρὶν ψάξουμε νὰ

4 Νὰ παραιτηθῆ, λ.χ., ὁ ἐκκολάφει νεομεσοσίας κ. Μητσοτάκης! Ποῦ καὶ ἐπὶ Παπατζή ὠφειλε νάχη παραιτηθῆ — ἂν ἀλήθεια «διαφνοῦσε» μὲ τέτοιο ἀνεμοσκόρπισμα καὶ δημοσιονομικὸ σαρδανάπαλο τοῦ σαλτιμπάγκου «ἀρχηγού» του — κ' ἐπὶ κυρ-Ἀντρέα «ὑπερ-επιρρυθμιστοῦ» καὶ «ὑπερπρογραμματιστοῦ» νάχη ἄλλες δέκα φορές παραιτηθῆ, καὶ τώρα ξανά ἄλλες εἴκοσι - ἀληθινὰ, ἐπιτέλους, κάποτε νὰ παραιτηθῆ, ἂν δὲν θέλη τὴν εὐθύνη τοῦ οἰκονομικοῦ μπαταρίσματος αὐτοῦ τοῦ καρυδότσουφλου!.. Ἀλλὰ καταπληκτικὰ, ὄντως πράγματα συμβαίνουν πιά, ἀνευθρόιστα, σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν Τόπο!.. Ἀκούσατε; Μπορεῖτε νὰ διανοηθῆτε ὑπουργοὺς «ὑπευθύνους» τάχα, ποῦ οὐτε γιὰ τὸ κύριο ἀντικείμενο τῆς ὑπουργίας τους δὲ νιώθουν «ὑπευθῆνοι»; Ποῦ οὐτε κι ὅταν ὀλοκληρωτικὰ τὰ «θαλασσώνουν» — ἤ: τὰ «θαλασσώνουν» ἄλλοι, ἀλλὰ μὲ τίς δικές τους ὑπογράφεις κἄτω ἀπ' τοὺς νόμους καὶ τίς ἀ-

βροῦμε — μὲ σκέψη, μὲ μελέτη, μὲ κρίση θαρραλέα, καὶ μὲ ἄλλους, πάντως, ὄχι μὲ ὄσους δοκιμάστηκαν καὶ δείχτηκαν τὴν τελευταία εἰκοσαετία τόσο σκάρτοι κ' ἴδιοι ὄλοι τους — νὰ κόψετε πολιτικὰ κεφάλια — οἱ «ἀρχαῖοι» σας «πρόγονοι» κόβαν ἀδίσταχτα πράγματικὰ (ἀλλὰ κείνοι ἦταν «πριμιτίφ» φαίνεται!) — ὄσων ἔδωσαν τίς μάχες καὶ τίς ἔχασαν!⁴

Ἀλλὰ ποῦ! Σάμπως βάζετε ποτὲ μὴ ἀλό; Σάμπως ποτὲ ἀλλάζετε, συμπεραίνετε, προχωρᾶτε ἕνα οὐσιαστικὸ βηματάκι;.. Ἐσεῖς ἀποτελεῖτε τὸ ἔδαφος — τὸ ἄργό, τὸ παθητικὸ, τὸ τῆς ἀνοχῆς τῶν πάντων — καὶ δικιά σας εἶναι πρωτίστως ἡ δυσπάθεια, ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ, κρίσης καὶ νοῦ, ποῦ βρίσκει μετὰ τέτοιο «ἀντίκρουσμα», τέτοια ἀπόκριση στοὺς ποῦ σὰς κυβερνᾶν, καὶ σὰς ἀλλάζουν τὰ φῶτα καὶ τὰ ράμματα!.. Ἐσεῖς, ἐδῶ, ἔχετε ἀφήσει, ἔχετε δώσει τὴ βάση — μὲ τὴν δυσπάθειά σας καὶ τὴν ἀμνησίαν καὶ τὴν ἀκρισίαν σας, καὶ τὸ μὴ προσωπικὸ συλλογισμό σας ποτὲ γιὰ τίποτα, καὶ τὸ μισόνεκρο ἠθικοπολιτικὸ σας αἰσθητήριον καὶ κριτήριο — ἢ ἀποτυχία λογουχάρη, ἢ πιὸ παταγώδης καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἀποτυχία, σ' ὅποιον

ποφάσεις — στὸ κυριώτατο «μέλημα» γιὰ τὸ ὅποιο «ὁ Λαὸς» (ὑποτίθεται) «τοὺς ἔταξε», δὲ νιώθουν ντροπὴ τὴν παραμικρὴ, «εὐθύνη» οὔτε τὴση, ἐνοχῆ διόλου, παρὰ ἀρκοῦνται νὰ λέγουν (καὶ μάλιστα «ἥρεμα», «ἀτάραχα» οἱ ψυχρολεβέντες μας — ποῦ τοὺς ἐκτιμᾶτε κιάλας, ἀνόητοι, γι' αὐτὸ τὸ ἴδιωμα πολιτικῆς δυσπάθειας!): «Διαφνοῦσα. Δὲν μὲ ρωτοῦσαν. Μῆνες γύρευα νὰ τὸν δῶ, κ' ἦταν ἀδύνατο!»; Ποιοὶ ὁ γύρευες νὰ δῆς μῆνες καὶ δὲν τὸ κατάφερνες; Τὸν πρωθυπουργό σου; Τὸν «μέγα» σου;.. Τὸν «μεσοσίαν» μας, ποῦ μᾶς «ἔσωζε»;.. Κ' ἡ ἐφημερίδα σου;.. Ἡ ἢ φυλλάδα τοῦ φιλαράκου σου; Τί τὸν ὑμνοῦσε αὐτῆ, κατὰ τοὺς ἴδιους αὐτοὺς μῆνες - καὶ πόσους μῆνες! Καὶ μὲ τί ἀναγούλαστικούς ὑμνούς καὶ περιγλυψίματα!.. Καὶ τί παράσταινες ἐσὺ, ὑπουργὸς τάχα, τοῦ προϋποθετικοῦ ὄλων τῶν ἄλλων ὑπουργείων, ποῦ «δὲν μπορούσες νὰ δῆς κἂν τὸν πρωθυπουργό σου»; Τί; Τὴν τάπα σπασμένης μπουκάλας; Καὶ παράσταινες τί βούλωνες;.. Κ' ὅστερα ἀπ' ὅλα αὐτά, ἔχεις φωνῆ ἀκόμα καὶ μιλάς; Καὶ θὰ ξαναγυρέψης, αὐριο, τὴν «ἐμπιστοσύνη» ξανά τοῦ κόσμου; Κι ὄχι μόνο, παρὰ μοῦ προαλείφεται κιάλας καὶ γιὰ «μεγάλη μας πολιτικὴ σωτηρία»;..

τομέα, νὰ λογαριάζεται — και de facto ν' ἀναγνωρίζεται — σάν... «ἐνεργητικό κεφάλαιο», αὐτὸ τοῦτο: «προσόν!»⁵ Ναι, ναι! ἐσεῖς τὸ καταφέρατε κι αὐτό! Ἐσεῖς τὸ ἀδρανές και πρόσφορο και γι' αὐτὸ ἔδαφος!..

ΚΙ Ο ΕΠΙΡΡΥΘΜΙΣΤΗΣ τοῦ πολιτευματος;.. Ἐτοιμάζει δικτατορία — αὐτὸ δείχνουν και τὰ «διαγγέλματα» (βλέπε και σελίδες 136-8) και τὰ καμώματα και τὰ συμπτώματα.

— Μὰ τὸ λέει ἡ Ἀριστερά (ἡ Ε.Δ.Α., οἱ «κονουέδες») αὐτό!

Τί νὰ κάνουμε;.. Και πῶς μπορούμε νὰ κοιτοῦμε ὄχι τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὸ ποιοὶ τὰ κοιτοῦν ἐπίσης;.. Ἄς φροντίξει ἡ κραταιά (κυριολεκτικῶς) «Δεξιά», ἡ τόσο (τάχα) τρέμουσα γιὰ τὸ «ποιοὶ τὸ λέν ἐπίσης», νὰ μὴ μπορούσε κανεὶς νὰ τὸ λέῃ! Δηλαδή: βαςίμως νὰ μὴ μπορούσε. Ἄρα: νὰ μὴ συνέβαινε κάτι στραβό, στὸ μακάριο και — μὴ σάπιο — τοῦτο βασιλῆιο τῆς Δανίας! Αὐτὴ ἡ «λογική» ἴσα-ἴσα, ἡ ἄτιμη και φαρισαϊκή, τοῦ «ποιοὶ τὸ λέν ἐπίσης» τοῦτο

5 Ἴδε, π.χ., και Κώστα Κύρκος τῆς «δημοσιογραφίας» μας! Σὲ τρεῖς — ὄχι σὲ μιά — ἐφημερίδες ἀπέτυχε, ἐφ' ᾧ και κατέστη «μὲ πολλὰ καπιτάλια» δημοσιογράφος «καρριέρας», και προσελήφθη και σὲ τέταρτη, γιὰ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ κι αὐτὴν «στοὺς οὐρανοὺς τῆς μεγίστης ἐπιτυχίας»! Τίς ἀπαριθμῶ: Ἀνεξάρτητος — πού ἔκλεισε (ἢ δὲν εἶναι ἀποτυχία μιάς ἐφημερίδας οὔτε τὸ νὰ κλεινῇ, ἀφοῦ και τίποτε δὲ τὸ οὐσιαστικὸ δὲν προσέφερε); — Νίκη — ὅπου ὁ «μέγας ἐπαναστάτης» μας σήμερα, και προχτές, ἄλειβε τὴ μηχανοῦλα τοῦ κ. Λιβανοῦ (μὲ προσωπικώτατο ἐνδιαφέρον, και μὲ ἐργοδοτικὴ ὀμότητα ἐναντι «ἀφισταμένων» του), χωρὶς νὰ ἰδρῶνῃ τ' ἀφτάκι του — και ἡ ὁποία Νίκη ἐπίσης ἔκλεισε, μ' αὐτὸν «ἀρχισυντάκτην», Ἀθηναϊκή — ὅπου ἐπίσης ἀπέτυχε (ἀλλὰ και πῶς θάταν δυνατό νὰ ἐπιτύχῃ, μὲ Γιαννάκη Παπαγεωργίου, ὁποιοσδήποτε σὲ τέτοια φυλλάδα); — και τώρα, βάσει τῶν σπουδαίων λοιπῶν αὐτῶν «προσόντων», στὴ φυλλάδα τοῦ μίστερ Παπάντριου, τὸν ὑπερἈνένδοτό μας! Πῶς ὄχι, ἄρα, στὸν Τόπο μας, ἡ ἀποτυχία πού κάνει πλάμ!;.. Και στὴν ἀπολιτική» μας δὲ ἰσχύει κι ἂν ἰσχύει τοῦτο! (Και τί δέχνεται τέτοια «σύμπτωμα» καθολικῶ, γιὰ ἕναν ἐθνικὸ ὀργανισμό - αὐτὸ θέλω νὰ συμπεράνετε!.. Δὲν εἶναι ὁ Κώστας Μητσοτάκης ἢ Κύρκος πού μ' ἐνδιαφέρουν. Βαριὰ συμπτώματα δείχνω.)

ἢ ἐκεῖνο — κ' ἐν ὀνόματι τοῦ «ποιοῦ» ἢ «κρίση», ὄχι τοῦ τί, κι ἂν σωστὸ, κι ἂν συμβαῖνον πράγματι, κι ἂν κακὸ πού πρέπει νὰ χτυπηθῇ — πρέπει πρωτίστως νὰ σταματήσῃ, κι ἀπὸ τίς δυὸ ἡλίθιες πλευρές: σ' αὐτὸ τὸν Τόπο! Πάντως, ἐμ εἰς θὰ τὸ λέμε, θὰ τὸ φωνάζουμε ὅτι βλέπουμε — ὅποιοι κι ἂν τὸ λέν ἐπίσης», γιὰ ὅποιον ἄλλο (κι ὁσοδήποτε «πονηρὸ») σκοπὸ. Και ζητᾶμε ἀπ' τίς ἐλευθερές προσωπικὲς συνειδήσεις, ἂν θέλουν ἀλήθεια νὰ πάψουν νὰ λογαριάζονται «τῆς καρπαζιάς» ἀπ' τοὺς ἀχρεῖους και τοὺς ὑποκριτὲς ὄλων τῶν γραμμῶν, νὰ τὸ φωνάζουν κι αὐτές, νὰ μὴν πάψουν τὸ καθεστὸς κακὸ νὰ φωνάζουν, νὰ μὴν ἐκβιάζονται, πᾶνω ἀπ' ὅλα, ἀπ' αὐτὸ τὸ πρὸς εὐνοουχισμό τῆς κρίσεώς τους ἴσα-ἴσα «ἐπιχειρήματα» ἢ ἀπειλὴ καταστροφικῆς — πῶς: «εἶναι», τάχα, «ὅμοιοι μ' ὄσους κάτι λέν ἴδιο» (εἶναι, ἀκριβῶς, ἡ «νοοτροπία» τοῦ βασιλικοῦ διαγγέλματος: «μίασμα», και «πρόσέξτε, καλοὶ ἑλληνες μού, γιὰτὶ οἷς κολλᾷ τὸ μίasma, ἂν λέτε ἢ καταγγέλλετε τὰ ἴδια!» — ἢ ἴδια δηλαδή «λογική» μὲ τῆς κουκουδικῆς «συστάσεως»: Πρόσεχε μὴν ὠφελῇ τῆς Δεξιά!, ὄχι ἄλλη) — παρὰ νὰ κρατοῦν ἐϋθύτητα και πρωτοβουλία στὸ ἀντίκρουσμα και τὴν κρίση τῶν πραγμάτων, ἀδιαφορώντας γιὰ ὅτι ἄλλο, και ὅποια ἀπειλὴ ἢ «κλείσιμο ματιοῦ» ἢ βρωμερὴ προβοκάτσια γύρω τους.

Ὁ ἐπιρρυθμιστὴς λοιπὸν ναι, σαφῶς στρέφεται πρὸς δικτατορία — ἔτσι «φαίνεται», τοῦλάχιστον, ἀπὸ τόσα και τόσα! Και δὲ θὰ φαινόταν, ἀναγκαστὰ, ἀπ' τὴν ἐπέμβασί του τῆς 15ης Ἰουλίου. Ὑποτίθεται πῶς ἐκεῖνη «ἔσπευδε νὰ προλάβῃ δικτατορία, ὄχι δημοκρατία». Κι ἀσφαλῶς δικτατορία, ὄχι δημοκρατία, ἔκανε ὁ Παπατζής: ἄλλο πού δικτατορία, νάτο, πᾶει νὰ προκύψῃ κι ἀπὸ τὴν ἐπέμβαση πρὸς «ἀνάσχεση» ἐκεῖνης!..

Δηλαδή, τί συμβαίνει ἐδῶ, πολῖτες, τὸ συλλαμβάνετε;.. Ἀπὸ κάθε πλευρὰ δικτατορία κινεῖται ἐναντίον μας! Και γιὰτί;.. Μήπως γιὰτί, ἴσα-ἴσα, σαλεύετε, ξυπνᾶτε ἢ βᾶση, ὅπως ἔγραφα στὸ προηγούμενο - μήπως (ἀπλὰ και τετραγωνικώτατα) γι' αὐτὸ πρωτίστως, και μόνο σεῖς οἱ ἴδιοι δὲν τὸ πιάνετε τὸ τί φοβοῦνται ὅλοι αὐτοί;: ὅτι τὴν ἐλευθερίαν σας, βέβαια, φοβοῦνται, και τὸν ζῦπνο σας, και τὸ ἀνέβασμα τῶν κριτηρίων σας, ὑπὸ τὰ ὅποια τέτοιον πιά δὲ θ' ἀντέχουν;..

Ἐμεῖς λέμε ναι, γι' αὐτό!..

Κι ἄλλον «ἐξ ἀντικειμένου» λόγος τοῦ πανικοῦ τους δὲ βλέπουμε.

ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΕΤΟΙΜΑΖΟΥΝ - και ξυπνήστε έγκαιρα! Πρὸς δυὸ σχήματα τῆ χαλκείου: κι ὡς πρὸς τὴν ἐπιλογή τοῦ «προσφωρότερου», τοῦ «ἀποδοτικώτερου» ἐναντίον σας και ὑπὲρ τῶν «σκοπούμενων» τους, τῆς κατεξουσίασεώς σας γιά πάρα πολλά χρόνια, ὁλοι οἱ «ἰδιωτικοί» τους! "Ὅπως ἀκριβῶς τὴν ἐτοιμάζαν και οἱ προγόνοι τους (οἱ μπαρμπάδες, και οἱ ἀπόξω μπαρμπάδες τους) τὸ '36 - με τὰ ἴδια τάλε-κούαλε σχήματα!

Τὸ ἓνα εἶναι:

ΔΙΑ ΚΑΡΑΒΑΝΑΔΩΝ- ἡ δι' ἐξωκοινοβουλευτικῶν, πάντως, «*ἰσχυρῶν*» προσώπων: Γαρουφαλιάς, Ποταμιᾶνος (ἂν ὄχι Τσακαλώτος ἢ παρόμοιοι), ἢ και Γρίβας (πῶς ὄχι;), ἢ ἄλλοι τινές, ποῦ θὰ βρεθοῦν ἀντύχη στὸ δρόμο και «θὰ γεμίσουν τὸ μάτι» περσότερο. ("Ὅπως, δηλαδή, και τότε: διὰ Παπάγων και λοιπῶν - μὰ ποῦ δὲν τοὺς «έγεμισαν», ἐντέλει, «περσότερο τὸ μάτι», ἀπὸ τὸν κοντοπίθαρο ἐκεῖνο νᾶνο τοῦ «μικροτέρου κόμματος»!)

Και τὸ δευτέρο εἶναι «πὶδ προσχηματισμένο», σὰν «ὄχι και τελείως ἐκτροπή»: **ΔΙΑ ΝΕΟΥ ΚΟΝΤΟΠΙΘΑΡΟΥ ΝΑΝΟΥ** πάλι τοῦ «μικροτέρου ἐν τῇ Βουλῇ κόμματος» και τὰ ρέστα!

Νὰ προσέξετε, πολῖτες, αὐτὸν τὸν ἀνερχόμενο ἀστέρα "Αψινο" («πικρὸς ἀ-

στήρ» θὰ πῆ, πολὺ μικρὸς σᾶς βεβαιώνουμε, πολὺ ἐπικινδυνωδέστερος τοῦ προπολεμικοῦ μας νάνου - και, ὡς ἀπέδειξε με τὴ ληστρική και ἰδιοτελέστατη μετατροπή ἐκεῖνη, ἀσύγκριτα πῖδ ἀδίστακτος)!

Τὸ σχῆμα με τ' ὁποῖο τὸν ἀνεβάζουν - προσέξτε το! - εἶναι τὸ ἴδιο! ('Η στειρότητά τους, ὡς και σὲ σχήματα τῆς ἀπάτης, δὲν ἔχει ὄρια!.. Μετὰ τριάντα - και τί τριάντα! - χρόνια, τὸ ἴδιο σχῆμα!): Τὸ τοῦ μικροτέρου κόμματος! Τοῦ μικροτέρου - και γιά τοῦτο, τάχα, «μη ἐπικινδύνου νὰ στήση δικτατο-

Ἑλληνικά ν' ἀπαντήσουν σὲ τριχες κονδυλοφόρων, ποῦ ἐν ὧ ξέρου ν λαμπρὰ τὴν ποιότητα και τὴν ἀνεξαρτησία τῶν προσώπων, ποῦ τόσο ἀκριβὰ, ἔλλωστε, πλήρωσαν «με τὸ κομμάτι» ἄλλοτε (και πάλι δὲν τ' ἀντεξαν, πάνω ἀπὸ λίγα «κομμάτια», και σὲ «δευτερεύοντα» μάλιστα θέματα, οἱ δοῦλοι) - παρασταίνου τῶρα τάχα, οὔτε λίγο οὔτε πολὺ, πὸς ἀλήθεια «εἰσηγητὴν» *Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν* θεωροῦν (ἀπὸ ποῦ τόβγαλαν; ἀπ' τὸ «καλῶς ἀνοίγει ὁ διάλογος»; πὸς; ἐπειδὴ «έτσι θέλουν»;), στὸ θέμα περὶ πολιτικῶν «ψευτοἰδεολογιῶν» τῆς σύνολης ὁμοίας (χωρὶς καμμιὰ οὐσιαστική διαφορά ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη) Δεξιᾶς μας, τόν... κ. Παπαληγούρα τῆς *E.P.E.*! (Γιατί ὡς *E.P.E.* βέβαια τὸν χτυπᾶνε - εἰδᾶλλως αὐτονῶν και τοῦ «ἀρχηγοῦ» τους θαρροῦμε τοὺς ὑπερπερισσεύει, κι ὡς «θεωρητική συγκρότηση Δεξιᾶς» κι ὡς ἐπαγγελματίας τῆς πολιτικῆς, ὁ κ. Παπαληγούρας.) Σὰ νὰ μὴ εἶδανε, νὰ ποῦμε, τὴν ἀνατινακτική δλων τῶν «θέσεων» συλλήβδην; ἐκτὸς μιᾶς «τακτικῆς» διαπιστώσεως ποῦ μᾶς χρειαζόταν (έτσι, ἀπὸ ἐπισήμων» τῆς Δεξιᾶς «χειλέων») - ναι, περὶ τοῦ ὅτι διαφορά μεταξύ «Κέντροῦ» και «Δεξιᾶς» δὲν ὑπάρχει (οὔτε βέβαια καμμιὰ μεταξύ σαλτιμπάγκου «ἀρχηγοῦ» τῶν μὲν, ὑπερσαλτιμπάγκου και «προοδευτικοῦ» «ἀρχηγοῦ» τῶν δέ, ἢ ἀνάμενόμενου» και «ἐπιποθοῦμένου» ραβδῆ τῶν ἄλλων κ.λ.) - κάτω ἀπ' τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Παπαληγούρα, με τῶν ὄχτῶ, σὰν και τοῦτα!.. Πὸς ἔτσι; 'Ὁ ἴδιος ὁ κ. Παπαληγούρας τὰ πρόσεξε. "Ὅχι αὐτοί;.. [Και αὐτοί, τοῦλάχιστον, ἀς προσέχουν ἄλλοτε νὰ μὴ τινάζουν στὴν πηγή βρωμόνερα (ἢ ν' ἀποπειρῶνται νὰ πετροβολήσουν τὸ γνήσιο με λόγια δικὰ του, ἀλλ' ἀπὸ νόθο μέσα τους βγαλμένα). 'Εμεῖς ἐμάθαμε τοὺς «νέους» αὐτοὺς νὰ ψελλίζουν τὸ: «πολιτικὴ ἐπιπεδομετρία», και τὸσα ἄλλα, παλεύοντας νὰ τοὺς διδάξουμε τὸ βλέμε μ.α. Τῶρα θὰ μᾶς παραστήσουν και τοὺς τάχα... «σύνητα βλέποντας», τοὺς τάχα... «λεπτὰ διακρίνον-

δ Και δὲ θ' ἀπαντήσωμε, βέβαια, στοὺς κονδυλοφόρους - ἀνώνυμους (Σπ. Ζουρατζῆς) εἶτε μὴ (Α. Μπέσης) - ἢ κι ὁποιους ἄλλους (Μπέμπης Σιφναῖος κ.λ.), τῆς νεομεσοσιακῆς Προοπτικῆς τοῦ κ. Μαρκουίτου. Κι ὄχι μόνο γιατί οἱ *καπεταναῖοι* δὲν πρέπει ποτὲ νὰ χτυπᾶνε *μισθοφόρους* (τοῦτο κι ἀπ' τὸν "Ὀμηρο δὲν εἶναι γενναῖο), παρὰ και γιατί δὲν πιστεύουμε πὸς πιστεύουν οἱ ἄλλοτε φίλοι και ὑμνητὲς μας τὸ παρὰ μὲν ὅ ἀπ' ὅσα κατὰ παραγγελίαν τοῦ αὐθέντη τους - ἢ: μέσα στὸ «πνεῦμα» τῆς «σοφῆς» σαλτιμπάγκικῆς «γραμμῆς» του - παρασταίνου πὸς τάχα «ἀντιμετωπίζου», «συλλογίζονται», «κρίνουν» και... «πολιτικοεπιστημονικῶς» τοποθετοῦν! Σωπάτε, ρὲ παιδάκια!.. 'Αλλ' ἐπειδὴ δὲ μᾶς ἀρέσει νὰ μιλάμε ποτὲ «έγγαστρίμυθα» - αὐτὸ εἶναι τὸ ἦθος τῶν ἄλλων, και τῶν δειλῶν, ὄχι τὸ δικὸ μας - οὔτε κι ὅταν πράγματι δὲν ἀξίξη κουβέντα καθαυτὸ κατιτί, και ἀντιμετωπίζεται σὰ δηλωτικὸ κάποιου ἄλλου μονάχα - ἔλατε τῶρα ἐσεῖς νὰ μᾶς πῆτε ἂν, στὰ σοβαρά, ἀξίξη *Τὰ Νέα*

ρία»! (Λάθος! Ἰ Μεγάλο — καὶ «τακτικὸν» καὶ ἱστορικὸν — λάθος! Τὰ μικρὰ κόμματα κἀναν πάντα τὶς στυγνότερες δικτατορίες!)

Καὶ τὸ βλέπετε πῶς τὸ στήνουν τὸ σχῆμα αὐτὰ;: Ὁ μικρὸς τὸ δέμας, ἀλλὰ θαυματουργὸς — «σωτήρας», «πανάκεια», «καταρτισμένος» (Ψέμματα! Ἀκατάρτιστος, τοῦ διαβόλου!..) —, πὺν εἶναι, ξεύρετε, καὶ «προοδευτικὸς» μέχρι καὶ Μόσχας (χτές) ἢ καὶ ἐπικρίσεων κατὰ τοῦ Στέμματος, ἢ καὶ εἰς πλείστα «συμπλέων» καὶ παραπλέων μέχρι Καστρίου κ.λ., με «πρόγραμμα δὲ κοινωνικῆς πολιτικῆς» (λόγια, λόγια, εὐκολα καὶ ἀσυνάρτητα, με τὸ σάλιο κολλημένα ὅπως-ὅπως, γιὰ νὰ ὀνομάζωνται «πρόγραμμα» - δὲν τὸ μελετᾶτε, νὰ γελάσετε!..), «καί, τί νὰ κάνουμε ἐπιτέλους;: ἄ παραίτητος τῆ στιγμῆ αὐτῆ, ὡς «ὑπὲρ ἀπαντας τοὺς ἀντιμαχομένους»!

Ἄλλὰ, μιὰ στιγμῆ, ἀπατεῶνες! Ποιοὶ εἶν' οἱ ἀντιμαχομένοι; Οἱ παρασταίνοντες πῶς τάχα «ἀντιμάχονται» καὶ

τας», «οὐσιώδεις» δῆθεν «διαφορὰς», ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει παρὰ σκυλοφάγωμα γιὰ μιὰ ψυροψῆφο - τὴν ἴδιαν, καὶ ἴδιαν μηδενικῆς ποιότητος;: Ἡ γιὰ νὰ δικαιολογήσουν κάπως τὴ στέγασή τους μέσα κεῖ στὴ στρουγγα (ὅσο κ'ἀν δοῦν καὶ αὐτοὶ ἄσπρη μέρα) — μαύρη μέρα — «ἀν τύχη καὶ ἔρθῃ ὁ μικρὸς στὰ πράγματα»;: (Ἄντε, βρὲ παιδιά! Λίγη πάστρα στὶς προθέσεις καὶ τοὺς συλλογισμοὺς σας! Σᾶς κοιτάω στὰ μάτια καὶ σᾶς τὸ λέω - καὶ θὰ τὰ θυμάστε τὰ μάτια ποὺ σᾶς μάθαν νὰ βλέπετε!..)]

7 Σημειωτέον, ὅτι στὸ «λάθος» τοῦτο ἔπεφτε — ἢ μᾶλλον συνηγοροῦσε δεξιότατα — καὶ ὁ «ὑπερδημοκράτης» σας Παπατζής, πὺν ὑποδείκνυε στὶς 11 Ἀπριλίου τοῦ '36 — στὸ «δημοκρατικώτατο» ἐπίσης Βῆμα, τοῦ πατρὸς Λαμπράκη (οἱ κοινότητες διαρκῶς πληρᾶνουμε σ' αὐτὸ τὸ δοῦλο Τόπο) — τὸν νᾶνο δικτάτορα τοῦ ἐπομένου τριμήνου ὡς *πρωθυπουργὸν τῶν μικρῶν κομμάτων*, δηλαδή, ὡμὰ (ὁ «γιὰ τὴν ἑλευθερίαν σας»!): ὡς ἐνδεδειγμένο δικτάτορα - ἀφοῦ οἱ ἐκλογές τῆς 26ης Ἰανουαρίου '36 τοῦ εἶχαν δώσει, τοῦ «λαοφίλητου» Μεταξᾶ σας, μόνον 3,94%, καὶ με τοῦτο, τὸ ἐλάχιστο (καὶ δηλωτικὸ πόσο λαὸ δὲν εἶχε!), ἐστήσε δικτατορία, γελοία ὅσο θέλετε, ἀλλὰ καὶ ἀκλόνητη ἀπὸ μᾶς ὡς τὸ θάνατό του!.. (Βλ. καὶ Κατηγορῶν, «Εἰσαγωγή», κδ' - κθ', διὰ μακρῶν γιὰ ὅλα αὐτὰ.)

«διαφέρουν», ἢ οἱ πράγματι ἀντιμαχομένοι;: Ποιά «Δεξιά», πὺν ἔχει οὐσιώδεις διαφορὰς στὶς ψευτοκλιμακώσεις τῆς; Ψέμματα! Καμμιά διαφορὰ, σὲ καμμιά οὐσία! Κ' οἱ διαφορὰς τῆς, οἱ μόνες, εἶναι γιὰ τὸ σκυλοφάγωμα καὶ ἀπὸ τὸ σκυλοφάγωμα, γιὰ τὴν τυφλὴ ψυροψῆφο τῆς ἴδιας περιορισμένης «ἐθνικοφρονος πελατείας»!

Ὡστόσο καὶ, πᾶν νὰ τὸν στήσουν - ἀν οἱ τρόμοι τοὺς δὲν πολυβιάσουν νὰ προσφύγουν, μάνι-μάνι, σὲ καταβανάδες, ἢ Γαρουφαλιάδες-Ποταμιάνους-Γρίβες καὶ δὲ συμμαζεύεται!

Προσέξτε!.. Αὐτὸ πὺν θὰ στήσῃ ὁ μικρὸς μεσσίας δὲ θάνατι διόλου εὐκολοαντιμετώπιστο. Ὁ ἄνθρωπος πὺν, ἐνῶ τόσο διαφημίζῃ πῶς «ξέρῃ» καὶ «λογαριάζῃ» τὰ τῆς «τακτικῆς προβολῆς ἐναντι τῶν μαζῶν», δὲ διαστάζει νὰ ρίξῃ ὅλα αὐτὰ πίσω του — σὰ βιαστικὸς γιὰ «ψητὸν» κομπιναδόρος — καὶ ν' ἀδιαφορήσῃ γιὰ τὸ τί συμπέρασμα θὰ βγάλῃ ὁ κόσμος ὅλος, καὶ νὰ κἀνῃ — ἐν μᾶς νυκτὶ καὶ μόνῃ, καὶ μόνος γνωρίζων (ἄρα δυνάμενος καὶ νὰ ἐκμεταλλεῖται!) — τὴ ληστρικὴ ἐκείνη μετατροπῆ, δὲν εἶναι «ἀκίνδυνος»!.. Γενικᾶ, στοὺς καιροὺς μας, καὶ στὸν Τόπο μας τὸν ἀμόρφωτο, τὸν δίχως κριτήρια καὶ δεδομένα, οἱ πιὸ ἐπικίνδυνοι εἶν' οἱ πιὸ ἀδίστακτοι - ἐκεῖνοι ἀκριβῶς πὺν, γιὰ πιὸ «ξυπνημένους», μορφωμένους, ὑποφιασμένους, κριτικῶς, εἶναι λιγώτερο ἐπικίνδυνοι, γιὰτὶ «φωνάζει» καὶ «εἰδοποιεῖ» δυνατὰ ἢ συμπεριφορὰ τοὺς περὶ τοῦ εἶδους τοὺς. Ἐγὼ πὺν, σᾶς γράφω, τὸν ἄκουσα νὰ μαίνεται ὁ μικρὸς (ὅπως τὸν λέν οἱ «ἀγαπημένοι» του μικρότεροι τοῦ κόμματός του, τοῦ ἐλάχιστου), γιὰτὶ ὁ Λαὸς αὐτὸς ἔρριξε τὸν Καραμανλῆ τὸ '63!.. Καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἀφρίζων πὺν δὲ βγῆκε οὔτε βουλευτῆς, νὰ λῆ: Δὲν με θέλει ἡ Δεξιά ὡς κοινοβουλευτικόν; Θὰ με φέρῃ ὡς μεσσσιάν!.. Ὡς μεσσιάν! Ὡς μεσσιάν!..

Καὶ κραυγάζει.

(Θέλει, μήπως, νὰ δημοσιεύσουμε κάποιον γράμμα μου πὺν ἔλαβε, ἀναφερόμενο καὶ στὴ σκηνὴ αὐτῆ; Ἡ θέλει νὰ τὸ δημοσιεύσῃ ἐκεῖνος, νάχη καὶ πούλησῃ τὸ περιοδικό του;..)

ΕΝΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΛΑΘΟΣ ΤΟΥΣ : "Οτι και δικτατορία νά κάνουν — αν τὸ καταφέρουν (πού δὲ θὰ τὸ καταφέρουν, ἀλλὰ ἀκριβὰ θὰ πληρώσουμε τὶς ἀπόπειρές τους καὶ τὸν κακὸ τους νοῦ) — τὰ πράγματα τοῦ Τόπου εἶναι τέτοια, πού κ' ἡ ὅποια δικτατορία, ἀφ' ἧς στηθῆ καὶ κρατηθῆ, μόνο ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὅποια θὰ τὴν ἔχουν στησεὶ δὲν θὰ κάνη! Καὶ τοῦτο: γιὰ νὰ κρατηθῆ ἀκριβῶς!

Λογαριασμοὶ χωρὶς τὸν ξενοδόχο αὐτοὶ — καὶ ὅλοι τους... Εἶτε τοὺς «βγοῦν» προσκαίρως «πέρα» — πού οὔτε «προσκαίρως», λέμε, ἂν ὅλοι ἀντισταθῆτε — εἶτε δὲν προλάβουν κἀνὰ τοὺς θέσουν σὲ κίνηση.

ΠΟΙΟΣ ΤΑ ΚΙΝΕΙ ΟΛ' ΑΥΤΑ (γιατὶ δὲν εἶναι οἱ ἐπιρροθμιστές, βέβαια, πού κυβερνᾶνε πράγματι). Λένε: Οἱ Ἀμερικανοί. Δηλαδή: τὸ ξένο κεφάλαιο. Ἐμεῖς τόχουμε γιὰ ἐπικινδυνωδέστερο, δηλαδή εὐφύεστερο τὸ ξένο κεφάλαιο — καὶ λέμε: τὸ ἀμετανόητο μέρος τοῦ ντόπιου! Ἐκεῖνο πού καὶ Παπατζῆ ἀκόμα δοκίμασε, ἀλλ' ὅταν εἶδε πῶς «δὲ βγαίνει καὶ με δαῦτον τίποτε» — καὶ πῶς νὰ μᾶς πῆτε ὅτι «δὲ δοκίμασε»; ὅταν ἀναφανδὸν «ἔδωσε» καὶ «ξανάδωσε»; — στρέφεται πρὸς «δυναμικὲς» λύσεις «Δεξιᾶς», πού, μὲς στὸ σάλο ἀναστολῆς καὶ ριζιματος πίσω πάλι τόσων καὶ τόσων, ἐλπίζει ὅτι θὰ τοῦ δώση καὶ τὸ ἀντίτιμο: ἔξοδο ὀριστικὴ ἀπ' τὴν Κοινὴ Ἀγορά, νέες δασμολογικὲς ἀπωθήσεις τῶν ἀνταγωνιστῶν του, νέες «πιστώσεις» γι' ἀνάπτυξη, δικαίωμα μεγαλύτερου βαθμοῦ ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐργασίας — ἐν ὀνόματι, πάντα, «ἐθνικῶν ἀναγκῶν», ἀπαγορεύσεως («γι' ἄλλους λόγους», τάχα) τῶν ὅποιων ἀπεργιῶν, διώξεως ὅλων τῶν διεκδικήσεων, καὶ τὰ γινωστά.

— Δηλαδή ἀμετανόητοι;

Μορὲ ἀμετανόητοι δὲ λέτε τίποτα!.. Εὐλα, κούτσουρα, γιὰ τὴ φωτιά!.. Δὲν τὸν βλέπετε; Δὲν τὸν δουλεύετε; Δὲ λιπαίνετε κάθε μέρα τὶς μηχανές τους; Εἶδατε τοὺς δράκοντες ποτὲ ν' ἀλλάξουν;

ΑΝΤΕ, ΛΟΙΠΟΝ, ΤΩΡΑ, ὅλοι οἱ «ἐξυπνιοὶ» μας μαζί, στὴν ἀλήθινὴ ἐπανάσταση», τὴν «τρανή», τὴ «μεγάλῃ», τὴν «κεντρικώτατῃ» καὶ «πρώτῃ», πού σᾶς κανοναρχοῦν, ἀπὸ κοινοῦ συμφέροντος καὶ ὑπνωτισμοῦ σας, οἱ καθημερινὲς φυλλάδες, καὶ τῶν «μὲν» καὶ τῶν «δὲ», μὲ μεγάλα γράμματα: *Νὰ λευτερώσουμε τὸ τραγουδάκι ἀπ' τὴ λογοκρισία του!*

Avanti popolo! Μέγας ὁ ἀγὼν — καὶ μεγάλο καὶ τὸ ἐπαθλο τῆς «ἀπελευθερώσεώς» σας! Θὰ τραγουδάτε «λεύτερο» ἀλαφρὸ τραγουδάκι — μόνο ἀλαφρὸ! — τοῦ Μίκη καὶ τοῦ Μάνου μας, κι ὁ χορὸς καλὰ θενα κρατῆ!

Τοῦτο ἀκριβῶς, κυριολεκτικώτατα: *Κρατεῖ — καὶ θὰ κρατῆ!*

Τὸ κράτος μέγιστο, καὶ φοβερό, ὅσο δὲ θὰ ξυπνᾶτε!

ΕΠΡΩΝΕΥΟΜΑΣΤΕ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ; Καὶ μάλιστα ἀγὼνα κατὰ λογοκρισίας;.. "Οχι, γιὰ τὸ θεό, ἐμεῖς!.. Γιὰ μᾶς, ὄχι ἀγῶνας, ἀλλὰ καὶ τὸ τελευταῖο πετραδάκι ἢ λάσπη ἢ σαπιοκοιλιά κατὰ λογοκρισίας, καλῶς ἔχει καὶ λίγο τῆς εἶναι — ὅποιας λογοκρισίας, μὲ ὅποιοδήποτε πρόσχημα στημένης — ὡς τὴν ἀποκατάλυση καὶ τῆς ἔσχατης!.. Καὶ γιὰ νὰ συνεννοῦμαστε (ἐπειδὴ τὸ πᾶν ἔχει θολώσει ἐδῶ, ἀλλὰ κ' οἱ διδόμενοι ἀγῶνες διόλου δὲν ξεκαθαρίζουν, καὶ δὲν θέτουν θεμελιακά τὰ ζητήματα, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ξετυλίγονται πρόχειρα, ἀρπαχτά, ὄχι μελετημένα, ὄχι ἐξ ἰδίων ἀρχῶν παρὰ ἐξ ἀντιδράσεων, καὶ συνηθέστατα προσωπικῶν, ἐμπαθῶν, κατὰ βάση ἰδιοτελειῶν): *Λογοκρισία λέγοντας ἐννοοῦμε τὴν ἀπὸ θέσεως ἰσχύος ἐπέμβαση στὴν ἔκφραση ἄλλου.*

Καὶ ἰσχυρὸν ἔχει ὄχι μόνο τὸ κράτος — διὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν φορέων ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας —, ἀλλὰ καὶ τόσοι καὶ τόσοι ἄλλοι πυρῆνες καταδυναστεύσεως!.. Ἡ Ἐφημερίδα, πρώτη-πρώτη!.. Δηλαδή ὁ ἰδιοκτήτης τῆς ἐφημερίδας, ὁ λεφτάς, μὲ τοὺς ἀρχιλακέδες του, τοὺς «ἀρχισυντάκτες» καὶ τοὺς δούλους του! Βλέπουμε δὲ τοὺς καλοὺς μας «δημοσιογράφους»... νὰ ἐνθουσιάζονται καὶ νὰ ἐπευφημοῦν — ἑλληνικὰ κ' αἰγυπτιακὰ

(καὶ ποιοὶ ἐβραῖμα) — γοητευμένοι καὶ «ἐνθερμοὶ» ὑποστηριχτές, κάθε πού ξεσπᾶ καὶ φουντώνει — γιὰ τὸ θένε, βέβαια, οἱ κάσσεσ τῶν λεφτάδων (πού συντηροῦν τοὺς κοντυλοφόρους) — παρόμοιο ζήτημα! Ὡ καὶ τί γράφουν τότε οἱ κοντυλοφόροι! Τί ἀκονισμένοι πού δείχνονται — οἱ στομωμένοι γι' ἄλλα, βαρύτερα — καθὼς καὶ τώρα πάλι, κατὰ τῆς λογοκρισίας (καὶ σ ω σ τ ᾶ, χίλιεσ φορέσ σ ω σ τ ᾶ) τοῦ πολὺ-πολὺ ἀλαφροῦ μας τραγουδιοῦ!.. Μόνου πού ἐμεῖσ μελαγχολοῦμε μ' ὄλα τοῦτα — ὅσο κι ἂν φαίνεται παράξενο (ἀγωνιστέσ ἐλευθερίας νὰ μελαγχολοῦν με ἀγῶνεσ ἐλευθερίας) — γιὰ τὴ σκεφτόμαστε π ὅ σ ο π ἰ ὅ β α σ ἰ κ ᾶ κ ἰ ν η τ ῆ ρ ἰ α δ ὕ ν α μ η τοῦ Κακοῦ στὸν Τόπου μας, καὶ τῆς δουλείας συντηρητικῆ καὶ τῆς ὑποταγῆς, εἶναι αὐτῆ πού ὄχι ἀπλῶς «ἀνέχονται» παρὰ ἀποτελοῦν τὴσ ροδίτσεσ τῆσ, τ' ἀξονάκια τῆσ, τὴσ ροδελλίτσεσ, τὰ καρουλάκια τῆσ, τὰ παξιμαδάκια τῆσ, τὰ ἐμβολάκια τῆσ, τὰ γρεναζάκια τῆσ — τὰ καλολαδωμένα, τὰ καλογρασσαρισμένα, νὰ δουλεύουν στὴν ἐντέλεια, ταχύτατα, λεῖα, γλίσχρα, χωρὶσ τριβέσ, χωρὶσ σκορτσάρισμα κανένα, ἀπὸ πουθενά, χωρὶσ ἄμμο ποτὲ — ἐτοῦτοι οἱ τόσο ἐνθουσιωδῶσ κατὰ λογοκρισίας ἐκάστοτε ἀκονισμένοι κοντυλοφόροι-«δημοσιογράφοι» *!.. Κ' εἶναι πανάρχαιουσ ὁ δίκαιουσ λόγουσ, ὁ ὀριστικῶσ

γι' αὐτοὺσ: *Ὁδαὶ ὑμῖν, φαρισαῖοι καὶ ὑποκριταὶ, οἱ διωλίζοντεσ τὸν κῶναπα καὶ τὴν κἀμηλον καταπίνοντεσ!.. Πρῶ ἂν ἀληθινὰ εἶχατε σπέρμα ἐλευθερίας μέσα σας, δὲν θὰ περιμένατε τὸν ἐκνευρισμοῦλη, τὰ κἀπριτσάκια, τὰ νευράκια, τὰ καλλιτεχνικὰ καὶ βεντέτικα (ἢ ἔστω καὶ κομματικὰ), τοῦ φίλου Μίκη καὶ τοῦ Μάνου — καὶ οὐρᾶ μετὰ, ἀπὸ πίσω, τῆσ Ἀλικούλασ μας, τῆσ «μπριτζιτμπαρδούλασ» μας, καὶ τῆσ Τζενάρασ μας, τῆσ λωρενάρασ μας, κι ὄλων τῶν ἄλλων -ὄλων καὶ -αῶν μας — γιὰ νὰ πολεμήσετε τὸ τέρασ τῆσ Ἰσχύοσ, πού ἐπεμβαίνει καὶ καταδυναστεύει τὴν Ἐκφραση, παρὰ νὰ ἢ Ἰσχύοσ, μπρὸσ σας, στὴν ἀπεχθέστερη, τὴν ἀντιπνευματικῶτερη, τὴν ἀποδοτικῶτερη καταδυναστεύσεωσ τοῦ Τόπου μας καὶ τῆσ Γνώμησ του μορφή, μέσα στὰ κτήρια ὅπου δουλεύετε κι ἀλείβετε κάθε μέρα τὴσ μηχανέσ τῆσ!.. Καὶ ἔνα — ἀπὸ τὰ μικρότερα, τὰ ἐλάχιστα — κυκλοφοριακὰ «ἀλείμματὰ» σας τώρα τῶν μηχανῶν τοὺσ κι αὐτό: νὰ καίγεται, φαρισαῖοι, καὶ τὸ τελευταῖο «σκλίδι» ἐλευθερίας στὸν ἔρμου Τόπου μας, καὶ οἱ θρασύτεροι ἐμπρηστέσ τῆσ, οἱ ὀμότεροι, οἱ στυγνότεροι, οἱ συστηματικοὶ καὶ ἀδίστακτοι, καθημερινοὶ προκορῶστεσ τῆσ καὶ στραγγαλιστέσ κ' εὐνουχιστέσ τῆσ, νάναι οἱ λεφτάδεσ Ἰσαῖσα, πού σᾶσ ταΐζουν μεσ στίσ φυλλάδεσ τοὺσ (καὶ γιὰ τὴσ φυλλάδεσ τοὺσ καὶ τὴσ κάσσεσ τοὺσ), κ' ἐσεῖσ νὰ μοῦ ξεσκίξετε, νὰ μοῦ κόβετε καὶ νὰ μοῦ μαραίνετε, φασουλῆδεσ μου, γιὰ τὸν «ἀγῶνα» — τὸν «ῶραῖο» ἀγῶνα (ὅπου μυρίζετε «ὀμορφιέσ», νὰ κουμπώνετε νεοὶ μου!) — τοῦ Μάνου καὶ τοῦ Μίκη καὶ τοῦ Σταυράκη μας, γιὰ τ' ἀλάφρο μὸν ἄχα τραγουδάκι μας!..*

8 Καὶ ἔχουν καὶ τὸ «ἦθος», τώρα-τώρα, τοῦ πληρωμένου κοντυλοφόρου, ἂ ν α φ α ν δ ὄ ν ! Νά, λ.χ., ὁ φίλουσ μας Φαῖδροσ Μπαρλάσ — ἀπὸ τοὺσ καλύτερουσ (καὶ γι' αὐτό λυπόμεστε), ὄχι ἀπ' τοὺσ χειρότερουσ — πού ἄφηνε τὸ δικηγόρουσ του, καθὼσ διαβάσαμε, σ' ἐκείνη τὴν ἄθλια δίκη τοῦ καραμανλισμοῦ ἐναντίον του «γιατὶ ἔγραψε συμμορία τὴν κυβέρνηση» τοῦ... «νέου» (κατ' Αἰζενχάουερ) «Περικλῆ μας» — τόσο λίγου μόνου: *συμμορία!* — νὰ ζητᾶ ἀπαλλαγὴ του «γιατὶ αὐτῆ ἢ ἡ δουλειά του: πληρώνεται καὶ γράφει μέσα στὴ γραμμῆ τῆσ ἐφημερίδα» (τῆσ Ἀθηναϊκῆσ φυλλάδασ, τότε) «δὲν ἔχει προσωπικὴ εὐθύνη»!.. Δηλαδή; Πληρώνεταὶ γιὰ νὰ μὴν ἔχη εὐθύνη — τί ἄλλο;.. (Καὶ πόσο ἀλήθεια θὰ θέλαμε νὰ μᾶσ ἔστελνε ἕνα γράμμα ὁ παλιὸσ μας φίλουσ, ὅπου νὰ μᾶσ βεβαίωνε πὼσ «ὄχι, δὲ δέχτηκε ὁ ἴδιουσ τέτοια ὑποστήριξη» - δὲ θὰ τῆ δεχότανε καὶ σήμερα, καὶ χτέσ ὡσ κάστερισκοσ, στὴν ἄλλη ἄθλια φυλλάδα μας, τὴν τάχα Ἐλευθερία, τοῦ Κόκκα μας!..)

ΤΩΡΑ, ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΔΙΚΙΟ: Πὼσ τέτοια ποιότητα «ἐκφράσεων» — καὶ λόγων καὶ γραφτῶν, καὶ πεζῶν καὶ τραγουδιῶν, καὶ στίχων τοῦ κάρρου καὶ τῆσ πιὸ ἀναγουλιαστικῆσ προπαγάνδασ, ἀνοήτων καὶ με τὴσ ἠλιθιωδέστερεσ ψωρο-αιδέεσ — ὄχι λογοκρισία χρειαζόταν, γιὰ νὰ πάψη νὰ μᾶσ σκοτίζη καὶ νὰ λερώνη τὴσ στιγμέσ μας, παρὰ τὴν πιὸ ὀμῆ, τὴν πιὸ καταδιωκτικῆ ἀπαγόρευση! Ὁ-

ταν τῆ ζωῆ μας δὲν ἐμπνέουν στίχοι μεγάλοι γιὰ τὴν Ἐλευθερίαν, τὴν Ἀνθρωπιά, τὴν πολιορκίαν τῆς Ποιότητος ἀπ' τὴν Ἀνάγκη, θ' ἀφήνουμε νὰ μᾶς κανοναρχᾶνε τῆ δουλείαν καὶ τὴν ἀνοησίαν καὶ τὴν καπηλείαν τῆς Ἐλευθερίας «στιχουργίες» περιτριμμάτων μὲ σαχλαμάρες; Ἐδῶ δὲν ἐμπνέουν τῆ ζωῆ μας τὰ ποιητικώτερα ποῦ ἔβγαλε ἡ νωπὴ Ἱστορία μας, τὰ ἑλευθερωτικώτερα, τ' ἀξιώτερα, καὶ θ' ἀ-

φήσωμε τοὺς πιὸ ἀνάξιους, τοὺς τιποτένιους — ποῦ ἀπὸ ἐλαφρότητα καὶ χθαμαλότητα καὶ μηδενικότητα ἀκριβῶς βρῆκαν τὸν τρόπο, μὲς σ' αὐτὸ τὸ χάρτινο καὶ τιποτένιο, τὸ μηδενιστικὸ κ' ἐκμηδενιστικὸ «συρμὸν» τῆς ἀφατα ξεπεσμένης πιά ζωῆς μας, νὰ συλλαβίσουν γι' ἀλαφρὸ τραγούδι τὴν τύφλάν τους καὶ τὴν κατωτερότητά τους — ἀλήθεια θ' ἀφήσωμε νὰ ἐνοχλοῦν καὶ νὰ μαγαρίζουν τίς στιγμὲς μας;

Π ΕΦΥΛΛΙΖΑ ΞΑΝΑ μὰ μέρα — καὶ ζουζούνιζε δίπλα μου τὸ ραδιόφωνο! — τίς Ἐκλογὰς ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τοῦ Πολίτη — κάτι γύρευα — κ' εἶχα πάλι σταθῆ στοὺς στίχους τῆς Λιογέννητης:

«...Προξενητάδες εἶμαστε κ' ἤρθαμε νὰ σοῦ ποῦμε,
ὁ Κωσταντῆς μᾶς ἔστειλε, τ' ὄμορφο παλληκάρι,
ἂν εἶναι θέλημα Θεοῦ, γυναῖκα νὰ σὲ πάρῃ.»

Σὰν τ' ἄκουσε ἡ Λιογέννητη νῆχτύπησε τὰ γέλια.
«Γιὰ πῆτε του τοῦ Κωσταντῆ, τοῦ μουσκαναθρεμμένου,
δὲ θέλω τον, δὲ χρῆζω τον, δὲν καταδέχομαι τον.
Σὰν ἔρθῃ ἡ μάνα μ' ἀπ' τῆ γῆς κ' ὁ κόρη μ' ἀπ' τὸν ἄδῃ,
τὰ δυὸ μ' ἀδέρφια τὰ καλὰ ἀπὸ τὸν Κάτω κόσμον,
νὰ σπεύρουνε τῆ θάλασσα σιτάρι νὰ καρπίσῃ
χρυσάγανο, χρυσόσταχο καὶ χρυσοκονδυλάτο,
καὶ μὲ τ' ἀργυροδρέπανα νὰ μποῦν νὰ τὸ θερίσουν,
κ' εἰς τὸν ἀφρὸ τῆς θάλασσας νὰ κάμουνε τ' ἄλωνι,
μηδὲ καὶ τ' ἄχυρο βραχῆ, μηδὲ καὶ τὸ σιτάρι,
μηδὲ τὴν πάχνη τ' ἄλωνιοῦ ἀέρας νὰ τὴν πάρῃ,
τότε κ' ἐγὼ τὸν Κωσταντῆ θὰ τότε πάρω γι' ἄντρα
καὶ πάλι ναί, καὶ πάλι ὄχι, καὶ πάλι σὰ μοῦ δόξῃ.»

Καὶ σκεφτόμουν τί Ὅχι μεγάλο εἶν' αὐτὸ τῆς πανέμορφης, τί ἀντρεία ζωῆς δείχνει, τί ὄμορφα καὶ κλειδωμὰ τῆς ὄμορφιάς, τί ἀρετὴ τοῦ ἀνυπόταχτου, τοῦ ἀνεξάρτητου, τοῦ ὀρθοῦ στὴ δικιά του θέση, τῆ δικιά του μοῖρα, τῆ δικιά του γνώμη — ὅταν ἀκούω μὰ «Μιράντα Κουνελάκη» λέει, νὰ λὲν γιὰ τὴ γνώμη καὶ αὐτὴ!.. Καὶ συμβουλεύει τίς ἀκροατρίδες τῆς, τίς ἀγαπημένες τῆς, σὰ γυναῖκα ποῦ «ξέρεῖ» τί στάση μᾶς πρέπει σ' αὐτὸν τὸν Τόπο: «...Κι ὅταν συζητῆτε, ἀγαπητές μου, νὰ μὴ ἐπιμένετε ποτὲ στίς ἀπόψεις σας, ἂν βλέπετε ὅτι γίνεσθε δυσάρεστες στὸν σνομιλητῆ σας!.. Νὰ εἰσθε ὑποχωρητικὲς! Ἐπιτέλους, μὴν ξεχνᾶτε πὼς γιὰ νὰ περνᾶ ἡ ὥρα συζητοῦμε! Πῆτε λοιπὸν καὶ κανένα ναί! Θὰ νιώσουν ἔτσι πὼς εἰσθε πολιτισμένες...»

Ἔ, λοιπὸν ὄχι, ὄχι, ὄχι, καὶ πάλι ὄχι!..

Ὅχι, σὰν τῆ Λιογέννητη, χίλιες φορές!

Κι ὁμως ὄχι ἡ Λιογέννητη, καὶ ὁ ὑπέροχος λόγος τῆς, στὴ ζωῆ μας. Παρὰ ἡ «Μιράντα Κουνελάκη», τοῦ μικροῦ-μικροῦ-μικροῦ καὶ ὅλο χθαμαλώτερου πολιτισμοῦ μας!

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Δ. ΦΟΡΗΣ

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ

[Τὸ κείμενο πὸν ἀκολουθεῖ εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ ἐκτενέστερο ἔργο, πὸν δὲν εἶδε στὴν ὥρα του — καὶ ἴσως δὲ θὰ δῆ — τῆ δημοσιότητα. Συζητοῦσαν, γιὰ πολλὰ προβλήματα πὸν προκύπτουν ἀπὸ τὴ γλωσσολογικὴ μεταρρύθμιση, δυν ἄνθρωποι, ἄς ποῦμε ὁ σὺν (+) καὶ ὁ πλὴν (—)].

— Τί θὰ γίνῃ μὲ τὴν ὀρθογραφία μας, ἀλήθεια;

+ Τὸ ἀλήθεια αὐτὸ τὸ ἐπισημαστικὸ ἔπρεπε νὰ γράφεται ἔτσι, μὲ ι, γιὰτὶ δὲν εἶναι ἡ ἀλήθεια, παρὰ τὰ ἀλήθεια, δηλαδὴ τὰ ἀληθῆ. Στὴν Κοζάνη ἔτσι λέμε: «ὅσα μῦθια, τόσα ἀλήθια».

— Ἐξέρω πὼς τελικὰ δὲ θὰ γλυτώσω ἀπὸ σένα.

+ Θὰ γλυτώσης, ἀλλὰ πάλι μὲ ι, γιὰτὶ οἱ ἐτυμολογήσεις ἀπὸ τὸ ἐκλυτώνω ἢ ἐκλυτῶ δὲν ἱκανοποιοῦν.

— Τάπα ἐγὼ πὼς -

+ Ἡ τάπα σφραγίζει μπουκάλια ἢ ἀνωτονωμία καὶ τὸ ρῆμα θὰ γραφοῦν ἔτσι: τὰ πα.

— Μὰ δὲ μοῦ λές, σὲ παρακαλῶ, μὲ δουλεύεις; Ἐμεῖς ἐδῶ μιλάμε, δὲ γράφομε τί μὲ διορθώνεις; Μπορεῖ, βέβαια, νὰ ξέρης ἢ ἴσως καὶ διαισθάνεσαι ὅτι ὄντως ἔτσι θὰ ἔγραφα ὅσα μοῦ παρατηρεῖς, ἀλλὰ ἐσὺ κάνεις σὰ νὰ τὰ βλέπης.

+ Ἄμ', τὰ βλέπω, φίλε, τί νομίζεις; Εἶναι μιὰ συνήθεια πὸν δὲν κόβεται: ἀπὸ τοῦ συνομιλητῆ μου τὸ στόμα δὲν ἀκούω πιά, βλέπω, βλέπω νὰ βγαίνουν οἱ λέξεις μία μία, κάτι ἔψιλον γιῶτα νά, ἐκεῖνα τὰ ὕψιλον μὲ τὴ δασεία καὶ τὰ ὦ-μέγα ψιλή περισπωμένη, τί νὰ σοῦ πῶ...

— Καὶ εἶναι καιρὸς πὸν -

+ Ποῦ τὴν ψώνισα, πές το' νά, εἶναι ἀπὸ τότε πὸν διάβασα τὴν πιδ ρωμαλέα ὑπεράσπιση τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας.

— Κανενὸς ὑπερκαθαρευουσιάνου, σίγουρα.

+ Ἀπεναντίας' δημοτικιστῆ. Θεέ μου, τί ἀναπαρθένεμα λέξεων εἶναι ἐκεῖνο, τί προβολές καὶ νύξεις συγγενῶν νοημάτων πὸν ἐλάγθαναν!...

— Δὲν καταλαβαίνω λέξη ἀπ' ὅσα λές.

+ Δὲ θὰ διάβασες, φαίνεται, καμιὰ κριτικὴ τοῦ μεταπολέμου, γι' αὐτό.

— Ὅχι, τίνος εἶναι;

+ Τί σὲ νοιάζει; Εἴπαμε, τὰ πρόσωπα δὲ μᾶς ἐνδιαφέρουν, τὰ λεγόμενά τους ἂν εὐσταθοῦν, αὐτό. Νά, εἶναι τοῦ ἀνθρώπου πὸν κατηγορεῖ τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα.

— Καὶ μόνο τὴν ὀρθογραφία, ἄς ποῦμε, δὲν κατηγορεῖ. Καὶ τί λέει;

+ Λέει τί πρέπει νὰ γίνῃ, γιὰ νὰ δῆ προκοπὴ ὁ τόπος μας, τί νὰ μαθαίνουν τὰ παιδιά σχολεῖο. Κι ἀνάμεσα σὲ ἄλλα, γράφει πὼς ἡ ὀρθογραφία

«δὲν μπορεῖ, κι ἄς ἀφήνωμε τ' ἄστεϊα, παρὰ νὰ εἶναι «ἱστορικὴ», ἀφοῦ ἡ ὀρθὴ γραφὴ κάθε λέξης ἀκριβῶς δηλοῖ τὴν πολυτιμότητα τῆς ἐτυμολογίας της, κ' ἐκκαλεῖ ὅλο τὸ παρελθὸν ἐμπειρίας πὸν αἰῶνες ποικιλοχρησίας συσσωρεύσαν μέσα της, δυναμικοποιεῖ δηλαδὴ τὸ θησαυρὸ της σὲ νόημα καὶ σὲ ποιότητες ἀνεκτίμητες, πὸν ἀλλιῶς χάνονται — κ' εἶν' αὐτὸ ἀπώλεια κοινῆς πείρας (κάτι παραπάνω ἀπὸ χρυσὸ ἀπώλεια!) —, καὶ βοηθεῖ, ἄρα, σπουδαῖα — νά, ἡ ἀκριβῆς γραφὴ ἴσα-ἴσα, πὸν τόσο εὐκόλα θεωροῦν «δυσκολία», ἀπλῶς, οἱ ἀγράμματοι κ' οἱ ἀνυποψίαστοι — στὸ νὰ ξελαμπικάρεται ἡ λέξη διαρκῶς, ν' ἀναπαρθενεύεται, νὰ γίνεταὶ ἡ σημασία της πολυδύναμη καὶ χυμώδεις νὰ εἰσδύουν οἱ προβολές της ἕως νύξεις ἀδόκητες συγγενῶν νοημάτων πὸν ἐλάγθαναν - γιὰτὶ πλήσσειται, δηλαδὴ, ἡ λειτουργία τῆς λέξης ὡς συμβόλου, ὅταν ἀνόητα πληγῆ ἢ τόσα δηλοῦσα καὶ τόσα σόφουσα πίσω της «ἱστορικὴ» της εἰκόνα!..».

— Γιά, γιά, γιά νὰ τὸ ξαναδιαβάσω...

Ἀριστούργημα καὶ φραστικὸ καὶ νοηματικὸ.

+ Σοῦ λέω, μ' ἐπηρέασε τρομερά ἔτσι, ποὺ εἶδες τί ἔπαθα. Ἀρχισα μάλιστα νὰ κάνω ἐπαλήθευση στὸ ἴδιο τὸ κείμενο ποὺ διαβάσαμε, ἐρευνώντας τὸ λέξη λέξη.

— Καὶ θὰ διαπίστωσες, σίγουρα, πόσο δίκιο ἔχει ὁ κριτικὸς τοῦ μεταπολέμου.

+ Ἐκείνησα λοιπὸν ἀπὸ τὴν πρώτη πρώ- τη λέξη -

— Δηλαδὴ ἀπὸ τὸ δέν;

+ Ναι, καὶ πῆγα νὰ βρῶ πόσο ξελαμπι- κάρεται ἡ λέξη, πόσο ἀναπαρθενεύεται - μὰ εἶδα πὼς δέν.

— Τί θές νὰ πῆς;

+ Πὼς ἡ λέξη δέν «ἐκκαλεῖ» ὄχι κὰν ὄλο, παρὰ οὔτε τόσο δὰ ἀπὸ τὸ παρελ- θόν της. Καὶ νὰ ἔχουν συσσωρεύσει οἱ αἰώνες ποικιλοχρησίας τόσο παρελθὸν ἔμπειρίας μέσα της.

— Λιανά.

+ Λιανά. Τί εἶναι τὸ δέν; Ἐννοῶ, πό- θεν προέρχεται;

— Καλά, ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο οὐδέν καὶ ὅπως τὸ μάθαμε, ἀπὸ ἐκφράσεις καθὼς: οὐδέν ἔχω κτλ. ἔφυγε σιγὰ σιγὰ τὸ οὐ- κι ἔμει- νε τὸ: δέν ἔχω.

+ Λαμπρά. Καὶ ποῦ πῆγε τὸ οὐ-;

— Ψύλλους στ' ἄχυρα γυρεύεις; ἐκεῖ ποὺ πῆγαν τόσα καὶ τόσα ἄλλα. Τὸ ἔφαγε ἡ συνηλοφῆ: ὅσα οὐδέν ἔχω > ὅσα δέν ἔχω.

+ Δὲ μὲ κατάλαβες. Ξέρω πὼς τὸ οὐ- αὐτὸ πῆγε γιὰ τὸ αἰώνιο ταξίδι. Μὰ θὰ ζητοῦσα τὰ ἴχνη τῶν χαμένων φθόγγων — ἢ γραμμάτων, ἂν θές —, γιὰτὶ ἓνα φτωχὸ δέν δέν πάει νὰ πῆ τίποτε.

— Θὰ ἔλεες δηλαδὴ, μὲ τὰ σωστά σου, νὰ ἔμπαινε καμιά ἀπόστροφος ἀπὸ μπρο- στά;

+ Θὰ ἔλεες νὰ πῆς «ἀπὸ μπροστά». Ἀλλὰ μία μόνο; Δύο γράμματα δέν ἔ- φυγαν;

— Σ' ἔπιασα. Δύο γράμματα, ἀλλὰ ἓνας φθόγγος. Γιὰ πρόφερε τὸ ου. Ἰδιο τὸ λατινικὸ u, ἓνας φθόγγος.

+ Σιγὰ, τὸ ου ἦταν πρώτα δι φθογγος. Κι ἐδῶ εἶναι ποὺ σοῦ ξεφεύγει ἢ λεπτο- μέρεια: ἢ θὰ «ἐκκαλῆ» ἢ πο λ υ τ ι μ ὄ τ α τ ἢ ἐτυμολογικὴ γραφὴ ὄ λ ο (αὐτὸ τὸ ἀραιογραφῶ ἐγώ) τὸ παρελθὸν τῶν λέ- ξεων ἢ ἐρρέτω. Ἐτσι ξέρω ἐγώ.

— Μὰ εἶσαι περίεργος. Τί νὰ γράψωμε δηλαδὴ: "δέν; "Ε, ὄχι. "Ακου "δέν μὲ δυὸ ἀποστροφους!

+ Τί δυὸ μοῦ λές; Ἐκεῖ μετὰ τὸ δ δέν ἔφυγε κάτι ἄλλο;

— Ἐννοεῖς πὼς ἡ λέξη εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὰ οὐδὲ ἐν;

+ Ἀκριβῶς. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐτυμολογικὰ ὀρθὴ γραφὴ τῆς λέξης: "δ' ἐν. Ἀκοῦς τώ- ρα τὴ λέξη νὰ σοῦ ἀφηγητὰ τὴν ἱστορία της; Πιάνε: «Κύριε, ποὺ μὲ διαβάσεις, ἰδοὺ τί ἤμουνα ἐγὼ πρὶν κατανητῶσ αὐ- τὸ τὸ ταπεινὸ δέν, ὅπως μὲ γράφουν οἱ ἀγράμματοι κι οἱ ἀνυποψίαστοι. Βλέπεις πρώτα τὴ μεσιακὴ ἀπόστροφο; "Ε, ἐκεῖ ἦταν πρώτα ἓνα ἔπιλον, μὰ γρήγορα μοῦ τὸ ἔφαγαν χεῖλη ἀρχαῖα ἑλληνικά... Κι ἤρθανε χρόνοι δίσεχτοι, μῆνες καταρα- μένοι -»

— Φτάνει. Γιατὶ, ἔτσι ποὺ τὸ πᾶς ἐσύ, ἄμα φύγη καὶ τὸ τελικὸ ν σὲ συνδυα- σμούς ὅπως: δὲ θέλω... κτλ., θὰ μοῦ ζη- τήσης καὶ τέταρτη ἀπόστροφο: "δ' ε'. Θέ μου, φρίκη!

+ Ἐγὼ σοῦ ζήτησα τέτοια πράματα; Ἐγὼ ἐρμηνεῖα κειμένου πάω νὰ κάνω, ἀ- δερφέ. Ἀλλὰ ἐπειδὴ στενοχωριέσαι, βλέ- πω, περνᾶμε, ἂν θές, στὴ δευτέρη λέξη τοῦ κειμένου.

— Θὰ τὴν ἤθελες: ἔμπορεῖ, σίγουρα. «Τὸ ρῆμα προέρχεται ἐκ τοῦ ἐν+πορῶ» κτλ.

+ Θές τότε νὰ δοῦμε τὴν τρίτη λέξη;

— Τὸ κι; "Ε, αὐτὸ εἶναι κι ἂν εἶναι. Μὰ τὴν ἀλήθεια, πελαγώνω: καί, κι', κι, κ', κ...

+ Τότε, πᾶμε στὴν τέταρτη λέξη. Ποιά εἶναι; "Α, τὸ ἄς.

— Μὰ γιὰ τὸ ἄς ὑπάρχουν δύο ἐκδοχές: ἢ μία ἀπὸ τὸ ἄφες > *ἄφς > ἄς, καὶ ἢ ἄλ- λη ἀπὸ τὸ ἔασε > *ἔάσε > ἄσε > ἄς. Καὶ ἐ- δῶ θὰ σὲ ρωτήσω, κύριε ποὺ μὲ ζάλισες: ἂν παραστήσης τὴ λέξη μὲ τὰ μιχλιμπί- δια ποὺ μοῦ λές ἐτυμολογώντας τὴν κα- τὰ τὸν ἓνα τρόπο ποὺ ἐσὺ πιστεύεις ὀρ- θό, πὼς κι ἀπὸ ποῦ θὰ βρῆς τὸ σθένος νὰ ἰσχυριστῆς πὼς ἐτυμολογεῖς - ἀκοῦς; ἐ τ υ μ ο λ ο γ ε ῖ ς, δηλαδὴ λές τὴν ἀ λ ῆ θ ε ι α; Καὶ ποιός θὰ πιστέψῃ τὴν «ἀ- λήθεια» σου, ὅταν ἓνα σωρὸ τύποι καὶ λέξεις ἀμφισβητοῦνται γιὰ τὴν ὀρθότη-

τα τῆς παραγωγῆς των ; Τί θὰ γράψης ;
κάθισα ἢ κάθησα ;

+ Προάστιο ἢ προάστιο ;

— Ὀμορφος ἢ ὠμορφος ;

+ Ἡ ὀμορφος ἢ ὠμορφος ;

— Μαζί, μαζύ, μαζῆ ἢ μαζῆ ;

+ Νιάτα, νηάτα, νηάτα, νειάτα, νειάτα,
νιάτα ἢ νηάτα ;

— Ἐταιρεία καὶ ἐφορεία ἢ ἐταιρία καὶ ἐ-
φορία ;

+ Ἀλλοίμονο, καμμιὰ, ἀλλοιῶς ἢ ἀλλιῶς ;
καμιὰ, ἀλίμονο ;

— Ἐχω ἀποφασίση, ἀποφασίση ἢ ἀπο-
φασίσει ;

+ Ἄγασες, βλέπω, καὶ σὲ χαίρομαι, ἄλ-
λά δὲν καταλαβαίνω γιατί μου τὰ λὲς ἐ-
μένα αὐτά, ἐγὼ θὰ ἴλεγα νὰ περάσωμε
στὴν πέμπτη λέξη τοῦ κειμένου, σὸ : ἀ-
φήνωμε. Πῶς θὰ γράψωμε : ἄς ἀφήνωμε,
ἄς ἀφίνωμε, ἄς ἀφήνωμε ἢ ἄς ἀφίνωμε ;

— Δὲν τ' ἀφήνωμε, λέω γώ, γιὰ νὰ βροῦ-
με κάποιαν ἀκρη σὸ ζήτημα ;

+ Καὶ νὰ βγάλωμε ἐνδεχομένως καὶ κα-
νένα ἠθικὸ δίδαγμα ;

— Ἠθικὸ δὲν ξέρω ἂν θὰ ἴναι, πάντως
ἄς πῶ κάπως σωστικὸ γιὰ τὴν ἔρημη τὴν
παιδεία μας. Γιατί γι' αὐτὴν ἀγωνίζεται,
βλέπω, καὶ ὁ κριτικὸς τοῦ μεταπολέμου.

+ Αὐτὸ τὸ τελευταῖο τὸ βλέπω κι ἐγώ,
ἀλλὰ ἐμεῖς νὰ βγάλωμε δίδαγμα ; Χάθη-
καν ἄλλοι ἀρμοδιότεροι ;

— Ἀρμοδιότεροι, θὲς νὰ πῆς. Ἀλλά, ἄς
ἀφήσωμε, πραγματικά, τίς θεωρίες, νὰ
δοῦμε τί μπορεῖ νὰ γίνη στὴν πράξη.

+ Ἄ, ἐδῶ τὰ χαλνᾶμε. Στὴν πράξη, βέ-
βαια, πρέπει νὰ φτάσωμε κάποτε ὅσο ὁ-
μως δὲν καθαρίζει ἢ θεωρία, ἐγὼ — καὶ
τί μαι ἐγώ ; — δὲν προχωρῶ βῆμα.

— Καὶ ποιά εἶναι ἡ θεωρία ; Ἐσύ, ἂν
σὲ κατάλαβα καλά, θὰ προτιμοῦσες πέρα
γιὰ πέρα φωνητικὴ ὀρθογραφία : πέζο
κέ γελό.

+ Τὸ κε δὲ θὰ ἤθελε τόνο, ἀφοῦ δὲν
τονίζεται, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν εἶπα ἀκόμα τί-
ποτα ὥστόσο τὸ συζητῶ.

— Λοιπὸν θὰ μου κάνης τώρα — ἢ κα-
λύτερα θὰ κάνης στὸν κριτικὸ τοῦ μετα-
πολέμου — τὴν ἀπολογία τῆς φωνητικῆς
ὀρθογραφίας ; Ἐμπρός.

+ Ἐσὺ λέγε ὅ,τι θὲς, ἐγὼ σοῦ μιλῶ γιὰ
τὴν ὀρθογραφία. Λέγεται ὀρθογραφία

τὸ νὰ γράφης ὅ,τι προφέρεις, ναι ἢ ὄχι ;
— Ἐφτασες — ἀπότομα κιάλας — σὸ
ποθούμενό σου, δηλαδή πάλι σὸ πέζο
κε γελό. Γιατί, μὰ τὴν ἀλήθεια, ἔτσι ἐκ-
φωνοῦμε.

+ Οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι, λοιπὸν -
— Σὲ διακόπτω πιστεύεις τώρα κι ἐσὺ
στὶς ἐρασματικὰς προφορὰς καὶ τὰ τοιαῦ-
τα ;

+ Πιστεύω πάντως σ' ἐνα : ὅτι οἱ ἐνδο-
ξοὶ ἡμῶν πρόγονοι θὰ ἔπρεπε νὰ ἦταν
πολὺ ἀνόητοι ἢ ὀπωσήποτε σπάταλοι,
ἂν πρόφεραν κερός, ὅπως ἐμεῖς σήμερα,
καί, ἔτσι γιὰ ποικιλία, ἔγραφαν καιρός.
— Σὰ σωστὸ αὐτό.

+ Ἡ σὰ νὰ μὴν εἶχαν ἀπλούστερο τρό-
πο νὰ γράφουν *σινίδισις* καὶ ἔγραφαν
συνειδθσις καὶ τὰ ὅμοια ἐπίσης, «ἵνα μὴ
πάντα δίδωμεν».

— Καλά, ποῦ θὲς ὅμως νὰ καταλήξης ;

+ Δὲ θέλω νὰ καταλήξω, ν' ἀρχίσω κά-
ποτε θέλω. Ἐγραφαν λοιπὸν ὅπως μι-
λοῦσαν, καὶ ἐλάχιστα ἀπειχε ἡ γραφὴ
τους ἀπὸ τὴν προφορὰ - νά, ὅπως π.χ.
τὸ σύμπλεγμα -σμ- ποὺ προφέρονταν ἀρ-
χαιότεν, φαίνεται, -ζμ-, γι' αὐτὸ καὶ τὸ
σ παραπονιέται ἐλαφρὰ σ' ἐκείνη τὴ δίκη
τῶν φωνηέντων.

— Δὲν τὸ καλοθυμοῦμαι.

+ Ἐκεῖ ποὺ λέει τὸ σ στοὺς δικαστές :
«ὅτι ἀνεξίκακόν εἰμι γράμμα, μαρτυρεῖ-
τέ μοι καὶ αὐτοὶ μηδέποτε ἐγκαλέσαντι
τῷ ζῆτα *σμάραγδον* ἀποσπάσαντι καὶ πᾶ-
σαν ἀφελομένῳ τὴν *Σμύρνην*».

— Ἐξοχο κομμάτι.

+ Ἄς εἶναι. Ἐγραφάν λοιπὸν μὲ τὰ γνω-
στὰ γράμματα, τὰ φοινικῆα, τὰ ὁ-
ποῖα δὲν εἶχαν ἰδιαίτερα σύμβολα γιὰ τὰ
ἐλληνικά Ω, Η, Ξ, Ψ.

— Ὅριστε ;

+ Ν' ἀφήνωμε τώρα τὰ ὄριστε — κι
ἔγραφαν λοιπὸν : ΕΛΟΧΣΕΝΤΕΙΒΟΛΕΙΚ
ΑΙΤΟΙΔΕΜΟΙ. Δηλαδή αὐτὸ ποὺ σήμερα
θὰ τὸ γράφαμε : *Ἐδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ
δήμῳ*.

— Ἀρχίζω νὰ καταλαβαίνω : τὸ ὁποῖο
τὸ προφέρουμε *έδοξε τι βουλί κε το δίμο*.

+ Ναι, ἰσχυρίζομαστε μάλιστα ὄχι κὰν
πὼς ἐμεῖς προφέρουμε ὅπως οἱ ἀρχαῖοι,
παρὰ οἱ ἀρχαῖοι ὅπως ἐμεῖς, καὶ πᾶμε
ἀπ' τὸ σχολεῖο σπιτάκι μας νὰ κοιμη-

θοῦμε, βέβαιοι ὄντες πὸς ἐπιτελέσαμε τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον μας. Ἀλλὰ τότε πού ἔλειπαν τὰ ἀπαραίτητα γράμματα γιὰ τοὺς διπλοὺς φθόγγους πού εἶπαμε, ἦρθε ξέρεϊς ποιός -

— Ναί, ναί, «ἐπὶ ἄρχοντος Εὐκλείδου» εἰσήχθη τὸ ἰωνικὸν ἀλφάβητον εἰς τὴν Ἀττικὴν...

+ καὶ ὄρισε λοιπὸν ὁ ἄρχων Εὐκλείδης νὰ γράφονται: γιὰ διάκριση τοῦ διπλοῦ, τοῦ μακροῦ Ο (δηλ. τοῦ ΟΟ) τὸ Ω' γιὰ τὸ μακρὸ Ε (δηλ. ΕΕ) νὰ γράφεται τὸ Η - — κι ἀπὸ τότε, 403 π.Χ. + 1965 μ.Χ. = 2.368 χρόνια τὰ γράμματά μας ἐγίναν 24 -

+ Μὰ καὶ ἔμειναν 24. Καὶ οἱ μεταγενέστεροι πρόγονοί μας ἐξακολουθοῦσαν νὰ γράφουν ὅπως ἔγραφαν οἱ πρῶτοι πρῶτοι μετὰ τὸν ἄρχοντα Εὐκλείδη, ἐνῶ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους ἡ προφορὰ ἄλλαξε ὀλοένα. Στὸ μεγάλο προπάντων ἐκεῖνο τὸ καμίνι τῆς λεγόμενης ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, γιὰ λόγους πού δὲ μᾶς ἐνδιαφέρουν ἐδῶ ἄμεσα -

— "Ὅχι, μᾶς ἐνδιαφέρουν -

+ ἐπειδὴ ἡ γλώσσα ἡ ἑλληνικὴ ἀπλώθηκε μετὰ τὸ Μεγαλέξαντρο στὰ πέρατα τῆς τότε οἰκουμένης, θέλεις ἐπειδὴ ὁ κλασικὸς λόγος ἦταν μεγάλη ὑπόθεση στὴν προφορὰ — ἐναλλαγὴ μακρῶν καὶ βραχέων, μουσικὸς τονισμὸς... — θὲς ἐπειδὴ ἔστω καὶ ἐλάχιστα "μολύνθηκε" ἡ γλώσσα κι ἀπὸ ξένα στόματα, θὲς τέλος ἐπειδὴ ὀλιγόχρονη εἶναι ἡ λάμψη κατὰ τοῦ ὠραίου, ἡ ἀρχαία γλώσσα τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τὴ λεγόμενὴ Ἀλεξανδρινὴ ἄρχισε νὰ παίρῃ ἕναν κάποιον «κατήφορο».

— "Ἄς ποῦμε καλύτερα: μιὰν ἄλφα ἐξέλιξη.

+ Καμιὰ ἀντίρρηση. Ἀλλὰ τί; Νά, ἐδῶ εἶναι ὁ κόμπος, κι ἀπὸ δῶ ἀρχίζει τὸ πρόβλημα: "Ἐνα σωρὸ τροπὲς ἐγίναν, χάθηκαν τὰ μακρὰ καὶ τὰ βραχέα καὶ ἐγίναν ἰσόχρονα ὄλα, χάθηκε ὁ μουσικὸς τονισμὸς καὶ ἀντικαταστάθηκε μετὰ τὸ δυναμικὸ, οἱ διάφθογοι μονοφθογγίστηκαν, ἡ δασύτητα τῶν δασέων ἄρχισε νὰ σβήνῃ, κι ἔτσι, μέσα στοὺς 3 τελευταίους προχριστιανικοὺς καὶ τοὺς 3 πρώτους μεταχριστιανικοὺς αἰῶνες (χοντρικά, ἔ;) ἡ προφορὰ ἄλλαξε τόσο ἀπὸ τὴν ἀρχαία,

ὥστε σὲ ἐλάχιστα νὰ διαφέρῃ ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ - καὶ τὴ σημερινή, βέβαια.

— Καὶ θὲς νὰ πῆς πὼς ἡ γραφὴ μόνο δὲν ἄλλαξε.

+ Θέλω νὰ πῶ πὼς ὄλο τὸ πρόβλημα ἦταν στὸ χέρι ἑνὸς ἀνθρώπου — ἢ ἔστω μιᾶς βουλῆς ἀνθρώπων μετὰ βούληση — πού θὰ ἔλεγε: «Γιὰ σιγά, βρε παιδιά, ὅσο εἶναι χωρὶς: ἔγραφαν οἱ ἀρχαιότεροί μας ὅπως ἔγραφαν, γιὰτὶ ἔτσι μιλοῦσαν· μὴν ξεχνᾶμε ὅμως ὅτι κι αὐτοὶ μετὰ τὸν Εὐκλείδη ἄλλαξαν στὴ γραφὴ τους πέντε πράματα. Σ' ἐμᾶς ἄλλαξαν δέκα, ἡ γλώσσα μας ἔπαθε μεταβολές -»

— Πρόσεξε ὅμως, σὲ διακόπτω: χωρὶς νὰ πάψῃ νὰ εἶναι ἡ ἴδια.

+ Ναί, μικρὸ μου παράσιτο, χωρὶς νὰ ἔχη γίνῃ βουλγάρικη, νὰ ποῦμε, ἡ γλώσσα, ἔπαθε ὅμως ὀρισμένους τροπὲς. «Λοιπὸν, παιδιά, ὀρίζομαι τάδε...». Δὲν τὸ εἶπαν' τόσοι καὶ τόσοι πέρασαν, ἕνας νέος ἄρχων Εὐκλείδης, σωτήρας τοῦ ἑλληνισμοῦ -

— Καταστροφέα θὰ τὸν ἔλεγε ἀλλοι -

+ Μὲ γειά τους, μετὰ χαρὰ τους· δὲ φάνηκε στὸν ἑλληνικὸ ὀρίζοντα ἡ καλύτερα φάνηκε, ἀλλὰ ἄργησε πολὺ - καὶ δὲν ἦταν καὶ ἄρχων.

— Λὲς τὸ Γιαννιώτη σοφό.

+ Λέω καὶ τὸν Καστοριανὸ τὸν ποιητὴ -

— Νὰ σοῦ πῶ, ὠραία τὰ λέει κι ἐκεῖνος: «"Ἄν γράψω τροχὸ μήπως γίνεταί πίνω;» κτλ., ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι μόνον ὠραία, δὲ γίνονται σ' ἕνα λαὸ μετὰ τὴν ἱστορία. Δὲν μποροῦμε ν' ἀλλάζωμε κατὰ τὸ κέφι μας τὴ γλώσσα μας.

+ "Ὡστε τὴ γλώσσα μας θ' ἀλλάξαμε, ἀν' ἀλλάξαμε τὴ γραφὴν μας - ἢ ἀν' θὲς τὴν «ὀρθογραφία» μας;

— Μὰ καὶ βέβαια, τί θὰ γίνονταν π.χ. οἱ χιλιάδες τὰ βιβλία πού εἶναι γραμμένα μετὰ τὴ σημερινὴ ὀρθογραφία;

+ Θὰ σοῦ ἀπαντοῦσα: θὰ πῆγαιναν νὰ κάνουν συντροφιά στὰ τούρκικα τὰ γραμμένα πρὶν ἀπὸ τὸ 1928, ἀλλὰ ἄς ἀφήσω μετὰ τοὺς ἄλλους. Πόσα βιβλία ἔχεις;

— Μὴν κοιτᾶς ἐμένα, εἶναι ἄλλοι μετὰ χιλιάδες..

+ Καὶ εἶναι ὅλες αὐτὲς οἱ χιλιάδες βιβλία γραμμένα μετὰ τὴν ἴδια ὀρθογραφία;

— Γενικὰ ναί. Ἐν ἐνοῆς ὅτι παλιότερα βάζαν καμιὰ δασεία στὸ ρ, ἔτσι: ῥ καὶ σήμερα ὄχι, ἢ ἂν ἔγραφαν παλῶς καὶ σήμερα παλῶς κτλ., αὐτὰ εἶναι ἐλάχιστες διαφορὲς μπροστὰ στὴ γενικὴ ἰσοπέδωση ποὺ ὄνειρεύεσαι.

+ Ἐγὼ συζητῶ καὶ δὲν ὄνειρεύομαι. Ἐσύ ποὺ εἶσαι ξύπνιος καὶ μετατοπίζεις ἐλαφρῶ τὴ συζήτηση, μοῦ λές, σὲ παρακαλῶ: ἀπὸ τῆ χρονιά ποὺ γράφτηκε τὸ βιβλίο μὲ τὸ ῥωμός, ἄς ποῦμε, ὡς τότε ποὺ γράφτηκε ἀπλούστερα τὸ βιβλίο μὲ τὸ ρωμός, ἄλλαξε καθόλου ἢ γλώσσα τοῦ Ρωμοῦ;

— Ὅριστε;

+ Νὰ συζητοῦμε, σὲ παρακαλῶ, γιατί μοῦ χρωστᾶς τὴν ἀπάντηση καὶ μὲ πᾶς στὰ βιβλία: ἀλλάζοντας τὴν ὀρθογραφία ἀλλάζουμε τὴ γλώσσα, ναί ἢ ὄχι;

+ Βέβαια ἢ γλώσσα εἶναι ὁ λόγος μας καὶ ὀρθογραφία εἶναι ἕνας τρόπος νὰ παρασταίνουμε μὲ σύμβολα τὸ λόγο μας αὐτόν.

+ Πᾶς καμιὰ φορὰ στὸ θέατρο;

— Τὸ ἀγαπῶ μανιακά. Καὶ μπορῶ νὰ πῶ πὼς τοῦ χρωστῶ πολλὴ ἀπὸ τὴν ὅποια μόρφωσή μου. Χώρια ποὺ ἀκούω καὶ στὸ ραδιόφωνο δυὸ φορὲς τὴν ἑβδομάδα.

+ Μιὰ καὶ τό ῥφερε ὁ λόγος: κάτι λογοτεχνικὰ ἔργα σὲ συνέχειες μεταδίνονται ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο -

— Δὲν ἔχασα οὐτ' ἕνα.

+ Φαντάζομαι, λοιπόν, καὶ στὸ θέατρο ποὺ πᾶς καὶ στὸ ραδιόφωνο ποὺ ἀκοῦς ἢ ἱστορικὴ ὀρθογραφία θὰ ξεχύνεται ἀπὸ τοὺς ἠθοποιούς ἢ τοὺς ἀφηγητὲς καὶ χύμα καὶ τσουβαλάτα.

— Μὰ τί λόγια εἶν' αὐτὰ!

+ Συγχώρα με, τό ῥφερε ὁ καημός. Φυσικὰ δὲν προσέχεις αὐτὲς τὶς ὥρες τέτοια πράγματα - κι αὐτὰ ποὺ σοῦ εἶπα ἀρχὴ ἀρχὴ ἦταν ἀστεῖα. Ὁ λόγος, φίλε, εἶναι πάντα λόγος, εἶναι ἢ ὁμιλία, αὐτὴ μιλάει στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου - ὅλα τ' ἄλλα εἶναι βοηθήματα, εἶναι σύμβολα. Οἱ ἀνθρώποι, ἀπὸ ἀνάγκη ν' ἀφήσουν στὴν αὐτιμολογία ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ πνεύματος, βρῆκαν τὴ γραφὴ καὶ ἔσωσαν τὴν παράδοση τοῦ πολιτισμοῦ - ἄξιός ὁ μισθός τους. Ὁ ἀνθρώπινος λό-

γος, τὸ ἀσύλληπτο αὐτὸ πράγμα, τὸ θεῖο — «καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος»... — βρέθηκε τρόπος νὰ ἀποτυπωθῆ γιὰ νὰ διδάσκη τὸν κόσμο μὲ τὴν οὐσία του, μὲ τὸ πνεῦμα του, καὶ ὄχι, βεβαιότατὰ ὄχι, μὲ τὸ ὅποιο σύμβολό του. Σὲ μᾶς ὅμως ἰδίως, τὰ πράγματα πῆραν τὸ δρόμο ποὺ πῆραν, ὁ «γραπτὸς λόγος» — ἢ ὡραία αὐτὴ ἀντίφαση — ὑπῆρξε ἤδη ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια ἕνα βάσανο γιὰ τὴ μόρφωση τῶν νέων γενεῶν καὶ κατάντησε σήμερα ὁ Νεοέλληνας νὰ θεωρῆται «μορφωμένος» ὄχι ὅταν βάζη ὄλο τὸν κόσμο κάτω μὲ τὴν ἐπιχειρηματολογία του σὲ μιὰ συζήτηση, παρὰ ὅταν ξερῆ νὰ ὀρθογραφή. Ἡ γραφὴ ἐφευρέθηκε γιὰ νὰ ἐξυπηρετῆ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ κατάντησε νὰ ταλαιπωρῆ τοὺς Νεοέλληνες - καὶ μερικὸς ἄλλους λαούς...

— Ἀλήθεια, μιὰ καὶ ἀνάφερεις τοὺς ἄλλους λαούς, τί γίνεται μ' αὐτούς; Γιατί αὐτοὶ δὲν κινοῦνται γιὰ μιὰ ἀπλοποίηση τῆς ὀρθογραφίας τους;

+ Κινησοῦλες γίνονται παντοῦ. Στὴ Ρωσία, λέει, ἀποφάσισαν νὰ γράφουν τὸ κομμουνιστῆς ἔτσι, μ' ἕνα μ, καὶ λογαριάζουν νὰ κάνουν οἰκονομία κι ἐγὼ δὲν ξέρω πόσες χιλιάδες ρούβλια τὸ χρόνο. Στὴν Ἀγγλία ὁ Σῶ, τὸ ξέρεις, ἄφησε τὴν περιουσία του γιὰ νὰ διαδοθῆ ἢ φωνητικὴ ὀρθογραφία. Στὴ Γερμανία ἀγωνίζονται νὰ καταργήσουν τὰ κεφαλαῖα στὰ οὐσιαστικά. Ἀλλοῦ πενιχρά. Βλέπεις, παντοῦ τὸ νιώθουν, ἀλλὰ παντοῦ, φαίνεται, λείπει ὁ ἄρχων Εὐκλείδης. Ὅσῳ εἶναι εἰς τὸ νὰ κοιτᾶμε τοὺς ἄλλους; Ἐχομε τὰ δικά μας προβλήματα, ἔχομε τὶς δικές μας ιδιομορφίες στὴ γραπτὴ γλώσσα μας, αὐτὲς μᾶς καῖνε καὶ πρέπει νὰ μᾶς καῖνε. Κι ὅσο ἀργεῖ ὁ ἄρχων Εὐκλείδης νὰ ρθῆ μιὰ μέρα στὸν τόπο μας, εἴναι οἱ ὅποιοι εἰδικοί θαρρῶ πὼς πρέπει νὰ τὸν προετοιμάζουμε. Νὰ τὸν προετοιμάζουμε, καὶ τὰ μάτια μας τέσσερα! Γιατί ἔτσι ὅπως προχωρεῖ σήμερα ἢ ζωὴ, μὲ τὴ μηχανοποίηση τῶν πάντων, θὰ μᾶς ἔρθῃ ὁ ἄρχων Εὐκλείδης μὲ τὴ μορφὴ κανενὸς τέρατος ἀπ' αὐτὰ ποὺ βλέπεις καμιὰ φορὰ στὶς εἰκόνες κι ἐδῶ κι ἐκεῖ, καὶ τότε, πρόσεξε, δὲν ἔχει ἔλεος αὐτὸς ὁ Εὐκλείδης, εἶναι ἀλλιότικος Εὐκλείδης.

αυτός, έχει κάποια στενή σχέση και συγγένεια όχι με τον άρχοντα Εὐκλείδη, ἀλλὰ με τὸ μηχανικὸ - κι ἀλίμονο, οἱ μηχανεὲς εἶναι ἀνελέητες. Νὰ μοῦ τὸ θυμᾶσαι.

— Θὰ σοῦ τὸ θυμᾶμαι τίγουρα, ἀλλὰ σ' ἔχασα. Δὲ σὲ καταλαβαίνω διόλου.

+ Θὰ με καταλάβης.

[Συνεχίζεται]

[Τὰ Νέα Ἑλληνικά ἐτήρησαν ἀπολύτως, καθὼς θὰ πρόσεξε ὁ ἀναγνώστης, τὴν «μισοπροοδευτικὴν» (δίχως ὑπογεγραμμένη μὲν τὰ ρήματα, οὐ μὴν ἀλλὰ μὲ ἡ ἀντί με εἰ δλα) «ὀρθογραφία», καθὼς καὶ τὴ στίξη κ.ἄ. τοῦ φίλου Φόρη, γιὰ εἰδικούς λόγους: καὶ κατ' ἐξαίρεσιν, ἀφοῦ δὲ τὸ καλὸ καὶ χαριτωμένο ἄρθρο του εἶναι γιὰ δαῦτα καὶ παρόμοια ἴσα-ἴσα. Φυσικά, σὲ πάμπολλα διαφωνοῦν, καὶ χίλια-δυσὸ θάχαν ν' ἀντιτάξουν. Μὰ ἐνδιαφέρονται μόνο γιὰ τὰ οὐσιώδη - τινὰ τῶν ὁποίων ἀμέσως παρακάτω.].

ΒΙΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΡΑΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΚΡΙΤΙΚΟῦ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΟῦ ΣΤΟ ΦΙΛΟ Β. ΦΟΡΗ (καὶ γιὰ νὰ γίνεταὶ κουβέντα δηλαδὴ)

1. Πρωτοεφαρμόζοντας — ἤδη ἀπὸ Τὰ Νέα Ἑλληνικά τοῦ '57¹ — τό: πίσω στὴν «κρατοῦσα ἱστορικὴ»!, λέγω κάτι ἀπλό, πρακτικώτερο τῶν πολλῶν καὶ ἀντιφερόμενων μικροπροτάσεων σας γιὰ «μετρημένα» ψευτο-«βηματάκια» τάχα «μπρός» — πού μᾶς φέρνουν πάντα σὲ μεγαλύτερη καὶ σπαταλητικώτερη δυνάμεών μας (ὄχι περὶ πράγματα, ἀλλὰ περὶ γράμματα) ἀνομοιοτυπία ἀνούσια, δηλαδὴ σὲ χάος, δηλαδὴ ἀκόμα πιὸ πίσω — καί, ἴσως, κάπως τιμωρητικό, ὄχι μόνο τῶν ἀγράμματων (πού ἀπὸ ἀγραμματοσύνη πιέζουν πρὸς δῆθεν «ἀπλουστευση», δηλαδὴ «εὐκόλυνσή» τους νὰ μείνουν ὅ,τι εἶναι, δηλαδὴ ἀποφυγὴ ἐν γένει τοῦ κόπου γιὰ μάθηση), παρὰ καὶ τῶν ψευτο-«προοδευτικῶν» — σὰν τὸν Κακριδὴ σας, νὰ ποῦμε — πού, μὴ τοιμῶντας τὴ φωνητικὴ, χάθηκαν περὶ τρίχες (μονοτονικὸ καὶ τὰ ρέστα), ἐνῶ πιθανῶς εἶχαν — τὸ ἐλπίζαμε, τοῦλάχιστον, σὰ νεώτεροι — κάτι οὐσιαστικώτερο ν' ἀφουγκραστοῦν ἀπὸ τέτοιους Καιροὺς καὶ νὰ μεταδώσουν σὲ διψασμένους γιὰ πράγματα μελλούμενους.

2. Σὲ συγκαίρω μὲν γιὰ τὴν κατέχεις, καθὼς βλέπω, τὰ γραμματικουῖλια, ἀλλὰ ξὸν πού, ὡς γνωστόν, ἐλόγου μου βαθύτατα τὰ περιφρονῶ, ξέρεις (εἶμαι βέβαιος) πὼς ἄχρηστο κιόλας πῆγε τὸ «μάθημα», σ' ἐμένα, περὶ τῆς «ἐλάχιστα ἱστορικῆς» ἱστορικῆς: κ.λ. (καὶ ὄχι «κτλ.», ἂν θές), ἀφοῦ εἶδες δὲ τὰ εἰσαγωγικά μου πάντοτε στὸ «ἱστορικὴ» κ' ἔχεις εἰδικὰ μελετήσει, καθὼς μὲ βεβαίωσες, τὴ χρῆση τῶν εἰσαγωγικῶν παρὰ Ρ.Α. ! ("Ἐχω, ἄλλωστε, καὶ εἰδικὴ ὑποσημείωση γιὰ δαῦτα καὶ τὴ σημασία τους, στὴν πρώτη-πρώτη σελίδα τοῦ Κατηγορῶ.) Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ δὲ λέω («γράφω» θέλω νὰ πῶ, καὶ γράφω «λέω» - βλέπεις;) παρὰ «δυναμικοποιεῖ» — δηλαδὴ: κάτι προσθέτει, δάσκαλέ μου! — καὶ «ξελαμπικάρει» καὶ «ἀναπαρθενεύει» (δηλαδὴ: πάλι κάτι προσθέτει - καὶ κάνει «ἐρμηνεία» τοῦ πολὺ συμπυκνωμένου ἐδῶ κειμένου μου, βιατὶ βιάζομαι, νὰ δῆς τί σοῦ λέω μ' αὐτὸ τὸ «προσθέτει»!.. Πρόσεχε! "Ἐχω στὴ μένες ἐνέδρες!)

1 IX/57, ὑποσ. σ. 30: Σημ. «τ.Ν.Ε.»: Στὶς «Ἀνθολογίες» τοῦ Ἡρ. Ἀποστολίδη, ἀλλὰ καὶ σ' ὅλα «τ.Ν.Ε.», τηρεῖται ἡ ὀρθογραφία τῆς «καθομιλουμένης», ὅπως ἐφαρμόζεται σήμερον στὰ σχολεῖα ἀπὸ τὴ μεγάλη πλειονότητα τῶν διδασκόντων - ἔτσι ὥστε νὰ μὴ συντείνουμε κ' ἐμεῖς στὴ πλήρη ὀρθογραφικὴ σύγχυση ποὺ ἐπικρατεῖ. Μπορεῖ σωστὰ νὰ ἦσαν, ἐν πολλοῖς, τὰ τοῦ Μ. Τριανταφυλλίδη - μὰ δὲν ἐκράτησαν. Μπορεῖ σωστὰ καὶ τὰ ἀτονικά ἢ μονοτονικά, τοῦ Πάλλη καὶ τοῦ Κακριδῆ - μὰ ἐπίσης δὲν ἐκράτησαν. Μπορεῖ σωστὰ, ἀπὸ ἄλλη ἀποψη, καὶ τὰ τῆς ἀπολύτου τηρήσεως τῆς «ἱστορικῆς ὀρθογραφίας» - μὰ κι αὐτὰ δὲν ἐκράτησαν. Τί κρατεῖ - αὐτὸ μόνο ἐνδιαφέρει, σὲ θέματα ἐκ τὸς οὐσίας, τὰ ὁποῖα ὄχι «ἀγῶνες» δὲν ἀξίζουν, ἀλλ' οὔτε κἂν κουβέντα πιά. Τραβοῦμε γιὰ πολὺν παραπέρα - κι αὐτὰ εἶναι ὅλος ἀσήμαντα.

Νὰ τὸ πῶ ὅμως ἀπλούτερα: Ζητῶ νὰ τηρῆτε τὴν ἐντὸς εἰσαγωγικῶν μου — δηλαδὴ ἀμφισβητούμενη πρωτίστως ἀπὸ μένα, καὶ στὴν «ἱστορικότητά» τῆς ἀκριβῶς (ἐκτὸς τοῦ ὅτι καὶ στὴν ὀρθότητά της, τὴν ψευτοἱστορικὴ ἔστω, πολλακίς) *ἱστορικὴ*, πρῶτα γιὰ νὰ τὴ μαθαίνετε, δηλαδὴ νὰ δυσκολεύεστε, δηλαδὴ νὰ μᾶς ἀργάζη λίγο τὸ παλιότομαρο ἢ γλώσσα (ἔστω κ' ἢ γραφὴ τῆς - ἢ ἀνοῦσια, ναί, κι ὡστόσο ὄχι τόσο ἀχρηστὴ πρὸς οὐσία), κ' ἔπειτα, ἴσως κι ἀπ' αὐτὸ λιγάκι (ἀπ' ὅλα λίγο, ἀπ' τὸ πᾶν γιὰ τὴν ἀλήθεια) νὰ παίρνομε καὶ καμμιά βουτιά κατὰ τὴν οὐσία - τὴ «γλωσσικὴ» οὐσία (πρόσεχε τώρα ἐδῶ τὰ εἰσαγωγικά μου!), τὴν «πραγματικὴ» οὐσία, τὸ ἴδιο κάνει ἐντέλει, κ' ἐγὼ εἶμαι *μονιστῆς-νομιναλιστῆς* καθὼς ξέρετε (δηλαδὴ ὡμὰ ρεαλιστῆς, καθὼς τὰ λέτε) καὶ μένω ἄπιστος, ὄχι ἀπλῶς «σὲ θεὸ» παρὰ καὶ σὲ κάθε «ἔννοια», σὲ κάθε «γενίκευση», σὲ κάθε μὴ πρᾶγμα, μὴ δεδομένο τοῦ Χιούμ (γιὰ νὰ ζυγώσω καὶ λίγο χρονικά).

3. Τέλος, γιὰ νάμαι καὶ ὠμότερος: «Ὀλ' αὐτὰ καὶ γιὰτὶ διέβλεψα πὼς τὸ «ἔθνος» τὸ ρίχνει στὴν παλαβὴ — καὶ μιὰ ἀπὸ τίς «παλαβές» του, ἔτσι «λιανὰ» πού σ' ἀρέσουν, εἶναι ἡ γλωσσικὴ, ἢ ἐκφραστικὴ (δηλαδὴ: ἢ κατανοητικὴ τοῦ κόσμου - τί ἄλλο;) «παλαβὴ» — λ.χ.: τά... «δὲν πῆρα ὑπόψη μου» τοῦ χαζοΨαθᾶ («κρίνοντος», ἀλλὰ παρασημοφορημένου τοῦ κεῦπειθεστάτου δούλου Του», τὸ ἄθλιο βασιλικὸ διάγγελμα στὰ ἀγράμματα Νέα) καὶ τ' ἄλλα, πού σοῦ φέρνουνε κ' ἐσένα ἀναγοῦλα, κι ὅσων ξέρουν ἀλήθεια τὴ Δημοτικὴ μας — καὶ τὸ ρίχνει τὸ «ἔθνος» στὴν παλαβὴ μὲ προστάτες τώρα-τώρα ἐσᾶς τοὺς δασκάλους (καὶ περισσότερο δὲν φοβᾶμαι τὸ σχολαστικισμὸ τῶν γραμματισμένων ἀπὸ σᾶς, ὅσο τὴν ὑπὲρ «διευκολύνσεων» ψευτο-«προοδευτικότητά» τῶν τόσο ἀγράμματος, πού ἔβγαλαν τόσα χρόνια οἱ μὲ καπούλια ἀγράμματος «φιλολογικῆς» μας «σχολῆς» καὶ «παιδαγωγικῆς» μας «ἀκαδημίας»).»]

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: «Ὅτι ἀφοῦ δὲ σταθήκαμε ἱκανοὶ νὰ μείνομε σύμφωνοι μὲ μιὰ γραφὴ, κι ἀφοῦ τέτοια συνάμα ἢ πίεση — «προοδευτικοδημοκρατικὴ» τάχα! — τῶν τεμπέληδων (πού, μεταξύ μας: ἀπλῶς δὲν θέλουν νὰ μαθαίνουν γλώσσα, δὲν θέλουν νὰ μαθαίνουν τίποτε, καὶ γιὰ τίποτε νὰ κουράζωνται, τ' ἀγγελοῦδια μου), γι' αὐτὸ ἐγὼ πρακτικώτερο καὶ σωστότερο — δηλαδὴ σωστικώτερο, ἀνασταλτικώτερο τοῦ κατήφορου — βρίσκω τὸ «τιμωρητικὸ» ἂν θῆς καὶ μόνο: *πίσω στὴν «ἱστορικὴ»!*

«Ὅλα τ' ἄλλα π' ἀραδιάζεις, ὠραῖα καὶ διδακτικώτατα εἶναι, καὶ σκολεῖδ' μοῦ θύμισες, ξύστρας μυρουδιά, κασετίνα ξύλινη - καὶ κάτι θεοσκοτεινές, Παναγία μου, αἰθουσες, εἴτε στὴν καθαρῆουσα θεοσκοτεινές, εἴτε στὴ Δημότικὴ θεοσκοτεινές, δασκαλίστικες: δηλαδὴ θεοσκοτεινές!

Καὶ — γιὰ νὰ σὲ πειράξω, γιὰ νὰ σᾶς πειράξω ὅλους σας — πάλι τὸν Κακριδὴ σας μοῦ θύμισες («Κακριδάκο» τότε λέγαμε ἐμεῖς, χαϊδευτικά), τὸν ἐπικεφαλῆς σας! Καὶ μιὰ καὶ ἀσχολεῖσαι τόσο μὲ ἐρμηνεῖες κειμένων, δὲν μοῦ ἐρμηνεύεις, σὲ παρακαλῶ, τὴν ἀρμένικη τούτη ἀπόδοση, θουκουδίδειου λέει κιόλας κειμένου, ἀπὸ τὸν τρανὸ ἐπικεφαλῆς σας — πού θὰ μᾶς ἀναμόρφωνε «᾿χπεδεφτικά», μαζὶ μὲ τὸν Πατεροῦτσο μας — καὶ δὲ μοῦ δείχνεις τὸ πού «Ἕλληνες καὶ πού τὰ Ἑλληνικά, σὲ τέτοια «μονοτονικά»;

Αὐτοὶ ἐδῶ ἐστάθησαν τέτοιοι, ὅπως ταίριαζε στὴν πόλη που τους ἀνάθρεψε. Ὅσοι πάλι μένομε πρέπει ν' αξιώσομε ἀπὸ τον εαυτό-μας, το φρόνημά-μας μπροστά στους ἐχτροὺς νὰ μὴν το κρατήσομε καθόλου πιὸ ἀτόλμο, κι' ας το ευχόμεστέ περισσότερο ασκόνταφο.

Ναί. Ἔτσι... ασκόνταφο! Κι ὄχι μάλιστα τὸ φρόνημα — μεγάλη ὑπόθεση! — παρὰ τὸ κείμενο ἔτσι ασκόνταφο,

πίσω ἀπ' τὸν Ζάγρο ἐδῶ, ἀπὸ τὰ Φράατα πέρα
καθὼς τοῦ «ὑπεύθυνου» φιλόλογου καὶ ὑπερεπικεφαλῆς σας αὐτὸ τὸ ἀλαμπουρνέζικο (καὶ γιομαῖτο καὶ φιλολογικὰ ἐρμηνευτικὰ λάθη ἄλλωστε).

Μὲ τέτοια θὰ πᾶμε «μπρός»;

(Γιατὶ τέτοιοι καὶ τέτοια ἐπονται τῶν «μεταρρυθμίσεών» σας, Φόρη μου!)

ΨΩΜΙ ΚΑΙ ΚΡΑΣΙ

ΜΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΡΥΦΑΙΟ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

— Ξέρετε, βέβαια, τὴν ὑποδοχὴ πού ἐγινε στὸ τελευταῖο βιβλίο σας. Πιστεύουν ὅλοι πὼς εἶναι τὸ κλειδί δλόκληρου τοῦ ἔργου σας. Ἐνὸς ἔργου σχετικὰ μικροῦ, γιατί γράφετε ἀραιά ἔτσι δὲν εἶναι; Πέντε μυθιστορήματα, μέσα σὲ τριάντα δλόκληρα χρόνια!

Εἶναι σωστὸ αὐτὸ πού λέγεται, ὅτι δηλαδή θέλετε νὰ ἐκφράσετε τὴ διάρκεια τῶν ἐπαναστατικῶν ἀξιών πέρα ἀπὸ κάθε μορφή «ἐκκλησίας»;

— Στὸ διάβολο οἱ κάθε λογῆς προσδιορισμοὶ τῆς Κριτικῆς! Μ' ἀφήνουν ἀδιάφορο! Γράφω λίγο καὶ ἀργά. Θὰ ἔλεγα μάλιστα: μὲ κόπο! Δὲν μπορῶ πιά νὰ καταλάβω τί νόημα ἔχει ἡ ταλαιπωρία τοῦ γραψίματος ὅταν δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνάγκης. Ὑπάρχουν γεγονότα (ἀληθινὰ ἢ ὄνειρικά), πού σοῦ δημιουργοῦν τὴ βεβαιότητα ὅτι τίποτ' ἄλλο δὲν ἔχεις σοβαρώτερο νὰ κάνης στὴ ζωὴ ἀπὸ τὸ νάβρης τὸ νόημά της. Ναί. Ὑπάρχουν περιστατικὰ (ἀληθινὰ ἢ ἰδωμένα σ' ὄνειρο), πού δὲν μπορεῖς νὰ τὰ ξεχάσης καὶ πρέπει νὰ τὰ διηγῆσαι σ' ὅλη σου τὴ ζωὴ. Εἶναι ἴσως κουραστικά, ἀλλὰ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ σοῦ δίνουν μιὰν ἀνακούφιση. Ἡ καρδιά σου γίνεται λίγο ἀνάλαφρη. Ὅποιο κι ἂν εἶναι τὸ ταλέντο τοῦ συγγραφέα, τὸ οὐσιῶδες εἶναι νὰ ἔχη πράγματα ν' ἀφηγηθῆ, καὶ αὐτὸ νὰ τὸ κάνη μετὰ τὴ δική του φωνή. Τὸ οὐσιῶδες εἶναι νὰ μὴν κλέβῃ. Ἡ ἀγωνία τῆς ἐπιτυχίας, πού εἶναι ὀλότελα θεμιτὴ, πρέ-

πει νὰ συγκεντρώνεται μονάχα σὲ τοῦτο: Ὑπῆρξα εἰλικρινής; Ἡ ἐνόθευσα τὴ φωνή μου ἀπὸ ματαιοδοξία, ἀπὸ φόβο, ἢ γιατί ἤθελα νὰ μιμηθῶ τὸ τελευταῖο τραγουδάκι τῆς μῦδας;

Τὸ μυστικὸ τοῦ Λουκά, πού εἶναι ἡ ἀφήγηση τῆς ζωῆς ἐνὸς ἀνθρώπου, τόγραφα χωρὶς πρόθεση ν' ἀποδείξω ὅ,τιδήποτε.

Ἄν τὸ θέμα ἔχη ἓνα κάποιο νόημα, αὐτὸ πηγάζει ἀπὸ τὸ γεγονὸς πὼς τίποτε ἀπ' ὅ,τι ἀναφέρεται στὸν ἄνθρωπο δὲν στερεῖται νόηματος. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Λουκάς ἀνήκει στὴν ἴδια ἀτμοσφαῖρα μετὰ τὴν Μπεράντα (Φονταμάρα) καὶ τὸν Λάζαρο (Μιὰ δράκα ὄριμοι). Καὶ δὲν μποροῦσε νὰ συμβαίῃ ἀλλιῶτικα, μιὰ καὶ εἶναι παιδιὰ τοῦ ἴδιου πατέρα. Ἔτσι γίνεται ἄλλωστε στὶς περισσότερες οἰκογένειες. Ναί, ναί! Ἀκοῦτε τί σᾶς λέω! Ἀνήκουν σ' ἓνα ὄρισμένο εἶδος ἀνθρώπων πού δὲν σπάζουν εὔκολα. Ἔχουν μπλέξει μέσα στὰ γρανάζια τῆς μηχανῆς πού λέγεται «κοινωνία», καὶ ἀντιστέκονται. Μὲ δυὸ λόγια: δὲν ἔχουν πολὺ-πολὺ σεβασμὸ πρὸς τοὺς θεσμούς, οὔτε πρὸς τὴν ἐξουσία. Ἀντιπροσωπεύουν ἓνα ἀνθρώπινο εἶδος πού ἡ ὑπαρξὴ του στάθηκε «σκληρὴ». Θέλησα νὰ διατηρήσω τὴν ἀνάμνηση αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων.

Δὲν μπορῶ νὰ δεχθῶ τὸν χαρακτηρισμὸ τῶν πρώτων μου ἔργων σὰν «πολιτικῶν μυθιστορημάτων». Θάλεγα, ἀντίθετα, πὼς εἶναι μυθιστορήματα «ἀντιπολιτικά». Θέλησα νὰ δώσω, ἀκριβῶς:

Ὁ Ἰγνάτιος Σιλόνε εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς σπουδαιότερες πνευματικὲς καὶ πολιτικὲς μορφές τῆς σύγχρονης Ἰταλίας, μαζὶ δὲ καὶ λογοτέχνης λαμπρός, μετὰ ἔργα πού ἐκφράζουν ἓνα ἐξαιρετικὰ ἐλεύθερο πνεῦμα. Χωρὶκὸς ἀπὸ τὰ Ἀβρούζια ὁ Σιλόνε ἱδρυσε, τὸ 1921, μαζὶ μετὰ τὸν Τοιάτι, τὸ πανίσχυρο σήμερα Κομμουνιστικὸν Κόμμα τῆς Ἰταλίας διεφώνησε ὅμως καὶ ἀπεχώρησε ἀπ' αὐτὸ τὸ 1930, γιὰ νὰ παραμείνῃ στρατευόμενος σοσιαλιστής. Τὸ πρῶτο του μυθιστόρημα, *Φονταμάρα*, ἔχει μεταφραστῆ σὲ 22 γλώσσες — καὶ στὰ ἑλληνικὰ — ἐνῶ ἓνα του διήγημα, τὸ περίφημο *Πάν ἰ βίνο* (: ψωμί καὶ κρασί), βραβεύτηκε σὲ διαγωνισμὸ καὶ γυρίστηκε σὲ ταινία, πού εἶδαμε καὶ ἐδῶ, καὶ θεωρεῖται μιὰ ἀπὸ τίς ἀξιολογώτερες τοῦ μεταπολεμικοῦ κινηματογράφου.

ΜΕ ΤΟΝ ΣΙΛΟΝΕ

ΜΕΤΕΦΡΑΣΕ ΓΙΑ «ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ»: Ο ΤΑΚΗΣ ΜΙΧ. ΚΥΡΚΟΣ

άνθρωπινες μορφές πού αντίστοιχονται στην πολιτική, γιατί ή πολιτική (ή ολοκληρωτική πολιτική) είναι ή μοίρα τής εποχής μας. Όσο μπόρεσα, νομίζω πώς τὸ κατώρθωσα. Ἀδύνατο εἶναι νὰ γράψῃ κανεὶς ρεαλιστικὸ ἔργο, χωρὶς νὰ συνδεθῆ, κατὰ κάποιον τρόπο, μ' αὐτὴ τὴ μοίρα!

Ὁ πόλεμος μεταξύ Κράτους καὶ Κοινωνίας, εἶναι στοιχεῖο οὐσιωδέστατο γιὰ τὴν κατανοήση τοῦ ολοκληρωτικοῦ φαινομένου. Ἡ σύγκρουση τοῦ Πιέτρο Σπίνα (εἶναι ὁ ἥρωας τοῦ μυθιστορηματός μου *Ψωμί καὶ κρασί*), μὲ τὸ ολοκληρωτικὸ καθεστὸς πάει μακρύτερα ἀπὸ μιὰν ἀπλῶς «ἀντιπολιτικὴ» στάση. Ἐκεῖνος ἀρνιέται τὴ «λατρεία» τῆς δυνάμεως, τὴ χρησιμότητα τῆς ἠθικῆς, τὴν ἀντίληψη πού θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ λαὸ σὰν ἀπλὰ ἐργαλεῖα. Πιστεύω ὅτι ἀπὸ τὴν ἀποψη τούτη χρήσιμη θὰ ἦταν μιὰ συσχέτιση τοῦ Σπίνα μὲ τὰ ἄλλα πρόσωπα πού ἡ λογοτεχνία δημιούργησε στὸ διάστημα τῶν τελευταίων τριάντα χρόνων. Ὁ Malraux, π.χ., στοὺς *Κατακτητές* του, βάζει ἓνα πρόσωπο νὰ κἀνῃ τὴν ἐξῆς παρατήρηση, ὅπως τὴ θυμᾶμαι ἀπέξω: Εἶχε πάρει τὴ συνήθεια νὰ παίζῃ ἓνα ὀρισμένο ρόλο, καὶ ἀγαποῦσε τὸ ρόλο του περισσότερο ἀπὸ τὴν ὑπόθεση γιὰ τὴν ὁποία ἀγωνιζόταν.

Θέλησα νὰ παρουσιάσω ἓνα εἶδος ἐπαναστάτες, πού μένουν τέτοιοι: δηλαδὴ ἀντίθετοι πρὸς κάθε εἶδος κομφορμισμὸ, ἀπροσάρμοστοι, ἀκαμπτοι στὴν ἀντίθεσή τους πρὸς τὸν ολοκληρωτισμὸ, ἀκόμα καὶ στὴν ὄρα τῆς ὀριακῆς ἀπελπισίας, τῆς ἀπόλυτης ἀπομόνωσης καὶ τῆς φυσικῆς ἀδυναμίας γιὰ κάθε δράση. Δὲν ὀνειρεύονται τὴν ἐξουσία. Ἡ φιλοδοξία τους εἶναι ἄλλη. Εἶναι ἀνίκανοι νὰ προδώσουν γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν τοὺς σκοπούς τους.

— Γνωρίσατε ἄνθρώπους πού σᾶς ἐνέ-

πνευσαν γιὰ νὰ δημιουργήσετε τὰ πρόσωπά σας, τὸ Λάζαρο τοῦ «Μιὰ δράκα ὄρμιμοι» καὶ τὸ Λουκά; Ὑπάρχουν ἀκόμη στὸν τόπο σας χωρικοὶ μὲ τὴση ἠθικὴ δύναμη;

— Ἄν ἀκόμα ὑπάρχουν δὲν εἶμαι σίγουρος. Γιατὶ τὰ μαζικὰ κόμματα, ὁ κινηματογράφος, τὸ ραδιόφωνο, ἡ τηλεόραση, τὸ ποδόσφαιρο, τὰ εἰκονογραφημένα, ὁλόκληρος ὁ μοντέρνος μηχανισμὸς, ὁ εἰδικευμένος στὴ διάλυση τῶν ἀνθρώπων καὶ στὴν αὐτοματοποίησή τους, κἀνει δυσκολώτερη παρὰ ποτὲ τὴ διαμόρφωση χαρακτήρων. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ τόπου μου εἶναι σήμερα πιὸ μορφωμένοι, λιγότερο φτωχοὶ, καὶ πιὸ δουλικοὶ. Τὶ ἀπογοήτευση γιὰ ὄλους ἐμᾶς, πού διακηρύξαμε ὅτι ἡ ἐκπαίδευση θὰ τοὺς ἐλευθέρωση! Δὲν εἶχαμε προβλέψει τὴ σημασία τῆς προπαγάνδας (κυρίως τῆς προπαγάνδας τῆς Χριστιανοδημοκρατίας καὶ τοῦ Σταλινισμοῦ)! Ἀπὸ τοῦ λοιπὸν βγήκαν ὁ Λουκάς Σαμπατίνι καὶ οἱ Λάζαροι; Μά, ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν τόπο μου: μακρινοὶ συγγενεὶς τῆς φραγκισκανικῆς παράδοσης καὶ τῶν πλούσιων παρακλαδιῶν τῆς.

Αὐτὴ ἡ λαϊκὴ ἀντικομφορμιστικὴ παράδοση διατηρήθηκε πάντα στὰ ὄρια τῆς ὀρθοδοξίας. Τὴν ξαναβρίσκουμε, τὰ τελευταῖα χρόνια, στὶς ἀρχὲς τῆς Πρώτης Διεθνούς, καὶ σὲ ὀρισμένα ἀγροτικὰ κινήματα πού εἶχαν ἀδερφωμένο τὸ Σταυρὸ μὲ τὴν Κόκκινη Σημαία.

Ἴσως θάχετε ἀκούσει νὰ μιλοῦν γιὰ τὸ πιὸ χαρακτηριστικὸ ἐπεισόδιο πού ἐκφράζει αὐτὸ τὸ πνεῦμα. Εἶναι ἀμίμητο! Τὴν πιὸ δύσκολη στιγμή τῶν διώξεων τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τοὺς φασιστες, μιὰ ὁλόκληρη ἔνορξια πιστῶν — τοῦ Ἁγίου Νίκαντρον, στὴν Ἀπουλία — ἀποφάσισε ν' ἀλλαξοπιστήσῃ στὸν Ἰουδαϊσμὸ καὶ κατέφυγε στὸ Ἰσραήλ!

— Τὰ πρόσωπα τῶν ἔργων σας ἔχουν ὅλα ἓνα «χριστιανικό βάθος» πού τὰ προσδιορίζει. Κι ἀναρωτιέται κανείς: ποιά εἶναι ἡ σχέση σας μέ τή θρησκεία;

— Σᾶς ἀπαντῶ, καθαρά, ὅτι οἱ συνηθισμένες ἐτικέτες «πιστός» ἢ «ἄθεος» δέν μποροῦν νά προσδιορίσουν τήν πίστη μου. Ὅλες οἱ μεταφυσικές ἔχασαν — τό ἴδιο καί γιά μένα — τήν προδότηλη σημασία τους. Τὰ προβλήματα τῆς πρώτης αἰτίας καί τοῦ ἔσχατου τέλους ἔπαψαν νά μέ βασανίζουν, ἀπό τὰ χρόνια τῆς νιότης μου.

Δέν διδάσκω καμμιά θεωρία· ἔχω μονάχα μερικές οὐσιαστικές βεβαιότητες, στό θέμα τῆς πραγματικότητας τῆς ψυχῆς, τῆς ἐπαφῆς κ' ἐπικοινωνίας μέ τοὺς ἀνθρώπους, στό θέμα τῆς δυνατότητας τῆς ἐκλογῆς καί τῆς ἀποκλειστικῆς προσαπικῆς μας εὐθύνης. Δέν εἶναι, ἐπαναλαμβάνω, θεωρίες - ἀλλά βεβαιότητες! Οἱ θεωρίες εἶναι ὑποθέσεις, ἰδέες γιά τή μορφή τοῦ ἔξωτερικοῦ κόσμου. Οἱ βεβαιότητες ἀνήκουν στό δικό μας ἔσωτερικό κόσμο· εἶναι, ταυτόχρονα, ἀξίες.

— Σᾶς ἔχουν κατηγορήσει πολλές φορές γιά ἔλλειψη «ἀποτελεσματικότητας». Ἀλήθεια, σέ τί χρησιμεύουν οἱ «ἀδρανεῖς» ἥρωες;

— Ὁμολογῶ ὅτι ἡ πολιτική ἀποτελεσματικότητα δέν ὑπῆρξε ὁ κύριος σκοπός μου. Θέλησα νά παρουσιάσω τή ζωὴ ἐνὸς κύκλου ἀνθρώπων, πού νομίζω πῶς ζοῦνε κάτω ἀπὸ ὠρισμένες κοινές ἔξωτερικὲς κ' ἔσωτερικὲς συνθήκες. Ἀλλά μιᾶ καί μιλάμε γιά ἀποτελεσματικότητα ἐπιτρέψτε μου νά σᾶς θυμίσω αὐτὸ πού εἶπε κάποτε ὁ «Καλὸς Θεός», ὅταν θυμώσε μαθαίνοντας ὅτι στὰ Σόδομα ἐπικρατοῦσε μεγάλη διαφθορά. «Ἄν δὲ βρῶ στὰ Σόδομα» εἶπε «δέκα σωστοὺς ἀνθρώπους, θὰ τὴν καταστρέψω τὴν πόλη!» Βλέπετε, δέν εἶπε: «Ἄν δὲ βρῶ δέκα ἱεροκήρυκες ἢ δέκα ἠθικολόγους!» Δέν πιστεύω νάχετε ἀντίρρηση· ὅτι καὶ ἱεροκήρυκες πολλοὶ καὶ ἠθικολόγοι πάμπολλοι θὰ ὑπῆρχαν ἐκεῖνο τὸν καιρὸ στὰ Σόδομα. Ἄν πῆς γιά τὸ «πανεπιστήμιό» τους, ἀσφαλῶς θὰ

ὑπῆρχαν κομψότατοι νέοι παιδρασιές, πού θὰ ἐδίδασκαν καὶ τὴ σωματικὴ ἐγκράτεια καὶ τὴν παρθενικὴ συστολή. Τὸ ὄραμα τῆς ἀποτελεσματικότητας, σὲ κάθε μέσο καὶ σὲ κάθε τιμῆ, εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ ὑπουλες ἀρρώστειες τῆς ἐποχῆς μας, ὅπου καταλήγουν νά συμφωνοῦνε θανάστα τόσο ὁ Ἀμερικανισμὸς ὅσο καὶ ὁ Μαρξισμὸς. Βέβαια, δέν λέω πῶς πρέπει κανεὶς ν' ἀπεχθάνεται τὴν ἐπιτυχία. Φτάνει μονάχα νά μὴν τὴν κἀνῃ εἰδωλό του.

— Μπορεῖτε νά προσδιορίσετε τὴ σημερινή σας στάση ἀπέναντι στοῦ Μαρξισμοῦ; Ἀπορρίπτετε ὀλοκληρωτικὰ τὰ συμπεράσματα του;

— Σ' ὅτι ἀφορᾷ τὸ κοινωνικὸ πεδίο, στίς καπιταλιστικὲς φυσικὰ χώρες, θὰ ἦταν βλακῶδες ν' ἀρνηθῆ κανεὶς τὴν ἀξία τῆς μαρξιστικῆς μεθοδολογίας. Ἀντίθετα, στὰ πλαίσια τῶν παγκόσμιων ἐξελίξεων, ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ Μαρξισμὸς ἔχει πέσει ἀρκετὰ ἔξω. Δέν μπόρεσε, δηλαδή, νά ξεφύγῃ ἀπὸ τὴ μοῖρα πού ἡ ἴδια ἢ ἀμείλικτη διαλεκτικὴ του ἐπεφύλαξε σ' ὅλα τὰ ὑπάρχοντα καθεστῶτα. Μὲ τὴν ταχύτητα τῆς ὠρίμασης, πού εἶναι τὸ ἰδιαιτέρο γνώρισμα τῆς ἐποχῆς μας, ὁ Μαρξισμὸς ἔχει ξεπεράσει ὅλες τίς παλιὲς κάστες.

Ἡ ἐκμετάλλευση πού ἀσχεῖται ἐκ μέρους τῶν «ὑπεύθυνων» τοῦ Κρατικοῦ Καπιταλισμοῦ δὲ φαίνεται νά εἶναι γλυκύτερη ἀπὸ κείνην πού κάνουν οἱ ἀστοί. Ἡ καινούργια μορφή καταπίεσης γίνεται μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι τὰ ἐργοστάσια, πού εἶναι ἀπλῶς κρατικοποιημένα, «ἀνήκουν σ' ὅλους τοὺς ἐργαζόμενους». Καὶ τοῦτο εἶναι μιὰ ἄλλη ἀντίφαση, πού θυμίζει τὴν πλασματικὴ θεωρία τῆς «ἰσότητας» καὶ τῆς «λαϊκῆς κυριαρχίας» τοῦ πολιτικῆ-ὑποκείμενου τοῦ ἀστικοῦ Κράτους, αὐτὴν δὲ πού εἶχε παλιότερα ἐπικραίνει ὁ ἴδιος ὁ Μαρξισμὸς. Τώρα, μὲ τὴ σειρά του, ὁ ἴδιος ἔγινε μιὰ συντηρητικὴ ἰδεολογία - ἤρθε ἡ ὥρα του ν' ἀρχίσῃ νά σερβίρῃ τὸ ὄπιο στό λαό.

Οἱ καινούργιες Βασίλλες πού πρέπει νά πέσουν εἶναι οἱ Βασίλλες τοῦ Μαρξισμοῦ. Τὰ γεγονότα τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας τὸ ἔδειξαν.

— Μπορεῖ κανεὶς νὰ συμπεράνη ὅτι ὅλ’ ἀπὸ εἶναι χαρακτηριστικὰ μιᾶς γενικώτερης παρακμῆς ;

— Ἡ παρακμὴ χτυπάει τὸ ἴδιον τὴν κρατοῦσα τάξιν ὅσο καὶ τὶς ἀντίθετες πρὸς αὐτὴν δυνάμεις. Ἡ μεγαλύτερη δυστυχία μας εἶναι ἡ ἀποσύνθεση τοῦ προλεταριακοῦ κινήματος σ’ ὅλες τὶς τάσεις του. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἔκλειψη τῆς μεγαλύτερης ἐλπίδας τῆς ἐποχῆς.

Ἡ πολιτικὴ καὶ πολιτιστικὴ χρεοκοπία τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος εἶναι περισσότερο φανερὴ ἐκεῖ ὅπου πῆρε στὰ χέρια του τὴν ἐξουσία, εἴτε στὴ «Δύση», μὲ κοινοβουλευτικὰ καὶ δημοκρατικὰ μεθόδους, εἴτε στὴν «Ἀνατολή», ἀσκώντας δικτατορία. Οὔτε οἱ ρεφορμιστὲς οὔτε οἱ κομμουνιστὲς κατέρθασαν νὰ πραγματοποιήσουν ὅ,τι ὑποσχέθηκαν. Ἀντίθετα ! Ἡ πείρα τῶν λεγόμενων «κομμουνιστικῶν χωρῶν» ἀποδεικνύει ὅτι στὴ βάση μιᾶς κολλεκτιβιστικῆς οἰκονομίας μπορεῖ κάλλιστα ν’ ἀνθίσῃ ἕνας πολιτισμὸς καννιβάλων ! Φτάνει μονάχα ν’ ἀφήσῃ κανεὶς λιγάκι τὸ τιμὸνι του, καί...

— Κατὰ τὴν ἀντίληψή σας, τί ἀπομένει ἀπὸ τὶς ἐννοίες «Δεξιὰ» καὶ «Ἀριστερά» ;

— Ἐχω πεισθῆ, ὅπως καὶ σεῖς, ὅτι οἱ σημερινὲς ὀνομασίαι τῆς «Δεξιᾶς» καὶ τῆς «Ἀριστερᾶς» συνηθέστατα δὲν ἀνταποκρίνονται σὲ τίποτα τὸ καθωρισμένο. Ὅπως δὴποτε, σὲ τίποτα ἀπ’ ὅ,τι περιμενε κανένας ἄλλοτε ἀπ’ αὐτὲς τὶς λέξεις. Πιστεύω ὅμως ὅτι, ὅσο κι ἂν οἱ πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς «συνταγές», καὶ τὰ κόμματα, καὶ οἱ θεσμοί, ξεπερνιοῦνται καὶ χάνουν τὴ σημασία ποὺ εἶχαν ἄλλοτε, ὅμως ὑπάρχουν ὠρισμένες βασικὲς γραμμὲς στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ, καὶ ἰδιαίτερα στὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα, ποὺ ἐπιζοῦν καὶ δίνουν συνεχῶς σχῆμα σὲ καινούργιες διακρίσεις καὶ διαφορισμούς.

Δὲν πιστεύω καθόλου ὅτι ἡ Ἀριστερὰ μπορεῖ νὰ «ὀρισθῆ» μονάχα σὰν ἀντιπολίτευση, σὰν «ἀντίθεση». Εἶναι κάτι παραπάνω. Γιὰ νὰ ἐξηγηθῶ καλύτερα θὰ σὰς ἀναφέρω ἕνα οἰκογενειακὸ ἔθιμον ποὺ ἔχομε στὴν πατρίδα μου (μπορεῖ κά-

τι ἀνάλογο νὰ ἔχετε καὶ σεῖς) : Τὴ βραδιά τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, ἂν τὸ κούτσουρο ἀνάψη μεμιάς στὸ τζάκι, πρέπει ἡ ἐξώπορτα τοῦ σπιτιοῦ νὰ μείνῃ, ὅλη τὴ νύχτα, ἀνοιχτὴ ! Ὀλόκληρη τὴ νύχτα, ἀπ’ τὸ βράδι ὡς τὸ πρωί ! Γιατί ; Γιὰ νὰ μπορέσῃ ἡ οἰκογένεια τοῦ μικροῦ Χριστοῦ νὰ βρῆ ἕνα ζεστὸ καταφύγιον, κυνηγημένη ὅπως εἶναι ἀπ’ τοὺς χωροφύλακες τοῦ Ἡρώδη. Κάθε χρόνο οἱ γονιοὶ ἐξηγοῦν στὰ παιδιὰ τους τὴ σημασία αὐτοῦ τοῦ ἔθιμου. Κ’ ἔτσι ἡ παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων παίρνει μιὰν ἀξία σοβαρώτατη στὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν. Ἀδύνατον νὰ κλείσουνε μάτι ! Κάθε θόρυβος στὴ σκάλα εἶναι καὶ μιὰ μικρὴ ἀγωνία, ἕνα χτυποκάρδι καὶ μιὰ κρυφὴ προσδοκία, ὅτι ἡ Πακαγία μὲ τὸ νεογέννητο φτάνει στὸ σπίτι μας, ὅτι θὰ μῆγιά νὰ ξεκουραστῆ γιὰ λίγο ἀπὸ τὸ τρέξιμον, νὰ ζεσταθῆ λιγάκι δίπλα στὴ φωτιά μας ! Μὰ ποῦ νὰ κλείσουν μάτι κ’ οἱ μπαμπάδες ! Τοὺς ἀφῆνον ἡσυχους μιὰ στιγμὴ ; «—Μπαμπά, ἔβαλες ἀρκετὰ ξύλα στὸ τζάκι, νὰ μὴ σβῆσῃ ;»

Θὰ μοῦ πῆτε : Τὶ σχέση ἔχει αὐτὴ ἡ ἱστορία μὲ τὸ θέμα μας ; Δὲν φαίνεται, βέβαια, νάχη καὶ πολλὴ σχέση. Μά, πάλι, ἴσως νὰ ἐξηγῆ τὴ θερμότητα τῆς φιλοξενίας, ποὺ οἱ οἰκογένειες τῶν χωρικῶν τῆς πατρίδας μου ἔδειξαν, κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, στοὺς καταδιωκόμενους, τοὺς λιποτάκτες, καὶ ὄλους τοὺς ἄλλους κυνηγημένους.

Μιὰ γριὰ χωριάτισσα καταδικάστηκε γιὰτὶ εἶχε κρύψει ἕνα φυλακισμένο, χωρὶς νὰ νοιαστῆ γιὰ τὴν ἐθνικότητά του. Γι’ αὐτὴν στάθηκε ἀρκετὸ ὅτι ἦταν καταδιωκόμενος ! Παράλογο ἔ ; Ναί ὅσο παράξενο φαίνεται ἕνα μέτρο χωρὶς χωράφι ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἐχθρικά χτῆματα. Ὁ ἴδιος παραλογισμὸς τῆς παραβολῆς τοῦ ἀμπελοουργοῦ, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ χρησιμέψῃ γιὰ συλλογικὴ σύμβαση ἐργασίας ! Ὁ παραλογισμὸς τοῦ ζωντανοῦ χριστιανισμοῦ, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ κώδικας... Θάθελα νὰ μοῦ λέγατε : Στὸ παράδειγμα τῆς γριάς χωριάτισσας δὲν ὑπάρχει περισσότερη ἐπαναστατικὴ φλόγα ἀπ’ ὅση σ’ ὀλάκερο τὸ Κεφάλαιον τοῦ Μάρξ ;

Κ' ἐνῶ γιὰ τὸ περίφημο *Κεφάλαιο* θὰ βρῶσκονται πάντα οἰκονομολόγοι ποὺ θὰ λένε πὼς πολλὲς θέσεις του εἶναι πιά ξεπερασμένες, ἀντίθετα, ποτὲ νομίζω, κατένας δὲ θ' ἀμφισβητήση τὴ στάση τῆς γριᾶς χωριάτισσας γιὰ τὴν ὁποία σᾶς μίλησα.

Μπορεῖτε νὰ φαντασιῆτε μὲ πόση χαρὰ διάβασα τελευταία στίς ἐφημερίδες διάφορα ἐπεισόδια, ποὺ τὰ πιστεύω πέρα γιὰ πέρα ἀληθινά, ἐκδηλώσεις συγκινητικῆς ἀλληλεγγύης σοβιετῶν χωρικῶν πρὸς ὅσους ξέφυγαν ἀπὸ στρατόπεδα τῆς Σιβηρίας. Νά ποιά εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ μεγάλη ἀναγεννητικὴ δύναμη τῆς Ἀριστερᾶς, σ' ὁποιαδήποτε ἐποχὴ καὶ κάτω ἀπ' ὁποιοδήποτε καθεστῶς! Δὲν θέλω μ' αὐτὸ νὰ ὑποστηρίξω ὅτι ἡ Ἀριστερὰ «ἀντιπροσωπεύει» πέρα γιὰ πέρα τὴν γενναιοψυχία. Ὁχι. Θάλεγα, γιὰ νὰ

μὴν παρεξηγηθῶ: μιὰν ὀρισμένη γενναιοσύνη (καὶ μερικὰ ἄλλα ποὺ δὲν θέλω νὰ τ' ἀπαριθμήσω), ποὺ ὑπάρχει ὅταν δὲν πολυλογαριάζη κανεὶς τοὺς γύρω τοῦ περιορισμούς, εἴτε «νόμοι» λέγονται, εἴτε «ἤθη», εἴτε «κανόνες συμβατικοί», εἴτε ἀκόμη «συμφέροντα τῆς κρατούσης τάξεως». Ὡστε, λοιπόν, θὰ ὑπάρχη πάντα μιὰ Ἀριστερά. Κ' ἐνῶ δὲν εἶμαι βέβαιος καθόλου πὼς θὰ ὑπάρχουνε πάντα φτωχοί, πιστεύω ὡστόσο πὼς θὰ ὑπάρχουν πάντα κατὰ πειζόμενοι καὶ κατὰ διωγμένοι. Τὸ ἴδιο — πὼς ὄχι; — καὶ σ' ἓνα μαρξιστικὸ καθεστῶς. Καὶ θὰ ὑπάρχουν πάντα ἀνθρώποι, ποὺ ὅσο δὲν θὰ τὸ δέχωνται αὐτό, ἄλλο τόσο καὶ δὲ θὰ διστάζουν ν' ἀντιμετωπίζουν καρτερικὰ τοὺς κινδύνους ποὺ θὰ τοὺς δημιουργῆ ἡ ἀδάμαστη ἔλλειψη κάθε «προσομογιῆς» καὶ κάθε συμβιβασμοῦ τους.

ΤΑΤΙΑΝΑ ΜΙΛΛΙΕΣ

Ὁρκιζόμαστε

Ἐσὸ γεννήθηκες μ' αἷμα ζεστό. // Ἐπαιξες στὴν κούνια σου τὸ φεγγάρι, / ζευγάρωσες μὲ τὶς τσιγγάνες καὶ τὸν ἄνεμο, / ἄφησες ἀχαλίνωτη τὴ φοράδα σου στὸ χωράφι, / γιόμισες μ' ἄνθη τῆς Γρενάδας τὶς λεμονιές.

Ἦσουν ἡ ζωὴ, Φεντερίκο!.. // Μὰ σὲ στήσανε σκιάχτρο στὸ σταυροδρόμι, / σηκώσανε τὸ πορτραῖτο σου στίς παρελάσεις, / εἶπαν πὼς εἶσαι ἥρωας, / σοῦ δώσανε τ' ὄνομά τους, / κάνανε τὸ θάνατό σου ἔμβλημά τους.

Καταλαβαίνεις, Φεντερίκο, σφετεριστήκανε / τὸ θάνατό σου!

Κι ὅμως ἐσὸ εἶπες: | «Ὁχι! τὸ αἷμα δὲν θέλω νὰ τὸ δῶ!»

Δὲ σὲ σκοτώσανε ἀπὸ μιὰ μεριά, / στὴ ματωμένη σου τὴ χώρα. // Ἐνοχοὶ τὸ ἴδιο κα' οἱ δύο.

Ἀπὸ μῖσος σταμάτησαν τὸ τραγούδι σου / τοῦ Φράνκο οἱ στρατιῆς. / Μὰ οἱ ἄλλοι πήσαν τὸ θάνατό σου / μὲς στίς χούφτες τους, καὶ τὸν χορέψανε / σὰν τὸ νιογέννητο μωρό, / σὰν τὸ Χριστό.

Γιόμισε ἡ γῆ ἀπὸ τὸ αἷμα σου, / γιόμισε ἀπ' τὰ τραγούδια σου. / Πῆρε τὴ στρογγυλάδα τοῦ προσώπου σου / τὸ φεγγάρι, πυρώσανε οἱ σπόροι τῆς ροδιάς.

Καὶ μεῖς ὀρκιζόμαστε:

Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα, / εἴμαστε μεῖς οἱ πιστοὶ σου, / ἐμεῖς οἱ Πολιορκημένοι τῆς Δισυπόστατης Ἐλευθερίας!

ΡΕΝΟΣ

Χριστίνες

Δὲν ἦταν παρὰ ἀπλῶς μιὰ Κυριακή. Μιὰ Κυριακή τοῦ Μάη, ἀπ’ τὴν αὐγή ὡς τὴν νύχτα. Μιὰ Κυριακή ποὺ ἄρχισε, συνεχίστηκε, τέλειωσε, φυσικά, ὀμαλά, καλοκαιριάτικα, μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἴδιας τῆς ἡμερομηνίας της. Οὔτε παρελθὸν εἶχε, οὔτε μέλλον· ἔτσι, ριγμένη μὲς στὴ θάλασσα τοῦ χρόνου, πάφλασε, ἀρμένισε, ἔσκισε τὰ νερά - ὅλη χώρεσε μὲς στὶς 23 τοῦ Μάη, κι ἀθόρυβα τὴ νύχτα ἔσβησε σ’ ἓναν ὄμοιο που κανεὶς δὲν τὴν ξανάβρε.

Στὶς 24 ἦταν Δευτέρα, κ’ οἱ ἄνθρωποι πήγαιναν βιαστικοὶ στὶς δουλειές τους.

Σὰ νὰ μὴν ὑπῆρξε. Σὰ νάλεγε, πὼς μιὰ μέρα μπορεῖ καὶ νὰ ξεκοπῆ μὲς ἀπ’ τὸν χρόνο - νὰ μὴν ἔχη ἀνάγκη ἀπὸ τίποτα... “Ὁμως, μ’ ὄλο ποὺ τόσο φυσική, σωστή, πάντα τὴν ξαναθυμόταν καὶ δὲν τὴν ξανασυνάντησε ποτὲ ὅποιος τὴν ἔζησε.

Τὴν ἔζησα κ’ ἐγὼ ποὺ σὰς τὴ διηγίεμαι — τὸ διήγημά μου μάλιστα δὲν εἶν’ αὐστηρὸ (μπορεῖ ὁ καθένας σας νὰ βάλῃ τὰ δικά του, ἀν τύχη καὶ τὸ πῆ καὶ σ’ ἄλλον) —, μὴν ξέροντας κ’ ἐγὼ λοιπὸν γιατί σὰς τὴ διηγίεμαι, μιὰ Κυριακή τόσο κοινή, ἀδιατάρακτη, ποὺ ὅλα τῆς πῆγαν ἴσια ἀπ’ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος.

Προσέξτε, δὲ σὰς κρύβω τίποτα: ἴσι α! Κι ἀν ἄρχισε μὲ τὴν αὐγή, τέλειωσε μὲ τὴ νύχτα. Μὰ αὐτὴ ἄρχισε καὶ μὲ τὸν καιρὸ· ἔκανε ἄξαφνα μιὰ τέτοια γλύκα, πρὶν ἀπ’ τὸ χάραμα, ποὺ οἱ πρῶτοι ἀγουροζυπημένοι ξέχασαν ὅτι τὸ Μάη καμμιά φορὰ κάνει καὶ ψύχρα, ἔχει κι ἀγιάζι, καὶ βγῆκαν ἀμέριμοι στὰ μπαλκόνια, στὶς βεράντες, ρεμβάζοντας τὴ σιγαλιά.

Τὶ καλεστική!.. Σοῦ ῥχονταν νὰ τὰ πετάξῃς ὅλα ἀπὸ πάνω σου, χωρὶς νὰ ζεσταίνεσαι - καὶ νὰ δῆς τὸ γείτονα νὰ κἀνὴ τὸ ἴδιο!.. Δυὸ κοπέλλες μάλιστα, πρῶι-πρῶι, τὸρριξαν στὸ ντοῦς μ’ ἀνοιχτὸ φεγγίτη! Ποὺ μὲ εἶδαν, σημασία δὲ δώσανε· βγῆκαν σὲ λίγο ψευτοντυμένες καὶ κυνηγιόντουσαν μὲ τὰ σόρτς - σὰ νάταν ἄλλες.

— Σὰς εἶδα! τοὺς φώναξα.

— Κ’ ἐμεῖς! μ’ ἀπαντήσανε. Δὲν πειράζει!.. Εἶδες μέρα;..

Δὲν ἀκούστηκε κανένα «σσοτ!..», ὅπως τ’ ἄλλα πρῶινά, τοῦ καλοκαιριοῦ, π’ ὅ,τι ἔχει δροσίσει λίγο κ’ ἔχουν πετύχει ὅλοι ἓναν γκρινιάρικο μισοὑπνάκο... Μπά!“ Ακουσε μάλιστα καὶ τὴν κουβέντα ἢ διπλανὴ γεροστριμμένη, καὶ

—...Εἶδατε τὰ γεράνια;.. μού κάνει ἀναίτια.

Εἶδα καὶ τὰ γεράνια - τ’ ἄοσμο φυτὸ της.

Δὲ χαλάω χατίρι.

Σὰς ξαναλέω: τίποτα, μὰ τίποτ’ ἀπολύτως, δὲν ἔγινε τὸ ξεχωριστὸ τὴν Κυριακὴ ἐκεῖνη. Ἀπλῶς κι ὁ γείτονας, κ’ οἱ κοπέλλες, ὡς κ’ ἡ στριμμένη μὲ τὰ γεράνια, ἀκούστηκαν σὲ λίγο νὰ βγαίνουν... Ἡ στριμμένη, βάζω στοίχημα γιὰ τὴν ἐκκλήσιά· μὰ θὰ πῆγε ἢ ἀθεόφοβη ἀπ’ τὸν ὄρθρο. (Ἀμφιβάλλω κιόλας ἀν ψάλλουνε ὄρθρο πιά στὶς μεγάλες πόλεις... Μὰ θὰ ψάλλανε — δὲ γίνεται — ἅμα τὴν εἶδαν!..) Οἱ κοπέλλες φάνηκαν σὲ λίγο στὸ ταρατσάκι τοῦ φοιτητῆ· πρῶι-πρῶι, στὶς ἐφτά!.. Ὁ γείτονας, μιζάριζε δυνατά, καὶ ἀπῆκε στὴ λεωφόρο! Πάει γιὰ πρῶινὴ θάλασσα!..

Θυμήθηκα κ’ ἐγὼ πὼς ἔχω αὐτοκίνητο.

Μὰ τὸ θεὸ, μὲ μεγάλη χαρὰ τὸ ξαναθυμήθηκα! «Κ’ εὐτυχῶς», λέω, «ποὺ δὲν εἶναι πουθενὰ χτυπημένο αὐτὸ τὸν καιρὸ! Μπορῶ νὰ τὸ πλύνω καὶ ν’ ἀστράψῃ - δίχως μπάλωμα, νὰ μοῦ χαλάῃ τὸ κέφι!..»

Πὼς μοῦρθε φυσικό! Πῆρα τὴ μάνικα κι ἄρχισα νὰ τὸ καταβρέχω ἀπ’ τὴ βεράντα!.. Τρίτο πάταμα τώρα - κ’ ἔπεφτε τὸ νερὸ φωνακλάδικο στὴ λαμαρίνα του, καταρράχτης μπρὸς στὰ ξένα παράθυρα!

Κανείς δὲν παραπονέθηκε... Χαμογέλασε μάλιστα ὁ συνταξιούχος, πού ἄλλοτε θά-θελε νὰ μοῦ πῆ «δὲ ντρέπεστε νάχετε αὐτοκίνητο ;», μὰ μόνο γιατί δὲ λέγεται τέτοιο πράμα, μῖς καὶ πληρώνει κανείς ταχτικά τοὺς φόρους του — κ' ἦταν συνταξιούχος ἐφοριακός! —, τὸ βάσταε καὶ τὸ κλώσσαιε μέσα του, ὀλοφάνερα ὁμως φουρκισμένους πάντα μαζί μου.

Ἔλοιπόν, σήμερα ὄχι! Βγῆκε μάλιστα ὀξω — μὲ τὴν καδενίτσα του, πολὺ πρὶν τῆς ὥρας του — καὶ μοῦπε πὼς ἀποτελεῖ «ἄθλησιν ὑγιεινοτάτην» τὸ πρᾶγμα.
Κόντεψε νὰ μοῦ φύγη ἡ μάνικα ἀπ' τὸ χέρι.

Πρὸ καιροῦ εἶχα κόψει μὲ τὴ Χριστίνα.

Τὸ λέω, γιατί ἄλλοτε πηγαίναμε πότε-πότε τὶς Κυριακὲς νωρὶς γιὰ μπάνιο. Μὰ ἦταν ἐκεῖνο τὸ συμπράγκαλο πού κουβάλαγε πάντοτε μαζί της: «Μιά στιγμή, κράτα τὸ θερμός!.. Βάλε πίσω τὸ βαλιτσάκι!.. Ἄ, καὶ τὴν ὀμπρέλλα, τὴν ὀμπρέλλα - ξέχασα τὴν ὀμπρέλλα! Μ' ἀρπάζει, ξέρεις, ὁ ἥλιος!.. Καὶ τὴν κρέμα - ξέχασα καὶ τὴν κρέμα!.. Πὲς τῆς Πόπης, εἶναι πάνω στὸ ραφάκι τοῦ λουτροῦ!..»

Κ' ὕστερα καὶ τὸ καλάθακι της! Ξέχασε καὶ τὰ πηρουνικά της! Ἄφησε καὶ τὴ μηχανή - εἶναι στὸ δεύτερο συρτάρι τοῦ κομποῦ της!

Τὸν ἑαυτὸ της μόνο δὲν ξέχναγε. Καὶ τὴ μανία της μ' ὄλ' αὐτὰ τὰ ἐξαρτήματα.

Ἔλοιπόν, κι αὐτὴ, τὴ μέρα κείνη, ἦταν στὴν ὥρα της μπρὸς στὴν πόρτα της, καὶ μὲ περίμενε - καὶ δὲν κράταε βαλιτσάκι, δὲν ἔσουρνε ὀμπρέλλα, δὲν εἶχε ἀραδιασμένα θερμός, πανεράκια, σαλάτες, ἄξεσουάρ (τίποτα, σᾶς λέω, οὔτε ψαθὶ κᾶν!), παρὰ ἔτσι σκέτη, φρέσκια, ψευτοντυμένη κ' ἐλόγου της, μοῦ κούνησε ἓνα χέρι μόνο (εἶχε καὶ τ' ἄλλο λεύτερο ἐπιτέλους, μπορούσε καὶ τὰ δυὸ νὰ κουνήσῃ!), κ' ἦταν τέλεια, τέλεια χωρὶς ἀποσκευές, ἐξαρτήματα, προελεύσεις καὶ προεκτάσεις!

Πῆδηξε μὲς στ' αὐτοκίνητο — τὸ Χριστινάκι τὸ ἄλλοτε, πού τὸ ξαναγάπησα ἔτσι σὰν κατσίκι! — καὶ πάτησε μισοξυπόλητη τὸ σαντάλι μου πάνω ἀπ' τὸ γκάξ: «Φύγαμε!» μοῦ εἶπε, «Καπνός!»...

Ἔλα σῶσον, Κύριε! Ἡ Χριστίνα σ κ ἔ τ η. Ἡ Χριστίνα ξ α ν ἄ. Ἡ Χριστίνα «φύγαμε!» καὶ «καπνός!»

— Εἶδες μέρα ;.. μοῦ κάνει. Σοῦ ῥχεται νὰ τσιρίζῃς!.. Γιού-χα!..

...Μὰ ὄχι. Ξεχνᾶω. Σᾶς τὰ μπέρδεψα... Θέλω νὰ πῶ: τὰ σκεφτόμουνα ὄλ' αὐτὰ, τέτοια μέρα ὅτι θὰ μπορούσαν νὰ γίνουν — τίποτα δὲ θὰ ἐμπόδιζε νὰ γίνουν ὄλα ἔτσι καταλεπτῶς, κ' ἡ Χριστίνα, ἂν δὲν ἦταν ὀλότελα τῆς φαντασίας μου, νάχη καὶ τὰ δυὸ χέρια λεύτερα (ἢ πρὶν Χριστίνα μὲ τὰ βαλιτσάκια, ἢ νῦν Χριστίνα δίχως βαλιτσάκι, δίχως ψαθὶ κᾶν, μὲ τὴν οὐρά της ὡς τὸ πίσω κάθισμα ν' ἀνεμίζῃ, λυτὴ τέλεια...) — καθὼς ἔτρεχα κιόλας μὲ πλυμένο ἀμάξι στὴν πρωινὴ ἄσφαλτο!..

(«Χριστίνα» - ἔ ;.. Δὲν εἶναι κακὴ!.. Στὴ σβελτάδα τῆς πᾶνε τὰ δυὸ εἰ! Νὰ τὴ συνατήσουμε λοιπόν!)

Μὰ σᾶς εἶπα: τίποτα τὸ *extra*, τὸ «ἐξ ἐνέδρας»! Καὶ μὴν τὰ μπερδεύουμε τώρα - δὲ νύχτωσε ἀκόμα. Εἶμαστε ἀκόμα στὶς 9, μ' ἓνα σαῖνι στὴν ἄσφαλτο, κι ἂν πόδι γυμνὸ Χριστίνας, φεγγερὸ μὲς στὰ πεντάλια, δὲν πατᾶ τρελλὸ τὸ σαντάλι μου («φύγαμε!», «καπνός!»), ὁμως ἀλήθεια φεύγουμε, καπνός, χανόμεστε κατὰ τὸ γαλάζιο!.. Κι ἄλλωστε, ἐδῶ εἶν' ὄλες οἱ Χριστίνες τοῦ κόσμου - ἡ μέρα τὶς ἀστράφτει παντοῦ ὅπου πιάσῃς, ὅπου δῆς, ὅπου φρενάρῃς!..

— Δεσποινίς, τῆς λέω, τί νὰ περιμένετε στὴ στάση ;.. Ὀαρθῆ ;.. Ἀξίζει τὸν κόπο ;.. Γιὰ τὸ θεό, τέτοια μέρα σᾶς ρωτᾶω: τόσο πολὺ ἀξίζει τὸν κόπο ; Νὰ πᾶτε μὲ μπού-

σι, νὰ στριμωχτήτε, νὰ σᾶς τσαλακώσουν ;.. Νά, ἓνα πῆδημα εἶναι ! "Ὅσο νὰ τὸ πιῆς στὸ ποτήρι, σᾶς ρούφηξε τ' ἀμάξι - καὶ φύγαμε, καπνός!..

["Α, πολλὰ ζητᾶτε - μὲς σὲ τέτοια μέρα ! Πῶς, καὶ τί, καὶ γιατί - ἂν ἤρθε ἔτσι, ἂν ἤρθε ἀλλιῶς, μ' ἄλλα λόγια, μ' ἄλλα ἐπιχειρήματα, δικὰ σας, πιὸ μαγγιόρα !.. Τὸ κάτω κάτω, τῆ Χριστίνα δηλαδή πρὶν γιατί τῆ δεχόσαστε, πούχε καὶ *désavantages* τοῦ παρελθόντος μὲ βαλιτσάκια ;.. Σᾶς ἔπειθε ;.. Πείστε τὴν λοιπὸν κ' ἐσεῖς τῆ μὴ-Χριστίνα μου τώρα, μὲ δικὰ σας - δὲν εἶπαμε ; Καὶ φύγαμε, καπνός !]

Φύγαμε λοιπὸν, καπνός !..

Κ' ἔπειτα - γιὰ σταθῆτε μιὰ στιγμή, ὅσοι ἀμφιβάλλετε (Θωμᾶδες !): Εἶδατε σᾶς παρακαλῶ, ποτὲ αὐτοκίνητο κυριακάτικο τὸ Μάη δίχως Χριστίνα δίπλα, μὲ σαντάλι, σῶμα φεγγερό, μάτι-χάντρα-θάλασσα, νὰ χάνεται σὰ σαῖνι ; 'Απὸ ποῦ κι ὡς ποῦ τὸ βρήκατε ν' ἀφαιρῆτε κύριο ἐξάρτημα ; 'Εδῶ χωρὶς ρεζέρβα δὲν κινάει κανεὶς - ὄχι χωρὶς Χριστίνα !

Κ' ἐπειδὴ σᾶς λέω τὴν ἀλήθεια δηλαδή, πρέπει καὶ νὰ τὴν πιστεύετε ;.. Νὰ τὴν βλέπετε μπροστά σας νὰ τινάζη πέρα τὰ σαντάλια τῆς, νὰ ρωτᾶ ἂν εἶν' ἔρημη στ' ἀλήθεια ἢ ἀκρογιαλιὰ καὶ νὰ ὀρμάη στὰ κύματα ὀλόγυμνη - εἶναι φέρσιμο, τὸ βρῖσκεται σωστὸ ἐκ μέρους σας, πάνω κεὶ νὰ φωνάζετε σεῖς : «... Δὲν εἶσ' ἀλήθεια !..», «... Δὲν εἶν' ἔρημη !..» - «Σὲ βλέ-που-με ! Σὲ βλέ-που-με !..»

Πάει, διαλύεται - καὶ τὴ χάνετε κ' ἐσεῖς κ' ἐγώ !

Φρόνιμα λοιπὸν, ἦσυχά...

[Κόψε, σὲ παρακαλῶ, ἐδῶ !.. Τίτλος: 'Ἡ Χριστίνα δίχως μαγιῶ. Ἡ ἀκρογιαλιὰ ἔρημη - ἐκτὸς ἀπὸ μένα, κι ἀπὸ σᾶς ποῦ παραφυλάτε !..]

Μὰ ὄχι - στ' ἀλήθεια : Νὰ μὴν τὴν βλέπατε τῆ Χριστίνα ἔτσι νὰ τρίξη σὰ ροδάκινο, σὰν πετροκέρασο, σὰ βύσσινο ξινὸ στὰ μάτια - ἀτσάλι, νὰ τῆς στάζουν οἱ σταγόνες, καὶ νὰ ξαναρωτᾶ : «... Μὰ εἶν' ἔρημη ;.. Δὲ μᾶς βλέπει κανεὶς ;..»

Νὰ μὴν τὴ βλέπατε - γιατί θὰ τὴ γράφατε, φυσικὰ στὸ κέντρο τῆς ζωῆς κ' ἐσεῖς, πλεγγὴ π' ἀγαπιέται, κατῆ πού δὲ γιατρεύεται, καρπὸ πού δὲ χορτα δὲν τελειώνει !..

* Ἦρθε δίπλα μου, ρωτῶντας κουταμάρες :

- Καὶ τώρα τί θὰ φᾶμε ;
- "Αν φύγουμε, θὰ χάσουμε τὴ θάλασσα...
- Μὰ θὰ διψάσουμε !..
- Μὰ θὰ πεινάσουμε !..

— — —

Διψᾶμε, πεινᾶμε - καὶ δὲν ὑπάρχει παρὰ Χριστίνα !.. Γλυκὸ στὸ στόμα, δροσιὰ στὸ στόμα - μόνο τ' ἀλάτι τῆς Χριστίνας !.. Τ' ἀλάτι ἀπὸ τὸν ὦμο τῆς Χριστίνας, τ' ἀλάτι ἀπὸ τὰ χεῖλια τῆς Χριστίνας, τὸ χῶτο τὸ θαλασσινὸ ἀπ' τὸ μαργαριτάρι τ' ἄσπρα δόντια τῆς Χριστίνας - στὴν ἄμμο τῆ χρυσοῦ πού ντύνει, τὸ διψασμένο τὸ κορμὶ πού ψῆνει, πού θάβει, σκάβει, σφαδάζει καὶ παλεύει !..

— — —

—... Εἶν' ἔρημη ;.. μοῦ ξαναλέει. Βέβαιος πὼς εἶν' ἔρημη ;.. Δὲ μᾶς εἶδε κανεὶς ;..

“Α, πῶς βράδιασε στὰ μάτια τῆς Χριστίνας!..

Πῶς πῆρε σιγανά τὰ ροῦχα κι ἄρχισε νὰ τὰ φοράη!.. Τὰ λίγα ροῦχα, τὸ τίποτα - πού δὲν τῆς κρύβει τίποτα, πού δὲν γυρεύει κἀν νὰ κρύψη τίποτα. Πούναι μὴ ἄρμύρα μοναχά, γύρω στ’ ἀφτιά, στὸν κρόταφο - μὴ ἄρμύρα πού μυρίζουν τὰ μαλλιά, κ’ ἐν’ ἀσημένιο γιασεμί, καθὼς θὰ στέκεται ὀρθία στὸ φράχτη καὶ θὰ με περιμένη, κάποτε...

Δὲν τρέχω τώρα, δὲ βιάζομαι...

“Ασφαλτο μισονυχτερινή, κατάβρεχτη - καὶ κουρασμένο δίπλα μου παιδί, πού τραγουδάει...

— Πές τον ξανὰ τέτοιο σκοπό!

Καὶ τραγουδάει...

Κάθε μέρα σηκώνεται σὰ βέργα στὸν οὐρανό, καὶ προστάζει. Ἔρχεται τὸ περιστατικό, καὶ προστάζει. Κ’ ἡ χοῦφτα ἢ ἴδια πού μᾶς κρατᾶ, μᾶς ἀφήνει... Φυσάει ἐν’ ἀγέρι ξαφνικά - καὶ θυμᾶσαι: Θέλουμε κά τι μὲς σ’ αὐτὴ τὴν Κυριακή, πού θὰ ρουφήξῃ ὅλο ὅ,τι μᾶς δόθηκε! Νὰ χαρῆτε: μὴν τὸ γυρεύετε! Θὰ τὴν πάρῃ πίσω τῆ Χριστίνα, θὰ τὴν πάρῃ τὴν ἀκρογιαλιά, θὰ τὸ πάρῃ τὸ χρυσὸ μας τίποτα!

Ἄφῆστε, νὰ χαρῆτε, αὐτὸ στὴ μνήμη· τῆ μέρα ἐκεῖνη ἀφῆστε τὴν κομμένη καθὼς θέλησε ἀπ’ τὸ χρόνο, πετάξτε καὶ τῆ Χριστίνα, βάλτε μέσα τὰ δικὰ σας, κ’ ἐγὼ θὰ πετάξω τὰ δικὰ σας, θὰ ξαναβάλω μέσα τῆ Χριστίνα - ὁ καθένας ἔτσι ὡς κρατήσῃ τῆ μέρα κείνη, ἄδεια ἀπὸ παρελθὸν καὶ μέλλον, ἄδεια ἀπὸ νόημα τοῦ τί ἔθελε νὰ πῆ, ἄδεια ἀπὸ πρόσχημα νὰ ὑπάρχη...

Κι ὄλ’ αὐτά, γιατί τὴν κοίταξα στὰ μάτια κι ἀστόχαστα τῆς εἶπα: «...Κι αὔριο;»

Γιατί με κοίταξε στὰ μάτια κι ἀστόχαστα με ρώτησε: «...Γιὰ πάντα;»

Ἐνῶ τὸ κῦμα δὲ ρωτοῦσε γι’ αὔριο, δὲ γύρευε γιὰ πάντα - δὲν ἤτανε γιὰ τίποτε τὸ κῦμα, γιὰ τίποτε ἢ ἀκρογιαλιά...

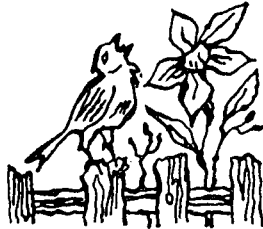
Δὲν ἤτανε, παρὰ εἶναι. Κι ἀκόμα εἶναι καὶ πάντα εἶναι - μπορεῖτε νὰ πᾶτε, νὰ σᾶς πῶ καὶ τὸ χιλιόμετρο: ἄδεια εἶναι, χωρὶς Χριστίνα εἶναι, νύχτα εἶναι, δὲν εἶναι!..

Γιατί με κοίταξε στὰ μάτια καὶ γύρεψε αὔριο. Γύρεψε κι ἄλλο. Γύρεψε κάτι.

Ἔτσι νύχτωσε ἄξαφνα - καὶ τὴν ἄλλη ἦταν Δευτέρα, κ’ οἱ ἄνθρωποι ἔτρεχαν στὶς δουλειές τους βιαστικοί, τὴ συνάντησα στὸ τρόλλεϋ, μούπε «γειάσου, τί γίνεσαι...», κατάφερα ὡς καὶ τσιγγούνικα νὰ σκεφτῶ καὶ νὰ μὴν τῆς προσφέρω τὸ εἰσιτήριο (κ’ ἐκεῖνη, γιὰ νὰ μὴν «έκτεθῆ», νὰ μὴ μοῦ προσφέρῃ τὸ χαμόγελο)...

Ἦταν Δευτέρα, καὶ τρέχαμε στὶς δουλειές μας.

Μόλις πρόφτασα νὰ σᾶς γράψω αὐτὸ τὸ μισὸ διήγημα, γιὰ κάποια ἐρχόμενη Κυριακή, ἄλλου κόσμου.

ΗΡΑΚΛΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΕΝΑΡΙΘΜΑ

41

Πλήθυναν οί άντρες πού, ό,τι άλλο,
μά σοβαρά πρόσωπα από τις γυναίκες
τους δέ θεωροῦνται.

42

Ἄμνησικάκος όσο μπορείς! Μά πώς
όταν τὸ διαλαλής;..

43

ἌΟχι κωμωδίας, ιλαροτραγωδίας θέμα
τὸ πάθημα τοῦ ἔξυπνου.

44

Πᾶς, καί λές «τ' ἤθελα νά πάω;». Δέν
πᾶς, καί λές «δέν πήγαινα!». Σά νά μήν
μποροῦσες καί νά πήγαινες καί νά μήν ἤ-
σουν!

45

— Πλημμύρισαν ἀπό πλασιέδες οί με-
γάλες πόλεις...

— Μήπως τὰ χωριά;.. Ἄπό καιρὸ τώρα
τὰ χτενίζουν συστηματικά! Καί τί δέν
πλασάρουν!..

— Τὸν ἑαυτὸ τους, τὴ γυναῖκα τους, τὴν
κόρη τους, τὸ θεὸ τους!..

46

Δέν εἶν' ἀνάγκη νά μήν ἔχῃ τίποτε τὸ
γῆινο γιὰ νάναί κάτι φτάνει νά μήν ἔχῃ
τίποτε τὸ τέτοιο ἀνθρώπινο!

47

— Μόνη ἡ νιότη σου χαμένη; ἌΟχι κ' ἡ
ἀντρεία; κ' ἡ γῆρα σου;

48

ἌΟ κλονούμενος κλονίζει, ὁ πτωχεύων
πτωχεύει καί, κάποτε, συν - πτωχεύει.

49

— ἌΟχι, μητροκτόνε μου, δέν εἶν' οἱ μά-
νες γιὰ νά κλαῖν! ἌΕμεῖς τίς κάνουμε καί
κλαῖν! Κ' εἶναι τὸ κλάμα τους ὅπου πλη-
ρώνουμε!..

50

Ἄν δέν ἀγάπησες, δέν πόνεσες ἂν δέν
πόνεσες, δέν ἔγινες!

51

— Μπορεῖ ἡ τάσις πρὸς τὸ νά εἶναι τὸ
Καλὸν καί τὸ τὸ νά εἶναι κακόν;

— Ἄν μπορῇ; Αὐτὸ εἶναι!

52

Καί μόνο ἂν σκεφτῆς πὼς τὸ εὐγενέ-
στατο διακονῶ ἔγινε τὸ ἀγενέστατο δια-
κονεῶ!..

53

ἌἸδια ἡ ρίζα κάθε ἀγάπης καί κάθε ἀ-
γάπη μόνη!

54

— Ποιὸς «φιλαλήθης» δέν προτιμᾷ τὸ
ζωτικὸ ψέμα ἀπὸ τὴ θανατερὴ ἀλήθεια;

— Ἐκεῖνος πού πιστεύει ἀκράδαντα πὼς
ἀλήθεια μὴ θανατερὴ δέ γίνεται, κ' εἶναι
ἐραστὴς τῆς ἀλήθειας ἀκριβῶς γιὰτὶ
ἀποπνέει θάνατο.

55

Μὴ λές «δέν περιμένουμε κανένα!»·
«δὲ μᾶς περιμένει κανένας» πές!

56

Οἱ ὁμοιάνθρωποι πυκνώνουν τὸ κενό!

57

— Κι ὁ εὐτυχέστερος τῶν θνητῶν ἑνα-
ἐνάμισυ ἄνθρωπο, ἐντέλει, ἀποχτᾷ («—Κι
αὐτὸ πολὺ, κι αὐτὸ πολὺ...»), μὰ τὸν χά-
νει καί δαῦτον πρὶν φύγῃ, μὲ τὸ νά τὸν
παραθέλῃ δικό του!

58

Σὰ δῆς, πέρ' ἀπ' τὰ φαινόμενα, πόσο
ἀδύναμο καί κατατρομαγμένο ζωάκι εἶν'
ὁ ἄνθρωπος, δὲ γίνεται νά μήν τοῦ εἶσαι
ὄλο σπλάχνος!

59

Εύκολα πού «ξεπερνᾶς» ὅ,τι δὲ φτά-
νεις!

60

Δῶ καὶ πενήντα χρόνια ὁ Ἕλληνας μου
ἦτανε φίλεργος, λιτοδίαιτος, φιλότιμος καὶ
μὲ γούστο. Εἶν' ἀκόμα;

61

— Σὰ λογιάζης τῇ μωροσυνέπεια, στὸ
χέρι σ' ἔχουν οἱ μωροέξυπνοι!

62

Κ' οἱ ἀναπαραστάσεις τῶν θεῶν μα-
κροχρονιώτερες ἀπ' τῇ λατρεία τους!

63

“Ὅποτε λειψᾶν κάπως οἱ δουλωτῆς ψυ-
χῶν, δυσκολεύτηκαν οἱ δουλωτῆς σωματά-
των.

64

... Κ' οἱ τάφοι τζάκια πού κάπνιζαν κα-
τὰ τὸν οὐρανὸ τὰ κυπαρίσσια τους!

65

— Μά, ἂν δὲν ὑπάρχει θεός, τί ὑπάρχει;
— Ἐσύ!

66

Σ' ἄκρη γκροεμοῦ ὅλη ἡ ζωὴ!

67

Πολλοὶ τῆς γενναιότητος οἱ ἀναβα-
θμοί: ὑπατος ἐκεῖνος ὅπου συγχέεται μὲ
τὴν ἄκρα δειλία.

68

Ἄλῃθεια πού δὲ ζημιώνει τὸν πού τῇ
λέει;

69

“Ὅταν δὲ φοβᾶσαι τὸ θάνατο, ὡς καὶ
αὐτὸς σὲ φοβᾶται!

70

Γεννήσου γεννῶντας καὶ λευτερώσου
λευτερώνοντας!

71

Οἱ μεγάλοι ἠττημένοι τῆς ζωῆς στά-
θηκαν τὸ ἄλας τῆς!

72

— Προσωπίδα πάνω σὲ προσωπίδα, ναί!
“Ὅχι σὲ πρόσωπο! (— Ποιὸς τόχασε γιὰ
νὰ τὸ βρῆς;)

73

“Ὅ,τι κι ἂν ζυμώνουμε, χῶμα ζυμώ-
νουμε!

74

“ὦ, νὰ μὴν μορῶ ἄνεις νὰ βγῆ ἀπὸ
τοὺς ἀριθμούς!.. ἔκραζε ὁ Πασκάλ, καὶ
κρύος ἰδρῶς τὸν περιέλουζε... Μὰ ὁ Πα-
σκάλ ἦταν ἄρρωστος, ὁ Πασκάλ ἔβλεπε
νὰ χαίνη βάραθρο πλάι του, ἐνῶ πλάι μας
δὲν χαίνει τὸ παραμικρό, εἴμαστε γεροὶ
ἐμεῖς, θερία!

75

— Δέ φτάνει πού ζητᾶς, θέλεις καὶ νά-
βρῆς;

76

Κ' οἱ «ἀναμάρτητοι» κρίνονται — αὐ-
τοὶ μάλιστα — χωρὶς τὴν παραμικρότερη
ἐλπίδα νὰ κριθοῦν ἄδικα!

77

Σὲ θέλω, κάβουρα, τί μὲ τις δικές σου
τις δαγκάνες καταφέρνεις, κι ὄχι μὲ τις
ἀτσάλινες ἀρπάγες μηχανοθηρίων!

78

Θεωρὸς γενοῦ τῶν ἀθεάτων, σαυτοῦ
πέρατα περῶν!

79

— Δὲν εἶναι λίγοι κείνοι πού οὔτε ἕναν,
μὰ οὔτε ἕναν ἄνθρωπο δὲ συνάντησαν, οἱ
ἄτυχοι, στῇ ζωῇ τους!

— ...

— Πολλοὶ εἶναι κείνοι πού δὲ λέγεται
πόσους ἄνθρώπους συνάντησαν, οἱ ἄτυ-
χοι, στῇ ζωῇ τους!

— Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέ...

— Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέν!

[Ἄλλοτε ἄλλα.]

ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ BERGSON

Φιλοσοφία γὰ τὸν Henri Bergson εἶναι συνειδητὴ καὶ στοχαστικὴ ἐπιστροφή στὰ δεδομένα τῆς ἐσωτερικῆς ἐμπειρίας καὶ τοῦ κοινοῦ νοῦ. Φιλοσοφεῖ ἀληθινὰ ἐκεῖνος ποῦ βυθίζεται μὲς σ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐρεύνης του καὶ ἀπὸ τὸ ἐπιμέρους ἀνάγεται καὶ συγχωνεύεται στὸ ὅλο. Ἀποκτᾷ τότε τὴν διαισθητικὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων, ποῦ δὲν εἶναι παρὰ ὁ καρπὸς τῆς συνταυτίσεως τοῦ ὑποκειμένου μὲ τὸ ἀντικείμενο, τοῦ γνωρίζοντος μὲ ὅ,τι γνωρίζεται, στὸ βαθύτερο ἐκεῖνο ὑπέδαφος τοῦ κόσμου ὅπου ἐν τὸ πᾶν καὶ διαστολὲς οἰεσθήποτε — «ὑποκειμένων» ἀπὸ «ἀντικείμενα», αὐσιῶν ἀπὸ «μορφές», καὶ τὰ συναφῆ — δὲν ὑπάρχουν.

Ἡ διαισθητικὴ αὐτὴ γνῶσις εἶναι περισσότερο ἐπαφὴ μὲ τὸ πρᾶγμα παρὰ ἰδέα γὰ τὸ πρᾶγμα· βαθύτερα βίωμα, παρὰ εἰκόνα. Εἶναι, μ' ἄλλα λόγια: φευγαλέα ἀναλαμπὴ τοῦ ἐνστίκτου πάνω στὴν οὐσίαν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου.

Ἡ «ἐνορατικὴ γνῶσις» ἐπιλαμβάνεται τοῦ «ἀντικειμένου» τῆς μὲς ἀπ' τὸ ἴδιο. Τὸ βιοτὶ — δὲν τὸ «νοεῖ» — τὸ νιώθει — δὲν τὸ «θεᾶται». Ὅπως θάνιωθε καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τῆς, ἀν' ἀντίληψιν καὶ «ὑπαρξιν» δὲν ἦσαν ἓνα καὶ τὸ αὐτό.

Ἡ τέτοια «γνῶσις» δὲν «κατανοεῖ» ἀπλῶς, ἀλλὰ ζῆ ὀλοκληρωτικὰ τὸ «ἀντικείμενον» τῆς — γίνεται αὐτὴ τὸ ἀντικείμενον τῆς, καὶ τὸ βιοτὶ ἐνδοθεν, σὰν ἄμεσο κ' ἐσωτερικὸ δεδομένο τῆς.

Βιολογικὰ, θὰ μπορούσε νὰ εἰπωθῆ, ὅτι ἡ διαίσθησις προεκτείνει, ἀναπτύσσει, κάνει διαστοχασμὸν, ὅ,τι ἀπομένει μέσα μας ἀπὸ τὸ ἐνστικτό. Μετασχηματισμὸς καὶ ὑπόδυση, κεραία τροποντινά, διαρκῶς ἀνερευνώσα τοῦ ἐνστίκτου ἀποτελεῖ μέσα στὸ χῶρον τῆς συνειδητῆς ζωῆς ἡ διαίσθησις, ἰκανὴ πάντα νὰ ἰδεάζεται καὶ στερεὰ νὰ συλλαμβάνη ὅσα τὸ ἐνστικτό μὲν καθαυτὸ νὰ ὑποφιασθῆ δὲν δύναται καὶ ἡ διάνοια, αἰεὶ διώκουσα, νὰ πιάσῃ δὲν καταφέρνει, καὶ νὰ ἐντάξῃ, καὶ νὰ ὀργανώ-

σῃ μέσα στὸν «συστηματικὸν» μηχανισμό τῆς.

Γνωσεολογικὰ, ἐξ ἄλλου, ἡ διαίσθησις μπάζει στὴ Μεταφυσικὴ μὲν — ποῦ εἶναι ἀναζήτησις οὐσίας (τοῦ ἐνστίκτου δίψα) — περισσότερῆ ἐπιστήμη, καὶ στὴν Ἐπιστήμῃ — ποῦ εἶναι ἀναζήτησις σχέσεων (τῆς διάνοιας διώξις) — περισσότερῃ μεταφυσικῇ. Ἡτοι ἡ διαίσθησις ἀποτελεῖ τὸ ἀνέκαθεν Ὀργανον τῶν Μεταφυσικῶν: τῆς Φιλοσοφίας τὸ κύριον «μέσον».

Ἡ ἀντίληψις, βασικώτερα, εἶναι ἀπὸ βιολογικῆς πλευρᾶς, γὰ τὸν Bergson, προέκτασις ἢ ἐξέλιξις τῆς φυσικῆς ἐρεθισιμότητος — ἀπλῶς — ὅχι δὲ μόνο τῶν ζωντανῶν ὀργανισμῶν ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ὕλης, ποῦ «ἀντιδρᾷ» ἐπίσης. Ἡ ἐρεθισιμότης τῶν πιὸ ὑποτυπωδῶν ἐμβίων — λ.χ. τῶν ἀπλῶν προκυττάρων — καὶ ἡ ἀντίληψις τῶν «ἀνώτερων» ὄντων, εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως ἐκφάνσεις. Τὰ σώματα ὅλα «δρῶν» καὶ «ἀντιδρῶν»: τόσο τὰ ἐμβια ὅσο καὶ τὰ ὕλικα. Τῶν ὕλικῶν ἡ ἀντίδρασις ἐμφανίζεται μηχανικῇ, τυφλῇ, ὁμοιότυπῃ, παθητικῇ. Τῶν ἐμβίων — καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ὀργανισμῶν, καὶ μάλιστα τοῦ ἀνθρώπου — πολυποικιλῆ, ἀνομοιότυπῃ, ἀπρόβλεπτῃ, καὶ συνιστᾷ μίαν ἐλευθερίαν ἐπιλογῆς. Τὸ πιὸ ἐναργὲς διδάγμα τῆς βιολογικῆς μυθιστορίας, ὅπως τοῦλάχιστον τὴν ἀνυφαίνει ὁ Bergson, εἶναι πῶς ἡ ἰκανότης τῆς ἀντιλήψεως — καὶ, εἰδικώτερα, τῆς κατανοήσεως — δὲν ἀποτελεῖ παρὰ ἐπέκτασιν τῆς πρὸς πρᾶξιν ἰκανότητος, ἥτοι τῆς «δραστικῆς-ἀντιδραστικῆς» ἐνεργητικότητος τῶν «ἐμβίων». Μιὰ «προσαρμογὴ», δηλαδή, τῶν ὀργανισμῶν, στοὺς «προσφορώτερους» ὄρους ζωῆς, ποῦ ὅσο ἀνεβαίνουμε τὴ βιολογικὴν κλίμακα τόσο καὶ πιὸ εὐστοχῇ, πιὸ πλαστικῇ καὶ πολυδύναμῃ, πιὸ «προβλεπτικῇ» ἀναδεικνύεται.

Ἡ διάνοια, τεταγμένη ἐκ φύσεως (ἀφοῦ ἀπ' αὐτὴ καὶ προέκυψε) γὰ τὴν ἐντελέστερην καταχώρησιν τοῦ ἐμβίου μέσα στὸ ὕλικὸ περιβάλλον, δὲν ἀντιλαμβάνε-

ται παρά σχέσεις τῶν σωμάτων τοῦ χώρου καὶ τὴν ὕλη νοεῖ πρωτίστως. Ἦτοι: ὅ,τι χωρεῖ καὶ ὅ,τι χωρεῖται - μόνο. Εἶναι, δηλαδή, ἐκ φύσεως δυϊστική, μὴ νοοῦσα τὸ ἐν ἢ τὸ χρόνο, τὸ ὄν ἢ τὸ γίνεσθαι, τὴ διάρκεια ἢ τὴν κίνηση καὶ τὴν οὐσία τοῦ κόσμου. Νοεῖ σχῆμα, ὄχι πρᾶγμα ποτέ· θέσεις πάντα, ὄχι ροπές· στάσεις μόνο, ὄχι τάσεις. Τὰ «στερεὰ» νοεῖ ἐντέλει - καὶ μ' αὐτὰ μόνο «βρίσκεται στὰ νερά της» (ἀφοῦ δὰ μ' αὐτά, καὶ γι' αὐτά, καὶ μὲς ἀπ' αὐτὰ συγκροτήθηκε, καὶ στὸν κόσμο αὐτῶν, τὸν ἀδρανῆ, εἶναι «φυσικῶς ἱκανῆ» νὰ δρᾷ μετατοπιστικῶς καὶ νὰ μηχανεύεται).

Οἱ διανοητικὲς ἀντιλήψεις μας εἶναι «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση» τῶν «στερεῶν» προδιαμορφωμένες. Καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ ἡ διάνοια θριαμβεῖει στὴ Γεωμετρία, ὅπου ἀποκαλύπτεται σ' ὅλη της τὴ «δόξα» ἡ ὀργανικὴ συγγένεια τοῦ λογικοῦ μηχανισμοῦ μὲ τὰ σχήματα τῆς ὕλης καὶ τίς στατικὲς συναρτήσεις τους, κι ὅπου ἡ διάνοια, φτάνει ν' ἀκολουθῆ τὴν πιὸ «φυσικῆ» της κίνηση, μὲ μιὰ ἀβληχρότητα (κι αὐτόχρονα «σιωπῶδη») ἐπαφῆ πρὸς τὴν Ἐμπειρία, γιὰ νὰ βαδίξῃ ἀπὸ «ἀνακάλυψη» σὲ «ἀνακάλυψη» καὶ νὰ ἐκπλήσῃ τοὺς ἀδαεῖς, βέβαια πῶς ἡ Ἐμπειρία βαδίζει πάντα πίσω της καὶ σταθερὰ τὴν προσβεβαιώνει. Μὰ ποιά ἀπ' τίς δυὸ εἶναι ἡ πειθῆνια; Οἱ λογικοὶ ἀδαεῖς ἐκπλήσσονται ἀκριβῶς γιατί ὑποθέτουν πειθῆνια τὴν Ἐμπειρία καὶ «προβλεπτικὴ τοῦ Κόσμου» τὴν Γεωμετρία. Μὰ εἶναι κατὰ τοῦτο ἀδαεῖς: ὅτι βιολογικὰ πειθῆνια ἐμορφώθη ἴσα - ἴσα ἢ μήτρα τῆς Γεωμετρίας, ἢ διάνοια, καὶ ἄρα «προβλεπτικῆ» τοὺς ἐμφανίζεται μόνο καθ' ὅσο ἀγνοοῦν πῶς ἀπλῶς «ἀντέγραψε» ὅ,τι τοὺς σερβίρει ὡς «μαντεία». Εἶναι ἀπόρροια προτύπου ἀκριβῶς τὸ «πρωτότυπό» της, καὶ εἶναι ἀπλῶς αὐτεπανάλυψις τῆς ἰδίας της δομῆς ὅ,τι ἐμφανίζει ὡς «γνώσιν τοῦ Κόσμου». Δὲν γνωρίζει τὸν Κόσμο ἢ διάνοια, ἀλλ' ἀπλῶς ἐκτυλίσσει ἐπὶ τοῦ Κόσμου, ὑστέρως, ὅ,τι ὁ Κόσμος πρῶτος τῆς ἐνετύπωσε - καὶ γι' αὐτὸ τὸ φαινόμενον τῆς ἀγάσθῆς συμφωνίας» τους, μαζὶ μὲ ὅλες τίς περὶ «γνώσεως» συναφεῖς παραιοσθήσεις τῆς λογοκρατίας.

Περίπου, δηλαδή, βιολογικὸ ἀπριορι-

σμὸ θὰ ὄφειλε κανεὶς νὰ θεωρήσῃ τὴν ὄλη γνωστικὴ παραίσθησις τῆς ἔτσι «νοοῦσης» τὸν Κόσμο διάνοιας, καὶ τὸ μακρῶνο πάθημα τῆς πάντα ἀγάσθῆς συμφωνίας» Λόγου - Ἐμπειρίας λιτὰ νὰ ἐρμηνεύσῃ μὲ τὸ ἐμπνευσμένο βιβλικὸ ἐκεῖνο: Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτος μου ἦν.

Ἡ διάνοια μόνη ἀδυνατεῖ νὰ συλλάβῃ τὴν οὐσία καὶ τὸ γίνεσθαι. Κανένα ἀπὸ τὰ ἔτοιμα σχήματά της καὶ καμμιά ἀπὸ τίς πάγιες κατηγορίες της (ἐνότης, πολ-λότης, αἰτιότης, σκοπιμότης καὶ τὰ συναφῆ) δὲν ταιριάζει καὶ δὲν ἐξαρκεῖ. Ἡ φύσις τοῦ Κόσμου, τοῦ γίνεσθαι καὶ τοῦ ὄντος, τὸ πρᾶγμα, εἶναι καὶ «ἐν» καὶ «πολλά», καὶ «τι» καὶ «οὐδέν», καὶ «αὐτὸ» καὶ «μὴ αὐτό», καὶ «ταυτό» καὶ «μὴ ταυτό» πρὸς ἑαυτὸ, καὶ «παράγωγο» καὶ «παράγον», καὶ «ἐκ τινος» καὶ «ἐκ τοῦ ὅλου», καὶ «ἐν χρόνῳ» καὶ «ἐκτὸς χρόνου», καὶ «ἐν χώρῳ» καὶ «ἐκτὸς χώρου», καὶ «περιέχον» ἄρα καὶ «περιεχόμενον», καὶ «πρὸς τι» καὶ «πρὸς τὸ ὅλον» καὶ «πρὸς οὐδέν» - καὶ τι «πέραν» ἢ «ἐντεῦθεν» ὄλων αὐτῶν (γιὰ τοὺς «μυστικούς»), καὶ τι «ἄγνωστον ὅλως» καὶ «μὴ γνωριστόν» (γιὰ τοὺς «ἀγνωστικούς»), καὶ τι «λεγόμενον μόνον» (γιὰ τοὺς «νομιναιστές») ἢ «καθεαυτὸ οἶο φαίνεται» (γιὰ τοὺς «ἐμπειρικούς») ἢ «φαινόμενον μόνον» (γιὰ τὸν Kant) ἢ «ὡσανεὶ ὅ,τι φαίνεται» (γιὰ τοὺς «φαινομενικούς»).

Καὶ ταῦτα, τὸ «πρᾶγμα» ἐν γένει, ὄχι κἂν τὸ «ζῶν».

Μάταια λοιπὸν βιάζομε τὸ ζωντανὸ νὰ χωρέσῃ σ' αὐτὰ ἢ σ' ἐκεῖνα τὰ σχήματα τῆς διάνοιας - νὰ τὸ «ὀρίσωμε». Καὶ αὐτὸ, βασικῶς, γιατί εἶναι ἀπὸ τὴ δρᾶσι, καὶ γιὰ τὴ δρᾶσι τὰ σχήματα αὐτὰ (γιὰ κατατάξεις, τὸ πολὺ-πολὺ, ἢ μετατοπίσεις, νοοῦμενων ὡς «παγίων»), ὄχι γιὰ εἰσδύσεις ποτέ σὲ οὐσία, καὶ συλλήψεις τοῦ γίνεσθαι καὶ τοῦ «δυνάμει» - γιὰ καταδύσεις τοῦ ζῶντος (καὶ αὐτονομημένου) εὐθέως εἰς τὸ ὄν.

Ὡστε πῶς νοοῦμε τὸν Κόσμο;

Ὁ Bergson πολὺ ἀπέχει τῶν ἀγνωστικῶν - ὅσο κι ἂν διαρκῶς περιγράφῃ τὸν κύκλο τους. Εἶν' αἰσιόδοξος καὶ λατῆνος, μὲ τὸ στίγμα πάντως τοῦ Καρτε-

σίου. Ἐφ' ᾧ καὶ κατασκευαστῆς — βιαστῆς σχεδὸν (παρὰ τῆ σφοδρῇ πάντα ὑποψία του καὶ τῆ δυσπιστοῦσα πρὸς ὅλα τὰ συστήματα νοημοσύνη του) — μιᾶς πειστικῆς, γοητευτικῆς πράγματι (γι' αὐτὸ καὶ ὑπόπτου) γνωσεολογικῆς ἀντιπροτάσεως, ποὺ πολὺ φροντίζει διαρκῶς νὰ τῆ δομήσῃ, «βιολογικὰ» πρωτίστως, καὶ ν' ἀποσοβῆσῃ (κατὰ τὸ «κύλιστικότερο» σὲ ἰδεαλιστῆ δυνατὸ) τὴν ἔτοιμη πάντα στὰ χεῖλη τῶν «θετικιστῶν» κατηγορία περὶ «μεταφυσικῆς». Ἡ ἀντιπρότασή του αὐτῆ ἔρχεται «εἰς ἀντικατάστασιν» — ἔστω καὶ ἂν σεμνότερα προσφέρεται ὡς «συμπληρωματικῆ» — τοῦ ἀπὸ δισχιστίας ἀποπνικτικῶς «στερεοῦ» ἀριστοτελικοῦ Ὁργάνου (ποὺ πολὺ εὐσυνείδητα ὡστόσο ἐμελέτησε ὡς νέος ὁ Bergson):

Γύρω ἀπὸ τῆ διανοητικῆ καὶ μὲ στατικὰ πάντα σχήματα «προσλαμβάνουσα» ἀντιληπτικότητά μας κινεῖται ἓνα νεφέλωμα, μιὰ «νόβα» τροποντινά, ἀπὸ τὴν ἴδια πρωθύλη ποὺ καὶ τῆ διάνοια ἄλλοτε ἐμόρφωσε, μὰ ἐν δυνάμει. Αὐτοῦ διαρκῶς συνίστανται — τείνουσαι εἰς πῆξιν μὰ καὶ ποτὲ πηγνύμεναι — σπουδαῖες παραπληρωματικῆς, καταβολικῆς ὁμως, δυνάμεις τῆς νοήσεως, ποὺ ἀπωθοῦνται μὲν ἐπὶ μακρὸν ἀπὸ τὴν «παγία» διανοητικῆ ἐνέργεια (καθὼς τὸ ζῶο ἀκριβῶς ἀπωθεῖται ἀπὸ τὴν κοινωνικευσίαν), ἀλλ' ἐν σιωπῇ καὶ μονώσει τοῦ ὑποκειμένου (τὸ ἐνστικτικὸ πρωτόζωο, θυμηθῆτε, εἶναι ἄ-λογο καὶ «προ-κοινωνικὸ») ἀναδύονται πανίσχυρες καὶ κυριαρχικῆς, καί, παρ' ὅποιες «λογικῆς» ἐνστάσεις τοῦ δυσκινήτου «σκληροῦ» τῆς διάνοιας, νύσσουν καὶ ὑπαινίσσονται σιβυλλικὰ, ὡς δι' ἐμπνεύσεως, χαράσσουσαι τομές, ὑποψίες ἄλλες, προσπελάσεως τοῦ ὄντος μὲ μαντευτικῆς, ταυτιστικῆς κατευθεῖαν εἰσδύσεις, ὅπου τὰ τυπικὰ καὶ προδιαμορφωμένα σχήματα τῆς διάνοιας δὲν ἀκολουθοῦν καὶ μένουν «ἐνιστάμενα».

Ἡ ἐνέργεια αὐτῆ — ὄχι τόσο ἄλλη ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ ἢ τοῦ ρεμβάζοντος, τῆς φαντασίας ἢ τοῦ ὀνειροῦ, τῆς «τυχαίας» ὑποθέσεως ἢ τῆς «ἀνεπιγνώστου» γραμμῆς, ποὺ τὸ χέρι ἐνὸς ζωγράφου «ὠσάνει αὐτόματα» σφύρει ἐπὶ «ἀγνώστου» σχεδίου — ἀνεβάζει πρωθύλη ἀπὸ τὸ διάπυρο βασάλτη τοῦ «όντος»: «ἄμεσα δεδομένα» τῆς συνειδήσεως, ἐνορμητικά.

Ἡ διάνοια, κατόπιν, δύναται πάλιν νὰ «ταξιθετήσῃ». Μὰ τὸ ρευστὸ καὶ ἡ ὄλη τῆς ἐδόθησαν - δὲν τὰ παρήγαγε. Εἶναι, ἄρα, μηχανισμὸς ὀργανώσεως - τὸ πολὺ. Καὶ ἡ ὀργάνωσις μόνη οὐδὲν παράγει. Μόνον κοσμεῖ, προσφοροποιεῖ, ἐκμεταλλεύεται.

Δὲν ἀπέχει κι ἀπὸ δῶ πολὺ — χιλιάκις, ἄλλωστε, ξανασυναντᾶ κανεῖς, ἀπ' ὅλες τὶς ἐξειδικεύσεις τῆς σκέψεώς του, τὸν ψυχολογικὸ κατὰ βάσιν (κι ὄχι βιολογικὸ, καθὼς δείχνει) Bergson — ἡ ἔμμονος ποιητικῆ θέσις ὅτι: Φιλοσοφία εἶναι, πρωτίστως, Ψυχολογία ἀνεπτυγμένη σὲ Μεταφυσικῆ. «Ὅτι δηλαδὴ (ἂν τὸ ἐντείνωμε): Ἡ συνείδησις εἶναι ὁ κόσμος - ταυτὸν ἐστὶ νοεῖν τε καὶ εἶναι.

Κατὰ ἓνα παράδοξο (ἢ μᾶλλον: κατὰ τὸν ἐντελεῖ τῆς αὐθυπερβαλλόμενης σκέψεως) τρόπο, τὸ διάπυρο ἡρακλείτειο γίγνεσθαι ἀνάγεται πάντα στὸ πάγιο παρμενιδικὸ ἐν - καὶ τᾶναντα.

Ἄλλ' ὄχι ὁ Bergson προτιμᾷ νὰ μένη στὸ διάπυρο καὶ στὸ ἐν δυνάμει, στὸ ρευστὸ καὶ τὸ διαρκῆς - σ' ἐκεῖνο ὅπου ἡ ψυχὴ κοπιάζει μὲν μὰ μοιάζει, καὶ ἄρα φιλεῖ καὶ στέργει.

Δὲν ὑπάρχει—ἐπαναλαμβάνει—συναίσθημα, παράσταση, εἴτε βούληση, ποὺ νὰ μὴν ἀλλάζουν διαρκῶς. Ἄν ὀποιαδήποτε ψυχικὴ κατάσταση ἔπαυε νὰ μεταβάλλεται, θὰ ἔπαυε καὶ νὰ διαρκῆ. Εἰκόνας, αἰσθήματα, διαθέσεις, βιώματα - νὰ ὁ κλύδων, ὅπου ἅπαντα παραδέρνει ἡ ὑπαρξὴ μας κι ἀλλεπάλληλα ἀχρωματίζεται. Διαρκῶς ἀλλάζομε - κι ὅ,τι καλοῦμε «ἀλλαγὴ» δὲν εἶν' ἀπλῶς μιὰ μετάσταση (τότε θάταν στάση), ἀλλὰ γίγνεσθαι ἀέναο. Ποτὲ δὲν εἴμαστε «τελείωμένοι», ποτὲ «αὐτοῖς» δὲν εἴμαστε κἂν, αὐτοὶ πρὸς ἑαυτούς, δικαιοῦχοι οἰασθήποτε «παγίως» «ταυτότητος». Τὸ «σταθερότερο» τῶν αἰσθημάτων — τ' ὄραμα ἐνὸς ἀντικειμένου — ποτὲ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. «Ἵπῆρξες», πάντα, τὸ κάθετι, νεώτερο κατὰ τι - διάφορο κατὰ τι. Εἶναι γιὰτὶ διαρκεῖ - γιὰτὶ ἐμεῖς διαρκοῦμε, αἰεὶ διαφερόμενοι.

Ἡ ροὴ τῆς συνειδήσεως δὲν εἶναι παρὰ τὸ κύλισμα τοῦ ἐγὼ μέσα στὸ χρόνο: σὰ μιὰ χιονόσφαιρα, ποὺ ἀρχίζει ἐλάχιστη καὶ γίνεταί μέγιστη (ἀρχίζει παιγνίδι καὶ γίνεταί πάθος, ἀρχίζει προαίρεση καὶ γί-

νεται *ανάγκη*, *φορά* *ἀκατάσχετη*), κι ὅλο προσκτᾶται, κυλώντας, βαρύτερα, κι ὅλο πυκνοῦται, λιθοῦται βαθύτερα - διαρκεῖ, διὰ χρόνου καὶ γίνεσθαι ἑαυτὴν αὐξουσα, «φεύγουσα», «παραλλάσσουσα», ὅποια «ταυτότητα» πρὸς ἑαυτὴν συνεχῶς ἀποκλείουσα.

«Βολικὸ» εἶναι βέβαια — δηλαδὴ διανοητικὸ (ἀφοῦ ἡ διάνοια «βολή» ζητεῖ διαρκῶς γιὰ λογαριασμό μας) — νὰ μὴν προσέχωμε συνεχῶς τὴν ἀδιάκοπη αὐτὴ μεταβολή (καὶ ἔλλειψη «βολῆς», δηλαδὴ στάσεως καὶ πάλι), παρὰ ὅταν γίνῃ τόσο ἀδρῆ, τόσο «χτυπητὴ» (καὶ ὁ ὕπνος τῆς διάνοιας εἶν' ἄλλη «βολή» μας), ποῦ πιά νὰ «ἐπιβάλλῃ» (: ἔϋπνημα ἀπὸ ἀδράνεια), στὴν προσοχὴ τῆ σπασμωδικῆ, κατεύθυνση νέα. Μιὰ «νέα κατάσταση» τότε μᾶς κρούει τὴν κλειστὴ θύρα (θύρα κλειστὴ ἀπὸ τὴ διάνοια, γιὰ τὴ «βολή» μας καὶ πάλι, στὴν ἀκατάπαυτη ὥστόσο *ἀνεμικὴ διάρκειά* τοῦ γίνεσθαι).

Τὴν «ὠρισμένην» τότε κείνη «στιγμὴ», σπασμωδικὰ δηλαδὴ — γιὰτὶ εἶν' ἡ ἐνέργεια ἢ διανοητικὴ σπασμωδικὴ (ἐκφραση μηχανισμοῦ κοπῆς καὶ πῆξεως τοῦ ρευστοῦ σὲ φέτες) —, βρισκομε, μόνον, πῶς «ἀλλάξαμε κατάσταση». Μ' ἄλλα λόγια: πῶς ἀλλάξαμε στάση. Ἐνῶ, ἀπλῶς, ποτὲ δὲν εἶχαμε στάση - κι οὔτε τώρα βέβαια ἔχομε κάτι τέτοιο (ἐξὸν ἂν ξανακοιμόμαστε κιόλας στὴ βολικὴ συνθήκη τῆς διάνοιας, ποῦ ἐκάστοτε ξυπνά γιὰ νὰ μᾶς ἀνατοποθετῆ καὶ νὰ μᾶς ξαναβολεῦῃ, πρόσκαιρα, μέσα στὸ ἀκοίμητο γίνεσθαι).

Ἡ προσοχὴ μας, σὰν ἐκφανση τῆς διάνοιας, προσηλώνεται (ἐπὶ λέξει: *καρφώνεται*) στὸ τελούμενο, μὲ σειρά ἀσυνεχῶν πράξεων. Δηλαδὴ: μόνον σὰν τελούμενο δὲν τὸ βλέπει, παρὰ σὰν «τετελεσμένον» ἐκάστοτε. Ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει παρὰ ἓνα ἐπικλινὲς ἐπίπεδο, ἐμεῖς πάντα βλέπομε *σκαλοπάτια* - ἀκριβῶς ἐξαιτίας τοῦ ἀσυνεχοῦς τῆς προσοχῆς μας, ποῦ δὲν ἔχει τροχοῦς, δὲν ἔχει τρόπο νὰ κυλᾷ, δὲν ταυτίζεται μὲ τὸ *ἀεὶ φερόμενο*, παρὰ, ὡς *καθ' ὁμοίωσιν*, ἔχει πόδια οὕτως εἰπεῖν καὶ «τοποθετεῖν», ἀπλῶς, τὸ δίποδο, κάθε τόσο στάματημένο μέσα στὸ γίνεσθαι, γιὰ μιὰ στατικὴ, «πρακτικὴ» καὶ πρόσκαιρη μέσα κεῖ «βολή» του.

Γενικά, ἡ διάνοια ἀλματικά παρακο-

λουθεῖ (καὶ ἀδυνατεῖ ἄλλως) τὴν πορεία τοῦ γίνεσθαι. Δηλαδὴ στατικεῦει, καὶ πειρᾶται — πλὴν ματαίως — ν' ἀνασυνιστᾷ τὸ γίνεσθαι μὲ σειρὲς ἀλλεπάλληλων στατικῶν «εἶναι». Τὸ πολὺ-πολὺ, ὅμως, «ἀναπαριστᾷ» μὲ τοῦτο - δὲν ἀνασυνιστᾷ». (Καὶ ὁ κινηματογράφος πείθει, ἐν προκειμένῳ, ἐπὶ τοῦ «μεταισθήματος» — ἦτοι παραισθήσεως πάντως — βασιζόμενος, γιὰ τὴν ὁμοιολήθεια τῆς ἀναπαριστάσεως ποῦ προσφέρει.)

Ἄλλ' ἡ οὐσία λανθάνει πάντα στὴ *φορά*, ποῦ ἐλαύνει καὶ χάνεται κατὰ τὰ «διαλείποντα» ὅλων τῶν σειρῶν. Κάθε λόγου ἢ οὐσία — ἢ κινουσα — εἶναι στὶς λανθάνουσες *σιωπὲς ἀναμέσον* τῶν λεγομένων. Κάθε τέχνης τὸ *πλάσμα* δὲν εἶναι τὸ «ἐργον», τὸ πλασθὲν «σῶμα» — τὸ ἄγαλμα ἢ ὁ πίναξ ἢ τὸ ποίημα — ἀλλ' εἶναι κάτω καὶ πέραν αὐτοῦ, εἶναι δι' αὐτοῦ (καὶ πρὸ αὐτοῦ, καὶ κατόπιν αὐτοῦ), εἶναι τρόπῳ αὐτοῦ, μὰ ὄχι αὐτό. Ἡ κίνησις δὲν εἶναι ἄθροισμα στάσεως (καὶ ὁ Ζήνων τὸ ἔδειξε, διὰ τοῦ «ἀτόπου» ἀκριβῶς ὅπου ἀνεπίγνωστα ἤγαγε τὸν νοῦ). Ἡ ροὴ δὲν εἶναι «ἄθροισμα πῆξεων» κ' ἡ διάρκειά «συρροή στιγμῶν» - οὔτε ἡ γραμμὴ ἐκ σημείων, οὔτε ἡ καμπύλη ἐξ εὐθειῶν. Τὸ *ὄν*, ἐν γένει, δὲν εἶναι ἐκ *μὴ ὄντων* - καὶ ἡ διάνοια τὸ *ὄν* πρωτίστως δὲν συλλαμβάνει, νοοῦσα πάντα *μὴ ὄντα*, φονικῶς «πεπηγμένα» (ἔτσι ποῦ τίποτε πράγματι τοῦ διαρκούντος δὲν παριστοῦν) καὶ αὐθαίρετως «σπώμενα» (ἔτσι ποῦ τίποτε ἀληθῶς τοῦ ὅλου καὶ τοῦ ἐνὸς δὲν ἀντιπροσωπεύουν).

Πιστὸς πάντα στὴν πρόσφορη, κατὰ τὴ διαίσθησή του, παραβολὴ τῆς χιονόσφαιρας, βλέπει ὁ Bergson καὶ τὴν *προσωπικότητα*, σὰν διαρκὴ κ' ἐνεργὸ «συμπύκνωση» ὅσων κανεὶς ζῆ, «πάκτωμα» προσκτώμενο ἐξῶθεν καὶ ζυμούμενο ἐνδον, παραγόμενο ἀεὶ καὶ παράγον, πυκνούμενο καὶ πρὸς ἑαυτὸ διαφερόμενο καὶ ἄπαυτα πρὸς ποιότητες νέες διαρκῶς ἀναδομούμενο. Κάθε «στιγμὴ» μας εἶναι ἄλλη, κ' εἶναι ἀπρόβλεπτη· γιὰτὶ διαρκῶς «ὄ,τι εἴμαστε» παράγεται κι ἀνασυντίθεται ἀπ' τὰ βιούμενα μὲν — ὡς «δεδομένα» — ἀλλὰ κατ' ἀπροσδιόριστες δυναμικὲς τῆς *συνειδήσεως*. Τὸ *τί*, τὸ *ποιός* εἶναι ὁ καθένας, προκύπτει διαρκῶς ὡς ἀ-

πόρροια ζωῆς (καὶ ἀπόρροια διόλου παθητικῆ), ὄχι ἀπόρροια «σταθερᾶς» τινος «ταυτότητος τοῦ ἐγῶ».

Μὲ τοῦτο ὁ Bergson εὐθέως ἀντιστρατεύεται τὴν ἀσυγχώρητα μηχανιστικὴ πρόταση τῶν ὑλιστῶν καὶ τῶν ντετερμινιστῶν, περὶ «συνειδήσεως-tabula rasa», ὅπου (δῆθεν) τὰ πάντα πιστῶς «ἐγγράφονται» καὶ ἀδρανῶς κατόπιν «ἀποκρίνονται» στὶς ἔξωθεν «προκλήσεις», σὰν ἀκλόνητες σταθερές τοῦ ἐγῶ. Σ' αὐτὴν τὴν ἀπολύτως προσδιοριστὴ καὶ ἀφελέστατα μηχανιστικὴ ψευδοπροσωπικότητα τῶν αἰτιοκρατούμενων τοῦ 18ου καὶ 19ου, ὁ Bergson ἀντιτάσσει — μὲ πολὺ σοβαρώτερη ἀσφαλῶς προσέγγιση στὸ πραγματικὸ — τὴν ἀπροσδιόριστη καὶ κβαντικὴ» περιπλοκὴν προσωπικότητα-δημιουργία, διαρκῶς ἐν δυνάμει καὶ αὐτοπαραγόμενη, ὁλοένα προσκτώμενη καὶ ἀνασυντιθέμενη, ἀπρόβλεπτα πάντα ἐκδηλούμενη, δηλαδὴ ἐκρηκτικὰ — πρὸς τὰ δῶ ἢ πρὸς τὰ κεῖ, μ' αὐτὸν ἢ μ' ἐκεῖνο τὸν τρόπο, μὲ μεγάλο, ἐν γένει, καὶ ἀτιθάσευτο ποσοστὸ «ἐπιλογῆς» ἢ ἐλευθερίας.

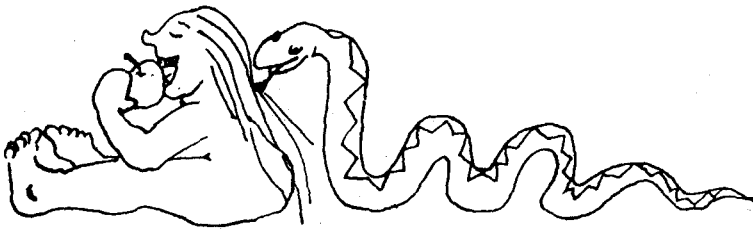
Ὅπως μιά προσωπογραφία «ἐξηγεῖται» βέβαια, a posteriori, ἀπ' τὴ φυσιογνωμία τοῦ προτύπου, τὴ φύση τοῦ καλλιτέχνη, τὰ μέσα καὶ τὴν τεχνοτροπία του (μαζὶ καὶ ἀπ' τὴ στιγμή του, καὶ ἀπ' τὴν ἐποχὴ του, ἢ καὶ ἀπ' τίς στιγμὲς καὶ ἀπ' τίς ἐποχὰς ἄλλων, στὶς ὁποῖες «ἀντιδρᾷ» καὶ πιθανῶς «ἀποκρίνεται»), μὰ παρὰ τὴ

γνώση ὅλων αὐτῶν (καὶ ἂν ἀκόμα ἦταν δυνατὴ), κανεὶς δὲν θὰ μπορούσε νὰ προβλέψῃ σὰν ἔργο τέχνης τὴν προσωπογραφία — ἀφοῦ κάτι τέτοιο θὰ ἰσοδυναμοῦσε αὐτόχρομα μὲ δημιουργία τινὸς πρὶν τοῦτο δημιουργηθῆ (μὲ δημιουργία δηλαδὴ τοῦ ἀνυποστάτου, ποῦ εἶναι καὶ λεκτικὰ ὀξύμωρο) —, ἔτσι κ' ἡ προσωπικότητα, καὶ ὅποια δημιουργικὴ ἐκφάνση τῆς (καὶ εἶναι οἱ δημιουργικὲς ἀκριβῶς ποῦ συνιστοῦν τὸ πρόσωπο - ἐφ' ᾧ καὶ διαφέρουν τὰ πρόσωπα), δὲν εἶναι ποτὲ «προβλεπτή», ποτὲ προσδιοριστὴ, ποτὲ «βεβαία», εἰς ὅ,τι ὡς ζωντανή (ὄχι ὡς νεκρά καὶ «ποτὲ ὑπάρξασα») δύναται καὶ διαρκῶς πρωτοτυπεῖ, παράγει, ἐκπλήσσει.

Ἄλλ' ἡ Ζωή, γενικώτερα, εἶναι αὐτὸ — εἶναι τὸ αὐτό, γιὰ τὸν Bergson. Κάθετι στὸν κόσμῳ τοῦτο ποῦ συνιστᾷ γίνεσθαι, ποῦ ἐγκλείει ρεῖν καὶ διαρκεῖν, ἀδύνατο νὰ προβλεφθῆ, νὰ προσδιορισθῆ· εἶναι τὸ καθαρὸ Ἀπρόβλεπτο, τὸ Ἐλεύθερο.

Μὰ ὄχι μόνο κάθε πλάσμα, παρὰ τὸ σύμπαν ὁλόκληρο διαρκεῖ! Γιὰ ἕναν ἴσως πῶς τολμηρό: *Τὸ Σύμπαν ἀνασαίνει!*

Κι ὅσο περισσότερο βαθαίνουμε στὴ φύση τῆς διάρκειας, τόσο ἐναργέστερα αὐτὴ ἀναδεικνύεται ἐφευρετικότητα ἀκατάσχετη, σπατάλη μορφῶν ἀσύλληπτη, δημιουργία συνεχοῦς Ἀπρόβλεπτου - αὐξηση ὀρμητικὴ καὶ γιγαντιαία τοῦ νευρικοῦ Ρεύματος Ἀπροσδιοριστίας ποῦ διαλαύνει τὸν Κόσμο!

LEON CHESTOW

ΕΙΣΗΓΗΣΗ: ΑΠΟ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ Θ. Π., ΔΙΩΡΘΩΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΟ

Ὁ Leon Chestow εἶν' ἓνας ἀπ' τὸν πιὸ ἰδιότυπους καὶ πρωτογενεῖς στοχαστῆς τοῦ αἰῶνος. Σπούδασε νομικὰ καὶ πολὺ ἀργὰ στράφηκε πρὸς τὴ φιλοσοφία. Τὸ 1895 δημοσίευσε τὸ πρῶτο του ἔργο, Ὁ Σαίξπηρ καὶ ὁ κριτικὸς τοῦ Μπραντές, ὅπου χτυποῦσε ἀνήλεα τὸ θετικισμὸ τοῦ Ταῖν καὶ τὸν σκεπτικισμὸ τοῦ Μπραντές, ἀπὸ τίς θέσεις ἑνὸς ὑπέροχου — ἀλλὰ καὶ κάπως ἀπλοῦκοῦ — ἠθικοῦ ἰδεαλισμοῦ. Τοῦτο ὁμως εἶναι τὸ μόνον δογματικὸ του κείμενο. Τελείως διάφορα εἶναι τὰ ἐπόμενα του: Ἡ ἰδέα τοῦ καλοῦ στὸν Τολστόν καὶ στὸν Νίτσε - Ντοστογιέβσκι καὶ Νίτσε - Ἡ ἀποθέωση τοῦ ξερριζωμοῦ - Ἀρχές καὶ τέλη - Οἱ μεγάλες ἀγρύπνιες - Χίλιες καὶ μία νύχτες - Ἡ ρίζα τῶν πραγμάτων - Potestas clavium - Προφανεῖς ἀλήθειες - Δημιουργία ἐκ τοῦ μηδενός - Ἡ νύχτα τῆς Γεθσημανῆς (Δοκίμιον ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πασκάλ) - Ὁράσεις τοῦ θανάτου στὸν Ντοστογιέβσκι καὶ τὸν Τολστόν - Memento mori. Ἐξ ἀφορμῆς τῆς «θεωρίας τῆς συνειδήσεως» τοῦ Ἐδμόνδου Χούσερλ - Τί ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. Ὀντολογία καὶ ἠθικὴ - Ἀθῆναι καὶ Ἱερουσαλήμ.

Ἐχθρὸς κάθε μορφῆς δογματισμοῦ ὁ Σέστωφ ἀντιτίθεται πρὸς κάθε θεωρία, γιὰ τὴ φρονεῖ πὼς αὐτὸ τοῦτο ἡ θεωρία εἶναι παραμόρφωση τῆς πραγματικότητος καὶ συμμόρφωσὴ τῆς (ὄντολογικὸς κοφρομισμός) στὶς ἀπαιτήσεις μας, πὸν πάντα, καὶ στὴν πιὸ ἐμπειρικὴ καὶ ἐπαγωγικὴ θεωρία, εἶναι τεθειμένες μέσα μας α ἰριόρι. Τινάζοντας στὸν ἀέρα — καὶ μὲ σωκρατικὴ διαλεκτικότητα — τὴν πίστη σ' ὅλα τὰ «κρατοῦντα», δ' ἐν προβάλλει νέες «ἀξίες». Προετοιμάζει μόνον τὸν ἀναγνώστη γιὰ τὴν αὐτενέργεια καὶ τὸν ἀφήνει στὰ νύχια τῆς ἀγωνίας του.

Μελέτησε βαθιὰ ὅλους τοὺς προγενέστερους του μεγάλους στοχαστῆς καὶ δημιουργοὺς, ἰδιαίτερα τοὺς ῥώσους συμπατριῶτες του — τὸν Τολστόν, τὸν Ντοστογιέβσκι, τὸν Τσέχωφ — μὰ καὶ τοὺς συγγενικοὺς καὶ παράλληλους στὴ γραμμὴ τῆς ἀγωνίας τοῦ αἰῶνος εὐρωπαίους: τὸν Νίτσε, τὸν Ἴφεν κ.ἄ., ὅχι ἀπὸ θεωρητικὴ περιέργεια ἢ φιλολογικὸ πάθος ἀλλ' ἀπὸ ψυχολογικὸ ἐνδιαφέρον — εἶναι, ἐν πολλοῖς, ψυχολογιστῆς τῆς σκέψεως — κνηγῶντας νὰ πιάσῃ τὸν πρωτογενῆ χαρακτῆρα τῶν στοχασμῶν καὶ τῶν συνασθημάτων τους ὡς ὑποκειμένων, νὰ συλλάβῃ τὴ συνειδήσιν τους πᾶνω στὴν πιὸ μύχια ἀγωνία τῆς καὶ ἔτσι νὰ τὴν προσφέρῃ, ζωντανὴ καὶ καιόμενη, στοὺς διπλανοὺς του;

Μαίνεται κατὰ τοῦ ρασιοναλισμοῦ καὶ τοῦ μοραλισμοῦ. Ἡ Ratio γιὰ τὸν Σέστωφ ἔχει πρακτικὴ μόνον ἀξία καὶ διόλου δὲν δίδει γνώση καθαρὸ τοῦ κόσμου, οὔτε μ' αὐτὴν πραγματώνεται ταύτιση νοεῖν καὶ εἶναι. Ἡ πραγματικότης διόλου δὲν ἐξαντλεῖται ἀπὸ τὴ νόηση καὶ τὴν ἐπιστήμη - δὲν καλύπτεται. Ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι «λογικῶς ἀναγκαία», καθὼς πιστεύεται δὲν εἶναι «προφανής», εἶναι ἀντιφατικὴ (Ἡράκλειτος), ἀσυνεπῆς (Νίτσε, Θεωρία τῶν κβάντα, indeterminismus), πολυμερῆς (pluralismus, Τζαίμς) καί, τὸ σπουδαιότερο: δὲν εἶναι μεταδόσιμη, εἶναι ὑποκειμενικὴ.

Οἱ σκέψεις του προκαλοῦν συχνὰ τὴν αἴσθησιν τοῦ παραδόξου. Μετὰ τὸν Νίτσε, αὐτὸς κατεξοχῆν καλλιέργησε τὸ εἶδος ἐκεῖνο τοῦ φιλοσοφικοῦ λόγου πὸν διαρκῶς ἐκπλήσσει καὶ αἰφνιδιάζει, μὲ τόση δροσιά, ὀρμὴ καὶ συναρπαστικότητα ὅπου καὶ νὰ πείθῃ τροποντινὰ ἐξ ἐφόδου! Δὲν ἐντάσσεται σὲ «σχολές» καὶ «κατηγορίες», ἀλλ' ἂν ἐπιμείνῃ κανεὶς κάπου νὰ τὸν τοποθετήσῃ (ἔστω καὶ κλαδεύοντας πολλὰς οὐσιαστικὰς θέσεις του), εἶν' ἓνας ἰσχυρὸς ἰρρασιοναλιστῆς, ἀπροσδιοριστῆς, ἀμοραλιστῆς, ἀντισυστηματικὸς, πὸν πιστεύει στὴ μοναδικότητα τοῦ προσώπου καὶ στὶς ὑποκειμενικὰς μόνον δυνάμεις ἐκάστου «πρὸς ἀλήθειαν» - ἓνας φιλόσοφος τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ριζικοῦ ἀντικοφρομισμοῦ, πὸν δὲ «σώζει» βέβαια διόλου, στὴν κριτικὴ του τῶν «ἀξιών», οὔτε τίς ψευτοαξίες τοῦ «ἀστικοῦ» κατεστημένου καὶ «πολιτισμοῦ».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΜΕΤΑΦΡΑΖΕΙ ΓΙΑ «ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ» Ο Κ. ΚΟΥΚΚΙΑΗΣ

Mihi ipsi scripsi! είπε φωναχτά ο Ν.τσε, όταν άποτελείωσε τὸ βιβλίο του. Ἄληθινὰ φανταζόταν πὼς τὸ εἶχε γράψει γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ὡστόσο ἔκανε λάθος. Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ γράψῃ βιβλίο γιὰ τὸν ἑαυτό του. Καὶ μάλιστα οὔτε ἡμερολόγιο κἄν τοῦ εἶναι βολετὸ νὰ κρατήσῃ γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἄν κατώρθωνε νὰ γράψῃ τόντι γιὰ τὸν ἑαυτό του, δὲν θὰ ἦταν ἀντιληπτὸς ἀπὸ κανένα. Κι αὐτὸς ἀκόμη ὁ συγγραφέας ἴσως θὰ ἔχανε τὴν ἰκανότητα νὰ καταλάβῃ τὸν ἑαυτό του, στὸ πέρασμα μερικῶν ἐτῶν.

Οἱ ἄνθρωποι ὑπόκεινται σ' ἐναλλαγές τόσο γρήγορα καὶ χάνουν τόσο τέλεια τὴ θύμηση τοῦ ἀλλοτινοῦ εἶναι τους!.. Ὁ Καῖσαρ στὰ γερατειά του δὲν θὰ ἔννοοῦσε καθόλου ὅ,τι θὰ τοῦ εἶχε πῆ ὁ ἔφηβος Καῖσαρ καὶ θὰ τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ διαβάσῃ τὸ ἡμερολόγιο τῆς νεότητός του, ἂν τὸ εἶχε γράψει γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Ὅ,τι γράφεται εἶναι γραμμένο γιὰ τὸν ἄλλον, εἶναι διαποτισμένο ἀπὸ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ. Ὅπως κι ἂν εἶναι, οἱ ἄνθρωποι δὲ βρῆκαν ἕως τώρα τρόπο νὰ ἐκφράζονται μὲ ἀκρίβεια. Ὁ συγγραφέας, ὅπως κι ὁ καλλιτέχνης, ἀντιμετωπίζει ἕνα δίλημμα: Ἄν πῆς ὅ,τι βλέπεις καὶ ὅ,τι ἀκοῦς, οἱ ἄλλοι δὲν θὰ σ' ἔννοήσουν καὶ δὲν θὰ σὲ δοῦν. Ἄν θέλῃς νὰ σὲ ἰδοῦν καὶ νὰ σ' ἀκούσουν, συμμορφώσου μὲ τὰ ἔξωτερικὰ περιστατικὰ - πὲς ὅ,τι μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸ ἀπὸ ὅλους, πάντα καὶ παντοῦ.

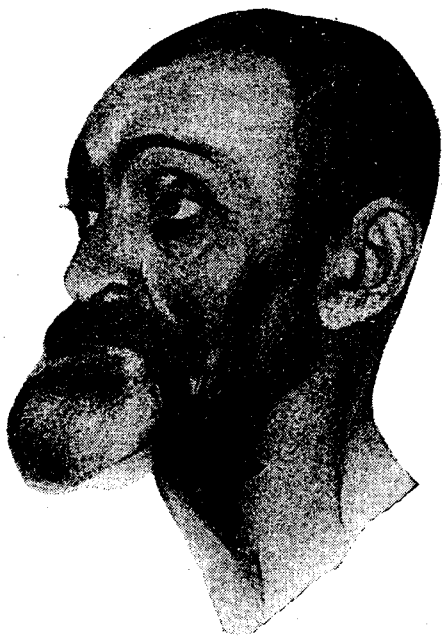
Ἐπομένως πρέπει κανεὶς νὰ σιωπᾷ;

Ἐπομένως! Δὲν πρέπει καθόλου κανεὶς νὰ σιωπᾷ, οὔτε καὶ νὰ βιάζεται νὰ διατυπώσῃ συμπεράσματα! Φτάνει νὰ διαπιστώσῃ τὸ γεγονός. Τὸ συμπέρασμα θὰ ἔρθῃ ἀργότερα, κάποια μέρα, ὅπως κι ἂν εἶναι, ὄχι ἀμέσως, ὄχι στὸ λεπτό - αὐτὸ εἶναι τὸ σημαντικὸ. Θ' ἀναπηδήσῃ πιθανῶς κάποιο ἀναπάντεχο συμπέρασμα καὶ πολὺ πρὸ σπουδαῖο ἀπ' ὅ,τι ἦρθε παρενθὺς στὸ νοῦ σας.

Ἔχω τὴν ἰδέα, ὅτι ἂν δὲν μᾶς πίεζαν τόσο νὰ διατυπώνουμε συμπεράσματα μονομιάς, θὰ εἶχαμε τὴν ἰκανότητα τούτῃ σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ.

ΟΙ ΓΟΡΔΙΟΙ ΛΕΣΜΟΙ — Ἡ φιλοσοφία εἶναι ἐπιστήμη. Μὰ τότε γιατί γίνεται τόσο συχνὰ λόγος γιὰ τὴν εἰλικρίνεια τῶν φιλοσόφων; Ἄν ἡ φιλοσοφία εἶναι ἐπιστήμη, ὅπως ἡ φυσικὴ, ἡ χημεία, ἡ γεωγραφία, ἡ γεωμετρία, τί μᾶς χρειάζεται ἡ εἰλικρίνεια τῶν φιλοσόφων; Κα-

νεὶς δὲ γυρεῖει πληροφορίες γιὰ τὴν εἰλικρίνεια τοῦ φυσικοῦ, πὺν λέει ὅτι τὸ νερὸ στὰ συγκοινωνοῦντα ἀγγεῖα κρατιέται στὸ ἴδιο ἐπίπεδο. Εἴτε πιστεῖει σ' ὅ,τι λέει, εἴτε ὄχι, μᾶς φτάνει νὰ ξέρουμε πὼς ὅ,τι λέει εἶναι σωστὸ: ὅτι τὸ νερὸ κρατιέται στὸ ἴδιο ἐπίπεδο. Ὅταν ὁ

(Ὅπως τὸν εἶδε ὁ M. Sorine)

γεωμέτρης βεβαιώρη πώς ἡ σχέση διαμέτρου-περιφερείας εἶναι «σταθερή», κανένας δὲν στοχάζεται νὰ τὸν ρωτήσῃ ἂν τὸ πιστεύῃ. Ἔτσι, τὸ ὁλοκάθαρο συμπέρασμα εἶναι πὼς ἡ φιλοσοφία δὲν θεωρεῖται ἐπιστήμη, ὁ φιλόσοφος δὲν θεωρεῖται σοφός, ἀφοῦ ἀπαιτοῦν τὴν εἰλικρίνειά του.

Ὁ φιλόσοφος εἶναι, πᾶν ἅπ' ὅλα, ἓνας *μάρτυρας* — πολὺ καθαρὸ τοῦτο — καὶ δίνει τὴν κατάθεσή του γιὰ κάτι ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ διακριθῇ. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι εἰλικρινῆς καὶ ἀληθινός. Ἀλλὰ πὼς κατορθώνεται τοῦτο;

Εἶναι γνωστὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν πειραματισμῶν ποῦ ἔγιναν πάνω σὲ καταθέσεις μαρτύρων. Αὐτόπτες μάρτυρες, κατ' ὅλα τίμιοι καὶ ἀφιλοκερδεῖς, ἔδωσαν καταθέσεις ἀντιτιθέμενες, ἐνῶ ἐπρόκειτο περὶ ἀπλῶν γεγονότων.

Νὰ τώρα μερικὲς φιλοσοφικὲς μαρτυρίες :

Ὁ *Στιούαρτ Μίλλ* δηλώνει πὼς μὲ κανένα τρόπο δὲ θὰ ἤθελε νὰ δοξάσῃ τὸ Θεό, ἂν διαπίστωνε πὼς ὁ Θεὸς δὲν παραδεχόταν τὸ ἠθικὸ ἰδανικὸ του - αὐτονοῦ, τοῦ *Στιούαρτ Μίλλ* ! Ὁ *Κάντ* δὲν εἶναι λιγότερο κατηγορηματικός· βεβαιώνει πὼς οἱ ἠθικὲς πεποιθήσεις του εἶναι τόσο σφιχτὰ δεμένες μὲ τὴν πίστη του στὸ Θεὸ καὶ στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, ὥστε, ἂν χρειαζόταν ν' ἀποστερηθῇ τὴν πίστη του, τὰ ἠθικὰ θεμέλιά του θὰ συντρίβονταν. Ὁ *Πλάτων* λέει ἀδίσταχτα πὼς θὰ ἦταν προτιμότερο ν' ἀδικηθῇ κανένας παρὰ ν' ἀδικήσῃ. Ὁ *Σοπενάουερ* διδάσκει, σ' ἓνα ὕψος θεόπνευστο, τὴν «ἐλλειψη πόθου τῆς ζωῆς», καὶ ὁ ἀπαισιοδόξος *Ντεκάρτ* μᾶς ἀναφέρει ὅτι «ἀμφιβάλλει» γιὰ ὅλα. Ὁ *Χιούμ*, πάλι, λέει, πὼς ὅποιος θὰ δοκίμαζε τὴν ὠλοκληρωμένη ἀμφιβολία κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ *Ντεκάρτ*, δὲ θὰ κατῶρθωνε πιά ποτὲ νὰ ξεφορτωθῇ τὸ σκεπτικισμό του. Καί, καθὼς φαίνεται, ὁ *Χιούμ* ἔβλεπε σωστά. Ἡ μαρτυρία τότε τοῦ *Ντεκάρτ* εἶναι ψεύτικη; Καὶ πολὺ λογικά, ἡ εἰλικρίνεια τοῦ *Σοπενάουερ* παρουσιάζεται ἀμφίβολη. Ἀκόμη καὶ ὁ τόνος μὲ τὸν ὁποῖο παραπονεῖται γιὰ τὴ ζωὴ δὲ μᾶς προδιαθέτει γιὰ νὰ πάρομε τὴν ἀπαισιοδοξία του στὰ σοβαρά. Καὶ ὁ *Κάντ*;

Τὰ ἠθικὰ ἀξιώματά του ἦταν ἄραγε τόσο σφιχτὰ δεμένα, ὅσο αὐτὸς τὸ βεβαιώνει, μὲ τὴν ἰδέα τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς; Ὁ *Μίλλ* ὁ ἴδιος, ἡ ἔνσαρκωμένη τιμιότητα, προχώρησε πάρα πολὺ, βεβαιώνοντας μὲ πεποίθησι πὼς, ἂν οἱ ἠθικὲς πεποιθήσεις του ὑποβάλλονταν σὲ ἀμφισβητήσεις, δὲν θὰ ὑποχωροῦσε οὔτε μπρὸς στὸ Θεό. Πόσο πρέπει κανεὶς νὰ προσέχη, ὅταν δίνῃ *μαρτυρίες* τοῦ εἶδους αὐτοῦ! Ἀκοῦστε καὶ τὶς ὁμολογίες τῶν Ἀγίων καὶ τῶν Μυστικῶν! Ἀσφαλῶς καὶ αὐτοὶ εἶναι *μάρτυρες*, καὶ πρέπει κανεὶς νὰ ξέρῃ πὼς θὰ τοὺς ἀκούῃ!.. Ἀλλ' ἂν ὁ *Μίλλ* ἔξερε ρώσικα, θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ τοῦ εἰπωθῇ ἡ ρώσικη παροιμία: μὴν ὀρκίζεσαι πὼς ποτὲ δὲ θὰ γνωρίσῃς τὴ φυλακὴ καὶ τὸ σακκούλι τοῦ διακονιάρη!

Τὰ ἴδια θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ πῇ γιὰ ὅλες τὶς φιλοσοφικὲς θέσεις.

Ἀλλὰ καὶ οἱ «προφανεῖς» ἀλήθειες, ποῦ ἀπαιτοῦν τὴν ἴδια «μεταχείριση» μ' ἐκείνην ποῦ γνωρίζουν τὰ μαθηματικὰ ἀξιώματα, εἶναι *μαρτυρίες* ἐπίσης. Δῆτε, λ.χ., τὸν Ἄριστοτέλη καὶ τὸν Ἡράκλειτο! Ὁ Ἡράκλειτος διακήρυξε τὴ διαλεκτικὴ ἀρχή, ἥτοι τὴν ἀλήθεια τῆς ἀντιθέσεως, ἢ *κωβερνᾶται τὰ πάντα διὰ πάντων*: ὅτι τὸ κάθετι «εἶναι τε καὶ μὴ αὐτό τε καὶ μὴ ταυτὸ πρὸς ἑαυτό». Ὁ Ἄριστοτέλης, λοιπόν, διατυπώνει ἀμφιβολίες γιὰ τὴν «εἰλικρίνεια» τοῦ Ἡρακλείτου. Δηλώνει, μὲ πεποίθησι, πὼς αὐτὸ μπορεῖ ἀπλῶς νὰ εἰπωθῇ, ὅχι ὅμως καὶ νὰ γίνῃ ἀντικείμενο διανοήσεως. Πέρασαν ἀπὸ τότε αἰῶνες καὶ ὁ Ἐγγελοσ, μεγάλος θαυμαστής τοῦ Ἄριστοτέλη, ποῦ παίρνει ὡστόσο ὑπὸ τὴν προστασία του τὸν Ἡράκλειτο! Πὼς τώρα νὰ μάθῃ κανεὶς ποιὸς ἀπ' τοὺς τρεῖς εἶναι εἰλικρινῆς; Οὔτε καὶ ζητῶ νὰ μάθω ποιὸς ἀπὸ τοὺς τρεῖς κατέχει τὴν ἀλήθεια, ἀφοῦ, ὅπως τὸ βλέπετε, ἀγνοοῦμε τί εἶναι τὸ ἀληθινό. Εἶναι πολὺ πιθανὸ πὼς ὁ Ἡράκλειτος, ἂν εἶχε τὴ δυνατότητα ν' ἀκούσῃ τὸν Ἄριστοτέλη, θὰ τὸν ὑποψίαζόταν γιὰ μὴ ἔντιμο. Καὶ ὅσο γιὰ τὸν Ἐγγελοσ, ἐπιβάλλει στὸ φιλόσοφο τὸν παρακάτω κανόνα, γραμμένον στὴ *Λογικὴ* του: «Χρέος ἔχεις ν' ἀπορρίψῃς ὅ, τι ἰδιάζον ὑπάρχει μέσα σου, καὶ νὰ ὑψωθῇς πάνω

ἀπὸ τὸ ἀτομικόν, ἂν θέλῃς νάσαι φιλόσοφος.» Ὁ Ἑγελος στοχαζόταν πὼς ἦταν φιλόσοφος. Ἄλλ' ἄραγε ἀκολούθησε τὸν κανόνα τοῦτο; Ἄν εἶχε ζήση, ἄς ποῦμε, στὴν ἐποχὴ μας, θ' ἀντίκρουζε μὲ τὸ βλέμμα του «ἥρεμα» τὰ δεινὰ τῆς πατρίδας του;

Θὰ ἦταν δυνατόν νὰ πολλαπλασιαστοῦν τὰ παραδείγματα ποὺ δείχνουν ὡς ποιοὶ σημεῖο εἶναι δύσκολο, ἢ κι ἀδύνατο, νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ εἰλικρίνεια κ' ἡ τιμιμότητα στὶς μαρτυρίες τῶν φιλοσόφων, ποὺ εἶναι οἱ πιὸ δίκαια φημισμένοι καὶ οἱ πιὸ ἀξιολογούμενοι. Καί, τὸ σπουδαιότερο: Ἄν οἱ ἴδιοι ρωτοῦσαν τὸν ἑαυτό τους, γιὰ τὴ δική τους τιμιμότητα, μ' ὅλη τὴ σοβαρότητα ποὺ ἀπαιτοῦν τὰ θέματα ἀπ' τὰ ὁποῖα κρέμονται τὸ πεπρωμένο τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σύμπαντος, δὲ θάξεραν τί ν' ἀπαντήσουν θαρρῶ. Μοῦ φαίνεται πὼς κι αὐτὸς ὁ Μεγαλέξαντρος θὰ φοβόταν νὰ κόψῃ τὸ γόρδιον δεσμό, ἂν πίστευε στὴν προφητεία, καθῶς καὶ στὸ ὅτι θάταν ὀλοτέλα ἐπεύθυνος γιὰ τὸ μέλλον. Ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ φιλόσοφοι κόβουν, ὁ καθένας κατὰ τὸν τρόπο του, τοὺς γόρδιους δεσμοὺς τῶν μεταφυσικῶν προβλημάτων, θὰ ἦταν λοιπὸν δυνατόν νὰ προκύψῃ τὸ συμπέρασμα, εἴτε ὅτι δὲν ἔχουν ἀντίληψη τῆς εὐθύνης ποὺ ἀναλαμβάνουν, εἴτε ὅτι ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὸ ἔνστικτό της μαρτυροῦν πὼς οἱ ἐτυμωγορίες τοὺς «ἀσχοῦν» ἀσήμαντη ἐπιρροή στὴν παγκόσμια πνευματικὴ πορεία. Εἴτε δοξάζουν εἴτε κατηγοροῦν τὸ θεοῦ, εἴτε ἀναγνωρίζουν εἴτε δὲν ἀναγνωρίζουν τὴν ἀρχὴ τῆς ἀντιφάσεως, εἴτε ἀμφιβάλλουν εἴτε ὄχι γιὰ ὅλα, εἴτε ὑψώνονται εἴτε ὄχι πάνω ἀπ' τὸ ἄτομο, εἴτε σὰν ἀγαθὸ εἴτε σὰν κακὸ χαρακτηρίζουν τὴ ζωὴ, ὅλ' αὐτὰ δὲν ἔχουν καμμιά σημασία. Δὲν ἀπομένει σ' αὐτοὺς ν' ἀποφασίσουν τελευταῖοι. Κανένας δὲ ρώτησε τοὺς ἀνθρώπους ἂν ἤθελαν ν' ἀποχτήσουν ἢ νὰ μὴν ἀποχτήσουν ὑπαρξή, ὅταν τοὺς ἦρθε τὸ κάλεσμα νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ μηδὲν στὴν ὑπαρξή. Οὔτε καὶ θὰ τοὺς ζητήσῃ κανένας τὴ γνώμη, ὅταν θὰ κληθοῦν σὲ μιὰ νέα ὑπαρξή ἢ θὰ παραπεμφθοῦν στὴν ἀνυπαρξία.

Καὶ τὸ πρᾶγμα πάει ἀκόμα καλά, ἂν τὸ ἔνστικτο μαρτυρῇ σωστά, ἂν οἱ στοχασμοὶ μας κ' οἱ ἀποφάσεις γιὰ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἔσχατα, παρουσιάζουν ἀρκετὴ ἀκρίβεια, καὶ δὲν ἀσχοῦν καμμιά ἐπιρροή στὴν πορεία τῆς παγκόσμιας ἱστορίας! Ἄν ὅμως δὲν εἶναι ἔτσι; Ἄν οἱ καλύτεροι ἐκπρόσωποι τῆς ἀνθρωπότητας παρασύρονται σὲ ἀπερίσκεπτες πράξεις ὄχι ἀπὸ ἓνα ἀκριβοδίκαιο ἔνστικτο, ἀλλ' ἀπὸ ἀδιαφορία κι ἀλαφρομυαλία; Ἡ, τέλος, ἀπὸ ἓνα κακὸ δαιμόνιο; Ὁ φιλόσοφος, μοῦ φαίνεται, ἔχει δικαίωμα ν' ἀποδεχθῇ τὴν τελευταία ὑπόθεση. Ὁ πρῶτος κανόνας του δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τοῦ ἐπιβάλλει ὁ Ἑγελος, ἀλλὰ ἓνας ἄλλος: Πρέπει νὰ ξέρῃς ὅτι ὁ λόγος ποὺ ἐκφράζεις μπορεῖ νὰ σώσῃ ἢ νὰ καταστρέψῃ τὴν ψυχῆ σου - καὶ ἴσως ἀκόμη ὀλοκλήρῃ τὴν ἀνθρωπότητα. Στὴν περίπτωση αὐτῇ, ἂν ἡ παλιὰ ἰδέα τῆς Δευτέρας Παρουσίας ἀνακτοῦσε τὰ δικαιώματά της, ἡ φιλοσοφία θ' ἄλλαζε ὀλοτέλα. Ὡστόσο, τί θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ὥστε οἱ ἀνθρώποι, κατὰ τὸ σύντομο ἐπάνω στὴ γῆ πέρασμά τους, νὰ μάθουν πὼς νὰ σηκώνουν — ἢ, ἔστω, κάποτε, ἀπλῶς νὰ ὑποφέρουν — τὸ βῆρος μιᾶς εὐθύνης τοῦ εἴδους αὐτοῦ; Οἱ ἀρχαῖοι τρόποι ἀποκρούσθηκαν καὶ νέοι δὲ βρέθηκαν ἀκόμα.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ «ΑΜΦΙΒΟΛΙΑΣ»:

Πρέπει κανένας ν' ἀμφιβάλλῃ γιὰ ὅλα — *de omnibus dubitandum* — διακήρυσσε ὁ Ντεκάρτ. Εὐκολὴ κουβέντα ἀλλὰ πὼς νὰ πραγματώσῃ κανεὶς τὴν ἀμφιβολία; Δοκιμάστε, π.χ., ν' ἀμφιβάλλετε πὼς οἱ φυσικοὶ νόμοι εἶναι πάντα ἀναγκαστικοί! Νὰ μὴν ἀποκλείετε δηλαδὴ ὀλοτέλα κάποια ξαφνικὴ ἐξαίρεση ἀπὸ τὴ φύση, γιὰ μιὰν ὁποιαδήποτε πέτρα, ποὺ δὲν ὑπόκειται, ἄς ποῦμε, στὸ νόμο τῆς βαρύτητας! Μὰ κι ἂν ἀκόμα τολμούσατε νὰ κάνετε τὴν ὑπόθεση αὐτῇ, κι ὅταν ἀκόμα θὰ ἦσατε βέβαιοι πὼς ὑπάρχει μιὰ τέτοια πέτρα, πὼς θὰ τὴν ἀνακαλύψετε;.. Ἡ παραδεχτῆτε, ἀντίθετα πρὸς τὴν κοινὴ γνώμη — ποὺ δὲν εἶναι δυνατό, κατὰ τὸν Ντεκάρτ, νὰ τῆς ἔχετε

καμμιάν ἐμπιστοσύνη — ὅτι τ' ἀντικείμενα τείνουν κατὰ τὸ κέντρο τῆς γῆς ὄχι ἀναγκαστικά ἀλλὰ θεληματικά! Πῶς φοβῶνται, σὰ νὰ λέμε, τὴ μοναξιά, καὶ συνωθῶνται τὸ ἓνα μὲ τ' ἄλλο, σὰν πρόβατα τὴ νύχτα! Κι ἀφοῦ λοιπὸν κάνετε τὴν ὑπόθεση αὐτή, δοκιμάστε νὰ πείσετε ἓνα ὁποιοδήποτε καυσόξυλο νὰ γίνῃ ἀνυπάκουο στοὺς «νόμους», ἀπὸ δῶ καὶ πέρα!

Ἄποδειξτε του πῶς δὲ θὰ προκύψῃ κανένα κακό· πῶς, ἂν δείξῃ τὴ θέλησή του, κάτι καλὸ θὰ βγῇ, καὶ πῶς θὰ μεταμορφωθῇ ἀπὸ ξύλο σὲ ζωντανὸ κ' ἐνσυνείδητο πλάσμα! Καὶ ὄχι βέβαια σ' ἓνα δισεκατομμῦριο χρόνια — σὰν τῆς ὑποσχέσεως τῆς θεορίας τῆς φυσικῆς ἐξελιξέως — ἀλλὰ τώρα ἀμέσως! Καὶ ὄχι μονάχα σ' ἓνα ἐνσυνείδητο πλάσμα, ἀλλὰ σ' ἓναν ἄνθρωπο, σ' ἓναν ἄνθρωπο μεγαλοφυᾶ: σ' ἓναν Πλάτωνα, Σαίξπηρ, Μιχαὴλ Ἄγγελο; Ἄν οἱ ἀποδείξεις δὲν φτάνουν, δοκιμάστε τὶς παρακλήσεις, τὰ χάδια, τὶς ἀπειλές! Στολίστε τὸ καυσόξυλο, χαράξτε του μάτια, φτιάχτε του χρυσᾶ μουστάκια, ἀσημένια γένεια!.. Ἀκριβῶς τοῦτο δὲν κάνουν οἱ καλλιτέχνες; Ἀρπάζουν μιὰν ἄμορφη πέτρα, καὶ τῆς χώνουν μέσα μὲ βία κάποια σκέψη, ὄμορφη καὶ θεϊκὴ!.. Κ' ἡ πέτρα ἀρχίζει ν' ἀναπνέῃ, θὰ ἔλεγε κανεὶς, νὰ αἰσθάνεται, σχεδὸν νὰ μιλάῃ.

Ὅπως κι ἂν εἶναι, συμβαίνει μὲ τέτοιες πέτρες νὰ ἐπικοινωνοῦμε συχνὰ πρὸ ἔξυπνα, πρὸ βαθιά, παρὰ μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

Ὡστόσο, ἂν κάποιος παραδοξολόγος ἀρχίσει νὰ ἱκετεύῃ, νὰ φοβερίζῃ, νὰ καταπειθῇ μιὰ πέτρα, τὸ πρᾶγμα δὲ θάχε καλὸ τέλος γιὰ τὸν ἴδιο. Ἀνώφελα θὰ ἔκανε ἐπίκληση στὸ *Ντεκάροτ*, στὸ ρητὸ του *de omnibus dubitandum*, καὶ στὰ πρὸ λεπτὰ φιλοσοφικὰ ἐπιχειρήματα... Καὶ ἂν, πρὶν λίγο, ἦταν μεγάλος σοφός, τοῦτο δὲ θὰ τὸν ὠφελοῦσε σὲ τίποτε, δὲ θὰ τὸν ἐγλύτωνε οὔτε ἀπ' τὴ φρίκη καὶ τὴν ἀγανάχτηση τῶν δικῶν του! Πόσο «ἐπικίνδυνος» θάταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ θὰ τύχαινε νὰ συνομιλῇ ἀναπάντεχα μὲ ἄψυχα ἀντικείμενα!.. Ὁ Ἅγιος Φραγκίσκος τῆς Ἀσσίζης, εἶν' ἀλήθεια, μιλοῦσε μὲ τοὺς λύκους, τὰ πουλιά, τὶς πέτρες, κ' οἱ καλλιτέχνες παίρνουν ἀπ' τὸν ἐναυτὸ τους τὴν ἄδεια καὶ δημιουργοῦν θαύματα· μο-

λαταῦτα, ἂν, χάρη στὴ μαγικὴ δύναμη τοῦ λογικοῦ, οἱ πέτρες «ἀναπνέουν καὶ μιλοῦν», πρόκειται βέβαια γιὰ μεταφορικὲς εἰκόνες. Καμμιά πέτρα δὲν τόλμησε ὡς ἀποδεικτικὸ μέσο νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἀνυπακοή της στὸ καθεστῶς. Μήπως γιὰ τὸ οἱ καλλιτέχνες δὲ σκέφθηκαν ἀκόμα ν' ἀπαιτοῦν τοῦτο ἀπὸ τὶς πέτρες;.. Κ' ἔπειτα, αὐτὸ δὲν εἶναι δουλειὰ τῶν καλλιτεχνῶν...

Οἱ ἄνθρωποι δισταίνουν νὰ προσθέσουν ἓνα νέο βᾶρος στὸ φορτίο ποὺ βαστάζουν οἱ ταλαίπωροι φιλόσοφοι. Ὡστόσο, εἶναι φανερὸ πῶς σ' αὐτοὺς πέφτει τὸ χρέος νὰ κινήσουν τὴν ἄψυχη φύση καὶ νὰ τὴν παρορμήσουν πρὸς στασιαστικὲς πράξεις. Μήπως ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνες δὲν κηρύττουν τὴ σκλαβιά καὶ τὴν ταπεινοφροσύνη; Ἄραγε δὲν πρέπει οἱ ἴδιοι νὰ ἐξαγοράσουν τὴ φοριχτὴ αὐτὴ ἁμαρτία;

ΤΟ ΤΡΟΜΕΡΟ ΠΑΙΔΙ — Οἱ «γνώσεις» τοῦ παιδιοῦ φαίνονται στοὺς ὄριμους ἀτελεῖς, κάπως κωμικὲς μάλιστα, ἀνώφελες πάντως. Τὰ παιδιὰ, βλέπετε, δὲν πρόκαναν ν' ἁρμονιστοῦν μὲ τὸ περιβάλλον τους, «κρίνουν» χωρὶς νὰ ὑπολογίσουν τὶς φυσικὲς καὶ κοινωνικὲς συνθῆκες τῆς ζωῆς. Σχεδὸν κάθε παιδί εἶναι, κατὰ κάποιαν ἔννοια, ἓνα «τρομερὸ παιδί». Ἡ προσεχτικὴ μητέρα δὲν τὸ χάνει οὔτε λεπτὸ ἀπὸ τὰ μάτια της. Φοβάται, καὶ πολὺ σωστά, μήπως, ἀφημένο στὸν ἑαυτὸ του, κἀνὴ καμμιάν ἀνοησία, γίνῃ αἰτία συμφορᾶς. Μὴν πῆ, δηλαδή, ὅ,τι δὲν πρέπει, μὴν κάμῃ ὅ,τι δὲν ταιριάζει, γιὰ τὸ τοῦ λείπει ἡ «γνώση» ποὺ διαθέτουν οἱ μεγάλοι. Τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ ἐπιβλέπωνται καὶ νὰ καθοδηγοῦνται, ἐφόσον δὲν ἔχουν ἀποκτήσει κάποια πείρα τῆς ζωῆς, δηλαδή ἐφόσον δὲν ἔχουν μάθει ν' αὐτοπεριορίζονται στὸ βαθμὸ ποὺ τὸ θέλει ἡ ζωὴ. Φανερό, λοιπόν, πῶς οἱ μεγάλοι ἔχουν μιὰ γνώση σχετικὴ, καθοριζόμενη ἀπὸ τὶς συνθῆκες τῆς ζωῆς, ἐνῶ τὰ παιδιὰ ἔχουν μιὰ γνώση μὴ σχετικὴ, ἀπόλυτη, ποὺ εἶναι στὴν πράξη ὄχι ἄλλῶς ἀνώφελη, ἀλλὰ κ' ἐπικίνδυνη.

Ἄτυχῶς τοῦτο ἀποκρούεται. Αὐτὸς ὁ

Πλωτίνος, ἂν καὶ τόσο ὀξυδερκής, ἔχει τὴν πεποίθησιν πὺς συμβαίνει τὸ ἀντίθετο : «Στὴν παιδικὴ ἡλικία», λέει, «θέτομε εἰς ἐνέργεια τὶς δυνάμεις ποὺ ἀνήκουν στὴν περιορισμένη μας ὑπαρξή, καὶ σπάνια τὸ ἀνώτατο ὄν νὰ μᾶς στείλῃ τὴ γνῶσιν ἀπὸ ψηλά». (I. 1. 11). Ἔτσι βγαίνει, πὺς ἡ γνῶσιν τοῦ παιδιοῦ πρέπει ν' ἀπορριφθῆ ἐντελῶς. Κατὰ τὴ γνῶμιν μου τοῦτο ἀποτελεῖ ἐξαιρετικὰ θλιβερὴ πλάγη. Τὸ ἀντίθετο πρέπει νὰ εἶναι τὸ σωστό. Δηλαδὴ ἀπὸ τὰ παιδιά νὰ διδασκώμαστε κι ἀπ' αὐτὰ νὰ περιμένουμε ἀποκαλύψεις. Ὅλο τὸ φιλοσοφικὸ ἐνδιαφέρον μας, ὅλος ὁ «καθαρὸς» πόθος μας γιὰ γνῶσιν, θάπρεπε νὰ τείνῃ στὴν ἀναζήτησιν μὲς στὴν «ἀνάμνησιν» τῶν πραγμάτων ποὺ νιώθαμε τὴν εὐτυχισμένη ἐποχὴ ὅπου ὅλες οἱ ἐντυπώσεις ἦταν ἀκόμα γιὰ μᾶς νέες καὶ φρέσκες, κι ὅπου γινόμασταν κύριοι τῆς πραγματικότητος χωρὶς νὰ στοχαζώμαστε καμμιάν ὑποταγὴν μας στὶς συνθήκας τὶς ἐπιβαλλόμενες ἀπὸ τὴν πρακτικὴ ζωὴ. Ἄν θέλωμε τὴν «ἀπόλυτην» γνῶσιν, ἂν θέλωμε νὰ δοῦμε «ἀπενθείας», ὅπως βλέπει τὸ ζωντανὸ καὶ νοῆμον πλάσμα ποὺ δὲ δεσμεύεται ἀπὸ ἰδέες, δὲν ξέροι ἀκόμα ἀπὸ φόβον, δὲν ὀρωδεῖ νὰ εἶναι «τρομερὸ», ἡ πρώτη ἐντολή μας θάπρεπε νάναί : Γίνετε ὅμοιοι μὲ τὰ παιδιά !

Ἄλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι στὴ δικαιοδοσίαν τῶν ἐνηλίκων. Αὐτοὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ «κάμουν τὸ δρόμον τοὺς μὲς στὴ ζωὴ» καὶ δὲν ἔχουν καιρὸ νὰ θυμοῦνται. Ἐπειτα, ποιὸς θάθελε νὰ γίνῃ τρομερὸ παιδί ; Μονάχα οἱ γέροι, τὰ πρόσωπα ποὺ σκύβουν κατ' ἀπ' τὸ βῆρος τῆς μεγάλης ἡλικίας, καθὼς καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ «δὲν ἔχουν πιά μέλλον», ποὺ ζοῦν στὸ παρελθόν - ἕνα πολὺ μακρινό, ποὺ τοὺς ξαναφέρνει στὴν ἐφηβείαν, στὴν παιδικὴ ἡλικίαν. Ἄλλὰ κ' οἱ γέροι, ὅσο καὶ τὰ παιδιά, εἶναι πολὺ λίγο ἀκουστοὶ καί, ὅπως τὰ παιδιά, δὲν ξέρουν νὰ μιλοῦν πολὺ καλά. Εὐκόλον, λοιπόν, νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ, μὲ λογικὰ ἐπιχειρήματα, σὲ τέλεια ὑποταγὴν. Οἱ ἄνθρωποι περιχαρᾶκωνονται, σὲ μιὰ περιορισμένη, ἐπιφελῆ καὶ διόλου ἐπικίνδυνην γνῶσιν - «τὴν πιὸ τέλεια», ὅπως εἶπαν.

Ἡ ANAMNΗΣΗ. — Ἡ ἀπαίτησιν καθὲς κατάφασιν ν' ἀποδεικνύεται, εἶναι, γράφει ὁ Ἀριστοτέλης, δείγμα κακῆς φιλοσοφικῆς ἀγωγῆς. Κι αὐτὸ εἶναι σωστό, ὅπως φαίνεται. Ποιὸς ὅμως ἀποφασίζει πότε πρέπει καὶ πότε δὲν πρέπει νὰ ζητοῦνται ἀποδείξεις ;

Σὲ κάποιαν ἐποχὴ ἡ «ἀκίνησις» τῆς γῆς φαινότανε σὰν «προφανῆς» ἀλήθεια καὶ δὲν χρειαζόταν ἀποδείξεις. Σήμερον ἀκόμα, ἡ «ἀρχὴ τῆς ἀντιφάσεως» ἀξιώνει «νὰ μὴν τῆς ζητοῦνται» ἀποδείξεις. Δὲν εἶναι, ἄλλωστε, δυνατές, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη. Ὅσοι καταπιάνονται μὲ τέτοιες πέφτουνε σ' ἀντιφάσεις. Τί ἀπόδειξη χρειαζέται ἡ ἀνάμνησιν τοῦ Πλάτωνος - ἕνα γεγονηός ; Ὅταν ἕνας ἄνθρωπος γεννιέται στὴ γῆ — αὐτὸ τόμαθα ἀπὸ τὸν Πλάτωνα —, ἕνας ἄγγελος, κατεβασμένος ἀπ' τὸν οὐρανόν, ἀγγίζει μὲ τὸ δείχτη τὸ πανωχεῖλι του καὶ ξεχνᾷ ἀμέσως τὴν προηγούμενη ὑπαρξὴ του. Πὺς μπορεῖ τώρα ν' ἀποδείξῃ κανεὶς πὺς ἕνας ἄγγελος κατεβαίνει εἰδικὰ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν γιὰ νὰ συντελέσῃ ὥστε ὁ νεογέννητος νὰ ξεχάσῃ ὅ,τι ἦταν πρὶν γεννηθῆ, ἂν πράγματι συμβαίνει κάτι τέτοιο ; Αὐτὸ μονάχα νὰ τὸ αἰσθανθῆ κανεὶς μπορεῖ, νὰ τὸ μαντέψῃ. Ἄς παραδεχθοῦμε, πὺς κάποτε συμβαίνει ὁ ἄγγελος νὰ μὴν ἐκτελῆ προσεχτικὰ τὸ καθήκον του, κι ὁ ἄνθρωπος, μ' ὅλο ποὺ δὲν θυμᾶται πιά λεπτομέρειες, νιώθει ἀκόμα πὺς ἔζησε παλαιότερα μιὰ ἄλλη ζωὴ. Ἄν δὲν τοῦ ζητηθοῦν ἐπίμονα ἀποδείξεις, οἱ ἄνθρωποι θὰ διαθέτουν μιὰν ἀλήθειαν πολὺ πιὸ σπουδαίαν καὶ χαρακτηριστικὴν ἀπὸ τὴν «ἀρχὴ τῆς ἀντιφάσεως». Ἄλλ' ἂν τοῦ ζητηθοῦν, θὰ στερηθοῦν τὴν ἀλήθειαν. Οἱ ἄνθρωποι κατώρθωσαν νὰ διατηρήσουν τὴν «ἀρχὴ τῆς ἀντιφάσεως». Ἐνῶ τὴν ἀνάμνησιν δὲν μπόρεσαν, ἡ δὲ θέλησαν, νὰ τὴν ὑπερασπίσουν.

Δῆτε τώρα τί συνέβη στὸν Κάντ : Ἡ «ἀρχὴ τῆς ἀντιφάσεως» τοῦ ἔγινε σωστὸ βάσανο ! Στὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Χάρβεϋ γράφει, πὺς δὲν εἶναι οἱ στοχασμοὶ του οἱ ἀναφερόμενοι στὸ Θεὸ ποὺ τὸν ἐξύπνησαν ἀπὸ τὴν δογματικὴν του νάρκη, ἀλλὰ ἡ ἀνακάλυψιν τῶν ἀντινομῶν τοῦ λόγου. Πὺς κοιμόταν, δηλαδὴ, ὅπως κοι-

μάται κάθε άνθρωπος στη ζωή τούτη, και δὲν ξύπνησε παρὰ μονάχα ὅταν ἐνωσε ἀπότομα πῶς ἡ «ἀρχὴ τῆς ἀντιφάσεως» δὲν εἶναι ἐφαρμοστὴ οὔτε κἂν στὴν ἐπίγεια ζωὴ - κι ἄς λέη ὁ Ἀριστοτέλης! Εὐθύς μετὰ ὅμως ὁ Κἄντ ξανακοιμήθηκε! Αὐτὴ εἶναι ἡ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου - πρέπει νὰ τὸ πάrouμε ἀπόφαση! Ὅσο ζῆ στὴ γῆ, δὲν κατορθώνει νὰ ξυπνήσῃ ὀλότελα. Κάποιες στιγμὲς ἡ σκληρότητα τοῦ στρώματος, ἡ ἄβολη θέση, τὸν παρακινοῦν νὰ κινηθῆ κάπως. Τοῦ φαίνεται πῶς ξύπνησε. Ἀλλὰ ξύπνησε μόνο στ' ὄνειρό του. Μὲ ἀντινομίες ἢ χωρὶς αὐτές, κάνοντας ἢ μὴ κάνοντας στοχασμούς πᾶνω σ' αὐτές, ὁ ἄνθρωπος δὲν κατορθώνει ἐντέλει νὰ κατανικήσῃ τὴ νάρκη πού τὸν κατέχει ἐπιμονα. Θὰ σημειωθῆ, ἄραγε, κανένα χτύπημα πού θὰ τὸν ξυπνήσῃ ὀριστικά; Καὶ τὸ χτύπημα αὐτὸ θάναι ὁ θάνατος; Ἡ πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του θὰ καταφέρῃ νὰ ξυπνήσῃ, ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμή; Χρειάζεται, φαίνεται. Κι αὐτὸ γίνεται ὅταν μερικὲς ἀναπόδεικτες «ἀλήθειες» — πού κι ἀντιστρατεύονται ὅλη μας τὴν «πεῖρα» — εἰσβάλλουν στὴ συνείδηση, καὶ διεκδικοῦν τὴ θέση πού κατείχαν, μὲ μιὰ πεποίθηση πού ἀποκλείει κάθε ἀγωνιστικὴ δυνατότητα καὶ συζήτηση. Τότε οἱ ἄνθρωποι δὲ ρωτοῦν πιά τὸν Ἀριστοτέλη καὶ παρῶν νὰ ἐλέγγων τὶς ἀποκαλύψεις τους, προσφεύγοντας σὰ πατροπαράδοτα κριτήρια τῆς ἀλήθειας. Ἀπλούστατα, γνωρίζουν κάτι τὸ νέο - κι ἀκόμα πῶς, παρ' ὅλα ὅσα λέει ὁ Ἀριστοτέλης, δὲν εἶναι ἀληθινὲς ὅλες τους οἱ γνώσεις, πού μποροῦν νὰ μεταδοθοῦν σ' ὅλον τὸν κόσμο καὶ νὰ γίνουν ἀντικείμενα διδασκαλίας. Βέβαια, οἱ μεταδόσιμες τοῦτες γνώσεις εἶναι ὠφέλιμες, ὄχι ὅμως καὶ οἱ πιὸ σπουδαῖες.

CUR DEUS HOMO? — Ὅταν κανένας ἔχη ὀδοντόπονο, δὲν κάνει γιὰ τίποτε. Δὲν βλέπει, δὲν ἀκούει τίποτε. Κυριεύεται ὀλότελα ἀπ' τὸν πόνο, δὲν στοχάζεται τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ δόντι του. Καὶ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ λογικοῦ, πού ββαιώνουν πῶς τὸ κακὸ δὲν θὰ βρατάξῃ, πῶς αὔριο δὲν θὰ τὸ σκέπτεται, εἶναι ἀνίσχυρα. Ὁ

καταραμένος πόνος ἀπορροφᾷ ὅλες τὶς δυνάμεις τοῦ οργανισμοῦ καὶ ἀπλώνει σ' ὅλα τὰ πράγματα, σ' ὅλη τὴν ὑφήλιο, ἓνα εἶδος μελαγχολικῆς καταχνιάς. Κι αὐτῆς ἀκόμα τῆς αἰωνιότητος ὁ στοχασμὸς δὲ χρησιμεύει πιά γιὰ ἐνθάρρυνση, γιατί κι αὐτὴ παρουσιάζεται σὲ στενὸ σύνδεσμο μὲ τὸν ἀνυπόφορο πόνο... Μήπως κατὰ τὴ διάρκειά κάποιου τέτοιου περιστατικοῦ δημιουργήθηκαν ὁ «θεὸς εἶτε φύση» (*Deus sive natura*) τοῦ Σπινόζα, ἢ «Ἐνάς» τοῦ Πλωτίνου, καὶ τῶν Μυστικῶν τοῦ Μεσαίωνα ἢ ἀπέχθεια ἐκείνη πρὸς ὅ,τι δημιουργημένο τῶν φιλοσόφων;.. Πιθανὸν ἢ περιφρόνηση πού δείχνει ὁ Σπινόζα πρὸς καθετὶ πού τὸ ὀνομάζει συνοπτικὰ *divitiae, honores, libidines*, καθὼς καὶ πρὸς τὸ ἐμπειρικὸ ἐγώ, θάχη τὴν αἰτία τῆς σὲ κάποιο βασιανιστικὸ, ἐπίμονο, ἀτελείωτο πόνο, πού οἱ ἄνθρωποι δὲν κατόρθωναν νὰ ξεφύγουν, καὶ πού μὲ τὴν ὀνομασία «Ἀνώτατη Ἀλήθεια» ἐγκαταστάθηκε στὸ θρόνο, ἀπὸ ὅπου κρίνει ἀξιωματικὰ ζωντανούς καὶ νεκρούς. Μήπως κάποιοι θαυμαστὲς τοῦ Πλάτωνα δὲ φτάσαν νὰ ὑποθέτουν πῶς τὸ μαρτύριο ἀκριβῶς τοῦ δασκάλου του τὸν ὠδήγησε στὴ «δοξασία» του γιὰ τὶς ιδέες;

Ὁ Πλάτων δὲν ἐπῆγε νὰ δῆ τὸν Σωκράτη μὲς στὴ φυλακὴ. Λένε πῶς ἀρρώστεια τὸν ἐμπόδισε. Δυνατὸ ὅμως, καὶ ἴσως πιὸ πιθανό, ἢ ἀρρώστεια νὰ μὴν ἔπαιξε ἐδῶ κανένα ρόλο: ὁ Πλάτων νὰ μὴ μποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὸ θέαμα τοῦ λατρευτοῦ του δασκάλου καταδικασμένου σὲ πλήρη ἀδυναμία. Κ' ἔπειτα, ὅσο ἔζησε, δὲν ἔπαψε νὰ συλλογιέται τὸ μοναδικὸ τοῦτο ζήτημα: πῶς ὁ Μέλητος κι ὁ Ἄνυτος, τὰ κατώτερα αὐτὰ πλάσματα, πῶς οἱ ἀξιοπεριφρόνητοι δικαστὲς τῶν Ἀθηνῶν, ὁ χυδαῖος δεσμοφύλακας, καὶ μιὰ κοῦπα γεμάτη ἀπὸ ἓνα ἀφέψημα χόρτου, σημείωσαν ἓνα θρίαμβο εἰς βάρος αὐτῆς τῆς ἀλήθειας πού ἦταν ἐνσαρκωμένη στὸ Σωκράτη; Κι ὁ Πλάτων χρησιμοποίησε ὅλη τὴ μεγαλοφυΐα του γιὰ νὰ καταπραῦνη τὸν σκληρὸ τοῦτο πόνο, πού τὸν ξαναζωντάνευε μέσα του ἢ ἀνάμνηση τοῦ μαρτυρίου πού δοκίμασε ὁ καλὸς κάραθός. Ἡ φιλοσοφία του, κ' ἡ ποίησιν τῆς

φιλοσοφίας του, ήταν κατά βάθος ένας αγώνας για να υπερνικηθῆ αὐτὸς ὁ πόνος. Καὶ — συνειδητὰ ἢ μὴ — ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία προσπάθησε, μετὰ τὸν Πλάτωνα, ν' ἀποκαλύψῃ τὸ λόγο τὸν ἱκανὸ νὰ γλυτώσῃ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν ἐπι-άλτη αὐτό: τὴν ἀσυνάρτητη ἀνάγκη. Ἡ μεσαιωνικὴ φιλοσοφία συνέχισε τὸ ἔργο τῶν ἐλλήνων στοχαστῶν. Ἀφιερώθηκε μὲ τὸν ἴδιο ζῆλο καὶ μ' ὅλες τῆς τῆς δυνάμεις στὴν αὐτὴ ἀναζήτηση. Ἡ νεώτερη ὅμως, ἢ μᾶλλον ἢ σύγχρονή μας φιλοσοφία, βρῆκε τὴν ἀπάντησιν στὸ θετικισμὸ τύπου Κάντ ἢ Κόντ, δηλαδὴ στὴ λήθη τῆς «καταδικασμένης σὲ μαρτύριο» ἀλήθειας, καὶ στὴν ἐπίδοσιν πρὸς τὰ θετικὰ συμφέροντα τῆς ἡμέρας, τῆς χρονιάς, τῆς δεκαετίας. Κι αὐτό, τόπαν «ιδεαλισμὸς», πού «κυριαρχεῖ» στὸ πνεῦμα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου! Ἡ ἰδέα: ὁ μόνος θεὸς πού δὲ γκρεμίστηκε ἀπὸ τὸ βάθος του. Οἱ σοφοὶ τὴ λατρεύουν ὅπως κ' οἱ φιλόσοφοι κ' οἱ θεολόγοι.

Ἴσως ὅμως μοῦ ἀντεῖπῃ κανεὶς, πὼς ὁ πόνος ἀκριβῶς εἶναι ὁ ὄρος γιὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀλήθειας. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ἀλήθεια μὴ ὄνο γιὰτί, καὶ ἐφόσον, σταυρώνεται. Διόλου ἀπίθανο! Τότε ὅμως πρὸς τί ὁ ἰδεαλισμὸς; Γιὰτί νὰ σκεπάζομε μὲ ἀρωματισμένα λουλουδία τῆς γήινης πότησης τὴν λάσπην καὶ τὸ αἷμα τῆς ἀλήθειας τοῦ ὑπερέραν; Ἄς φανερωθῆ ἡ προστὰ μας, σ' ὅλη τὴ φριχτὴ γυμνότητά της! Ἡ μήπως τὸ ἀνθρώπινο δημιουργημὰ, τὸ κάθε δημιουργημὰ — καλλιτεχνικὸ, φιλοσοφικὸ, θρησκευτικὸ — συνίσταται ἀκριβῶς στὴν παραγωγή θυμασιῶν λουλουδιῶν τοῦ κόσμου τούτου ὑπὲρ τῆς φριχτῆς ἀλήθειας τοῦ ἄλλου κόσμου; Καὶ μήπως, ἀντίθετα πρὸς ὅ,τι στοχάζονταν οἱ Ἀρχαῖοι, δὲν πρόκειται ὁ ἄνθρωπος νὰ ξαναγυρῆ στὸ πρωταρχικὸ Ἐν, παρὰ ν' ἀπομακρυνθῆ ἀπ' αὐτό, ὅσο μορεῖ περισσότερο; Καὶ γιὰτί ἦταν ἀσέβεια, ἁμαρτία, πού ὁ ἄνθρωπος ἔφευγε ἀπ' τοὺς κόλπους τοῦ Ἐνός, κι ὄχι μιὰ ἥρωικὴ πράξι μ' εὐεργετικὰ συνέπειες; Ὡστε ὁ Πρωταγόρας, πού ἐδίδασκε... Γρήγορα, λοιπόν, τώρα νὰ διακηρυχθῆ, πὼς ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ εἶναι τὸ μέτρο τῶν πραγμάτων, αὐτὸς ὁ σκοπὸς!

Τὸ πρῶτο βῆμα ἔγινε. Ὁ ἄνθρωπος ἀποσπάσθηκε ἀπὸ τὸ Ἐν. Τώρα ὁ ἀγώνας τὸν περιμένει, ἓνας μεγάλος ἀγώνας. Γιὰτί οἱ δεσμοὶ πού τὸν ἀλυσόδεσαν, ὅταν βρισκόταν ἀκόμη στοὺς κόλπους τοῦ Ἐνός, κάθε ἄλλο παρὰ ἔσπασαν ὅλοι. Ἡ θύμωσις τῆς εὐδαιμονίας τῆς πρώτης ὑπερατομικῆς ὑπάρξεώς του, τῆς ἀφωσιωμένης στὴ ρέμβῃ, τῆς παρόμοιας μὲ τοῦ μὴ ὄντος, τὸν διακατέχει ἀκόμα ὀλόκληρο καὶ τὸν γοητεύει. Ὁ Λόγος τὸν καταφοβίζει, καθὼς τοῦ ἀποκαλύπτει τῆς ἀπειρες ἐναντιότητες, πού ἀντιμετωπίζει κάθε μερικὸ ἄτομο στὴ νέα ἀνεξάρτητὴ ζωὴ του.

Ἡ λαϊκὴ ὅσο κ' ἡ θρησκευτικὴ φιλοσοφία (πού κι αὐτὴ «συνάγει τὰ πάντα» ἀπὸ τὸ Λόγο), τοποθετιοῦν, ἐπιμονα, σὲ ἀντίθεσιν τὴν εἰρήνην, τὴν ἁρμονία στοὺς κόλπους τοῦ πρωταρχικοῦ Ἐνός, μὲ τῆς ἀναταραχῆς, τὰ μαρτύρια, τῆς ἀμφιβολίας τῆς αὐθυπαρξίας. Κι ὡστόσο ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού δὲν πιστεύουν πιά σ' ὅ,τι ὑπαγορεύει ὁ Λόγος... Κατιτὶ μέσα τους — ἄραγε τὸ ἔνστικτο; — ἀντιστέκεται στῆς ὑπαγορεύσεις του. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν θέλουν νὰ γονατίσουν πρὸς σ' ἀποσαρκωμένα ἰδανικά, ὅσοδήποτε ὁμορφα κι ἂν εἶναι. Τὸ ἀποφεύγουν αὐτὸ μὲ ὅλες τῆς δυνάμεις τῆς ψυχῆς τους.

Ἐξ ἄλλου, κ' οἱ ἴδιοι οἱ φιλόσοφοι, πού, γιὰ ἐπαγγελματικούς λόγους, θεοποιοῦν τὴν ἰδεοκρατικὴ ἀρχή, προσπαθοῦν στὴ ζωὴ τους ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' τὸ ζυγὸ της, μ' ὅλα τὰ μέσα, σὰ νὰ εἶχαν, ὅπως ὁ Σωκράτης, ἓνα δαιμόνιο, πού σὲ ὠρισμένες ἀποφασιστικὰς περιστάσεις ἀποφαίνεται μὲ τὸ βέτο του, τὸ ἀκατανόητο ἀλλὰ τόσο κατηγορηματικὸ!.. Εἶναι γνωστὸ, ὅτι συχνὰ οἱ «πνευματικοὶ» ἀρχηγοὶ τῶν ρώσων αἱρετικῶν, πού γιὰ νὰ ἐξοφλοῦν τὴν ἐξουσία τοῦ Ἀντιχρίστου (τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου) κλειδώνονταν στὰ σπίτια τους καὶ τὰ παραδίδαν στῆς φλόγες, ἄφηναν τὴν τελευταία σιγμὴ τοὺς ὁπαδούς τους νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ πυροπολούμενο σπίτι, χρησιμοποιώντας ἐτοιμασμένο ἀπὸ πρὶν κρυφὸ πέρασμα. Ἔτσι, οὔτε ὁ Σωκράτης, οὔτε ὁ Πλάτων, οὔτε ὁ Πλωτῖνος, συγχώνεψαν τὴν προσωπικότητά τους στὸ Ἐν, ἐνῶ οἱ Στωϊ-

κοί — Ἐπίκτητος, Μάρκος Αὐρήλιος — οἱ Ἐπικούρειοι καὶ οἱ ἔκπρόσωποι τῶν σχολῶν ποῦ κατάγονταν ἀπὸ τὸ Σωκράτη καὶ τοὺς μαθητὲς του, δὲν ἐδίσταζαν νὰ ἀναβαίνουν ἐν τιμῇ στὴν πυρὰ ποῦ εἶχαν ἀνάψει οἱ δάσκαλοί τους. Ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Πλωτῖνος, καὶ ἀργότερα ὁ Σπινόζα, ἀνθισαν κάτω ἀπὸ τὴ σκιά τῶν εὐρυτάτων φιλοσοφικῶν δημιουργιῶν τους. Ὅταν καλοῦσαν τοὺς ἀνθρώπους νὰ γυρίζουν πίσω, πρὸς τὸ Ἐν, προχωροῦσαν μπροστά, μακριὰ ἀπὸ τὸ Ἐν. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ ὑποστηρίχθηκε πὼς τὸ «πλάσμα» ἀποσπᾶσθηκε ἀπὸ τὸ Ἐν, κανεὶς ποτὲ δὲν τόλμησε νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν ἰδική του ἀνυπαρξία ὅσο ὁ Σωκράτης.

Τὶ παράξενο πράγμα! Μὲ τὸ μεγαλύτερο σεβασμὸ ὁ Ἀλκιβιάδης μιλάει γιὰ τὸ Σωκράτη. Καὶ ὅμως δὲν τὸν ἀκολουθεῖ! Τὸ «δαιμόνιό» του τὸν ἐμποδίζει. *Video meliora proboque, deteriora sequor* — βλέπω τὰ καλύτερα, τὰ παραδέχομαι, τὰ χειρότερα ἀκολουθῶ — εἶπε ὁ Ὀβίδιος μὲ τὸ στόμα τῆς Μήδειας κ' οἱ λόγοι του ἐκφράζουν, ἴσως, τὸ μοιραῖο τῆς ὑπάρξεώς μας. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἦταν ἀνθρώπος ἀστατος, ἀνήσυχος, ματαιόδοξος. Καὶ εἶχε κι ἄλλα ἀκόμη «ἐλαττώματα». Δὲν θὰ μιλήσω καθόλου γι' αὐτὴν. Δὲν σκοπεύω νὰ τὸν «δικαιολογήσω» — ποῦ θάταν ἄλλωστε κι ἀνώφελο. Ἡ ἱστορία καὶ οἱ ἱστορικοὶ τὸν ἔχουνε πιά κρίνει. Ὅσοσο εἶναι ἐξ ἄλλου βέβαιο, ὅτι ὁ Σωκράτης εἶχε κι αὐτὸς τὰ ἐλαττώματά του, καὶ ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης ἦταν ἓνας ἀνθρώπος ἐξαιρετικὰ προικισμένος, μεγαλοφυής. Δηλαδή *in hoc natura quid efficere potest videtur experta*. («Μ' αὐτὸν ἡ φύση», εἶπε ὁ Κορνήλιος Νέπως, «δοκίμασε νὰ δῆ τί δύναται».) Μὴ δὲ ἡ μεγαλοφυΐα εἶναι καὶ τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς τόλμης, τὸ ἐξαιρετικὸ τοῦτο χάρισμα ποῦ δόθηκε σὲ μερικοὺς θνητοὺς, σταθερὰ συνεπαρμένους ἀπὸ τὴν ἀνάμνηση τῶν νόμων καὶ τῶν προσταγῶν (τῶν *a priori συνθετικῶν προτάσεων*, γιὰ νὰ μιλήσουμε στὴ νεώτερη γλῶσσα), ποῦ «μάθαν» σὲ μιὰ προηγουμένη ὑπαρξή; .. Δίχως ἄλλο ὁ Ἀλκιβιάδης κι ὁ Σωκράτης ἀκουγαν αὐτὲς τὶς «προσταγές» καὶ

τὶς ἐβλεπαν ὡς τὸ «ἀγαθόν». Δυνάμει μιᾶς μυστηριακῆς «προσταγῆς», ποῦ δὲν τὴν ξέρω, εἶχε κι ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅπως ὁ Σωκράτης, τὸν προστατὴ-δαίμονά του (ἀποσπασμένον εἰδικὰ στὸ πρόσωπό του) κ' εἶχε κι αὐτὸς τὴν τόλμη νὰ κἀνὴ τὸ «κακό», δηλαδή ὅ,τι τοῦ ἦταν οἰκτεῖο, ἀκριβῶς ὅπως δὲν τὸ ἐδίδασκε, τὸ ἐφάρμοζε ὅμως ὁ Σωκράτης. Κι ὁ Ὀβίδιος ἐνίωσε τὴν «ἀντινομία» αὐτῆ, καὶ τὴ διατύπωσε μὲ κλασσικὴ ἀπλότητα. Πόσες φορές δὲν μνημονεύθηκαν τὰ λόγια του (τ' ἀνακαλύπτει κανεὶς ἀκόμη καὶ στοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, καὶ στὸ Σπινόζα), ἀλλὰ πάντα ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι ἡ συμμόρφωσή σας μὲ ὅ,τι ἔχετε τὸ οἰκτεῖο, τὸ «χειρότερο», ἀποτελεῖ ἀδυναμία, ἐνῶ ἡ συμμόρφωση μὲ τὸ «καλύτερο», τοὺς γενικοὺς κανόνες, ἀποτελεῖ δύναμη. Γιατί δόθηκε ἡ ἔννοια αὐτή; Γιατὶ ἡ καθημερινή, ἡ κοινὴ πείρα τὸ ὑπαγορεύει. Προκειμένου γιὰ τὴν τρέχουσα ζωὴ, τὴ ζωὴ ὅλων τῶν ἡμερῶν, ὅπως τὸ ἀποδείχνει θανατοῖα ὁ Σωκράτης, οἱ προσταγὲς τοῦ Λόγου μᾶς γλυτώνουν ἀπὸ πολλὲς συμφορές. Εἶναι κανέναν ἰδρωμένος καὶ θέλει νὰ πιῇ νερὸ παγωμένο. Τὸ λογικὸ ἐπεμβαίνει: «κινδυνεύεις νὰ πέσης ἀρρωστος». Ὅποιος, μ' ὄλο ποῦ βλέπει καὶ παραδέχεται τὸ «καλύτερο» — παναπῆ: τὴν προσταγὴ τοῦ λογικοῦ — ἀκολουθεῖ τὸ «χειρότερο» — παναπῆ: τὸν πόθο του — θὰ τὸ πληρώσῃ ἀκριβὰ. Ἀπὸ παραδείγματα σὰν αὐτὸ ὁ Σωκράτης κατέληγε στὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Λόγος εἶναι ἡ πηγὴ κάθε γνώσεως, καὶ οἱ ἀλήθειες του ἀνεπίδεκτες συζητήσεως. Ἐ, λοιπόν, ἔκανε λάθος σ' αὐτό! Ἐξέχασε τὸ δαιμόνιό του! Ὑπάρχει, πρέπει νὰ ὑπάρχη, ἓνα ὄριο στὴν ἐξουσία τοῦ Λόγου!..

Ἀκριβῶς ἐπειδὴ ὁ Λόγος καλεῖται νὰ κατενθύνῃ τὸν ἀνθρώπο στὴν ἐμπειρικὴ του ὑπαρξή, νὰ τὸν προστατεύῃ ἐναντίον τῶν «κακῶν» ποῦ τὸν ἀπειλοῦν πάνω σὲ τούτῃ τὴ γῆ, εἶναι, ἀπ' αὐτὴ τὴν οὐσία του, ἀνίκανος νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὶς μεταφυσικὲς περιπλανήσεις μας. Ὁ Λόγος μπορεῖ νὰ πῆ στὸ μαραγκό, στὸ σιδερά, στὸ μάγειρα, στὸ γιατρό, στὸν πολιτικό, τί εἶναι «καλὸ» καὶ τί εἶναι «κακό». Ἀντίθετα ὅμως ἀπ' ὅ,τι βεβαίωνε ὁ Σωκρά-

της, κ' ὕστερα ὁ Πλάτων, τὸ «καλὸ» καὶ τὸ «κακὸ» τοῦ μαραγκοῦ, τοῦ μάγειρα, τοῦ μηχανικοῦ, δὲν εἶναι διόλου τὸ «καλὸ» καὶ τὸ «κακὸ» γενικά. Σημειώνεται ἐδῶ μιὰ ἀληθινὴ «μετάβασις εἰς ἄλλο γένος». Στὸ μεταφυσικὸ πεδίο δὲν ὑπάρχουν οὔτε μάγειροι, οὔτε μαραγκοί, οὔτε τὸ «καλὸ» καὶ τὸ «κακὸ» τους. Ἐκεῖ βυσιλεύει τὸ «δαιμόνιο» - καὶ δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ ὑποθέσουμε πῶς τὸ «δαιμόνιο» ἐνδιαφέρεται γιὰ ὁποιοσδήποτε κανόνες ποὺ γίνανε μὲς στοὺς μαγείρους καὶ γιὰ τοὺς μαγείρους. Γιατί, λοιπόν, νὰ φορτωθῶμε τὸ ἀσήκωτο τοῦτο «ἐμπειρικὸ» σύνεργο, στὴν πορεία πρὸς λύτρωσή μας ἀπ' ὅ,τι «ἐμπειρικὸ»; Ὅλη ἡ φιλοσοφία θάπρεπε, ἴσα-ἴσα, νὰ τείνῃ πρὸς τὸ νὰ γλυτώσουμε ἀπὸ τὸ «καλὸ» καὶ τὸ «κακὸ» τῶν μαγείρων καὶ τῶν μαραγκῶν - νὰ φτιάσουμε στὸ ὄριον ὅπου τέρμα πιά ἢ ἐξουσία τῶν γενικῶν ιδεῶν! Ἄλλ' ἢ φιλοσοφία δὲν μποροῦσε νὰ παρατήσῃ τὸ Σωκράτη, τὸ δάσκαλο τοῦ θεωρητισμοῦ. Αὐτὸς ὁ Κάντ, στὴν Κριτικὴ τοῦ Πρακτικοῦ Λόγου, ἀναγνώρισε στὸ Λογοκυριαρχικὰ δικαιώματα, καὶ τὸ προνόμιό τοῦ «ἀλάθτητος» ποῦ τοῦ εἶχε ἀφαιρέσει ἡ Κριτικὴ τοῦ Καθαροῦ Λόγου. Α priori, καὶ χωρὶς τὴν παραμικρὴ διακρίβωση, οἱ Ἀλκιβιαδηδες κ' οἱ «παρατολμίες» τους καταδικάζονται «δι' ἑσασεῖ», τόσο γιὰ τὸ «κακὸ» ποὺ ἀποτελοῦνε», ὅσο καὶ γιὰ τοῖς «κινδύνους» ποὺ ἐπάγονται». Τὴν ἀνάμνηση, τίς κατὰ Κάντ a priori ιδέες, ὁ ἀνὴρ ποὺ τίς ἔφερε ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία ποὺ γνώρισε στὴ «Βαβυλώνα» τοῦ ὑπερέραν, ὅπου θριάμβευσαν. Ἄρα πρέπει ν' ἀναγνωριστῆ, πῶς ἡ φαινομενικότης, οἱ ἀποδείξεις — λογικὲς εἴτε ἐμπειρικὲς — συνηγοροῦν ἀπόλυτα ὑπὲρ τοῦ Κάντ καὶ τοῦ ἰδεαλισμοῦ του... Ἐνῶ τὸ παρὰ τὸ λ ο μ ο ;.. Τίποτε δὲν «ἐγγυᾶται» τὴν «ἐπιτυχία» του. Ὁ παρὰ τὸ λ ο μ ο «τραβαεὶ μπρὸς» ὄχι γιὰτί ξέρει τί τὸν περιμένει παρὰ γιὰτί εἶναι παρὰ τὸ λ ο μ ος ἢ, ἂν προτιμᾶτε τὴ θεολογικὴ ἔκφραση: «γιατί ἐλαύνεται ἀπὸ μόνῃν τὴν πίστιν». Τὶς περισσότερες φορὲς δὲ λογαριάζει καν — δὲν ἔχει κανένα δικαίωμα νὰ λογαριάσῃ — τὴν ἐπιτυχία. Τοῦναντίον: προβλέπει τὴν ἀποτυχία καί, κα-

τατρομαγμένος, ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνη, χωρὶς οὔτ' ὁ ἴδιος οὔτ' οἱ ἄλλοι νὰ μποροῦν νὰ μαντέψουν τίς συνέπειές της. Ἐχω τὴν ιδέα πῶς τὸ πρῶτο πλάσμα ποὺ ξέφυγε ἀπ' τὸ Ἐν, θὰ δοκίμασε φριχτὴ ἀγωνία, ἂν εἶχε συνείδηση. Ἀλλὰ γιὰ ν' ἀποτολμῆσῃ τέτοια τρέλλα, πιθανώτατα δὲν εἶχε. Ὁ Προμηθεὺς ἔμεινε ἱκανοποιημένος ποὺ ἄρπαξε τὴ φωτιὰ ἀπὸ τοὺς θεοὺς, ὅσο ἀκριβὰ κι ἂν τοῦ τὸ πληρώσαν μετὰ!

Video meliora proboque, deteriora sequor. Ἡ ἔκφραση τοῦ ποιητῆ εἶναι παραδεκτὴ γιὰ τὸ φιλόσοφο, ὑπὸ τὸν ὄρο νὰ μὴν ἀποφασίσῃ ἂν ἐξέτασται εἶναι τὸ «καλύτερο» καὶ τί τὸ «χειρότερο», παρὰ νὰ πῆ στὸν ἑαυτό του: Ὁ Λόγος θὰ μὲ σπρώξῃ σὲ κατιτί, ἀλλ' ἐγώ, μ' ὄλη μου τὴν ψυχὴ κατέχομαι ἀπ' τὸν πόθο πρὸς ἄλλο!.. Ποῦ ἢ ἀλήθεια; Μήπως στὴν κίνηση ποὺ μὲ παρασύρει μακριὰ ἀπ' τὸ Ἐν, ἀπ' ὅπου ξέφυγα ὕστερα ἀπὸ ἀνείπωτη προσπάθεια - ἢ, ἀφοῦ γυρίζω στὸ Ἐν, ἢ παρὰ τὸ λ ο μ ο μου στάθηκε ἕνα «πέσιμο», μιὰ ἁμαρτία; Καὶ βέβαια, ἂν ἁμαρτία, δὲ μένει παρὰ νὰ τὴν ὁμολογήσω καὶ νὰ τὴν ἐξαγοράσω, ἀφανιζόμενος καὶ πάλι μὲς στὸ Ἐν. Ἄλλ' ἂν μιὰ πράξη ἡρωικὴ; Ἄν ἦταν ἢ ἀρχή, ἢ πηγὴ τῆς ζωῆς; Ἄν τὸ Ἐν εἶναι μὴ δέν, εἶναι ὁ θάνατος, κ' ἢ ἀπόδραση ἀπ' αὐτὸν δὲ σημαίνει λοιπὸν Θεοῦ ἐγκατάλειψη, ἀλλὰ πρὸς Θεὸ πορεία;

Cur Deus homo?.. Τὸ ἐρώτημα δὲν ἔπαψε νὰ ταράξῃ τὴ μεσαιωνικὴ χριστιανικὴ σκέψη. Τὸ ἀντιμετώπισαν μὲ διαφοροὺς τρόπους, γενικά κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πλωτινισμοῦ, γιὰτί ὁ Μεσαίωνας, μὲσω Διονύσιου Ἀρεοπαγίτη καὶ Ἀθγουστίνου, δέχτηκε τὴν ἐπιρροὴ τῆς ἑλληνιστικῆς φιλοσοφίας. Ὅποιες κι ἂν ἦταν οἱ ἀποκρίσεις, ἕνα θεωρήθηκε «γεγονός», ποὺ ὅλοι τὸ ἀναγνώριζαν καὶ πολλοὶ τὸ παραδέχονται καὶ σήμερα ἀκόμη: πῶς σὲ μιὰ κάποια στιγμή τῆς ἱστορίας, ὁ Θεὸς ἐνσαρκώθηκε, ἔγινε ἀνθρώπος, καὶ «ἀνεδέχθη» ὅλα τὰ βύσανα, ὅλες τίς δυσκολίες ποὺ καταβαράνουν καὶ συνθλίβουν στὴ ζωὴ τούτη τοὺς δυστυχισμένους τῆς γῆς. Γιατί; Πρὸς τί ὁ Θεάνθρωπος; Γιὰ

ποιό σκοπό ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος, δοκίμασε φροβερὲς προσβολές, ἕναν ἀτιμωτικὸ θάνατο στὸ σταυρό; Τάχα, γιὰ νὰ δείξει, μὲ τὸ παράδειγμά του, στοὺς ἄνθρωπους, ὅτι ἀξίζει καλύτερα νὰ οἰκῆ κανεὶς στοὺς κόλπους τοῦ Ἐνός; Ἡ ὅτι καὶ τὰ χειρότερα «βάσανα» ποὺ δοκιμάζει ὁ ζωντανὸς ἄνθρωπος εἶναι προτιμότερα ἀπὸ τὴν «εὐδαιμονία» τοῦ «ιδανικοῦ πλάσματος», τοῦ καταχωσμένου μέσα στὴν «εἰρήνη» ;..

Ἡ ἀπάντησή μου δὲν ἀξίζει λιγώτερο ἀπ' ὅσο οἱ ἄλλες ποὺ δόθηκαν στὸ ἐρώτημα : Διόλου δὲν εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ πιστέψουμε, ὅπως τὸ θέλουν οἱ διανοητὲς τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων, ὅτι ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ νὰ πάσῃ ὁ ἄνθρωπος ν' ἀνήκῃ στὸν ἑαυτό του καὶ νὰ γίνῃ ἕνα ἰδανικὸ τμῆμα τοῦ νοητοῦ κόσμου. Ἄν αὐτὸ ἦταν τὸ σχέδιον, μπορούσε νὰ «πραγματωθῆ» μὲ τρόπο ἐντελῶς «φυσικὸ» - κι ἂς λένε οἱ θεολόγοι τοῦ Μεσαίωνα! Ἡ «ὑπερφυσικὴ» παρέμβαση — ἂν καὶ κάτι τέτοιο κρίνονταν «ἀναγκαῖο» — θάταν γιὰ νὰ στηρίξῃ τὸν ἄνθρωπο στὴν τρελλή του ἐπιχείρηση πρὸς παράλογη ἐπιβεβαίωση τοῦ «ἐγὼ» του. Ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἄνθρωπο νὰ μείνῃ στὴν ἀρχικὴ ἀπόφασή του, τὴ προμηθεϊκὴ, τὴν ὀρητικὴ, τὴν ὑπέρογη, κατανικῶντας τοὺς δισταγμοὺς ποὺ τοῦ «ἐνέβαλε» ἡ ἐλληνιστικὴ φιλοσοφία! Ἄλλὰ οἱ ἄνθρωποι δὲ θέλησαν νὰ τὸν ἐννοήσουν. Οἱ φιλόσοφοι κ' οἱ θεολόγοι τοῦ Μεσαίωνα ἐρμήνευσαν τὸ καλὸ ἄγγελμα — τὸ εὐαγγέλιον — σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ δασκάλου τους, τοῦ Ἀριστοτέλη. Καὶ οἱ σύγχρονοί μας, τόσο οἱ καθολικοὶ ὅσο κ' οἱ διαμαρτυρόμενοι, ἀκολουθοῦν τὸν ἴδιον δρόμο. Ὑπάρχει, ἄραγε, ἐλπίδα νὰ πείσουμε τοὺς ἄνθρώπους πὼς πῆραν σφαλερὸ δρόμο; Ἡ πρέπει νὰ περιμένουμε τὴ Δευτέρα Παρουσία ;.. Ἡ — κ' ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν τελευταία, τὴ νεώτερη, τὴν πιὸ σοβαρὴ ἀπ' ὅλες τὶς ἀντιρρήσεις — ὁ Πλά-

των, ὁ Πλωτῖνος, οἱ θεολόγοι τοῦ Μεσαίωνα ποὺ ρωτοῦσαν *cur Deus homo?*, καὶ τὸ καλὸ ἄγγελμα, ποὺ ἔφερε στὴ γῆ ἕναν «ἐνσαρκωμένο» θεό, δὲν εἶναι παρά μιὰ φλυαρία; μιὰ συγγνωστὴ, ἔστω, φλυαρία, ὅταν σ' αὐτὴ ρίχνονται νέοι - μὰ ὅταν ὄριμοι καὶ κατασταλαγμένοι; «Ἄ, αὐτοὶ θάπρεπε νὰ ραβδίζωνται!», καθὼς θάλεγε ὁ Καλλικλῆς στὸ *Σωκράτη*... Ἡ ἀντίρρηση τούτη εἶναι πολὺ βásiμη. Μπορεῖ κανεὶς νὰ συζητῆ μὲ τὸν Πλάτωνα, τὸν Πλωτῖνο, τὸν Ἀνσελμο τῆς Καντερβουρίας, τὸ Θωμᾶ τὸν Ἀκβινάτη. Ἄλλὰ πὼς μ' ἕναν «θεϊκιστῆ»; Πὼς μ' ἕναν «ἰδεολόγο», ἕναν «ὀραματιστῆ τῆς εἰρήνης», ποὺ πάντα διαφεύδεται καὶ ποτέ, ἀπὸ τίποτε, δὲν διδάσκεται, καὶ τίποτε τὸ νέο δὲν λέγει ;..

ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ — Οἱ δυνάμεις καὶ τῶν πιὸ γερῶν καὶ καλοδεμένων ἀνθρώπων ἔχουν ἕνα ὄριο. Πέρα ἀπὸ ἕνα βαθμὸ ἐντάσεως, σπᾶνε. Ὁ Σωκράτης ἔμεινε 24 ὥρες ἐντελῶς ἀκίνητος, «παραδομένος» σὲ βύθιες σκέψεις. Ἀπίστευτο! Σχεδὸν θαῦμα! Κι ὡστόσο, θὰ ὑπερτιμοῦσε κι αὐτὸς τὴν ἀντοχή του, ἂν δοκίμαζε νὰ μείνῃ ἔτσι 48 ὥρες!.. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη ν' ἀναπαύεται, νὰ κοιμᾶται καί, συνεπῶς, νὰ διακόπῃ τὴν ἐργασία του... Ὅλα τ' ἀνθρώπινα ἀρχίζουν, συνεχίζονται - δὲν τελειώνουν ποτέ. Ἡ «τελείωση» εἶναι φαινομενικὴ, ἐξωτερικὴ, ἀπατηλὴ - κάποτε οὔτε καὶ ἀπατηλὴ. Οἱ ἄνθρωποι ἀφήνουν τὸν κόσμο, ἀφοῦ ἐπιχειρήσουν «κάτι» - κάτι τὸ χαρακτηριστικὸ, τὸ «σπουδαῖο», τὸ «πολὺ σπουδαῖο». Πότε ὅμως, ποῦ ἀποτελεῖ ὄντι ἀρχίζουν ;.. Ἄν οἱ ἱστορικοὶ θέτανε στὸν ἑαυτό τους τέτοιο ἐρώτημα, ἡ ἱστορία θὰ γραφόταν διαφορετικὰ. Κι ἂν οἱ φιλόσοφοι διαστοχάζονταν πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα, ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας τοῦ Ἐγέλου δὲ θὰ τοὺς φαίνονταν καὶ τόσο ἀποκαλυπτικὴ...

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΤΟ ΜΗΝΑ ΑΥΤΟ θά σᾶς διασκεδάσω-
με ἐξ ἰδίων. Δὲν μπορούσαμε νὰ πε-
ριμένουμε τὸ φίλο Κ. Α. Λαμό μας νὰ ἐ-
πιστρέψῃ ἀπ' τὸ τόσο «αἰφνίδιο» — κι ἄλ-
λο τόσο «ἐπίκαιρο» (ὥστε νὰ μὴν προλα-
βαίῃ, εἰδικῶς, νὰ γράψῃ γιὰ *Τὰ Νέα Ἑλ-
ληνικά*, πού τὸν φιλοξένησαν στὸ πρώτο
τεῦχος τους) — ταξίδι του, ἢ κιάλας νὰ
τὸν παρηγορήσωμε γιὰ τὸ «νταντά», πού
ἀντύχῃ τὸν ἔκανε («Ἀκοῦς ἐκεῖ, στὰ *Νέα
Ἑλληνικά*, κακόπαιδο!») εἶτε ἡ συμπαθη-
τικὴ μας διευθύντριά του — τὸν «ικανώ-
τερο τῶν μεταπολεμικῶν ἀρχισυντακτῶν»
(ἢ «διευθυντῶν συντάξεων» μας) «νταν-
τά»! — εἶτε ἡ ἀκόμα συμπαθητικώτερη
στή γλοιώδη δουλοσύνη τῆς μικρῆ δημο-
σιογραφικῆ «συνδικαλιστικῆ» κάστα, πού
θά πῆρε βέβαια κι αὐτὴ τὴ «γραμμὴ» ἄ-
νωθεν — ἐρυθρῶς εἶτε κυανῶς ἄνωθεν, τὸ
ἴδιο κάνει — γιὰ τὴν ἀπόλυτη, εἰ δυνα-
τόν, συνομοσίαι σιωπῆς ἐναντι *Τῶν
Νέων Ἑλληνικῶν*.

Δὲν ὑπερβάλλομε. «*Τὰ Νέα Ἑλληνικά*
εἶναι βέβαια ἐπισημασμένα!..», μᾶς εἶπε
(σὲ «τακτικὴ» διάλεκτο), τῶν ἰδίων, στὴ
μακρὰ συνέντευξή πού τοῦ πήραμε — και
θά δημοσιεύσουμε στὸ ἐρχόμενο τεῦχος
μας, γιὰτὶ εἶναι ἀλήθεια ἐνδιαφερότατη
κι ἀποκαλυπτικώτατη γιὰ πάμπολλα —
αὐτὸς ὁ «ἀρχηγός» τῶν *Λαμπράκηδων*,
καὶ τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Ε.Δ.Α.,
φίλος Μίχης Θεοδωράκης. Κι ὁ κ. Πότης
Παρασκευόπουλος, ἐξ ἄλλου, ἀρχισυντά-
κτης τῆς δὲν ξέρετε πόσο «ἐλεύθερης»,
καὶ «τίμιαις δημοσιογραφικά», καὶ «δημο-
κρατικῆς» — ὑπερδημοκρατικώτατης! —
Αὔγῆς μας, πέφτοντας ἀνόητα στὸ ἀνοι-
χτὸ στόμα τοῦ Λέοντος — ὄχι, δὲν εἶναι
βέβαια ὁ κ. Πότης μας «ὁ ἰκανώτερος τῶν
μεταπολεμικῶν ἀρχισυντακτῶν μας»· ὁ κ.
Πότης μας εἶναι, ἀπλῶς, ὁ κ. Πότης μας!
— κάλεσε τὸ φίλο μας τὸν Μέντη Μπο-
σταντζόγλου, καθὼς τοῦ τὸ προλέγαμε,
καὶ τοῦ γύρεψε τὰ λεγόμενα «ρέστα», πού
ἔδωσε — «τόλμησε κ' ἔδωσε!» — σκίτσο
(ἐκεῖνο πού ἀπολαύσατε, γιὰ τοὺς πνευ-
ματικούς ξεφτίλες μας) στὰ *Νέα Ἑλληνι-*

κά, καὶ τοῦ ἀπαγόρευσε νὰ ξαναδώσῃ, «ἐ-
πὶ ποινῇ ἀπολύσεως» βέβαια — ἔτσι, σὰν
τοὺς ὠμότερους «ἀστοὺς ἐργοδότες» (ἄλ-
λὰ ὄχι «ἀστοί»· «ἐπαναστάτες» ἐργοδότες
τοῦτοι, κυνικώτεροι, στ' ὄνομα τοῦ «ἀγῶ-
να» καὶ τῆς «ἐπανάστασης»)!

Τὰ ἴδια κι ἀνάλογα, φυσικά, κ' οἱ ἀ-
στοὶ «ἐργοδότες», ἀπὸ τὴν πλευρὰ τους,
σύμφωνοι πάντως μὲ τοὺς «ἀντίπαλοὺς»
τους ὡς πρὸς *Τὰ Νέα Ἑλληνικά* — καὶ δὲν
ἀμφιβάλλαμε!

Ἐφ' ὅ καὶ μεῖς κυκλοφορήσαμε, παρὰ
τὴν καλὴ «ζήτησή» μας ἀπὸ τὸν κόσμο
στὰ περίπτερα, μιὰ προκήρυξη-ἀνάτυπο
τοῦ ἐξωφύλλου μας, μὲ τὸ ἰδιόγραφο ἀ-
ποκάτω: *Ἀγοράστε νὰ δῆτε γιὰτὶ σα-
μποτάρει ὁ λὸς ὁ Τύπος τὸ μόνο ἀλή-
θεια ἐλεύθερο ἐντυπο στὸν Τόπο!*

Καταδιασκεδάσαμε μοιράζοντάς την,
σὲ χιλιάδες ἀντίτυπα — νύχτες τρυπῶνον-
τάς την κάτω ἀπὸ πόρτες «φιλήσυχων»
ἀστῶν, πού κοιμοῦνται τὸν ὕπνο τῆς κα-
θημερινῆς κορφορμιστικῆς φυλλάδας τους,
μὲς ἀπὸ γρίλλιες καὶ ρολλὰ παραθυριῶν
— πού ὕπνου πάλι προστατεύουν —, σὲ
καθαριστήρες ἀμαξίων σφηνώνοντάς την,
σὲ σήματα ἀκόμα τῆς Τροχαίας — *Ὅχι
ἀριστερά! Ὅχι δεξιά! Διόλου μπρός, μόνο
πίσω!* — ἀναρτῶντάς την, ὡς καὶ στὴ θύ-
ρα μεγάλῃς ἐκκλησιᾶς, δίπλα σὲ «νεκρό-
σημα» κολλῶντάς την: *Τὰ Νέα Ἑλληνι-
κά,.. γιὰτὶ σαμποτάρει ὁ λὸς ὁ Τύπος* —
ἔτσι νὰ φέγγῃ, μόνον τὸ χαρτί μας μὲς
στὴ νύχτα!..

Γιὰτὶ ἐμεῖς τὸ διασκεδάζουμε,
τὸ ξέρετε; Δὲν τὸ πιστέψατε πού τὸ προ-
εἶπαμε; Δὲν τὸ καταλάβατε;.. Κι ὅ,τι νὰ
κάνῃ ὁ Τύπος, δὲ μᾶς σπάει!.. Ὅα τυπώ-
σουμε κι ἄλλα — ὅσα χρειαστοῦν! Ὅα τυ-
πώνουμε κάθε φορά, σὲ κάθε τεῦχος, καὶ
θά τὰ δίνουμε χέρι μὲ χέρι — καλύτερα δ-
λα χέρι μὲ χέρι, ἐμπιστεμένα, σὰν πράξῃ
μὲ αἷμα κι ἀπὸ αἷμα, σπαταλημένο (κα-
θὼς πάντα τὸ ἀληθινὸ τὸ αἷμα)! Κ' ἐσεῖς
ὕπάρχετε πού ἀνασαίνετε μὲ τὴ φωνή
μας — τὸ δείξατε πὼς ὑπάρχετε, κ' ἔτσι
ἀνασαίνετε!.. Ὅα τὸ διασκεδάζουμε λοι-

πόν - και σᾶς καλοῦμε τοὺς φίλους ποὺ ἔτσι ἀνασαινετε, νὰ τὸ διασκεδάζουμε μαζὶ τίς νύχτες, ὕστερα ἀπὸ κάθε τεῦχος, σ' ὅλη αὐτὴ τὴν πόλη - σὰν *Κατοχὴ* ξαναζῶντας, καὶ *συνεργεία τῆς ἐλευθερίας!* ('*Ἀλήθεια!* Μὴ δὲν ἔχουμε μιὰ *Κατοχὴ*; Μιὰ *Κατοχὴ* δὲ ζοῦμε — φριχτότερη, πιὸ μαστορεμένη σὰν «εἰρήνη», σὰ «δικιά μας κατάσταση» — ἀπὸ τίς δυὸ τοῦ Δεκέβρη τοῦ '45, εἴκοσι χρόνια τώρα;.. Ποὺ δὲν τὸ νιώθουν οἱ μικροί;.. Τὰ ποὺ γεννήθηκαν «κουτάβια» δίχως ἐλευθερία, κι οὔτε «μακρόθεν» γνώρισαν ποτὲ τὸ σπινθήρισμά της;.. 'Α, ἡ «μοῖρα» ποὺ μᾶς δέρνει, καλοσφυρηλατημένη!..)

Μὰ νὰ ἐξηγοῦμαστε *κίβλας*: Ο ὕ τ ε κ α τ ' ἔ λ ά χ ι σ τ ο ν μᾶς ἐνδιαφέρει τὸ θέμα ὡς «θέμα δικό μας». Καθὼς θὰ εἶδατε κι ἀπὸ τὸ πρῶτο τεῦχος — ἀλλὰ κι ἀπὸ τοῦτο πάλι, ὅπου λέξη δὲ διαβάζετε γιὰ τόσες καὶ τόσες «κριτικές», «λογοτεχνικές», «πνευματικές» (καὶ εἰς βᾶρος μας πρῶτιστως) ἀχρειότητες σαλτιμπάγκων καὶ τζουτζέδων μᾶς κάθε λογῆς ¹ — θέματα καθαυτὸ «δικὰ μας» (δηλαδή: γιὰ τὰ ὁποῖα *λυδία λίθος*, δυστυχῶς μόνη, στὸν Τόπο αὐτό, εἴμαστε ἐμεῖς προσωπικὰ) ἀπεκλείσθησαν ἀπολύτως. 'Αδεια, λοιπόν, θὰ δίναμε κ' ἐμεῖς στὸν κύριο *Κ. Α. Λαμό* μας, ἂν στὰ σοβαρὰ ἐκχωρούσαμε ποτὲ μόνιμη στήλη — ποὺ δὲν ὑπάρχει μέσα δῶ — σ' ὅποιοιδήποτε μονίμως (ποὺ δὲ νοεῖται, ἀφοῦ πῶς ἐμεῖς νὰ προεξοφλήσωμε ποιότητα, ποὺ μόνη μᾶς ὑποχρεώνει, σὲ γραφτὰ... ἄγραφα ἀκόμη;)... Θὰ τοῦ δίναμε ὅμως, κι ἂν αὐτὰ δὲν ἴσχυαν, ἄδεια τοῦ *Κ. Α. Λαμοῦ* μας, γιὰ τὸ θέμα ἴσα-ἴσα, κάθε «συνωμοσίας σιωπῆς» τοῦ ἀχρείου Τύπου μας, ἔναντι κάθε γενναίας φωνῆς σ' αὐτὸ τὸν Τόπο — ἔναντι κάθε

μὴ κομματικῆς, μὴ παραταξικῆς, μὴ δούλης πουθενὰ φωνῆς, παρὰ τῆς βᾶσεως — εἶναι τὸ πρῶτο, τὸ κυριώτατο τῶν θεμάτων καὶ τῶν αἰσχυρῶν συμπτωμάτων τοῦ ἀπίθανου ξεπεσμοῦ μας. Καὶ νεφρὰ γιὰ τέτοια θέματα δὲν ἔχουν οἱ «ἐνεργεῖα» δημοσιογράφοι.

'Αλλ' ἄς σᾶς παράσχωμε τὰ «δεδομένα» — πρὶν μᾶς «καυτηριάση», μὲ ζαχαρόνερο κι ἀραρούτι, ὡς... «ἀδοκουμενταριστους», ὁ πάντα «δοκουμαντῆ» Θ. Π. τῆς *Μεσημβρινῆς*, ὁ πρῶτος «Πέτρος» τοῦ *Κ. Κ. Ε.* (μαζὶ μὲ τὸ σ. «'Αντρέα Ζευγά»: Αἴμ. Χουρμούζιο τῆς *Καθημερινῆς*) κι ὡς χτὲς ἀκόμα «στὰ ὅπα-ὀπαλάκια!..» τῆς *καραμανλικῆς Κ. Υ. Π.* τοῦ κ. Νάτσεν:

Πρὶν ἐκδοθοῦν «*Τὰ Νέα Ἑλληνικά*», ὁ Τύπος — ὅλος ὁ Τύπος — ἔκανε ἄλλη μιὰ κουτὴ — κατὰ τὴ συνήθειά του (καὶ κατὰ τὰ ἴδιά του «μέτρα» καὶ «ποιότητες») — σκέψη: «'Ε, ἀφοῦ βγάζουν ἐντυπο», εἶπε, «δὲν ἐτρελλάθηκα, βέβαια, νὰ ποῦν ὅλη τὴν ἀλήθεια, ὅλο ὅ,τι πιστεύουν καὶ μόνον ὅ,τι πιστεύουν, καὶ τελείως ἀνοιχτὰ, καὶ τελείως ἔξω ἀπ' τὰ δόντια, ὅ,τι ἀκριβῶς πιστεύουν! Πρῶτος ὅρος τῆς «ἐν κοινῶ» ζωῆς εἶν' αὐτὸ ἴσα-ἴσα: νὰ μὴ λὲς ὅ,τι ἀκριβῶς φρονεῖς — ὀλοκληρο, κι ἀκλάδευτο κι ἀνευνούχιστο αὐτὸ ποὺ εἰλικρινὰ φρονεῖς — ἀλλιῶς, τρελλάθηκες;.. Τί ἐλπίζεις;.. *Βγάζουν* λοιπὸν ἐντυπο, θὰ πῆ, κατ' ἀρχὴν: *ἔβαλαν μυαλό!* Καὶ τοὺς ἔχουμε, κατὰ κάποιον τρόπο, στὸ χέρι: διὰ τῆς κυκλοφορίας, διὰ τοῦ ἰδιουτους τοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ κυκλοφορία! Δεῖξτε, λοιπόν, λίγη «καλωσύνη», λίγη «καλὴ διάθεση» κατὰ βᾶση, «ἂν ὑπάρξουν φρόνιμοι» — καὶ βλέπουμε...»

'Ἐτσι εἶδατε λοιπὸν κ' ἐσεῖς — κ' εἶδαμε κ' ἐμεῖς, καὶ χαμογελάσαμε (μάλιστα ἕνας μας ἀκούστηκε νὰ ψιθυρίζη: «'Α, τὰ πουλάκια μου! Τὴν πάτησαν!..» Ὅπως πάντα πατᾶν οἱ ἀχρεῖοι τὴν πεπονηφλουδα ποὺ τοὺς στήνει ἡ ἴδια τους ποιότητα, καὶ θαρροῦν τοὺς ἄλλους, σὰν κι αὐτοῦς, ἀχρεῖους!..) — ἀγγελίες καμπόσες τῆς ἐπανεκδόσεως *Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν*. 'Αλλά, βέβαια, ὅλοι μας — ὄχι μόνον ἐκεῖνος ἀπὸ μᾶς ποὺ εἶπε «*Τὰ πουλάκια μου!*» — ξέραμε πῶς τίς προαναγγελίες τῆς ἐπανεκδόσεως δύσκολα θ' ἀκολουθοῦσαν καὶ ἀγγελίες τῆς κυκλοφορίας καὶ τῶν περιε-

1 Ὅτι μποροῦσα νάχω στὸ κείμενο τὰ ὀνόματα: 'Αλέκος Κοτζιάς — ὁ ταπεινὰ κρυβόμενος ὑπεύθυνος τόσων καὶ τόσων ἀθλιότητων, ποὺ παράγιναν, τῆς «φιλολογικῆς» σελίδας τῆς *Μεσημβρινῆς* (ἀποχτήσαμε δᾶ, βλέπετε, καὶ τοὺς νεοΜαμάκηδες μας, μὲλις εἶδαμε καὶ πάθαμε ν' ἀπαλλαγούμε ἀπ' τοὺς πρώτους διδάξαντας) — καὶ 'Αλέξης 'Αργυρίου, καὶ 'Απ. Σαχλίνης καὶ Μιχ. Ξερνάθης καὶ Κ. Νίτσα καὶ Βασιλικὸς καὶ τὰ ρέστα — μὰ δὲ λερῶν τὰ δεκάριμα... Λυπᾶμαι καὶ τὰ ὀχταράκια ἀκόμα, γιὰ τέτοιους!..

χομένων τοῦ πρώτου τεύχους. (Ἐνῶ ἂν ἦταν τὸ χαμαιμύλον τοῦ κ. Πετροχάρη; Ὡ, νὰ δῆτε μακροσκελέστατες ἀναγγελίες τότε!.. Κατεβατά!..) Γιατὶ μὲ τὸ πρῶτο τσάκ!, ὡς γνωστόν, ἡ φωτιά κάνει τζιζ! πράγματι, καὶ καλύτερος πυροσβέστης (ἢ πυροπνίχτης) ὑπάρχει ἀπὸ τῆ συνωμοσία τῆς σιωπῆς, τὸ χούμπωμα, τὸ καπάκωμα, τὸ καταχώνιασμα τῆς φλόγας ποὺ φάνηκε; Ἡ φλόγα ἀναπνέει μ' ὄξυγόνο. Ἀφαιρεῖτε τ' ὄξυγόνο — αὐτὸ τοῦτο τὴν πληροφορία καὶ καίει (δηλαδή: ἀφαιρεῖτε, ὅσο πιὸ ἄτιμα μπορεῖτε, τὸ δέκτη, τὴν ἀφάνα ποὺ λέγαμε) — κ' ἡ φλόγα, συνήθως, ἂν δὲν ἔχη πολλὰ δικά της ζώπυρα, σβῆνει!

Ναί... Εἶχαμε, λοιπόν, προαναγγελίες τῆς «έπανεκδόσεως» (ὅσο ἐλπίζανε, πὼς «βάλαμε μυαλὸ ἀφοῦ βγάζουμε ἔντυπο») σχεδὸν ἀπ' ὅλο τὸν ἡμερήσιο τύπο, ἐξαιρέσει μόνον (ἀμελητέα ἐξαίρεση, γιατί προφανέστατα ἐμπαθῆς) τῶν βρωμερῶν φυλλάδων τῶν καλλίστων κυρίων Κόκκα καὶ Λαμπράκη μας καί, φυσικά, τῆς Αἰγῆς! Ἀναγγελίες ὅμως κυκλοφορίας τοῦ χειροπιαστοῦ τεύχους, καὶ τῶν φανερῶν περιεχομένων του, δὲν εἶχαμε παρὰ μόνον δύο! Γιὰ ὅλο τὸν «έντιμότατο» ἡμερήσιο τύπο μας, τὸ περιοδικὸ ποὺ ὁ ἴδιος προανήγγελλε δὲν ἐξεδόθη, φαίνεται, ποτέ!

Ἔχουμε, λοιπόν, δὺ ὁ μαῦρες λίστες. Ἡ μιὰ: ἐκεῖνων ποὺ προβλέπουν, καὶ δείχνονται ἐξ ἀρχῆς ἀχρεῖοι: ἡ ἄλλη: ἐκεῖνων ποὺ ἂν καὶ προαναγγέλλουν — διότι εἶναι κουτοὶ καὶ δὲν προβλέπουν, ὅχι γιατί εἶναι τίμιοι — μὲ πλήρη ἀσυνέπεια κιόλας μετὰ δείχνονται ἐξίσου ἀχρεῖοι.

Καὶ τώρα ἐσεῖς βέβαια διαβάζετε πὼς «λαμπρά» καὶ «σπουδαῖα» περιοδικὰ — λαθροπόντικα τοῦ μουντζαλωμένου χαρτιοῦ, μ' ἓνα φύλλο κατ' ἔτος κι οὔτε 100 ἀναγνωστὲς, ἀπ' τοὺς ὁποίους οὔτε 20 ἀγοραστὲς (γιατὶ ἡ ἔρμη αὐτῆ βάση καὶ τιμωρεῖ κιόλας τὴ δειλία καὶ τὴν ἀνουσιότητα) — ἐκδίδονται, ἀληθῶς, καί... «σπουδαῖα γεγονότα» ἀποτελοῦν στὸ μακάριο Τόπο μας οἱ συμβατικὲς κι ἀκατάπιωτες σαχλαμάρες τῶν 5 σελίδων τους. Κι ἀσφαλῶς δὲν τοὺς ἔχετε γιὰ ντίπ βλάκες τοὺς «δημοσιογράφους» τοῦ ἀχρεῖου Τύπου μας («κωλοπετσωμένοι» δὲ - καὶ

«πιάνουνε πουλιά στὸν ἀέρα», τὰ «σαίνια» μου!), ὥστε, πὼς μιὰ φορὰ εἶναι σαχλαμάρες, καὶ φλούδια, καὶ περιτρίμμα-τα, τὰ ποὺ προβάλλουν ὡστόσο, φαρισαϊκώτατα, ὡς «λαμπρά» καὶ «σπουδαῖα», ἀπὸ τίς στῆλες καὶ τίς «εἰδικὲς σελίδες» τους, δὲν φαντάζεστε νὰ τοὺς διαφεύγη!

Καὶ ἐδῶ εἶναι ἡ ἀχρεϊότητα πιά ὄχι τῶν διευθυντῶν παρὰ τῶν ἐργατῶν τοῦ Τύπου - τῶν δούλων του!..

«Μὰ» — θὰ μοῦ πῆ ὁ χατζηαβάτης — «νὰ τὰ βάλω, ἀγαπητέ μου, μὲ τὸν κύριο διευθυντῆ μου; Ὁ κύριος διευθυντῆς μου ὁ ἴδιος, αὐτοπροσώπως» — ἂν μή... «αὐτοπροκώλως»!.. (Πῶς σοῦ φαίνεται, Φόρη μου, «γλωσσολογικὲς»;.. Λεξικογράφησέ μου το καὶ τοῦτο, σὲ παρακαλῶ!) — «ἔδωσε ἐντολὴ πὼς γιὰ τίς δικὲς του φυλλάδες «τουαλέττας» Νέα Ἑλληνικά δὲν ἐξεδόθησαν ποτέ!.. Καὶ εἶπε θὰ μοῦ κόψη τὰ χέρια — ἢ τὰ πόδια, μὲ τὰ ὁποῖα γράφω (ἢ ὅποιο ἄλλο, καὶ παχυλότερο, μέρος τοῦ σώματος, «βασικὸ» διὰ τὴν καθιστικὴν ἐργασίαν τοῦ δημοσιογράφου, ποὺ ὅλους μᾶς παχύνει σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη!) — ἂν μοῦ ξεφύγη καὶ γράψω πὼς ἐξεδόθη ποτέ τέτοιο ἔντυπο! Διότι νὰ ἀπαντήσωμεν, δὲ σηκώνει, εἶπε ὁ ἀφέντης μου. Καὶ τί νὰ ἀπαντούσαμεν, οἱ ἄθλιοι; Ὅτι δὲν ἔχετε βουνὸ δίκιο σ' ὅ,τι γράφετε; Προτιμότερον, λοιπόν, νὰ σᾶς ἀθάψωμεν διὰ τῆς σιωπῆς - ἐκεῖνης δὲ τῆς συνωμοσίας τῆς σιωπῆς, ποὺ κάποιος Κάρλος Μάρξ, κουκουεδάκια μου ἀσπούδαχτα, σὲ κάποιον βασικὸ κείμενό του, πρωτοωνόμαζε καὶ πρωτοσημάδευε σὰ μέθοδο τοῦ «αἰσχροῦ ἀστισμού» ἴσα-ἴσα, ὄχι τῆς «τίμιας» καὶ «διαλεκτικῆς» ἐπανάστασης! (Ἄλλά, ξεχνῶ. Ἐσεῖς λύσατε ὅλα τὰ προβλήματα «τακτικῆς», μὲ τὸ «νὰ μὴν ἔχη καμμιά σημασία», γιὰ σᾶς, ἂν θάχετε τὰ ἴδια ἄθλια μέσα καὶ ἦθη μὲ τὸν «έχθρο» - ποὺ (τάχα) «καταργεῖτε», ὅλο «καταργεῖτε», «ὄπου νάναι», σὲ κάποιον ὅλο καὶ πιὸ «ἄμεσο», «ἄμεσώτερο», «ἄμεσώτατο», ποὺ ποτέ δὲ φτάνει μὲ τέτοια σὰς καμώματα «μέλλον»!..)

Αὐτά, περίπου, θὰ μούλεγε ὁ χατζηαβάτης τῆς «δημοσιογραφίας» μας - καὶ πάλι θὰ μ' ἐρώταγε: «Χατζηαβάτης ἐγώ, ἄρχοντά μου, τί νὰ κάμω ὁ ταλαίπωρος; Ἀφεντικὸ εἶναι αὐτό!..»

Κ' ἐγὼ θὰ τοῦ ἴλεγα :

— Ναι, χατζηβάτη μου ! Χατζηβάτης ἐσύ, τί ἄλλο ἀπὸ χατζηβάτης νὰ δείχνουσιν ; Ἀφεντικὸ εἶναι τοῦτο - καὶ σὺ γυρεύεις, ὁ ταλαίπωρος, νὰ ἔμβαλωθῆς, καθὼς λέει κι ὁ «παρακμίας» (γιὰ «παρακμίες» ἀναίσχυντους) ποιητής !..

Τώρα, ἀφοῦ ἔχετε καὶ τὰ ποθητά σας «δεδομένα», μᾶς ἀφήνετε νὰ προχωρήσωμε στὸ οὐσιαστικόν, πού καὶ μόνο μᾶς ἐνδιαφέρει (πέρα ἀπὸ κεῖνο πού εἰδικώτερα μᾶς ἀφορᾷ, καὶ καθόλου δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει, γιατί καὶ καθόλου δὲν μᾶς ἐκπλήττει) ; : "Οτι δημοσιογραφικὴ μ π ε σ α ἐδῶ πιά δὲν ὑπάρχει." Οτι αὐτὸ πού ἔκαμνε ἄλλοτε τὴν συνείδηση τοῦ δημοσιογράφου νὰ στέχη προσοχή, νὰ πειθαρχῆ, νὰ τρέμῃ, νὰ εὐλαβῆται, νὰ νιώθῃ δέος ἂν δὲν γράφῃ, νὰ εἶναι ἔτοιμος νὰ φτύσῃ ὁ ἴδιος καὶ νὰ πνιγῆ ὁ τίμιος δημοσιογράφος ἂν δὲ γράφῃ, τὴν ὅσοδῆποτε «μικρὴ» εἶδηση ἀλλὰ εἶδηση, δηλαδή μεγαλειότητα, δηλαδή θεὸ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἱστορίας γιὰ τὸ δημοσιογράφο, δηλαδή προσταγή - καὶ μάλιστα, ὅπως τόνιωθε, στὴ ρίζα του, στὴ ρίζα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοκρατίας : προσταγή γιὰ τὴν πιὸ στοιχειώδη ἄμυνα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνάσας τῶν πολλῶν, μὲ τὸ φῶς ἄπλετο τῶν προβολέων τῆς δημοσιότητος, τελείως ἄπλετο κι ἀσκίαστο ἀπὸ σκοτεινιά ὅποιασδῆποτε συσκοτιστικῆς «σκοπιμότητος», ριγμένο ὄλο ἀπάνω ἀνήλεα καὶ στὸ ἐλάχιστο γεγονός — γιὰ νὰ τὸ βλέπῃ ὁ κόσμος, νὰ τὸ ξέρῃ, νὰ τὸ κρίνῃ μόνος, νὰ μὴν ξετρυπῶνῃ εὐκόλα ἀπὸ φωλιά σκοταδιοῦ τὸ Κακό —, πῶς αὐτὸ τὸ χρέος, αὐτὴ ἡ αἰσθησις, αὐτὴ ἡ θρησκεία — πού ὑπῆρξε ἢ πύρινη ρομφαία τῆς δημοκρατίας, πού πρώτη αὐτὴ κάνουν χάρτινη, νὰ μὴν τρυπᾷ, οἱ δικτάτορες («ἐν ὄψει» πάντοτε «σκοπιμότητων», οἱ ἀχρεῖοι !) — αὐτὴ, ἢ πρώτη καὶ ἢ ἔσχατη μάχη τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἔχει ἀπὸ χρόνια σιγήσει στὴ δημοσιογραφία μας !

Αὐτὸ τὸ θέμα ἔχοντας στὸ νοῦ μας πρῶτο, ἂν μὴ καὶ μόνο, πρωτανοίξαμε σ' αὐτὸ τὸν ἴδιο τὴ στήλη τούτη.

Δὲν ξέρομε, νέοι, τί διάβολο σᾶς δίδασκουν σ' ὅλες τίς ψευδοδημοσιογραφικῆς «σχολές», τί ὀρισμὸς περιδιαγραμμάτου σᾶς δίδουν γιὰ νὰ καταπνίξουν τὴ φλογε-

ρὴ οὐσία τῆς δημοσιογραφίας — τοῦ μόνου ἐπαγγέλματος πού εἶναι «ἐπάγγελμα τῆς ἐλευθερίας» (σ' ὅλα τ' ἄλλα, στὴν τέχνη, στὴ ζωὴ, στὴν παιδεία, στὴν ἀνθρωπιά, ἢ ἐλευθερία εἶναι «προϋπόθεσις» στὴ δημοσιογραφία εἶναι ἀκριβῶς τὸ κινεῖν, ἢ ψίχα, ἢ ζύμη, τὸ ἀντικείμενο τὸ καθημερινόν, ἢ φλόγα μαζὶ κι ὁ στόχος, διαρκῶς μέσα στὸ παρόν της, σὸ δυνάμει καὶ στὸ πρᾶγμα πού ἀποτελεῖ καὶ ζυμώνει) — ἀλλὰ νὰ ἐμεῖς πόσο ἀπλὰ τὸ βλέπουμε :

Ξεκινᾷ ἀπὸ τὴ μοναχικὴ κι ἄγρια ἀκατάβλητη πρόταση μιᾶς συνειδήσεως : "Ο,τι εἶναι ἀλήθεια, ὅ,τι γίνεται, ὅ,τι εἶναι ἔτσι — κι ὁ κόσμος νὰ χαλάσῃ, μὰ ἔτσι εἶναι —, ἐγὼ θὰ τὸ γράφω, θὰ τὸ φωνάζω, θ' ἀνέβω στὰ κεραμίδια τοῦ φτωχοκάλυβου τῆς πιὸ ἀνήμερης μονάζιας καὶ τιμῆς μου καὶ θὰ τὸ πετροβολᾶω τοῦ κόσμου, ὅσο νὰ τὸ μάθουν ὅλοι, γιὰ νὰ ξέρουν ὅλοι, καὶ νὰ μποροῦν νὰ κρίνουν ὅλοι !.. Κι ἂν ξεροντας, καὶ βλέποντας τὰ πράγματι τυμβαίνοντα, καὶ κρίνοντας, μὲ δεδομένα ἀτράνταχτα κι ἀκλάδευτα γιὰ τὴν κρίση τους, μπορῆ τὸ Κακό — πού ναι πάντα κρυφὸ καὶ στὸ σκοτάδι, πού ναι πάντα ἐπιφυλακτικὸ καὶ τοῦ ἐπιμέρους, ὄχι τοῦ ὄλου, τῶν λίγων καὶ συνεστραμμένων, ὄχι τῶν ὄλων καὶ ὑπὸ ἄπλετο φῶς — ἂν μπορῆ νὰ ξεμυτίσῃ τὸ Κακό, καὶ νὰ φανῆ ὅποιο εἶναι κάτω ἀπὸ τέτοιο φλογερὸ ἥλιο, καὶ νὰ τὸ βλέπουν ὅλοι, κι ὡστόσο αὐτὸ νὰ μὴν ἀφανίζεται αὐτοστιγμεί, ἔ, χαλάλι τοῦ Κακοῦ τότε νὰ ὑπάρχῃ, καλὰ νὰ μᾶς κἀνῃ νὰ ὑπάρχῃ, νὰ βασιλεύῃ, ἀφοῦ τὸ βλέπουν ὅλοι καὶ τὸ θέλουν ὅλοι νὰ τοὺς τυρανῶ !.. Ἄλλ' ἐπειδὴ — καὶ μὴν ἀστειεύετε — τὸ Κακό εἶναι τὸ σκοτάδι, κ' ἢ δουλεῖα εἶναι τὸ σκοτάδι, κ' ἢ σκληριά εἶναι τὸ σκοτάδι, κ' ἢ τυραννία χαλκεύει τὰ ὅπλα της στὸ σκοτάδι, κ' οἱ «σκοπιμότητες» δὲν εἶναι παρὰ ἢ ἀπολογητικὴ» κάθε νέου σκοταδιοῦ — ἀλίγο ἢ ἀκόμα σκοταδιοῦ, γιατί χρειάζεται, «λίγου παραπάνω σκοταδιοῦ γιὰτὶ χανόμαστε», «γιὰ λίγον καιρὸ ἀκόμα, ἀμάν, κάποιου σκοταδιοῦ, νὰ τελειώσουμε τὴ νέα ἀλυσίδα !» — γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἢ δημοσιογραφία εἶναι τὸ φῶς στὸ φύλλωμα τῆς δημοκρατίας (ἂν ἢ ζωὴ εἶναι χλωροφύλλη), ἢ ἄμυνα στὴ ρίζα τῆς ἐλευθερίας (ἂν ἢ ζωὴ εἶναι ρίζα ἐλευθε-

ρίας) !.. Εἶναι φῶς, εἶναι ἄμυνα, εἶναι ἀντίσταση, στὴ ρίζα, εἶν' ἐπάγγελμα τῆς ἐλευθερίας, προαιώνιο - καὶ λοιπόν, γιὰ νὰ πρακτικεύουμε, γιὰ νάμαστε καλοὶ δημοσιογράφοι, ὄχι ἄλλο τίποτα (παραπάνω τίποτα, σὲ τέτοιον κόσμον ἀνελευθερίας) :
 "Ὅπου βλέπετε εἶδηση, γεγονὸς τὸ παραμικρὸ, ἀν θέλετε ταυτότητα δημοσιογράφου — πού τῆ δίνει πάντα αἷμα, ὄχι μελάνι καὶ «μπικ» κι ἄθλια «κόπια» — θὰ τὸ γράφετε, ὁ κόσμος νὰ χαλάσῃ! Καὶ ἔννοια σας, ὁ κόσμος τότε θὰ φτιάχνῃ!.. Γιατὶ μὲ τέτοια φτιάχνει, δὲ χαλάει μὲ τέτοια! Μὲ τ' ἄλλα, μ' αὐτὰ πού κάνετε, χαλᾶ καὶ γκρεμίζεται ἡ ζωὴ στὸν κόσμον!

Γι' αὐτὸ, λοιπόν, ἐσεῖς οἱ νέοι τοῦλάχιστον τοῦ ἐπαγγέλματος, κάντε τὸ χρέος σας ὅπου βρίσκεστε. Κ' ἐπειδὴ ἔχετε νὰ κάνετε μὲ κυνικοὺς καὶ θρασεῖς καὶ ἀνάληγτους ἐργοδότες, μὲ κυνικοὺς καὶ θρασεῖς κι ἀκόμα πιὸ ἀνάληγτους καὶ βδελυροὺς λακέδες τῶν ἐργοδοτῶν «ἀρχισυντάκτες»- ἀρχικόλακες, ἐσεῖς, ἀκοῦστε μας : νὰ γίνετε μινιδόροι, ναρκωθέντες, σαμποτέρ, ἀνατιναχτὲς τῶν κάστρων τῶν «σκοπιμοτήτων» καὶ τῶν «μπεξαχτάδων» τους - νὰ γίνετε πιὸ ἀνάληγοι, πιὸ πανουοῦργοι, πιὸ «γκράγκστερες», πιὸ σκληροὶ στὴ μάχη γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴ γνώμη, κ' ἔτσι, μοναχικοὶ ἀντάρτες καὶ πολεμιστὲς γιὰ τὸ Καλὸ, ἀνυποχώρητα ὅπου μπορεῖτε, ὅσο μπορεῖτε, ὅπως μπορεῖτε, τρυπωμένα ὅσο πιὸ δαιμόνια μπορεῖτε, νὰ γράφετε τ' ἀληθινά, τὰ γεγονότα, τὴ θεὰ εἶδηση ὅπου ἀστράφτει μπρός σας - νὰ κάνετε τοὺς «ἐπὶ τῆς ὕλης» νὰ τρέμουν, τοὺς λακέδες «ἀρχισυντάκτες» νὰ τρέμουν, τοὺς κυνικοὺς ἐργοδότες νὰ τρέμουν, ὅτι κάτω ἀπὸ κάθε λέξη σας, κάθε φράση, κάθε κόμμα, κάθε εἰσαγωγικό σας, ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια γιὰ τὸ ψεῦδος πού «σερβίρεται» μὲ τόση τυμπανοκρουσία τίτλων παραδίπλα, παραπάνω, παρακάτω - ἡ ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια πού ἀνήκει στὴν ἄλλη εἶδηση, στὸ χτεςινὸ ψέμα, στὸ προχτεςινὸ!.. Νὰ τοὺς κάνετε, σαῖνια μου — τότε νὰ σᾶς πῶ ἀλήθεια, μὲ τιμὴ «σαῖνια»!.. — νὰ κυνηγᾶν συνεχῶς, λαχανιασμένοι, τὴν ὑπερανοξείδωτη κι ἀπὸ ὑπερχάλυβα ἔτσι ἀνυποχώρητης δημοσιογραφικῆς ἀντίστασης πέννα σας, καὶ νὰ μὴν τὴν προλαβαίνουν, νὰ μὴν τὴν

προβλέπουν ποὺ θὰ τοὺς τῆ φέρῃ — καὶ σὲ τοῦτο, καὶ σὲ κείνο, καὶ στὸ ἄλλο (τὸ «ἐπουσιῶδες», μὰ πού πάει στὸ οὐσιῶδες), καὶ στὸ παράλλο (τὸ «δευτερεύον», μὰ πού χτυπάει καρδιά στὸ «πρωτεύον») καὶ στὸ τρίτο, καὶ στὸ τέταρτο, καὶ στὸ ἑκατοστό, τὸ χιλιοστό - κάθε μέρα, καὶ διαρκῶς, σὲ ὄλα, καὶ στὸ ἐλάχιστο καὶ στὸ μέγιστο, ἀπ' τῆ γρατζουνιὰ μονάχα στὸ προσωπεῖο τῆς φενάκης, ὡς τὴν ἀνατίναξη, τὴν ἀδισταχτη, ἀν σᾶς ἐρῆθη βολικά, τῆς ρίζας τοῦ Κακοῦ — ὅσο νὰ ζαλιστοῦν, ν' ἀλαλιάσουν, νὰ δοῦμε μποροῦν ἀλήθεια νὰ σᾶς ἀντιμετωπίσουν ὄλοι αὐτοὶ οἱ λακέδες — πού οἱ περισσότεροὶ τους βάρυναν κιόλας, ἀπ' τὰ χρόνια καὶ τὰ λεφτὰ — στρατιά ὀλάκερη νέων, ἀποφασισμένων νὰ κόβουν, μὲ τὰ τρωκτικώτερα δόντια καὶ τανάλιες πού διαθέτουν, ὄλα τὰ δίχτυα καὶ τὰ πλέγματα τοῦ καθημερνοῦ ψεύδους πού στήνουν οἱ φαρισαῖοι;..

Γίνετε μιὰ ἀόρατη στρατιά λυσσαλῆα γιὰ τὸ πραγματικὸ, τὸ ἀληθινὸ πού συμβαίνει κάθε μέρα - καὶ δὲν πειράζει πού, ὥσπου νάρθῃ ἐκεῖνη ἡ μέρα, ν' ἀγκαλιαστοῦμε ὄλοι μαζί, *Τὰ Νέα Ἑλληνικά*, ξέρετε, «δὲ θὰ ὑπάρχουν», «δὲ θάχουν ποτὲ ἐκδοθῆ», οὔτε κ' ἐσεῖς οἱ ἴδιοι θάχετε ποτὲ διαβάσει, μὲ τὰ ἴδια σας τὰ μάτια, αὐτὰ πού διαβάζετε!..

Κάντε αὐτὴ τὴ στρατιά τῆς ἐλευθερίας, τῆς γνώμης τῆς ἀληθινῆς στὸν ἔρμολόγο μας - καὶ θὰ δῆτε πῶς αὐτὴ ἦταν ὄλη κι ὄλη ἡ «φοβερὴ καὶ τρομερὴ» Ἐπανάσταση, πού τρέματε πῶς θὰ κατορθωθῆ : ἡ ἀλήθεια μόνον, τὸ ἀληθινὸ, τὸ πραγματικὸ μονάχα - τίποτ' ἄλλο, τίποτα περισσότερο καὶ περίπλοκο καὶ πηρό. Νὰ εἶναι αὐτὸ πού εἶναι - ὄχι αὐτὸ πού δὲν εἶναι. Ζωὴ ἡ ζωὴ - ὄχι φόνος, θάνατος καὶ δουλεία (καὶ μ' ἐμᾶς, «τοῦ ἐπαγγέλματος» λέει «τῆς ἐλευθερίας», νὰ τῆς κανοναρχοῦμε τῆς δουλείας ἔτσι βρωμερά!) "Ὄχι ἄλλο ἔτσι, νέοι.

Χωρὶς πολλὰ-πολλὰ : *Τὶ νὰ ξτε* τους στὸν ἀέρα, νέοι μου! *Στὸν ἀέρα!* Καὶ σηκῶστε τὸ κεφάλι!.. *Τί φοβᾶστε;* *Τί νὰ σᾶς κάνουν;* *Τί περισσότερο ἐπώδυνο, ἀπὸ τέτοια ζωὴ δούλη πού ζῆτε - καὶ θὰ ζῆτε, ὡς τὸ θάνατό σας, ἀν αὐτὸ τὸ κεφάλι πού ἔχετε, τὸ ὅποιο, δὲν τὸ σηκώσετε ἀντρίκια κάποτε;..*

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ

ΤΗΣ 3ΗΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1966, ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Ζητήσαμε να δοῦμε — οἱ Ἡρ. καὶ Ρ. Ἀποστολίδης — τὸν πρόεδρο τῆς «κυβερνήσεως». Τὸν εἶδαμε (3-1-66) — με ταπετσαρία διάφορα ἀπερίγραπτα γερόντια, νὰ περιμένουν «στημένα» κεῖ στὸν τοῖχο τοῦ «πολιτικοῦ γραφείου», γιὰ «ὑπουργικὸ» λέει «συμβούλιο» — καὶ τὸν ρωτήσαμε τὰ ἐξῆς ἀναλυτικῶς: Δὲν νομίζετε ὅτι, κατὰ παράξενον τρόπον, ἐνῶ «καθεστωτικὸν» δὲν θέτῃ ὁ ἀπὸ ἐνδιαθέτου τῶν μαζῶν πού τὸν ἀκολουθοῦν ἔχων, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ἐντολὴν Παπανδρέου, τὸ θέτει, καὶ ὄχι ἀπὸ εἰδικὸν ἐξ ἀντικειμένου λόγον ἢ ἀφορμὴν, ὁ νεαρὸς βασιλεὺς;.. — Καὶ αὐτὸ τοῦτο, τὸ νὰ θέτῃ ὁ βασιλεὺς ὄχι ἐξ ἀντικειμένου τιθέμενα «ζητήματα», δὲν εἶναι τὸ κατηγορούμενον αὐτῷ, ὅτι «κυβερνᾷ», ἀντὶ ἀπλῶς, καὶ συνταγματικῶς καὶ μόνον, νὰ «βασιλεύῃ» ἢ τοὶ νὰ «ἐπιρρυθμίξῃ» τὴν ἐν τοῖς πράγμασι πορείαν τοῦ πολιτεύματος; — Καὶ συντελεῖ τοῦτο εἰς ἐδραίωσιν τοῦ κύρου τοῦ βασιλέως ἢ τὸν φθείρει ἀνεπανορθῶτως; Διότι ἐὰν βασιλεὺς, προκειμένου περὶ οἰοῦδηποτε φρονήματος (ἐπιτρεπομένου καὶ προστατευομένου, εἰς τὴν προϋποθετικὴν του ἐλευθερίαν τῆς γνώμης, ἀπὸ τὸ Σύνταγμα τῆς Δημοκρατίας), λέγῃ «μίασμα» καὶ ὀμιλεῖ περὶ «ἔσωθεν κινδύνου» κ.λ., δὲν αὐτοεκτίθεται ὡς μὴ τοῦ ὅλου

Λαοῦ βασιλεύων ἀλλὰ τοῦ φρονοῦντος ταῦτα καὶ μὴ ἐκεῖνα; — Εἰς ἐποχὰς τοιούτων βαθυτάτων καὶ καιριωτάτων ἰδεολογικῶν ζυμώσεων (παρέμβασις εἰς τὰς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατὴ - ἂν δὲν εἴμεθα τελειῶς ἀκοινωνιολόγητοι), πῶς νοεῖται βασιλεὺς νὰ διδῇ «γραμμὴν», χαρακτηρίζων φρονήματα ὡς «ἐθνικὰ» καὶ ἄλλα ὡς «ἀνθεθνικὰ»;.. — Καὶ πῶς τὸ ἐπέτρεψε τοῦτο ἡ κυβέρνησίς σας; — Ὑποδείξατε βασιλεῖς πολιτισμένων χωρῶν, πού νὰ ἐπεμβαίνουν καὶ νὰ ἐκφράζωνται ἐπὶ ἰδεολογικῶν-κοινωνικῶν ζητημάτων... — Καὶ ὅταν ὁ θεσμὸς τῆς βασιλείας εἶναι τόσο παλαιός, καὶ ξεπερασμένος πλέον εἰς τὴν συνείδησιν τῶν μαζῶν, δὲν ἀναγνωρίζεται δὲ εἰς τοὺς φορεῖς του, ἐπ' οὐδενί, ἀρμοδιότης ἢ δικαίωμα νὰ ἔχουν γνώμην ἐπὶ οὐσιαστικῶν-ἰδεολογικῶν ζητημάτων, πῶς νοεῖται βασιλεὺς, σήμερον, νὰ ἐπεμβαίῃ εἰς τοιαῦτα;

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

- 1— Δὲν θέτει, με τέτοιο «διάγγελμα», ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς καθεστωτικὸς;
- 2— Ἄρα, δὲν εἶναι σωστὴ ἡ κατηγορία, πῶς θέλει νὰ κυβερνᾷ;
- 3— Καὶ «συντελεῖ» τοῦτο στὴν «ἐδραίωσιν» τοῦ «κύρου» του, ἢ τὸν φθείρει ἀνεπανόρθωτα;
- 4— Κι ὅταν λέῃ τέτοια, δὲ δείχνεται βασιλεὺς ὄχι τοῦ ὅλου Λαοῦ, παρὰ μέρους του;.. Δηλαδὴ κομμουνιστὸς, παραταξικός;
- 5— Κι ἀπὸ ποῦ καὶ ὡς ποῦ βασιλεὺς «δίνει γραμμὴ»;
- 6— Καὶ πῶς τὸν ἄφησε ἡ «κυβέρνηση»;
- 7— Δὲν μᾶς δείχνετε βασιλιάδες πολιτισμένων χωρῶν πού ν' ἀνακατώνονται;
- 8— Μὲ ποῖο δικαίωμα βασιλεὺς — σήμερον — ἐπεμβαίνει σὲ ἰδεολογικὰ κοινωνικὰ ζητήματα;

Ἡ ΕΠΙΦΥΛΑΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

— [Καὶ ἂν ἀκόμη ἐνδείκνυται ἀντικομμουνιστικὸς ἀγὼν] δὲν εἶναι πάντως αὐτὴ ἡ ἐνδεδειγμένη τακτικὴ!..

ΣΧΟΛΙΟ ΤΝΕ: "Ὡστε, πρῶτον, ὁ βασιλεὺς, ἀνευ γνώμης τῆς «κυβερνήσεως», κρίνει πῶς «ἐνδείκνυται ἀντικομμουνιστικὸς ἀγὼν» καὶ δεύτερον, τὸ ἀντισυνταγματικώτατο: ἔχει ὁ βασιλεὺς δικὴ του «τακτικὴ», καὶ δὲν ρωτᾷ τὴν «κυβέρνηση», ἢ ὅποια διαφωνεῖ μετὰ τὴν ἀτακτικὴν αὐτὴ καὶ δὲν παραιτεῖται!.. Ὡραῖα πράγματα!

ΚΑΙ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ ΠΟΥ ΚΥΒΕΡΝΑ ΚΑΙ ΛΕΝ ΑΚΟΥΕΙ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

ΤΑ ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ

- 1 — Πεισθήκαμε πώς ἡ «κυβέρνηση» δὲν ρωτήθηκε κἀν ἀπὸ τὸ βασιλιά γιὰ τὸ διάγγελμα. Ἀντὶ — ὡς ὀρίζει τὸ Σύνταγμα — αὐτὴ νὰ τοῦ βάλῃ στὸ στόμα τὸ διάγγελμα, ποὺ ὑπευθύνως ἡ ἔδρα θὰ ἔκρινε κένδεδειγμένο».
- 2 — "Οτι, δηλαδή, ὁ βασιλιάς, ἀντισυνταγματικώτατα, θέλει νὰ κυβερνή — κι ὄχι ἀπλῶς ἀνά βασιλεύῃ», διακοσμητικά, ὅπως τὸν θέλει ἡ Δημοκρατία — καὶ γι' αὐτὸ λέει τὰ ἐξῆς, ἄλλο τόσο ἀντισυνταγματικώτερα καὶ ἀντιδημοκρατικά, στὸ διάγγελμά του :

- 1 [] *Μὲ λύπην μου κατὰ τὸ λῆγον ἔτος παρητήρησα τὸν ὑγιᾶ καὶ δημιουργικὸν πολιτικὸν διάλογον μεταβαλλόμενον εἰς ἐμπάθειαν καὶ διαστρέβλωσιν τῆς ἀληθείας.*
- 2 [] *Ὁργανωμένοι ἐσωτερικοὶ ἐχθροὶ τοῦ Ἔθνους.*
- 3 [] *Οἱ Ἕλληνες = τὰ «ἐθνικὰ» κόμματα!*
- 4 [] *Ὁ κίνδυνος ἐξακολουθεῖ... Προστασία τοῦ δημοκρατικοῦ ἡμῶν πολιτεύματος ἀπὸ τῶν ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν.*
- 5 [] *Ὁ κομμουνισμὸς ἀποτελεῖ μίᾳσμα... καὶ τὰ ρέστα.*
- 6 [] *Ἐπαθλον, καὶ πάλι ἔπαθλον! [Περί... σκόρ¹ πρόκειται ;]*

1 *"Ἴδε Λεξικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς.*

Ὁ κ. Στεφανόπουλος ἔκανε πὼς «δὲν κατάλαβε» τὸ «σκαμπρόζικο» τῶν ἐρωτημάτων. Ζήτησε ὅμως τὸ χαρτὶ — ὅπου ἦταν πρόχειρα ἔτσι γραμμένα (στὸν προθάλαμό του) — καὶ εἶπε — ὅταν τὰ ἐνεθυλάκωσε (σὰ νὰ τὰ ἐξαφάνιζε!) — πὼς «θὰ ὀρίση μίαν ἄλλην συνάντησίν μας, γιὰ ν' ἀπαντήσῃ».

Ὅσο «ῶρισε», κι ὅσο «ἀπάντησε» σ' ἐσᾶς, ἄλλο τόσο καὶ σ' ἐμᾶς! Ἄλλὰ κατὰ τὴ συζήτηση — φανταζόμενος, τάχα, πὼς δὲ θὰ τὰ γράφαμε ;.. — ἔδωσε, μετὰξὺ ἄλλων, καὶ τὴν ἀπάντησιν ποὺ βλέπετε στὸ «καντράν» τῆς ἀντικρουστῆς σελίδας. Εἶναι ἐπικριτικὴ τοῦ βασιλέως τοῦ ἀφύγει. Καὶ ἀποκαλυπτικὴ. Ἄλλωστε καὶ προσωπικῶς πεισθήκαμε, ἀπὸ τὴν ὅλη συζήτησιν μαζί του, πὼς ἰδέα δὲν εἶχε ἡ «κυβέρνησις» του, καὶ ὁ ἴδιος, περὶ τοιοῦτου ἀθλίου διαγγέλματος!..

Κι ἀλήθεια! Μιὰ καὶ δὲ βοῆκε τὸ κουράγιο ὁ κ. «πρόεδρος» τῆς «κυβερνήσεως» νὰ μᾶς δώσῃ καὶ γραφτὴ, ὅπως ὑποσχέθηκε, τὴν ἀπάντησιν στὰ «σκαμπρόζικα ἐρωτήματά μας», μήπως θὰ τόβρη, «ἐκ τῶν ὑστέρων», τώρα, γιὰ καμμιά «ἐπίσημη διάψευσις» ἀπὸ τὶς γνωστές; Ἡ εἶναι συνάμα γνωστό, πὼς «μόνο ψέμματα δὲ λὲν ποτὲ αὐτοὶ

οἱ Ἀποστολίδηδες» — τοῦτο καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθίστους — καὶ δὲν «κολλάει» λοιπὸν σ' ἐμᾶς «διάψευσις» ;.. Ἡ θάβρη τὸ κουράγιο, γενικώτερα, νὰ πετάξῃ ἐπιτέλους καὶ μίαν ἀληθινὴν παραίτησιν, ἀφοῦ κακὴ βρίσκει — καὶ σωστὰ — τὴν «τακτικὴ» τοῦ βασιλιᾶ του ;.. (Καὶ πὼς μόνο, τάχα, τὴν «τακτικὴ» ; Ὅχι καὶ τὴν ἀντισυνταγματικώτατην οὐσίαν ;)

Ὅσο γιὰ τὸ ἴδιο τὸ κείμενο τοῦ ἀντισυνταγματικοῦ βασιλικοῦ «διαγγέλματος», ἐμεῖς ἔχουμε νὰ ρωτήσουμε — κι ὄχι κανέναν «ἄρχοντα», ἀλλὰ τὶς συνειδήσεις (τὸν μόνον «ὑπάτον ἄρχοντα» σὲ ἐλεύθερους) — τὰ ἐξῆς (κατὰ τ' ἀντίστοιχα νούμερα τοῦ «καντράν» αὐτῆς τῆς σελίδας) :

- 1 — Ἀλήθεια, βασιλιά; Ἐἴχαμε ἐδῶ, καὶ δὲν τὸ ξέραμε, «ὕγιᾶ καὶ δημοκρατικὸν πολιτικὸν διάλογον» ;.. Ἐπὶ κυβερνήσεως Παπατζῆ; Καὶ «χάλασε», μόνον, «κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος»; (Ἄμ ἀφοῦ ἔχεις καὶ τέτοιους «ἐπαινέτας» «ἀντιπάλους», τί τοὺς θῆς τοὺς κλακαδόρους τῆς Ε.Δ.Α. καὶ τοὺς γαυγίζοντας «πιστοὺς σου», ἀρχισαλτιμπάγγε μας τοῦ Καστρίου;)
- 2 — Ἐσωτερικοὶ ἐχθροὶ ;.. Ἡ Ε.Δ.Α. ; τὸ «Κέντρον» ;.. Ποιοί ;.. Καὶ τὸ Σύνταγμα ;.. Πὸν τοὺς προστατεύει ; Νὰ τὸ καταργήσουμε, βασιλιά ;
- 3 — Καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες, βασιλιά, εἶναι... «τὰ ἐθνικὰ κόμματα» μόνον ; Κ' ἔμεῖς οἱ ρέστοι, τότε, τί εἴμαστε ; Πὸν βδελυσσόμαστε ὅλα τὰ κόμματα (καὶ μάλιστα τὰ τάχα μου «ἐθνικά» σας) ;.. «Προδότες» ἔμεῖς ;.. Κι ἀπὸ σᾶς «προδότες» ;
- 4 — Τὸ Σύνταγμα, βασιλιά, «προστασίαν τοῦ δημοκρατικοῦ ἡμῶν πολιτεύματος, ἀπὸ ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν» δὲν κατέχει. Νὰ τοῦ τὴ μάθουμε, τέτοια «προστασία» - «συγγύρισμα», μὲ τὸ ζόρι ; Ἡ νὰ τὸ ἀναστείλωμε ;
- 5 — Καὶ καλά' «ὁ κομμουνισμὸς ἀποτελεῖ μίαισμα» καὶ τὰ ρέστα. Ἄμ ὁ ἀντικομμουνισμὸς, πὸν ἀρχινᾶτε νὰ κανοναρχᾶτε ξανά τώρα ; Ἡ κομμουνιστοφοβία, «κομμουνιστοφιλολογία», κομμουνιστοφαγία ; Ἡ - φαιγία γενικῶς, παντὸς «μὴ ἐθνικόφρονος» (τῆς κάστας σας δηλαδῆ), δὲν εἶναι — καὶ ἱστορικῶς πρῶτον — «μίαισμα» καὶ τὰ ρέστα ;
- 6 — Παραπέμπω στὸ *Λεξικὸν τῆς Ἀρχαίας*. Ἀλλὰ πολλὰ «ἐπαθλα», βασιλιά, πολλὰ «ἐπαθλα» ! Κι ὁ πολὺς ἀθλητισμὸς, στοὺς καιροὺς μας πὸν βράζουν...

✱

Καὶ τέλος : Ποιὸς εἶναι μαζί σου βασιλιά ;

— Οὔτε τὸ νοῆμον μέρος τῆς ΕΡΕ, παρὰ τὸ ἀνόητο, κ' οἱ νοσταλγοὶ τῆς Τετάρτης Αὐγούστου, καὶ τὰ νεοδικτατορικὰ νεανίσκια τῆς καρπαζιάς.

— Οὔτε τὸ «Κέντρον».

— Οὔτε οἱ «προδότες» του, πὸν παρασταίνουν τὴν «κυβέρνησή» σου.

— Οὔτε ἡ Ε.Δ.Α.

— Καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡλιθιωδέστεροι ἀπὸ τοὺς «συμβούλους» σου πρὸς τέτοια, γιὰ νὰ ὑποθέσωμε πὸς «στέκουν» τάχα αὐτοὶ «στὸ πλευρό σου» ἢ «θὰ σταθοῦν» καὶ «θὰ καλύψουν».

— Κανεῖς δὲν θὰ σταθῆ στὸ πλευρό σου γιὰ τέτοια, βασιλιά !

Ἡ Λαὸς ὅλος αὐτοῦ τοῦ Τόπου δὲν θέλει ἐκεῖνα πρὸς τὰ ὁποῖα μοιάζει νὰ τείνης - καὶ καλύτερα σταμάτα, ὅσο εἶναι καιρὸς...

Ἡ ὅλος ὁ Τόπος θὰ βρεθῆ ἐνωμένος γιὰ νὰ φράξῃ τέτοια - κι ἀκούεται ἤδη τὸ ὁδὸφραγμα, ἀπὸ κάθε πλευρά !..

Ἄμ δὲν τὸν ἐνώνεις μιὰ φορὰ τὸν Τόπο αὐτόν...

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΝΤΥΠΟΥ

ΕΙΡΩΝΕΙΑ ΑΝΤΙ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ

ἢ

ΠΑΡΙ ΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ: Βίοι ἀκατάλληλοι

Δὲν ξέρω ἀκόμη ἂν ἀληθεύῃ, μὰ στὴν Κατοχὴ ἔτσι μάθαμε: πὼς ἦταν, λέει, δυὸ συνοικίες φοβερὲς καὶ τρομερὲς — λάκκοι μὲ τὰ φίδια, νὰ ποῦμε, τοῦ «ὑποκόσμου» — στὴ Μασσαλία, πού χρόνια ὁ Νόμος, μ' ὄλα του τὰ «πελέκια» καὶ τοὺς «μπάτσους», ὄχι «νὰ φέρῃ σὲ λογαριασμό» δὲν κατάφερε, παρ' οὔτε καὶ νὰ ξεμυτίσῃ κόταγε στὰ σύνορά τους! Μόνο «κράτος» αὐτοῦ, τὸ δικό τους: μὲ τοὺς νόμους τοὺς δικούς του — τοῦ «μπαφόν» τοὺς «νόμους» κι ὄλο τὸ ἀσικλίκι!

Γραφικὰ πράματα. Νὰ ἐκστασιάζονται, ὁμολογουμένως, οἱ «ἐστέτ» κ' οἱ «φορκλορίστες», καὶ νὰ τὸ τσοῦζουνε κειχάμω μὲ «τὰ παιδιὰ τῆς μπάτσικας», «διηγῶντας» τα καὶ καταγράφοντας τα καταλεπτῶς, τὸ τί καὶ πὼς δηλαδή, ὁ τάδε ὁ δεῖνα νταῆς, τότε καὶ τότε, μὲ τὴ «διμούτσουνη» ἢ μὲ σπασμένη μπουτίλια, κατέναντι τόσων καὶ τόσων!..

Ναί. «Γραφικώτατα». Μὰ πού δὲν ἀντέχουν, μεταξὺ μας, καὶ σὲ φλογοβόλο!

“Ὅπου νὰ σου τους κ' οἱ Γερμαναράδες!.. Ναζῆδες, λέει, κάτι ντερέκια ἴσαμε κειπάνω, πού δὲ νιώθουν ἀπὸ τέτοια, καὶ «τοὺς φάγαν» τάχα — τρεχαγύρευε! — «κἀποιονε δικό τους», κ' ἐλόγου τους τοιοιπὸν καταπιάστηκαν «μεθοδικὰ» — δηλαδή: σύρριζα — μὲ τίς δυὸ «γραφικότητες»!

Ἐῆταν ἄξαφνα ἓνα πρωί:

—“Ὅλοι οἱ ἄντρες, μ' ὄλα τους τὰ «σύνεργα» (μπιστόλια, πελέκια, στιλέττα, μαχαίρια), φρόνιμα καὶ σεμνά, σὲ δυὸ ὄρες, στὴν τάδε πλατεῖα. «Κορίτσια!»

«Διαταγὴ» φυσικὰ, Oberkommando ἀποκάτω — καὶ τὰ ρέστα, μὲ τίς «κορδέλλες»!

Βάσταξε ἡ Μασσαλία, λέει, τὴν ἀνάσα της: τὸ τί θὰ γίνονταν τώρα, μὲ τὰ «παιδιὰ τῆς μπάτσικας», πού δὲν ἀκούγαν τέτοια — μὲ τοὺς ἄλλους, πού δὲν παίρναν ἀπὸ τέτοια... Εἶναι νὰ μὴ σοῦ κοπῆ ἡ ἀνάσα;

Μὰ δὲ χρειάστηκε. Τί «νὰ σοῦ κοπῆ ἡ ἀνάσα», ὅταν σοῦ κόβεται, ἀπευθείας, τὸ νῆμα;.. Πέρασαν οἱ δυὸ ὄρες, δὲ φανῆκαν τὰ παιδιὰ — ἡ φάνηκαν δυὸ-τρεῖς, ἀραιοὶ κι ἀγουροξυπνημένοι — κ' οἱ Γερμανοὶ βάλαν μπρὸς τὸ φλογοβόλο!.. Τὸ φλογοβόλο, τὸ τάνκ, τὸ γάζωμα παράθυρο μὲ παράθυρο: τὴ φωτιά καὶ τὴ χειροβομβίδα, τὸ πετρέλαιο καὶ τὸ ἀντιαρματικό — καὶ πάλι τὸ τάνκ, τὸν ἐσκαφέα, τὸν ὁδοστρωτήρα, καὶ δὲν ἄφησαν τίποτε!.. Τί μοῦ λέτε μὲνα «παιδιὰ τῆς μπάτσικας», καὶ «δὲν ἀκοῦν ἀποτέτοια». Δὲν ξαναχρειάστηκε δὰ καὶ νὰ ξανακούσουν τίποτε, ἀφοῦ ζυμώθηκαν καὶ μὲ τὰ σπίτια καὶ μὲ τὰ στιλέττα, καὶ μὲ τὰ «ὑφάκια» καὶ μὲ τὴ σπασμένη, τοὺς μπουκάλια, καὶ γίναν ὄλα ἓνα, ζουμί, πού πότισε καλὰ-καλὰ τὸ χῶμα, καὶ τόκανε λαμπρό, ἄριστο ἀσφαλτικό ὑλικό!..

Πάνω κεῖ μπορεῖ νὰ ὑψώνονται τώρα ὑγιεινὲς πολυκατοικίες (ὑγιεινότητες), γιὰ ἐνάρετους ἀνθρώπους (μόνο ἐνάρετους), καὶ πάρκα γιὰ παιδιὰ ν' ἀπλώνονται, ὅπου νὰ παίζουν τρισχαριτωμένα τ' ἀγγελούδια μας! (Ἀποκάτω, λέτε νὰ τρίζουν, συσσωματωμένα στὸ ἀσφαλτικό ὁδόστρωμα, τὰ κόκκαλα κανενὸς νταῆ;))

Μὴ σπεύδετε νὰ μοῦ «φρίξετε», αἰσθαντικοί μου, γιὰτὶ δὲν ἔκαναν δὰ καὶ τίποτε ἄλλο οἱ σοβιετοὶ μας στὴ Βουδαπέστη, ἢ κι ὁ Μεγαλέξαντρος μὲ μιὰ Θῆβα — μόνο-πού ἐκεῖνος, ὡς γνωστόν, δὲν ἦτανε ναζῆς! Ἦταν ὁ Μεγαλέξαντρος μας, ὁ Μέγας:

δ' Αλέξανδρός μας! Κ' ἡ Οἴβα δὲν ἦταν τοῦ Πινδάρου πιά (καθὼς οὔτ' ἡ Βουδαπέστη), γι' αὐτὸ κ' ἐκεῖνος ἄφησε μόνο τοῦ Πίνδαρου τὸ σπῆτι ὄρθιο (κ' οἱ ἄλλοι οὔτε τοῦ Πίνδαρου)!

Γιατὶ τὰ λέω αὐτά;

Γιὰ τ' ἀντί!" Ἡ, μᾶλλον, θὰ σᾶς ἀπαντήσω — καὶ θὰ δῆτε πόση σχέση ἔχουν στὸ τέλος — μὲ τὸ μικρὸ Πρόλογο τοῦ Τακόπουλου:

- 1 Γιατὶ «Βίοι ἀκατάλληλοι»;
- 2 καὶ γιατί αὐτὸς ὁ πρῶτος πρόλογός μου;
- 3 Γιατὶ ἔβαλα 7 παράνομα ζευγάρια διηγημάτων ἐνωμένα μ' ἓνα χωρισμένο στίχο;
- 4 Καὶ γιατί 7 καὶ ὄχι 8;
- 5 Γιατὶ οἱ 7 + 7 = 14 βίοι μου νὰ μὴν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὰ 7 ἀθάνατα ἀμαρτήματα, τοὺς 7 πλανήτες καὶ τοὺς 7 σοφοὺς, ἢ τὰ 7 φωνήεντα;
- 6 καὶ γιατί τὰ πρόσωπα αὐτοῦ τοῦ βιβλίου νὰ μὴν εἶναι τελείως φανταστικά;
- 7 Τελευταῖο καὶ ἑβδομο «γιατί» δὲν ὑπάρχει.

Ὅπου, περίπου, ἡ Τέχνη, κατὰ τὸν Π.Τ.: αὐτὸ τοῦτο ἡ ἀναίτια ἐκείνη ἄρνηση τῆς Λιογέννητης νὰ παντρευτῆ τὸν Κωνσταντῆ - τ' ὄχι τὸ ἀνεξήγητο τῆς Πεντάμορφης στὴ ζωὴ μας πάντα. Δηλαδή: τὸ πού σφραγίζει ὁ ἀνυπόφορος, ὁ θανάσιμος καὶ ἀνυποχώρητος, ὁ παράλογος πόνος τοῦ ἔρωτα! Ἐνα πουλι πού σφαδάζει, καὶ δὲ λευτερώνεται. Μιά ἀναρχική, ἀναίτια ἐλευθερία, κατέναντι σ' ὅλα — καὶ τὰ πιὸ «φυσικά», καὶ τὰ πιὸ «αὐτονόητα» — γιατί καὶ διότι τῆς ζωῆς αὐτῆς...

Φεύγει κανεὶς. Κάποτε θεληματικὰ καὶ ἀμετανόητα - ἔστω καὶ ἀν τυχαῖα σωθῆ, κ' «ἐπιζήση», περισσευόμενος κ' ἔσαι αὐτοκτόνος ἐφεξῆς, μ' ὅ,τι πράττει, μ' ὅ,τι ἀνασαινει (ἢ παίρνει σὲ δόσεις, μιθριδατικὲς ὅσο καὶ ἀπολαυστικὲς, βλέποντας τοὺς ἄλλους νὰ τρέμουν τὸν βέβαιον Φίλο στὸ τέλος)...

Κι ὅμως ὑπάρχει τὸ γιατί. Ἐνα βαθύτατο γιατί - ἄλλο ἀν δὲν εἶναι κατὰλληλος ὁ Τακόπουλος νὰ τὸ πῆ, νὰ τὸ φωνάξῃ, καὶ περιορίζεται λοιπὸν μόνο νὰ τὸ λοιδορῆ, νὰ τὸ μπεγλιρίζῃ, νὰ τὸ περνᾷ σὰν μεζεδάκι, λίγο σιχαμένο, στὴ μύτη ἐνὸς αἰχμηροῦ ἐπιτραπέζιου ξιφιδίου καί, ἀντὶ νὰ τὸ χάβῃ, σταθερὰ νὰ τὸ πετᾷ — καὶ «κοσμικὰ» ὡστόσο («κοσμικώτατα») — στὰ μούτρα τῆς ἀπέναντι κυρίας!..

Εἶναι τὸ ἐξῆς γιατί (ἀπὸ μένα, πού μ' ἀρέσει, ἀντίθετα ἀπὸ τὸν Τακόπουλο, νὰ λέω τὰ πράγματα μὲ τὰ πανάρχαια ὀνόματά τους, «σὰ νὰ ὑποτιμῶ», ναί, τὴν ὑποτιθέμενη «νοημοσύνη» — «νοημοσύνη» πού δὲν πραγματώνεται, ἄρα δύσνοια καὶ φαρσασίσιμὸ ἢ δειλία — τῶν ἄλλων, δηλαδή τῆ δικιά σας):

Γιατὶ ὁ «κόσμος» αὐτὸς θέλει κάψιμο μὲ πετρέλαιον - κ' ἐγὼ προσωπικῶς ὁμολογῶ πὼς δὲν μπορῶ οὔτε νὰ ὑπομεριδιάσω μὲ τὴν ἀναμφισβήτητα ποιοτικὴ (ποιοτικώτατη) καὶ ἐξαιρετικὰ φίνου γούστου (μοναδικώτατου στὴ νέα πεζογραφία μας) εἰρωνία τοῦ Τακόπουλου, πού τὸν ἐξευτελίζει — μόνο — καὶ τὸν περιγεῖ τὸ «κόσμο» αὐτό.

Ποιὸς ἀκριβῶς εἶν' ὁ «κόσμος» αὐτός;

Μὰ εἶναι, βεβαίως, ὁ «κύριος» ἀπὸ δῶ, πού πλούτισε χωρὶς ποτὲ νὰ ἐργαστῆ - ὁ νέος ἀπὸ κεῖ, πού κληρονόμησε καὶ τὰ βίτσια καὶ τὴν ὠχρὰ σπειροχαίτη καὶ τὰ «ἄσμομα» χρήματα καὶ τὶς βαμμένες ἐρωμένες τοῦ πατέρα - ἡ «κυρία» παραπέρα, πού ἔλλαξε ἀνετα τρεῖς ἄντρες σὰν κυλοτίτσες, καὶ πέρασαν πάνω της τρία συντάγματα σὰ βούβαλοι, κ' εἶν' ὡστόσο, ξέρετε, «παρθένα» στὴν ψυχὴ ("Α, ἢ ψυχὴ! Ἡ «ψυχὴ», ὡς γνωστόν, δὲ «μετέχει» τῶν ὕργῶν τοῦ σώματος, βγαίνει «ἀμωμη» ἀπ' αὐτά!) καὶ «ρομαντικὴ» ("Ω, πόσο «ρομαντικὴ», σὰ στολίζῃ τὰ βάζα της, ὄρθια τῶρα πάνω στὰ δυὸ της σκέλια, μὲς ἀπ' τὴ ρόμπα της!..) - ἢ γιαγιά, στὴν ἄκρη, τάχα σὰ «διακριτικὴ» ταπετσαρία, τύποις «σεβαστῆ» («ἕνας ἄλλος κόσμος», «παλαιὸς» καὶ «ὕγιενότερος», μὲ εἰδικὰ στηρίγματα τῶν σκελῶν γιὰ τὴ συνουσία μὲς στὰ συμβόλαια, μαζὶ μὲ τὶς «κλιανόρες»), οὐσίᾳ προαγωγὸς τῆς μικρῆς ἀγγελικῆς ἐγγωνῆς - ὁ «ἔφηβος» (ἔφηβος

δὲν πέρασε ποτέ!), πού «ἐρωτεύεται σφοδρά», μὰ συνάμα κλείνει καὶ τὰ εἴκοσι κ' εὐφύεστατα συμβόλαια ἐπιχειρήσεων («δαιμόνιο!»), μὲ τὸν «ἐρωτά» του ἴσα-ἴσα, τὸν «ἰδεαλιστικώτατο» ("Ἄχ, αὐτὰ τὰ πάθη, πῶς τυραννοῦνε, ντήαρ, τὴ ζωὴ μας!..) - ἡ κηδεῖα, δηλαδὴ ἡ ἐπίσημη στιγμή τοῦ «νόμιμου» ἀλληλοσπαραγμοῦ ὄλων αὐτῶν τῶν τραυτικῶν, μὲ τίς «πληροφορίες» καὶ μὲ τὰ «ξέρεεις, ἄκουσα.., μὰ δὲ θάνατι βέβαια ἀλήθεια!..» - ὁ γάμος, δηλαδὴ ἡ ἐπίσημη ἐκπόρνευση τῶν ἀγγελικώτατων μιξοπαρθένων αὐτοῦ τοῦ γλοιωδέστατου (ὄλο μὲ μικρὰ ἐπιφωνήματα καὶ χαρούμενες στριγγλίτσες) ὑποκόσμου κάθε «χαί σοσαίτυ» (ὡς καὶ τῆς ψευτοδικούλας μας ἀκόμη!..) - ἡ «καλημέρα» τους (δηλαδὴ: ἡ κακὴ μας μέρα), ἡ «καληνύχτα» τους (δηλαδὴ: ἡ κακὴ καὶ ἀτέλειωτὴ μας νύχτα), τὸ «χαίρομαι πού σᾶς βλέπω» (δηλαδὴ: ἀδιαφορῶ τελείως καὶ ἂν ὑπάρχετε ἢ ἂν ψοφᾶτε!), τὸ «πολύ λυπᾶμαι» (δηλαδὴ: καρφί δὲ μοῦ καίγεται!), τὸ «σᾶς ἀγαπῶ» (δηλαδὴ: τὸ κάνουμε;.. καί... πόση προῖκα ἔχετε, γιὰ νάχουμε κ' ἐμεῖς καλὸ ρῶτημα!) - καὶ τὰ γνωστά σας ρέστα τῆς ἀπὸ καταβολῆς νεροχύτας τοῦ «καλοῦ, καλοῦ, καλλίστου» καὶ τρισαγαρωμένου μας «καλοῦ κόσμου»!

Εἶναι τὸ πετρέλαιο πού χρειάζεται (πού ἀνέκαθεν χρειάζοταν καὶ πάντα θὰ χρειάζεται) κ' ἓνα μικρὸ-μικρὸ σπιρτάκι νὰ τὸ ἀνάψη - καὶ ἀπορῶ, νὰ πάρῃ ὁ διάβολος, πού βρίσκει ὁ Τακόπουλος τὴν ἀνοχὴ ἢ τὴ δύναμη, ἀντὶ νὰ τρέχῃ γιὰ τάνκερ καὶ πυρεῖα, ἔστω καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Μονοπωλίου, ἄνευ θεῖου καὶ φωσφόρου (μολονότι τὸ θεῖον κατεχοχὴν θὰ χρειάζονταν, κατὰ τὴ Θεολογία), ἀνασπᾶ μόνο μικρὰ ξιφίδια καὶ κολλᾶ περιχαρῆς στὰ σοβατισμένα μάγουλα (πού τόσα σπέρματα κατὰ καιρούς ἐδέχθησαν) τῶν «κυριῶν» του, ὄλ' αὐτὰ τ' ἀναρίθμητα μικρὰ του βδελύγματα!

Ἄλλὰ διαπράττω τὸ πιὸ βαρὺ — καθὼς λὲν — «λάθος» γιὰ ἓναν «κριτικό»: κυλάω πρὸς τὸ νὰ κρίνω ἐκεῖνο πού ἐδόθη μ' ἐκεῖνο πού δὲν ἐδόθη. Ἐν ἑσχάτῃ ἀναλύσει: νὰ ρωτήσω τὸν Τακόπουλο γιατί εἶναι Τακόπουλος καὶ δὲν εἶναι «μὴ Τακόπουλος»!.. Κι ἀφοῦ τόνωσα, πρέπει βέβαια νὰ συγκρατηθῶ: ὁ Τακόπουλος εἶναι Τακόπουλος. Βγαίνει ἀπὸ τὸν «κόσμο» αὐτόν! Δηλαδὴ: καὶ προκύπτει — γι' αὐτὸ καὶ τὸν γνωρίζει ἔτσι, σ' ὅλα του τὰ κατατόπια, καὶ στὰ πιὸ κρυφὰ του βδελύγματα — καί, μαζὶ, τὸν ἀρνίεται, τοῦ πετάει κατὰμουτρα γνησιώτατη ἀπέχθεια καὶ βδελυγμία, χαράζει ἀνήλεα τὸ πρόσωπο τῆς «κυρίας» (ἀλλ' ὄχι, δυστυχῶς, τὸ πρόσωπο, πού δὲν ὑπάρχει, παρὰ τὸ σὸ βῶ τῶν «καλλυντικῶν»!) μὲ τὸ κοφτερώτατο ἐπιτραπέζιο ξιφίδιό του!

Ἐμένα μοῦ φτάνει καὶ τόσο — ὅσο, τουλάχιστον, μένουμε στὸ γραφτὸ (πού, ὅ,τι νὰ ποῦμε, ἀδράνεια ἀκόμα στέκει) — γι' αὐτὸ καὶ τὸν πῆρα καὶ «γενικὸ γραμματέα» στὰ Νέα Ἑλληνικά. Καὶ μοῦ εἶναι κιόλας σεβαστός: εἶναι ἓνας sui generis «αὐτόχειρ», πού φεύγει ζωντανὸς μὲς ἀπ' τὸν «κόσμο» αὐτὸ - καὶ μὲ ἴδιες μόνο δυνάμεις. Μὲ ἴδιες δυνάμεις τὸν εἶδε — ὄχι ἀπὸ καμμιὰ θεωρία, ὄχι μὲ καμμιὰ ἐπαναστατικὴ παράδοση πίσω του — καὶ μὲ δικές του δυνάμεις τὸν ἀνέταμε (ἔστω καὶ ἂν δὲ βρῆκε βέβαια πάτο στὸ μαγκιγιάζ), τὸν βδελύχθηκε ἐκ βαθέων, τὸν ἀπέριψε βεβαιότατα, καὶ παραμένει ὡστόσο μέσα του, γιὰ νὰ δίδῃ μὲ ἀκρίβεια τίς ἀποφορές του, τίς στομαχικὲς ξυνίλες καὶ τοὺς ἐρευγμούς του, τὰ παπιγιδὸν καὶ τ' ἀνευθρίαστα μάγουλά του ἢ τὰ φερμουάρ τῆς «παρθενίας» του, καθιστῶντας τὸν περίγελο, μὲ ἰκανότητα ροῦδικῆ ἐνὸς πολὺ γαλλοθρεμμένου, μαζὶ καὶ ἀγγλοθρεμμένου, βολταιρικοῦ ἐνίοτε μὰ καὶ συχνότερα συγγενικοῦ ἐνὸς περιπαίκτη Ἄνατὸλ Φράνς ἢ καὶ Ζαχαρία Παπαντωνίου δικοῦ μας.

Τὸν «κόσμο» τους λοιπὸν περίγελο στὸν κόσμο τὸν ἀληθινό. Ναί. Μὰ ποῦ ἐκεῖνος πιὰ πού θὰ χαμογελάσῃ;.. Ὁχι, δὲν ξανακυλῶ στὸ «ἀθέμιτο» τῆς κριτικῆς πού κρίνει κ' ἐπικρίνει γιὰ ὅ,τι δὲν ἐδόθη, μὰ ἐπιμένω εἰλικρινὰ νὰ τὸν ξαναρωτῶ: Π ο ι ὀ ς ; π ι ᾶ ν ᾶ χ α μ ο γ ε λ ᾶ σ η ; Οὔτε τὰ τάνκερ τοῦ Ὠνάση δὲ μᾶς φτάνουν!..

ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΣΥΝΤΟΜΑ ΚΡΙΤΙΚΑ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ: Βασικές αρχές του Νεοχριστιανικού Κινήματος. Έκδοση «Νέας Ζωής». '65. (Σελ. 16.)

“Ελα σῶσον, Κύριε!.. «Νέα» ζωή, ή παμπάλαια φαρισαϊκή «ζωή» τῶν ψευτοχριστιανῶν, ὑπό «νέα» δῆθεν προσωπεῖα, μαρξίζοντα «χριστιανοσοσιαλιστικῶς» και δὲ συμμαζεύεται!

Χειρότερος πολιτικαντισμὸς ἀπὸ τὸν χριστιανικὸ δὲν ὑπάρχει. Καὶ καθὼς δουλεύουν μὲ μπροσοῦρες τῆς κακιᾶς ὥρας οἱ κουκουέδες, νά σου, τώρα - τώρα, και οἱ παπάδες!.. «Αναμόρφωση», λέει, «τῆς κοινωνίας» και τὰ ρέστα. «Τὸ συμφέρον σου», λέει, «τὸ ψωμί σου, ἀδερφάκι», «τὸ μεροκάματό σου», «ἡ κοινωνική δικαιοσύνη», «ὁ σοσιαλισμός», «ἡ δίκαια ἐπίλυση τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων», «ἐνάντια, βέβαια, στὴ μπουρζουαζία», ἀλλὰ — ἐδῶ σὲ θέλω! — μὲ τό... «θεὸ» ἐπικεφαλῆς και «γὰ νὰ ἔρθῃ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐπὶ γῆς»!

Μόνο πού μὲ τὸ «θεὸ» ἐπικεφαλῆς ὡς τώρα κ' ἡ «βασιλεία» τοῦ «Σατανᾶ» ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτῆς γῆς!

Ἀντῆτε, μασκαράδες!.. Κι ἂν καταφέρετε, στὸ κάτω - κάτω, τέλεια νὰ «ομοιωθῆτε», στὴν «ἀποδοτικώτατη», καθὼς θαρρεῖτε, «ταχτική» ἢ «μέθοδο δράσης» μὲ τοὺς συνόμοιους σας «πιστοὺς» — ὅλοι οἱ «πιστοὶ» ὅμοιοι — τῆς διέθνουῦς κουκουεδίας κι ἀντικουκουεδίας, ἔ, μιὰ τρύπα στὸ νερὸ θάχετε καταφέρει: νὰ μοι ἄζετε, νὰ συμφωνῆτε σὲ ὅλα, ἀφοῦ και σὲ τίποτα δὲ διαφέρετε, ποτὲ δὲ διαφέρατε!

«Μαρξιστὲς και παπάδες διεκδικοῦν τὴν ψυχὴ μου», ψέλλιζε μὲς στὸ ρόγχο του ἐκεῖνος ὁ Μαλαπάρτε. Καὶ ψέμματα; Δὲ βλέπετε, τώρα - τώρα, τὸ Βατικανό, πού διεκδικεῖ, λέει, τὴν «ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως» και γὰ μᾶς τοὺς ἀθέους;.. Σῶσε με, Κύριε, ἀπὸ τοὺς «πιστοὺς» σου και τὴ «σωτηρία» πού μοῦ σκαρώνουν!

ΔΙΚΤΑΙΟΣ, ΑΡΗΣ — [Κ. Κωνσταντουράκης]: Πολιτεία. Έκδ. Φέξη, στὴ σει-

ρὰ «Βιβλία και ἦχος» — προφανῶς κατὰ τὸ ἄθλιο «ἦχος και φῶς», πού μᾶς χαλαίει ἀκόμα τὴν Ἀκρόπολη μὲ «τεχνικολόρ» —, μὲ δέκα σχέδια τῆς Παρούλας Desbordes (πράγματι καλαισθητα κι ἀξιοπρόσεκτα), ἐπιμέλεια δίσκου — πού περιέχεται στὸ βιβλίο — και ἀπαγγελία Ἑλένης Κυπραίου. '65. (Σελ. 212.)

Πέρα ἀπ' ὅσα τοῦ ἀνθολογήσαμε στὸ σῶμα τῆς Ἀνθολογίας (1708-1959), στὰ Συμπληρώματα (1959) και στὸ «Ἄλλο» στὴν Ἀνθολογία (1964), ὁ Ἄρης Δικταῖος δὲν κατάφερε νὰ προσθέσῃ οὔτ' ἓναν στίχο τῆς προκοπῆς.

Ὅσο γὰ τὸ ἂν χρειάζονταν και ἀπαγγελία σὲ δίσκο, μάλιστα ἐκεῖνα του πού ἀπαγγέλλει ἡ χαραμισμένη ἔτσι Ἑλένη Κυπραίου, ὄχι, νομίζουμε πῶς δὲν χρειάζονταν, και δὲν σώζονται οὔτε μὲ τὴ θερμὴ και φιλικὴ φωνὴ τῆς. Ὁ κύριος Φέξης πρέπει νὰ καταλάβῃ — ἐμπορικὰ πρωτίστως νὰ τὸ καταλάβῃ — πῶς ἡ σειρά του «Βιβλία και ἦχος» θὰ ἐπιτύχῃ — οὐσιαστικά και ἐμπορικά — μὲ ὄνο ἂν τὰ προσφερόμενα σὲ δίσκους κείμενα εἶναι πράγματι ποιότητος, χωρὶς ἀστεῖα και συμβατικότητες ἢ ἄθλιες «φιλίες». Ἀλλιῶς θ' ἀποτύχῃ - και θάχῃ κιάλας ξεπαρθρευτῆ ἄλλη μιὰ καλὴ ἰδέα στὸν Τόπο μας... Ἄλλ' ἡ καλὴ Ἑλένη Κυπραίου τοῦλάχιστον, πού ἔχει ἀλήθεια ἔρωτα μὲ τὴ δουλειὰ τῆς και πνευματικότητα στὴν ἀπαγγελία τῆς, δὲν κοιτᾷ, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς, νὰ μὴν ἀπαγγέλλῃ κείμενα κακὰ - οὔτε μέτρια;.. Ἄς ἀφήσωμε, τώρα, τὰ «ἐπαγγελματικά» ἐπιχειρήματα — «αὐτὰ μοῦ δίδουν τί νὰ κάνω;» — και τὰ ρέστα. Δὲν ὑπάρχουν τέτοια — νὰ μὴν ὑπάρχουν, μάλιστα ἀπὸ ἀνθρώπους πού δὲν κάνουν «ἐπάγγελμα» — κ' εἶναι ἄλλωστε και «ἀντιεπαγγελματικά» τὰ κακὰ, σ' ὁποῖον τομέα. Παράγει δὲ κακὸ — πνευματικὸ και παιδευτικὸ κακὸ μέγιστο, ἀντὶ καλὸ (κι αὐτὸ ξέρουμε πῶς τὸ λογαριάζει ἡ Ἑλένη Κυπραίου) — ἀπαγγελία και δισκοποιήσις κειμένων κακῶν. Λοιπόν, ἀφοῦ ὄχι οἱ τάχα «πνευματικοί» μας

κ' οί εκδότες τους, έστω ή καλούμενη νά «έμφυχώση», άς άρνιέται ψυχή σέ άψυχα και κακογέννητα. Αυτά, Έλένη, στον Καιάδα!.. Δεν άξίζουν «σωτηρία» - και μη σέ παρασύρουν μαζί τους!

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΕΧΝΗΣ, ΧΙ-ΧΙΙ/65.

Ούτε ένα ενδιαφέρον, ούτε ένα διαβαζόμενο κομμάτι.

Εΐχαμε δυόμισυ χρόνια νά διαβάσουμε 'Επιθεώρηση Τέχνης. Συγκεκριμένα : από τó τεύχος της του 'Ιουνίου '63. Και λέγαμε πώς, τόσον καιρό, κάπως θάχε «στρώσει» τελοςπάντων, ή ξύλινή μας! 'Αλλά πού! Τά ίδια και χειρότερα!.. Και δέν έχει τώρα ούτε καν τά διασκεδαστικά εκείνα — τά «συγκλονιστικά», τά «μεγάλα», τά «ύψηλής λογοτεχνικής ποιότητας» (και «σοσιαλρεαλιστικά» βεβαίως) — «κείμενα» Βασίλη Βασιλικού πού άπολαμβάναμε :

«— Κι όμως ύπάρχουμε, μου λές μ' εκείνη τήν μυρωδιά τής άμασχάλης σου.

— 'Υπάρχουμε, σου άπαντώ ξεκουμπώνοντας τó παντελόνι.

— 'Υπάρχουμε, λείει ή στροφή σου πάνω στο κρεβάτι και τά βαμμένα νύχια σου στην πλάτη μου.

— 'Υπάρχουμε, άπαντούν τά χείλια μου πάνω στις ρώγες τών βυζιών σου.

— 'Αλλά δέν είμαστε έμεις, μου λές και χουφτιάζεις τó πρᾶμα μου.

— Δεν είμαστε, σου λείει τó χέρι μου ξόνοντας τó δικό σου.»

Αυτά, στή σελ. 540 - 1.

Και παρακάτω (σελ. 549) :

«— Μ' άρέσει νά κάνω κρεβάτι μαζί σου. Μ' άρέσουν τ' άφράτα στήθια σου, ή γκαβλιάρα φωνή σου, τά γλυκά σου τά κουήματα.»

Και παρακάτω, στην ίδια σελίδα :

— Ναι, κοιμήθηκα με πάρα πολλούς. Κυλιστήκα. "Αχ, δείρε με κι άλλο. Μ' άρέσει. Πόνεσέ με. Κανείς δέν τόλμησε, κανείς... Μόνο, πρόσεξε, μη με πονάς στις ρώγες... Είσαι άγριος και σκληρός μαζί μου." Έτσι μ' άρέσει νάσαι οί άντρες, σκλάβε μου... Σ' αγαπῶ. Έσένα θέλω, έσένα... Τί γλύκα πού δοκίμασα... "Αχ, τί γλυκός πού είσαι. Τρελλαίνομαι! Με πεθαίνεις... "Όχι, δέν με πονάς... Σ' αγαπῶ πού δέν

τελειώνεις γρήγορα. 'Αγάπη μου, αγάπη μου... "Ελα πάλι, έλα..." Έτσι, έτσι... Νά γίνω σκλάβά σου κ' έσθ ό βασιλιάς μου... "Ελα τέλειωσε κ' έσθ μαζί μου... Μέσα μου, μέσα μου... Μη φοβάσαι... Μη φοβά... ά... άχά... αααααχ!»

Είμαι από ένα «διήγημα», ύποτίθεται, του νεαρού μας «ώργισμένου» Βασιλικού, με τόν τίτλο : *Οί φωτογραφίες*. Με τόν ίδιο τίτλο έξεδόθη μετά και σέ βιβλίο, «μυθιστόρημα» πιά του νεανίσκου. Μεταφράζεται, μαθαίνουμε, και στην 'Αμερική. Με τó καλό και «μπέστοέλλερ»! Γιατί όχι; Σάμπως έχει περισσότερο ή λιγότερο χαλασμένο μυαλό κ' ή 'Αμερική;..)

Πάντως, τó βέβαιο είναι πώς ούτε τέτοια διασκεδαστικά πιά ή 'Επιθεώρηση Τέχνης μας, παρά τόρριξε στή «σοφία» τώρα, ή ξυλοκέφαλη, και στά βαρύγδουπα «θεωρητικά» πιλάφια.

Κρῖμα.

'Εγώ, τής όρκίζομαι, θά τήν αγοράζω τακτικῶτατα, αν έλπίζω πώς θά ξανάβρω κείμενα τέτοιας «ύψηλής σοσιαλρεαλιστικής λογοτεχνικής ποιότητας» : «μου χουφτιάζεις» κ. τ. λ., «σου ξύνω» κ. τ. π., «γκαβλιάρα» — με γάμα κάπα! — και τά ρέστα... «ά... άχά... αααααχ!»

Κατόπιν τούτων δέ, και παρομοίον, «έπαναστάτης» κι ό Βασιλικός μας, ό «σκληρός άντρας» τής πού του... «χουφτιάζει» κ. τ. λ.)

"Ε ρέ, κλάρα βρεμένη πού σās χρειάζεται!

Η «ΠΕΙΡΑΪΚΗ ΠΑΤΡΑΪΚΗ», ΧΙΙ / '65.
(Σελ. 32.)

Τίποτε καινούργιο, τίποτε πρωτότυπο. Συμβατικότητες — πού άσφαλῶς δέν διαβάζουν οί ύπάλληλοι — τής όμώνυμης κεφαλαιοκρατικής εταιρίας του κ. Χριστόφορου Στράτου, και τών συγγενῶν του, Κατσάμπα και άλλων Στράτων.

'Αξιέπαινη ή καθαρώς «γραφική» — γραφικής τέχνης έννοῶ — προσπάθεια του εύσυνείδητου κ. Θ. Θωμόπουλου, πού χρόνια τώρα τó δουλεύει τó περιοδικό «τῶν ύπαλλήλων» ύποτίθεται — «έργοδοτῶν» διάβαζε — τής «Πειραιϊκής-Πατραϊκής». 'Αλλά τί νά καταφέρη «πρός ουσίαν» ό άνθρωπος;.. Συμφέρεϊ καμμιά ουσία

— ἄλλη ἀπὸ τὴν σύνθετη μὲ τὴν περι — στ' ἀφεντικά του ;

Ὡστόσο, τοὺς βεβαιώνουμε τοὺς ἀφεντάδες : καὶ ὁ θὰ τοὺς ἔκανε, κι αὐτῶν ἀκόμα — καὶ πολὺ περισσότερο τῶν ὄσων τοὺς δουλεύουν — λίγη οὐσία!.. Γιατὶ θύελλα πλακώνει - καὶ τὰ σύνθετα μὲ τὴν περι... περιδινοῦνται ἤδη!

Κάλλιο νὰ τοὺς ἀγαπᾶν, ἀληθινά, οἱ ποὺ τοὺς δουλεύουν καὶ τοὺς ὑπερπλουτίζουν τόσο.

ΤΥ ΡΥ [Δὲν ξέρει καὶ πῶς νὰ τοὺς βιβλιογραφήσῃ κανεὶς αὐτοὺς τοὺς κινέζους! Τί; νὰ βάλω, τάχα, τὸ «ἐπώνυμο» μπροστὰ — ΡΥ, ΤΥ — καὶ νὰ τὸ μπερδεύουμε μετὰ, Τοῦ Φοῦ ἢ Φοῦ Τοῦ.]: Ποιήματα. Μιὰ ἐκλογή. Μιτρο. Ἄρη Δικταίου [Κ. Κωνσταντουράκη]. Ἐκδ. Φέξη. '64. (Σελ. 204.)

Ἐρεὶ κινέζικα ὁ «χαλκέντερος» Δικταῖος μας;

Ἔ, ἀφοῦ δὲν ξέρει, δὲν τοὺς ἀφήνει καλύτερα ἤσυχους, τοὺς κινέζους τούλαχιστον, καθὼς δὲν ἄφηκε, δυστυχῶς, παλιότερα, οὔτε τοὺς γερμανοὺς, οὔτε — ὁ ἀθεόφοβος, χωρὶς ἑλληνικὰ τῆς προκοπῆς — τοὺς ἀρχαιοέλληνες;..

Κῦ ρ ο ς, λοιπόν, ὄχι, κανένα δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη τέτοια «μετάφραση» ἀπὸ τὰ ἐγγλέζικα - καὶ ποιοὺς ξέρει δὲ τί καὶ τὰ κινέζικα τοῦ «ἀγγλου» αὐτοῦ «μεταφραστῆ» Rewi Alley;.. Ἐφέρετε, ἐγὼ πού ἔγραφα μὲ καμμιά τρακοσαριά ξένα ὀνόματα τελεῖως ἀνύπαρκτων «μεγάλων» συγγραφέων ἢ ἐπιστημόνων (στὴν Ἐλευθερία καὶ στὴν Ἐκλογή, στίς Εἰκόνες καὶ στὴν Προοπτική, στίς Γνώσεις τῆς ΚΥΠ καὶ στὴν Ἀγῆ — ἐκεῖ μὲ ὑπογραφὴς «δικκῶν» τῆς, ὑπαρκτότατων! —, στὸν Ἀνένδοτο τώρα-τώρα καὶ σὲ καμμιά δεκαριά ἀκόμα ἐντυπα, δευτερότερα) ἔχω πολλὴ ὑπόψια γιὰ κάτι τέτοιους «κινέζους», «γιαπωνέζους» κ.λ.! Ἄντε τρεχαγύρευε, λέω, ἂν δὲν εἶναι... Κωνσταντουράτσεφ ἢ Ἄρ-Ντι-Κτσέν, τοῦτος δῶ ὁ Τοῦ Φοῦ ἢ Φοῦ Τοῦ ἢ ὅποιος ἄλλος! Καὶ γιατί, τάχα; Αὐτὸ πού συνηθίζω ἐγώ, πρὸς τιμωρίαν τῶν τόσο ἀγράμματων καὶ προκατειλημμένων κατὰ παντὸς Ἕλληνας γράφοντος ἑλλήνων ἐκδοτῶν, ἀναγνωστῶν καὶ

διευθυντῶν ἐφημερίδων, ἀποκλείεται δηλαδὴ νὰ τὸ συνηθίσει καὶ κάνας ἄλλος, ἀγγλος εἴτε καὶ Ἕλληνας, ποιητῆς εἴτε μὴ, «χαρμάνης» γιὰ δημοσίευση κειμένων του γραμμένων ὑπὸ τινὰ «κινεζοειδῆ» ἢ νοτιοαμερικανίζουσα ἢ «γιαπωνεζοειδῆ» — κατὰ Καζαντζάκη — ἢ ὅποιαδήποτε ἄλλη, «-ειδῆ» ἀτμοσφαῖρα;.. Καὶ εἶναι ἀλήθεια πῶς δὲν ἔχω τὸν καιρὸ — οὔτε τὸ ἐνδιαφέρον, ὅταν τόσο κοντινότερα μὲ καίνε καὶ δὲν τὰ ξέρω — νὰ κάθωμαι τώρα νὰ ψάχνω ἂν ναὶ ὁ «Τοῦ Φοῦ», κι ἂν αὐτὰ πράγματι, καὶ σωστὰ τὰ κινέζικα τοῦ ἀγγλου καὶ καλὰ — δηλαδὴ ποιητικά — τ' ἀγγλικὰ του τὰ ἴδια, καὶ ποιά τ' ἀγγλικά τοῦ Δικταίου, καὶ ποιά ἢ μεταφραστικὴ του εὐσυνειδησία ἢ ἀξιεπίαινος τόλμη, κι ὅλα αὐτά.

Δὲν ἀπομένει, λοιπόν, παρὰ νὰ τὰ δοῦμε καὶ τοῦτα, τοῦ Τοῦ Φοῦ, πάνω-κάτω σὰν τὰ Τραγούδια ἐκεῖνα, τοῦ θρυλικοῦ Παθανάρες (τοῦ «νοτιοαμερικάνου» Τάσου Παπᾶ)!.. Δηλαδὴ, σὰ «φιάσκο» μὲν, ἀλλ' ἔστω, μήπως κάνας στίχος, πού μὲ τὸ δικαίωμά του νὰ περάσῃ στῶν Ἑλλήνων τώρα τὴν ποιητικὴ πύλη;.. Κι ἀπέ, ἂν εἶναι μὲ τὰ σωστὰ τοὺς τοῦ Τοῦ Φοῦ ἢ τοῦ Ἄρ-Ντι-Κτσέν, λίγο ἐνδιαφέρει, φτάνει νάναί στίχος καὶ νὰ λέη.

Ἔ, λοιπόν, πάλι ὄχι.

Καὶ δὲν ἐνδιαφέρει ἐδῶ — σ' ὅλα Τὰ Νέα Ἑλληνικά — παρὰ ἢ οὐσία. Αὐτὴ μόνον ἢ οὐσία : νὰ λέη, νὰ εἶναι. Τὰ περισσὰ ἐκ τοῦ πονηροῦ.

Ἄλλ' ἔστω, νὰ δεχτοῦμε τὰ πάντα τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Τοῦ Φοῦ», σὰν ἀφελεῖς. Γράφει ὅμως καὶ «ἐκλογή», νὰ πάρῃ ὁ διάβολος. Δηλαδὴ ἀνθολόγηση. Ὑπὸ Ἄρη Δικταίου, προφανῶς! Καὶ θυμόμαστε — φταῖμε ἐμεῖς; — ἐκεῖνη τὴν ἀνεκδιήγητη, ἀνθολόγηση πάλι, ἑλλήνων ποιητῶν, πού ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸ φίλο Φαῖδρο Μπαρλὰ ἔκανε — στοῦ Φέξη πάλι — ὁ Δικταῖος, κ' εἶχε γελάσει καὶ τὸ παρδαλὸ κατσίκι μὲ τὰ καμώματα : τί Δικταῖος αὐτοανθολογούμενος μὲ τὸν ἀνώτατο ἀριθμὸ σελίδων καὶ ποιημάτων, τί Μπαρλὰς «διαφωνῶν» μὲν ἀλλὰ καὶ συνεκδιόμενος καὶ συνεκδίδων, συνανθολογῶν καὶ συνανθολογούμενος - μεγάλα πανηγύρια! Τὰ θυμᾶστε;

Καλύτερα νὰ τὰ ξεχνοῦμε.

ΘΕΑΜΑΤΑ ΚΙ ΑΚΡΟΑΜΑΤΑ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΡΙ ΤΑΚΟΠΟΥΔΟ

ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΣΒΟΛΗ τῶν Ἴσπανῶν, ἀπειλούμεθα τώρα κι ἀπὸ τοὺς Ἴταλους!.. Τῆ θέση τοῦ Κασόνα ἐτοιμάζεται νὰ καταλάβη, στὴν ἴδια ἐπιφάνεια, ὁ καθ' ὅλα ἀντάξιός του Ἄλντο Νικολάι, μὲ τὰ Ἐκκρεμμύ-δια του.

Ὁ Νικολάι εἶναι ἕνας «γεννημένος» σεναριογράφος «τελεβίζιον», πού γράφει γιὰ τὶς «μικροαστικὲς ἀνοησίες, πού δίνουν χυμὸ στὴ ζωὴ», καὶ τὸ Ἐκκρεμμύς του, δῆθεν μιὰ «ἀνατομία» τῆς συζυγικῆς ζωῆς, δηλαδὴ μᾶλλον μιὰ περιτομὴ τῆς ζωῆς. Ὁ συγγραφεὺς σαρκάζει, πού καὶ πού, χώνοντας τὸ ἀνοιχτηράκι του στὶς «κονσέρβες» τῆς «κονσερβαρισμένης» ἐποχῆς μας, πού ναί, δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο — μᾶς τὸ διαβεβαιώνει ὁ ἴδιος ἀπὸ μέσα — παρὰ μιὰ μεγάλη «κονσέρβα»!.. «Γράφουμε, τραγουδάμε, σκοτώνουμε» - ὅλ' αὐτὰ γιὰ μιὰ «φυγὴ»!

Ἐμεῖς, αὐτὴ τὴν ἀνάγκη φυγῆς τὴν αἰσθανθήκαμε ἀπὸ τὰ πρῶτα λεπτὰ τοῦ ἔργου.

ὦ, τί ὄραϊα πού περιγράφει τὴ συζυγικὴ ζωὴ ὁ Νικολάι! Τὰ καυγαδάκια στὸ σπιτάκι ἢ στὸ αὐτοκινητάκι· τὶς ἀπογοητευσοῦλες, ὅταν γίνονται συγκρισοῦλες μὲ τὶς πρῶτες ἐρωτικὲς στιγμοῦλες· τὶς πρῶτες βραιοῦλες - πού ἀνοίγουνε βρυσοῦλες ἀπὸ δάκρυα· τὶς ζηλοτυπιοῦλες, γιὰ παιδάκια μικροῦτσικα ἢ μεγαλοῦτσικα - ἢ καὶ γιὰ τὶς σαλτσοῦλες τῆς μαμάκας, τὶς ἐκδρομοῦλες μὲ τὶς βροχοῦλες καὶ τὶς ἐπιδρομοῦλες στὰ κρεβατάκια μὲ ψηλὰ τὰ ποδαράκια!.. Καί, ὦ! Τί γελάκια κάτω ἀπὸ τὴν πλατειοῦλα, ὅταν ἀναγνωρίζη ὁ καθενούλης τὸν γλυκὸ του ἐαυτοῦλη! Βαριόμαστε, ἀλλὰ «τί ὄραϊα» πού βαριόμαστε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, εἶναι τὸ «πικρὸ» μόττο τοῦ Νικολάι. Πόσο περισσότερο ὅμως βαριόμαστε ἑμεῖς τὸν ἴδιο, καὶ τὸ δῆθεν πνεῦμα του (ἀκόμα κι ὅταν τοῦ ξεφεύγη κανένα «ἀστεῖο», τὸ ἀναμασάει μὲ τὶς ὄρες, γιὰ νὰ τὸ χωνέψη, σώνει καὶ καλά, κι αὐτὸς καὶ τὸ μηρυκαστι-

κὸ κοινό του) καὶ τὰ γιομάτα ὑποσημειώσεις καὶ «πρωτοτυπία» «ἐπιγράμματά» του: «Ἡ Ἀνθρωπότης εἶναι τὸ μεγάλο στήριγμα τῆς φιλανθρωπίας» (μὲ πολλὰ γιὰ καὶ διότι). Ἡ: «Δὲν ἐγέρασε ἡ Εὐρώπη ἢ Ἀμερικὴ εἶναι πολὺ νέα!». Ἡ: «Ἡ ἐξαιρέσις ἐπιβεβαιώνει τὸν κανόνα!» Καὶ νὰ μὴν ἰσχυριστῆ κανεὶς, ὅτι αὐτὰ τὰ λένε οἱ ἥρωές του!.. Ὅχι· ὁ κ. Μυράτ τοῦλάχιστον μᾶς ἔπεισε, ὅτι τὰ λένε μὲν ἢ γυναῖκα του κι αὐτὸς, ἀλλὰ μὰ ξὶ μὲ τὸν συγγραφέα!..

Ἄλλωστε, ὁ Δημήτρης Μυράτ καὶ ἡ Βούλα Ζουμπούλακη εἶναι οἱ «μεγάλοι αὐτοϊκανοποιημένοι» τῆς βραδιᾶς. Παίζουσι τοὺς δύο μοναδικοὺς ρόλους τοῦ ἔργου - μὰ κ' ἕναν τρίτο: τὸν ὑποβόλεα τοῦ γέλιου γιὰ τὸ κοινό. Γελοῦν πρῶτοι, καθὼς οἱ «ἀστεῖοι» τῆς παρέας, μὲ τὰ ἀστεϊάκια τοῦ συγγραφέως, κ' ἔτσι καθοδηγοῦν παβλοφικὰ τὸ κννοῆμον τους. Ἄν οἱ Ἕλληνες τραγωδοὶ παίζουνε μὲ τὰ πόδια τους, ὁ κ. Μυράτ παίζει μὲ χέρια καὶ μάτια. Ἡ Βούλα Ζουμπούλακη πάλι, διερωτᾶται κανεὶς μὲ τί παίζει; Ἐμένα, σ' αὐτὸ τὸ ἔργο, μοῦ ἔδωσε τὴν ἐντύπωση ὅτι ἔδινε εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις στὸν Ἀχιλλέα Μαμάκη.

Ὁ Μίκης Θεοδωράκης θύμιζε — δυστυχῶς — καλὲς στιγμὲς τοῦ Βαρφτιστικοῦ κι ὁ Νίκος Γκάτσος (εὐτυχῶς) τίποτε.

ΕΥΚΟΛΑ, συναισθηματικὰ καὶ δημοφιλῆ, σὰ μουσικὴ σὲ μινόρε, Τὰ χωριστὰ τραπέζια τοῦ Τέρενς Ράτιγκαν. Λίγη μοναξιά, λίγο κουτσομπολιό, λίγη «ἐξανάσταση» - καὶ νά, ὁ θεατῆς, ἀποχωρεῖ μὲ τὸ εὐχάριστο συναίσθημα πὼς μόνον ὁ «ἄλλος κόσμος» εἶναι κακός.

Ὁ Τέρενς Ράτιγκαν γνωρίζει καλά τὴν ψυχολογία τοῦ θεατοῦ καὶ τῶν ἠθοποιῶν - καὶ γράφει καὶ γιὰ τοὺς δύο. Σ' αὐτὸ μάλιστα τὸ ἔργο του δίνει στοὺς 2 πρωταγωνιστὰς ἀπὸ 2 ρόλους στὸν κα-

θένα, αλλά με κλίμακά, φοβοῦμαι, ἀπὸ ντὸ ἔως ρέ, κι ἀπὸ ρέ ἔως μι - ἔτσι τοῦλάχιστον μᾶς ἔπεισαν ὁ κύριος Κατράκης (ἐν συνδυασμῷ με τὸν ὑποβολέα), καὶ ἡ κυρία Βεργῆ (μὲ κανένα συνδυασμό).

Ἡ μεταφρασὶς τῆς Γκέλης Μαυροπούλου — μὲ «λογοτεχνικά» ἔμφε (: «λιγάκι συννεφιασμένος ἀπόψε» καὶ : «ἐνεκα τὸ ψυχός»!) — ἐπηρεασμένη περισσότερο ἀπὸ τὶς γνώσεις της τοῦ ἀγγλικοῦ καιροῦ παρὰ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσας.

Ἀπλουστευτικὴ ἢ «σκηνοθεσία» τοῦ Γ. Θεοδοσιάδη, ποῦ θέλει νὰ βλέπῃ τοὺς ἐγγλέζους μόνο με τσάι καὶ συμπάθεια...

Ἡ καλλιτεχνικὴ συμβολὴ τῆς κυρίας Εἰρήνης Καλκάνη — γεμάτη «θαμπὰ ἐνυδρεῖα»(!), «ὑγρά στοιχεῖα», «μοναξίες», «ἐνόχους», «ἐρωτηματικά», «ὄρθος λαγωνικῶν»(!), «ἀντιπαθητικὲς πλαγγόνες» καὶ «κοινὸς παρανομαστᾶς»(!) — ἦταν, «κοντολογῆς», περιττῆ.

Η ΚΟΡΗ ΜΟΥ Η ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΡΙΑ... Κάτω ἀπ' αὐτὸν τὸν πολὺ φθηνὰ δημοκοπικὸ τίτλο — καὶ με Βουγιουκλάκη βέβαια, κ.λ. — ὁ κύριος Ἀλέκος Σακελλάριος φέρνει «κάτι» τὸ «καινούργιο» στὸ ἑλληνικὸ θέατρο : τὸν ἑλληνικὸ κινηματογράφο!

Ἐνα πελώριο πανῶ κατεβαίνει ἄνωθεν, καὶ μᾶς προαναγγέλλει τί θὰ δοῦμε στὸ θέατρο *Κοτοπούλη* κατ' ἀποκλειστικότητα, καὶ με μπουζούκι καὶ ὑπόκρουση Ζαμπέτα! Κι ὄλ' αὐτά : «γιὰ τὴ νεκρανάσταση τοῦ ἡρωικοῦ αὐτοῦ θεάτρου», ὅπου πέρσι «ἡ ἄσπρη ὀθόνη ἔπεσε σὰ σάβανο μπροστὰ ἀπ' αὐτὴ τὴν «ἱστορικὴ» σκηνή,.. ποῦ ἐπάνω της πλανιοῦνται ἀκόμα οἱ σκιὲς τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη καὶ τοῦ Βασίλη Λογοθετίδη».

Ἡ σοσιαλίστρια κόρη τοῦ κ. Σακελλάριου — τὸ ἔργο ποῦ παρέδωσε με «ὑπερφηφάνεια», ὡς «ἐλαχίστη» προσφορὰ στὸν «ῥωαῖο ἀγῶνα» τοῦ ἐνθουσιώδους ζευγαριοῦ Βουγιουκλάκη-Παπαμιχαήλ — εἶναι μιὰ κωμωδία γεννημένη γρήγορα γρήγορα χθές, γιὰ νὰ γεμίση τὶς θέσεις καὶ τὸ ταμεῖο τοῦ ἐνδόξου θεάτρου σήμερα, ποῦ τὸ ἄδειασε τόσο ἄδοξα ἢ ἀτυχήσασα πόρνη Σούζη Γουὼγκ προχθές,

καὶ γιὰ ν' ἄδειάση τὸ νεόπλοτο, μὰ πάντα λαϊκὸ κοινὸ του, ἀπ' ὅλα τὰ τόσον ἐπικαίρως «ἐνδόμυχα» «σοσιαλ-δημοκρατικά» του συναισθήματα.

Δημαγωγικὴ κουβέντα — ποῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ χειροκροτήματα, βγάζει ἄλλοτε χαχανητὰ κι ἄλλοτε μαντίλια —, δημαγωγικὴ μουσικὴ, δημαγωγικὸς (ὑποερεθιστικὸς) χορὸς, κ' ἕνας τοῦλάχιστον ἀπαραίτητος κύναδος, ἀποτελοῦν τελευταῖα, ἐπιμόνως, τὸ «τετράπτυχο» κάθε *κωμῆς* διὰς τοῦ ἑλληνικοῦ «ἐκράν».

Ὁ κ. Σακελλάριος, ἕνας παλιὸς ἀλλὰ «ἔξυπνος» ἄνθρωπος — ποῦ ἂν (εὐτυχῶς) δὲν *ψαθίξῃ*, πάντως *σακελλαρίζει* ἔδω καὶ χρόνια, με μεγάλη ἐπιτυχία —, κατορθώνει νὰ δίνῃ μερικὲς θεατρικὲς στιγμὲς - ἰδίως ὅταν ἀποφεύγῃ τὰ «λεκτικὰ εὐρήματα». Ὁ τύπος ὅμως τοῦ χωροφύλακα ποῦ δημιουργεῖ — μαζὶ βέβαια με τὸν ἐξάίρετο νέο κωμικὸ κ. Ἐξαρχάκο — δὲν ἄρκει γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν «ὑπερφηφάνειά» του.

Τὸ κινηματογραφικὸ «γέμισμα» — με μπουζούκι καὶ χορὸ — πιὸ ἀνεκτὸ στὴ σκηνή. Ἀντιθέτως, ἡ Βουγιουκλάκη μας νιαουρίζει (ἀλλὰ τοῦτο ὄχι ἀντιθέτως), παρὰ «ὡς συνήθως», καὶ ὁ Δημήτρης Παπαμιχαήλ γαυγίζει, ὄχι ὅσο ἐπιτυχημένα στὶς σκυλογατίσιες ταινίες τους.

Ὁ Γιωργος Ἀνεμογιάννης ἔξακολουθεῖ νὰ σκηνογραφῇ με τὴν ἴδια πάντα «ἐπιτυχία» κ' ἔλλειψη πρωτοτυπίας.

Προβλέπω μιὰ νέα «κατάκτηση» τῶν «δοξασμένων σανιδιῶν» τοῦ *Κοτοπούλη*. Καὶ ἂς μὴν πλανῶνται οἱ ἀναδημιουργοὶ τοῦ θεάτρου τὸ ἔργο τους δὲν θὰ εἶναι μὲν «τόσο σκληρὸ, δύσκολο καὶ ἐπικίνδυνο, ὅπως σκληρὰ, δύσκολα καὶ ἐπικίνδυνα εἶναι ὅλα τὰ ῥωαῖα», ἀλλὰ θὰ εἶναι πιὸ εὐπρόσδεκτο καὶ πιὸ προσοδοφόρο. Μόνο νὰ *πᾶμε* εἰς ἄλλο πλάνον ἄλλῃ φορὰ, καὶ πάντα νιαοῦρισμα (ἔτσι, λίγο «τσεβδό», τῆς «γατούλας» - μπριτζιτμπαρδούλας τοῦ ἐπιπέδου μας)!

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ - ἢ : *Γαργάλατα!* «Ἐχετε χιοῦμορ;», ρωτᾷε ἕνας ἥρωας. «Καὶ χιοῦμορ καὶ σκληρο-

ειδίτιδα!», απαντάει ένας άλλος. Και την μὲν «σκωληκοειδή απόφυση» τὴν κόβεις· κανείς ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ κόψη τὸ ἐξοντωτικὸ «χιοῦμορ» τῶν ἐλλήνων «ἐπιθεωρησιογράφων».

Ἡ ἐπιθεώρησις μας κορδακίζει, ἐδῶ και χρόνια, μεταξύ ἀστειῶν : «ὁ Ἄγαμέμνος κ' ἐγώ» και δακρῶν, προκαλούμενων ἀπὸ πόρνες, με ἄλλοτινὰ τσαϊκοφσικὰ κυκνίσματα, πὸν «σέρνουν τὸ σαρκίό τους στὸ δρόμο ντροπιασμένες»!..

Ὁδὲν ἄλλο κόμμεντ, ὅπως θάλεγε κι ὁ κ. Ἀντρέας Παπανδρέου. Ἐκτός, ἴσως, κύριοι ἐπιθεωρησιογράφοι μου, ὅτι τὰ γαργάλατα σε ἱς τὰ ἐφεύρατε και με τὰ ταιριάζαν τοῦ κυρίου Νόβα.

Ὅσο γιὰ τοὺς ἐκτελεστάς : ὅπως στὴν «πολιτικὴ» μας ζωὴ δὲν ὑπάρχουν κόμματα ἀλλ' ἀρχηγοί, ἔτσι και στὸ ἐλαφρὸ μας θέατρο δὲν ὑπάρχουν ἔργα ἀλλὰ «βεντέτες».

ΜΕΣΑ ἀπὸ τὸ Σπασμένο τον καθρέφτη, ὁ σουηδὸς «μάγος» Ἴνγκμαρ Μπέργκμαν μᾶς καλεῖ νὰ παρακολουθήσουμε τὸ με ἀξιώσεις «μεταφυσικὸ» παιγνίδι του : «Ἐδῶ θεὸς, ἐκεῖ θεὸς, πού 'ν' ὁ Θεός;» Μὰ τὰ ξεπερασμένα μέσα τῆς παραστάσεως — τὰ πιὸ πρωτότυπα ἀπ' αὐτὸν τὸν ἴδιο — καταδικάζουν ἐκ τῶν προτέρων και «Θεὸ» και θεατὰς.

Μιὰ ἄρρωστη νέα γυναίκα προσπαθεῖ νὰ βρῆ τὸ «Θεὸ» ἀνάμεσα ἀπὸ μιὰ χαραμάδα· μὰ και στὸ πρόσωπο τοῦ πατέρα της, και τοῦ ἀντρα της - ἀλλὰ και στὸ σῶμα τοῦ μικροῦ ἀδελφοῦ της. Και οἱ τρεῖς τὴν ἀγαποῦνε σὰν ἄνθρωπο, και τὴν φοβοῦνται σὰν «προφήτη» — μεσάζοντα, δηλαδή, μεταξύ «Ζωῆς» και «Θεοῦ ἢ Τίποτα» —, ἐνῶ ἡ χαραμάδα, πιὸ «πραγματικὴ» στὴν ὕλική κενότητά της, τῆς «δείχνει», ὅταν ἀνοίγη διάπλατα στὸ τέλος, τὸν «Ἀναμενόμενο» στὴν ἐλεινὴ μορφή μιᾶς ἐπιθετικῆς ἀράχνης!.. Και ἡ γυναίκα, πὸν λίγο πρὶν «γνώρισε» τὸ «Θεὸ» στὸν ἀπηγορευμένο καρπὸ τοῦ μικροῦ ἀδελφοῦ της, ζητάει πιά «λογικώτατα» νὰ τὴν ὀδηγήσουν στὸν μόνον πραγματικὸ «παράδεισο» αὐτοῦ τοῦ κόσμου : τὸ τρελλοκομεῖο.

«Τραγικὰ» ὄλ' αὐτὰ ;.. Ἄν ἐπιμένετε : μόνον στὴν ἐγκεφαλικὴ σύλληψή τους. Ὡστόσο, ὅταν σωμαίνη ὁ Μπέργκμαν, και μᾶς δείχνη τὴ χαρὰ, και μετὰ τὴν ἀπελπισία, τὸν ἔρωτα, και μετὰ «τὸν ἐν ζωῇ θάνατο», τότε κείθει· ἀλλὰ ὅταν ἔτσι διανοητικὰ φλυαρῆ, με τὸ *sui(δο)generis* «φιλοσοφικὸ» ὕφος του, εἶναι ἀνυπόφορος... Και σ' αὐτό του τὸ ἔργο φλυαρεῖ πολὺ. Ἀκόμα κι ὅταν οἱ ἡρώες του σωμαίνουν...

Ὁ πατέρας-συγγραφεὺς, ὅταν δὲν γράφη στὸ ἡμερολόγιό του πόσο ντρέπεται γιὰ τὴ σχιζοφρενικὴ περίπτωσις τῆς λατρευτῆς του κόρης τὸν θέλγει ὡς συγγραφικὸ θέμα, ἀναζητεῖ τὴν «ἀλήθεια» - και νὰ πῶς : γράφοντας και ξαναγράφοντας, τὶς ὥρες πὸν οἱ ἄλλοι κοιμοῦνται, «μνημειώδεις φράσεις» — πὸν τὸν ἀφήνουν ὅμως ἀνικανοποίητο — σὰν και τοῦτες : «Προχώρησε ἐπάνω της, με τὸ πρόσωπό του ξαναμμένο...» Ἡ : «Ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶχε μιὰ διάνυγια φθινοπωρινή...» Ἡ : «Συναντήθησαν στὴν ἀκρογιαλιά...» κ.λ. Ἐπίσης, μαζί με τὴν ὑγεία τῆς κόρης του τὸν ἀπασχολεῖ, τρομερά, και ὁ ἄστατος καιρὸς - και δόστου και ἀνησυχεῖ, και ρωτάει τὸ γαμπρὸ του «ἂν βρέξη», «ἂν δέ βρέξη». Κάποτε μάλιστα πὸν περνοῦσε τὶς ἀνήσυχες διακοπές του στὴν Ἐλβετία, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν ψυχρότητα τοῦ κόσμου (ἢ τοῦ καιροῦ), δοκίμασε νὰ αὐτοκτονήσῃ!.. Μὰ ὅταν βρέθηκε στὸν γκαρμὸ μπρός, τὸν ἔλιασε χιονισμένους ἱδρῶς και, ξεχνῶντας κάθε εἶδος κρύου, «ἀνεκάλυψε» ὅτι «ἀγαποῦσε θερμώτατα» κόρη, γιό, ἀκόμα και γαμπρὸ, και γύρισε, γρήγορα-γρήγορα, στὸ «ἀγαπημένο» του «πιὰ» σουηδικὸ πίσω «ρέμα»!

Ὁ δεύτερος ἀντρας, ὁ γαμπρὸς-γιατρός, δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι τάχει τελείως χαμένα, και με τὴ ζωὴ και με τὴν ἐπιστήμη του, ἰδίως ὅταν κόβη — και κόβει συχνά, ὁ διάβολος! — τὸ δάχτυλό του, κι ἀντικρῆζῃ ἔντρομος τὸ αἷμα του.

Ὁ μικρούλης ἀδελφός, παρὰ τὶς ἀφύσικες στάσεις και πράξεις του — γιὰ τὶς ὁποῖες καμμιά εὐθύνη δὲν φέρει οὔτε ὁ ἴδιος οὔτε ὁ Φρόνντ — μόλις γίνῃ ἀντρας — χάρη στὴν ἀδελφή του (πρᾶγμα πὸν ὁ Μπέργκμαν τὸ πανηγυρίζει, συνο-

δεύοντας τὴν πρώτη «εἰσαγωγική» του ἐκσπερμάτιση μὲ τό... «πολὺ πρωτότυπο εὔρημα» μιᾶς καταρακτώδους βροχῆς à la Ντελλύ!) —, ἀρχίζει «νὰ φοβάται» κι αὐτός, δηλαδή... «νὰ γνωρίζῃ τὸ Θεό»!

Καὶ πῶς τελειώνει τὸ ἔργο, ὅστερα ἀπὸ τὴν σωματικὴ συνομιλία ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς; Μὲ ἓνα μεγαλύτερο ἁμάρτημα: τὴν προφορικὴ ἐκείνη συνομιλία πατέρα καὶ γιοῦ, ὅπου ὁ πατέρας καθησυχάζει τὸ γιό: *νὰ μὴν ἀνησυχῇ καὶ πολὺ, γιατί ἴσως καὶ νὰ ὑπάρχῃ Θεός.* — ἢ καὶ «κάτι ἄλλο» (ποῦ προτιμῶ, «φροῦδικὰ» κ' ἐγώ, νὰ τὸ ξεχνῶ).

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ μικρὰ αἰμομίκτης, ἀφοῦ πρῶτα ἔδωσε μιὰ (διφορούμενη ἀλίμινο) συμβουλὴ στὸν πατέρα της: νὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὰ λατινικὰ τοῦ ἀδελφοῦ της — τέτοια συμβουλὴ εἶχε δεχθῆ καὶ κείνη ἀπὸ τὸν πατέρα της, πρὶν ἀπὸ τὸ «φροῦχτὸ συμβάν» — ἔχει πετάξει στὰ οὐράνια μ' ἓνα ἐλικόπτερο.

Ἡ καλύτερη στιγμή τῆς ταινίας: ἡ σκηνὴ τῆς σχιζοφρενικῆς κρίσεως, ὅταν ἡ ἀσθενὴς ἀντιμετωπίζῃ τὸν «Θεὸ· Ἄρῶχνη». Μιὰ τρομερὴ — ἀλλὰ *κλινικὴ* στιγμή — τόσο ἀντίθετη μὲ τὶς «μεταφυσικὲς» || γωνίες τοῦ ἔργου.

Οἱ ἥθοιοι παίζουν «μὲ δέος» τοὺς ρόλους τους, λὲς καὶ φοβοῦνται μήπως, ἀπὸ λεπτὸ σὲ λεπτὸ, παρουσιαστῆ κανένας σουηδὸς *Γκοττό*. Μόνος ἀτάραχος, ὁ ἴδιος ὁ «παντοκράτωρ» καὶ «παντογνώστης» δημιουργός, ποῦ, ὅταν δὲν μᾶς δείχνῃ μιὰ βάρκα ἢ μιὰ βενζινάκατο — ὅπου συγγραφεὺς καὶ γιατρὸς ἀνταλλάσσουν βαθεῖες γαλάζιες κοινοτοπίες — ἐκστασιάζεται ἀπὸ τὸ «θαῦμα» τοῦ φακοῦ του, καὶ μᾶς ἐπιδεικνύει, χωρὶς νὰ βαριέται, τὴν θάλασσα καὶ τὸν οὐρανὸ τῆς Σουηδίας, σὰν «τρισαριτωμένες» φωτογραφίες τῶν παιδιῶν του, σὲ ὅλων τῶν εἰδῶν τὶς ἀκίνητες πόζες, ποῦ δὲ σημαίνουν τίποτε γιὰ κανέναν ἄλλον (μάλιστα μὴ σουηδὸ καὶ μὴ πατέρα τους).

Καὶ μιὰ εἰδικὴ παρατήρησις: Ἑλπίζω στὸ μέλλον νὰ διαλέγῃ χαμηλότερους ἥρωες, γιατί οἱ ἐλληνικὲς ὀθόνες, ἀντίθετα μὲ τοὺς περισσότερους Ἕλληνες κριτικούς, τοὺς ἀποκεφαλίζουν!

Ὅσο γιὰ τὴ μουσικὴ τοῦ Μπάχ — τὸ

μόνο ποῦ δὲν «δημιούργησε» ὁ Μπέργκμαν στὸν *Καθρέφτη* του — θὰ μπορούσε νὰ ὑποκαταστήσῃ ὀλόκληρο τὸ διάλογο.

Τότε ἡ σιωπὴ τοῦ Μπέργκμαν θὰ ἦταν ἀλήθεια χρυσός.

ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΜΠΕΡΓΚΜΑΝ - ἰλμανίφικο Βισκόντι! Κι αὐτὸς ἀγάπες μεταξὺ ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς, πάνω σὲ ἀτρεϊδικὰ «φόντα» καὶ ἐτρουσκικὲς νεκρὲς πολιτείες — καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ «ἀριστοουργήματος»: «*Μακρυνὰ Ἀστέρια τῆς Ἄρκτου*», μακρυνὰ, πολὺ μακρυνὰ ἀπ' τὸν καημένο τὸν Λεοπάρντι, καὶ *βισκοντινώτατα*, θὰ προσέθετα ἐγώ, γιατί ὁ θεατῆς, γιὰ νὰ δῆ τί γίνεται πάνω στὸ πανί, χρειάζεται τὸ φαναράκι τῆς ταξιδέτριας.

«Σοῦ ἔχω πῆ χίλιες φορὲς νὰ μὴν ξεγνύνεσαι μπροστά μου» λέει ἡ Κλάουντια Καρντινάλε στὸν ἀδελφὸ της, κουνώντας συνεχῶς τὰ μάτια της, μιὰ δεξιὰ καὶ μιὰ ἀριστερά, σὰν ὠραία ἀλλὰ λίγο ἀλλοιθωρῆ κοῦκλα, ποῦ ἀγωνιᾷ πότε θὰ τῆς πατήσῃ κανεὶς τὸν ἀφαλό. Ὁ κακὸς πατριός της πάλι, θυμίζει, στὶς δραματικώτερες στιγμὲς του, κακὸ Κωνσταντάρρα κ.λ.

Καὶ ὁ «μέγας» Βισκόντι τὰ παρακολουθεῖ ὅλ' αὐτὰ τελειῶς ἀνυποψίαστος — ἐν ἀντιθέσει μὲ τὸν Μπέργκμαν — καμαρώνοντας τὰ σκοτάδια του καὶ τονίζοντάς τα μὲ μουσικὲς νότες, μερικὲς ἐπηρεασμένες ἀπὸ ἐλληνικὲς «μενοῦλα μου γιατί μὲ πρῶδωσες» ταινίες.

Ὁ ἔρωτας μεταξὺ ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς δὲν πρέπει ν' ἀγγίζεται παρὰ μόνο ἀπὸ μεγάλους ποιητὰς (ὅπως τὸν ἄγγιξε ὁ Τόμας Μάνν σ' ἓνα μυθιστόρημά του ἢ ὁ Βύρων στὴ ζωὴ του). Οὕτως ἢ ἄλλως, τὸ τέλος μιᾶς τέτοιας ἀγάπης, δηλαδή μιᾶς τέτοιας ἐλευθερίας, εἶναι πάντοτε τόσο αὐτοκαταστροφικὸ, γιὰ τοὺς ἐλικρινὰ τολμήσαντες, ὥστε νὰ περιτεῖνῃ κάθε φιλολογία, ποῦ δὲν καταφέρνει τίποτ' ἄλλο παρὰ μιὰ ἐξ ἀρχῆς καταστροφῆ.

Κάθε συμπάθεια, ὁποιοῦ Βισκόντι, καὶ μάλιστα γιομάτη ἱστορικὲς καὶ ὕστερικὲς ἀναδρομὲς, *συμπλεγμένες* «μ' ἀσημικά καὶ χρυσικά / καὶ μὲ γλυκὰ καὶ μαῦρα μάτια», εἶναι μόνο γιὰ κατανάλωση κοινῶν πραγματευτάδων ἢ pour épaeter les critiques!

ΤΑΣΟΣ ΚΑΤΕΔΑΝΟΣ

Ψωμί και πέτρα

Ποιό είναι τὸ ψωμί
καὶ ποιά ἡ πέτρα;

* Ἡμونا πιστὸς σ' αὐτὸ τὸ σπίτι.
Σὰν τὸ σκυλί.

...Σὰν τὸ σκυλί
πὸν τοῦ πετᾶνε πέτρα
ἀντὶ μιὰ σφήνα ψωμί
καὶ τοῦ ματώνουνε τὸ στόμα...

Τὸ ψωμί εἶσαι σύ, ὦ καρδιά μου,
δταν βουρκώγη ὁ οὐρανός,
δταν τὸ στήθος πνίγεται
καὶ ξεκολλᾷς ἀργά-ἀργά ἀνεβαίνοντας
καὶ σέ μασῶ κρατώντας σε στὰ δόντια
νὰ σοῦ φανάξω πρὶν μοῦ φύγης:
Ἡλί, Ἡλί!..

Τὸ ψωμί εἶσαι σύ,
ὦ βρεγμένο
τῆς ποταμιᾶς τοῦ χωριοῦ μου
κοτσιφόπουλο,
πὸν σέ χαϊδεύω -
ἀπὸ τὴν ἔξαρση τῆς ἀγωνίας σου
νὰ πᾶς στὸν τόπο σου, ὦ καρδιά μου!

Τὸ ψωμί εἶσαι σύ,
κι δταν στὰ χέρια σέ κρατῶ καὶ σέ μοιράζω.

Ποιό είναι τὸ ψωμί
καὶ ποιά εἶ-
ναι ἡ πέτρα;

Ἐπὶ τὴν «Ὁδὴ στὸν Πυλιακὸ Ταῦρο»

* Ὡ ἐσὺ πρᾶε, πράσινε δράκε, ἄκακε
κοιλαρᾷ ντυμένε μὲ τὰ μυριστικά σου μούσκλια
καὶ μὲ φεγγερά νεφελώματα,
μ' ἐν' ἀντήλαρο γέλιοι μουρμουρίζεις
κι ἄλλοτε κυλᾷς βογγώντας...

Νά ἡ νύχτα, πέφτει.
Φοράει ἕναν ἰριδόχρσο θόλο σκοταδιοῦ
κ' ἔχει ἀλάργα τέσσερους οὐρανούς
ἀπὸ γαβγίσματα σκυλιῶν
κ' ἕνα τροκάνι...

(Τὶ τραγοῦδι θὰ μᾶς ποῦνε ἀπόψε οἱ γρύλλοι;
Πῶς ἴσως τὰ γένεια τῶν ποταμιῶν θεὰ μεγαλώσουν;..)

Ἡ ἀλαφίνα πού βαρέθηκε τή δασόβια ράτσα της
 ν' ἀντρώνη,
 σκέφτηκε χαριτωμένα
 πὼς πιότερη ἔχουν γλύκα τ' ἀνάλαφρα κορμιά,
 καὶ μὲς ἀπ' τὰ κλαδιά, μὲ κλαμένα μάτια,
 τῆ νέα ἀπόφασή της φανερώνει.

Τὰ παιδιὰ παίζουν,
 τὰ παιδιὰ παίζουν τὸ «τρισκετό» :
 "Ἐνα, δύο, τρία - τρὶς καὶ τό!..

ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΧΡΥΣΟΔΟΥΡΗΣ

Τὸ μεταχειρισμένο ἱμάτιο

Αὐτό μου ἐδόθη, | ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα τῶν ἀποθηκῶν. | Αὐτό ἀπέμεινε, τελευταῖος
 ὡς ἤμουν, | ἀναμένον τῆ σειρά μου, | στὴν ἀτέλειωτη θεωρία | τῶν μυριάδων τῶν
 ἀνθρώπων, | πὸν περιέμεναν ἐπὶ αἰῶνες, | ὑπομονετικά, νὰ ἐνδυθοῦν. || Αὐτό μου ἐδό-
 θη, | «Ὁλίγο μεταχειρισμένο», | λέγει ὁ ἀποθηκάριος | μὲ προσποιητὴ συντριβή. |
 «Δὲν ἔμεινε ἄλλο ἤρθες ἀργά. | Δὲν πειράζει καὶ μ' αὐτό | θὰ μπορέσης νὰ πορευ-
 τῆς. | Ἄντέχει ἀκόμα. | Ἔχει τὴν ἀσκησιὴ καὶ τὴ μνήμη - | θὰ σὲ βοηθήσῃ!»

Καὶ μοῦ ἐδόθη.

Μοιραῖο τὸ σύμπτωμα. | Μὰ ἀρκεῖ νὰ αἰσιοδοξῆ κανεὶς | καὶ κάνει καὶ μὲ μπα-
 λωμένο | τοὺς ἀπαραίτητους βηματισμούς. ||

Ἐεκίνησα, λοιπόν, | μ' αὐτὸ τὸ ἱμάτιο ἀναρριχτὸ | στοὺς ὄμους. | Βέβαια, ἔχω |
 τοῦ ἀποθηκάριου τῆ βεβαίωση | πὼς ἦταν μεταχειρισμένο, | πὼς κάποια ἀνεπαίσθη-
 τη φθορά... | Μὰ ποιὸς παρατηρεῖ | τίς ραφές, τίς μικροελλείψεις ;.. | Ἐγώ, μὴ φο-
 ρὰ βολεύομαι | (κινῶ ἄνετα τὸ σκελετὸ) | σὰν ὄχι μόνο αὐτός, παρὰ καὶ τὸ ἱμάτιο |
 νὰ εἶναι ὀλοκαίνουργο, | μὲ τὴ φέριμα τοῦ ἐργοστασίου | κάποιον κρυφή, | τυπωμένη. ||
 Πλὴν ἡ βεβαίωση πάντα μαζί μου. | Δύσκολοι, βλέπεις, οἱ καιροὶ | κ' ἐδκολώτερα
 περνᾶς | τὸν ἔλεγχο, τοὺς αὐστηροὺς | περιορισμούς, | ὅταν ἐπισεῖς | «βεβαίωση
 ἀποθηκάριου». || Μπορῶ νὰ φωνάξω : | «Κοιτάξτε, κύριοι ἀνέμεινα | εὐγενῶς, σεβό-
 μενος τοὺς νόμους, | τίς εὐθύνες μου ἔναντι ὑμῶν», | δίνοντας προτεραιότητα στὰ παι-
 διὰ | πὸν κρύωναν, | πιστεύων ἀκραδάντως | στὴν ἐπάρκεια τῶν ἀποθηκῶν, | τῆς δη-
 μουργίας. || Κ' ἔλαβον τὸ ἐλάχιστον, | τὸ ἐφθαρμένο ἱμάτιο. | Παρακαλῶ σεβασμόν ! |
 Τιμήσατε τὸν τιμήσαντά σας, | ὑποκλιθῆτε πρὸ τῆς ἀνιδιοτελείας.» || "Ὁμως δὲν ὀμι-
 λῶ. | Γνωρίζω ποῖα | ἡ τύχη τῶν ἱματίων. | (Τὸ μεταχειρισμένο ροῦχο | πολλὰ μοῦ
 ἐδίδαξε.) | Τῆ βεβαίωση τοῦ ἀποθηκάριου | μόνο προσέχω. | Αὐτῆ, θὰ μοῦ χρειαστῆ ; |
 ὅταν φθαρῆ ἐντελῶς | τὸ μεταχειρισμένο ἱμάτιο | καὶ μείνῃ πάλι | ὁ σκελετός μου, |
 διαπορῶν, | μόνος. || Νὰ περισώσω τοῦλάχιστον | ἄλλους, | ἀπὸ παρόμοιο πάθημα, |
 διότι στὰ ἀρχεῖα | δὲν καταγράφονται τέτοιες περιπτώσεις, | οὔτε στὸν τύπο δημο-
 σιεύονται, | μήπως δημιουργήσουν | κακὲς ἐντυπώσεις.

Χωρὶς τίποτα, τίποτα...

Παίζω μὲ ψηφιά, | νὰ χτίσω, | νὰ ἐκφράσω τὸ ἀνέκφραστο..- | τὸν ἑαυτό μου. |
 Τὴν ἐδγλωττία τοῦ πνεύματος | μὲ γράμματα τῆς ἀλφαβήτας | δύσκολα ἀποκρυπτο-
 γραφῶ. | Ὁ ἐπίγονος | ἀπῆλθε πρὸ αἰῶνων, | νὰ ἐρευνήσῃ τὰ ἀπύθμενα | καὶ δὲ γύ-
 ρισε | οὔτε πὸν θὰ γνωρίσῃ. || Δὲ ρίξωσε τὸ φυτὸ | πὸν φύτεψα - | πότισα μὲ αἷμα |
 τίς φτωχὲς λέξεις. | Καὶ γνωρίζω : θὰ φύγω | χωρὶς τίποτα νὰ πῶ, | τίποτα νὰ φντέ-
 ψω, | μήτε σπόρο ν' ἀφήσω | νὰ φτερακῆ στὸν ἀνέμο.

—“Αν θέλετε να μη σας φάν' ο Πάνω ασφαλιστήτε στην εταιρία των Μαυρυμικαλέων”

ΑΔΕΛΦΟΙ ΜΑΚΡΥΜΙΧΑΛΟΙ Α.Ε.

ΑΘΗΝΑΙ - ΔΡΑΓΑΤΣΑΝΙΟΥ 6

230 - 822 / 6

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΔΡΥΘΕΙΣ ΤΩ 1914.

ΡΕΝΟΣ

ΒΟΡΑ ΣΤΟ ΘΗΡΙΟ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΚΟΛΛΑΡΟΥ

Πάρις Τσαυόπουλος

ΟΙ ΑΠΟΣΤΑΤΑΙ

μυθιστόρημα

ΙΚΑΡΟΣ

...Κ' ἡ Πηνελόπη μὲ «Ντε-μι-σέ» κεντοῦσε
προσμένοντας τὸν Ὀδυσσεά!..

ΚΛΩΣΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΙ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

D-M-C : ΜΑΡΚΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ ΠΛΥΤΑ

COMMERCIAL UNION ASS. CO. LTD
NATIONAL INSURANCE COMPANY OF GREAT BRITAIN LTD
THE LONDON & OVERSEAS INSURANCE COMPANY LTD
THE LICENSES & GENERAL INS. CO LTD
L' UNION I.A.R.D.

ΕΜΠΟΡΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ Α.Ε. ΓΕΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΩΝ
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΑΣΤΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Καραγεώργη τής Σερβίας 4
Τηλ. 230.981 (γραμμάι 10)

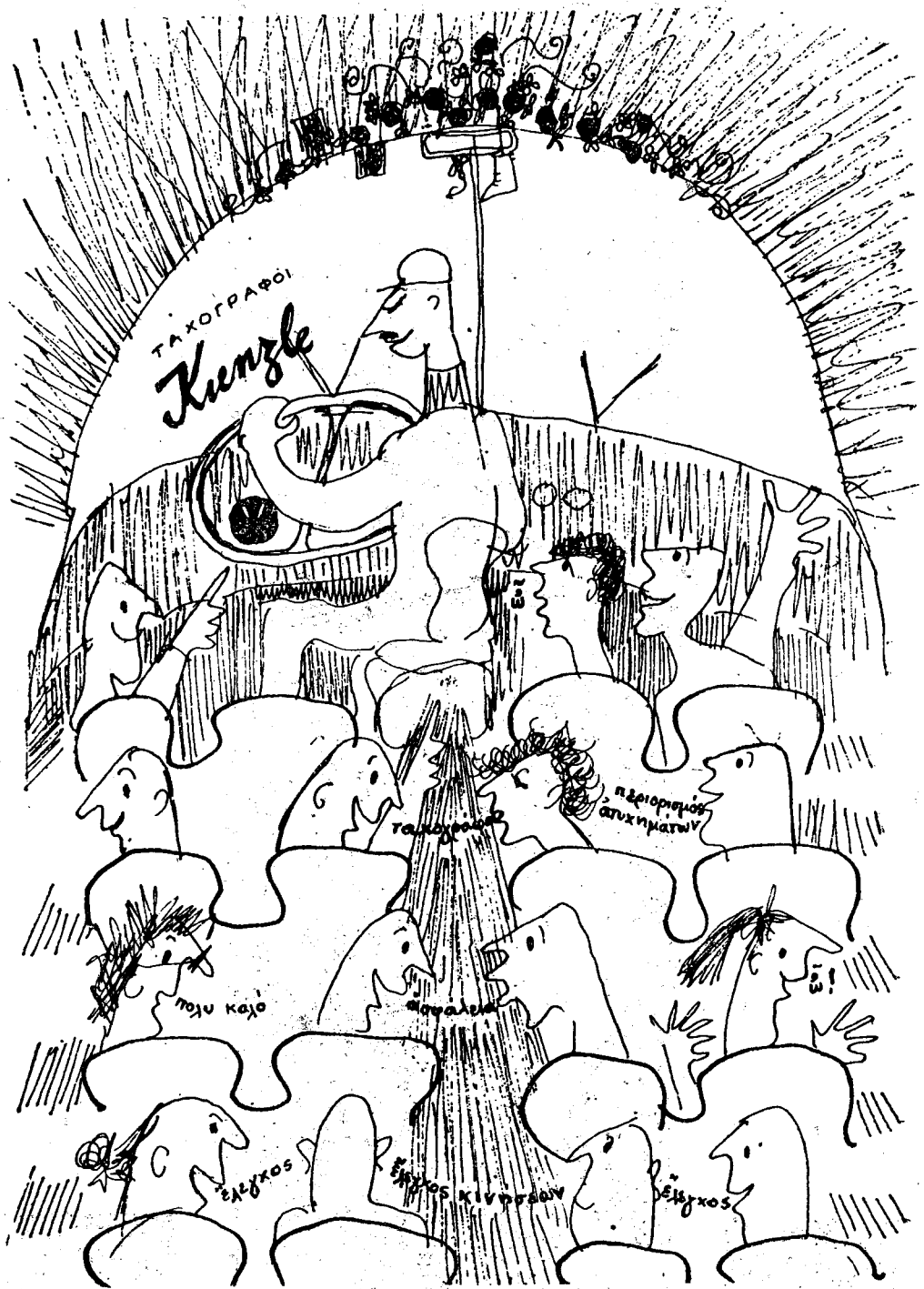
...Μά ούτε και τότε ανησυχείτε, αφού έχετε άσφάλεια!

ΧΤΙΣΤΕ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΟΔΟ ΧΤΙΣΤΕ ΜΕ «ΕΛΛΕΝΙΤ»

ΠΛΑΚΕΣ ΑΜΙΑΝΤΟΤΣΕΙΜΕΝΤΟΥ — Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΟΜΙΚΗΣ
*Ελληνική Βιομηχανία Δομικών Υλικών Α.Ε.—'Ομήρου 8 : 231-244 / 6. — 'Εργοστάσιον Χαλκίδος :
21-67, 34-54. — 'Αποθήκη 'Ασπρόπυργου 'Ελευσίνος : 073-269 — 'Αποθήκη 'Αθηνών : Μιχαήλ Βόδα
26, 821-710. *Εκθεσις 'Αθηνών : Μάρνη 12β, 812-275. Πειραιώς : Βασιλέως Κωνσταντίνου 6, 423-437
ΓΑΙΚΟ ΤΟΥ ΑΤΟΜΙΚΟΥ ΑΙΩΝΟΣ, ΠΟΥ ΚΑΤΑΡΓΕΙ ΜΙΑ ΔΕΚΑΔΑ ΦΥΣΙΚΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ

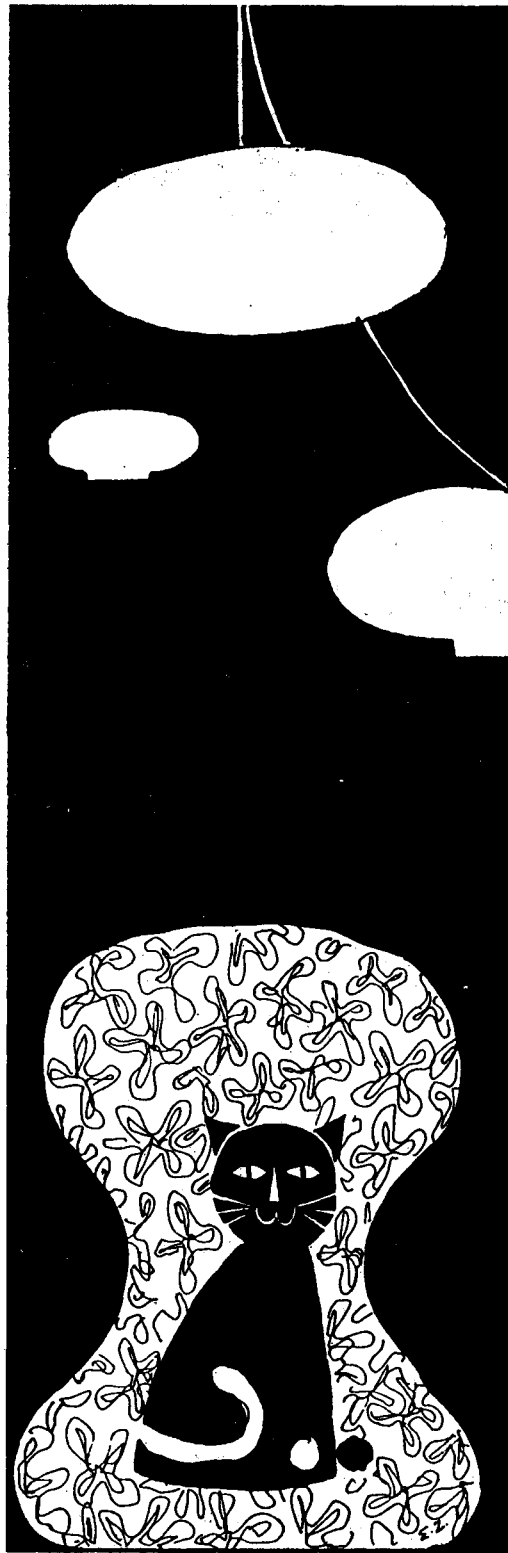

Σ. Ζ.

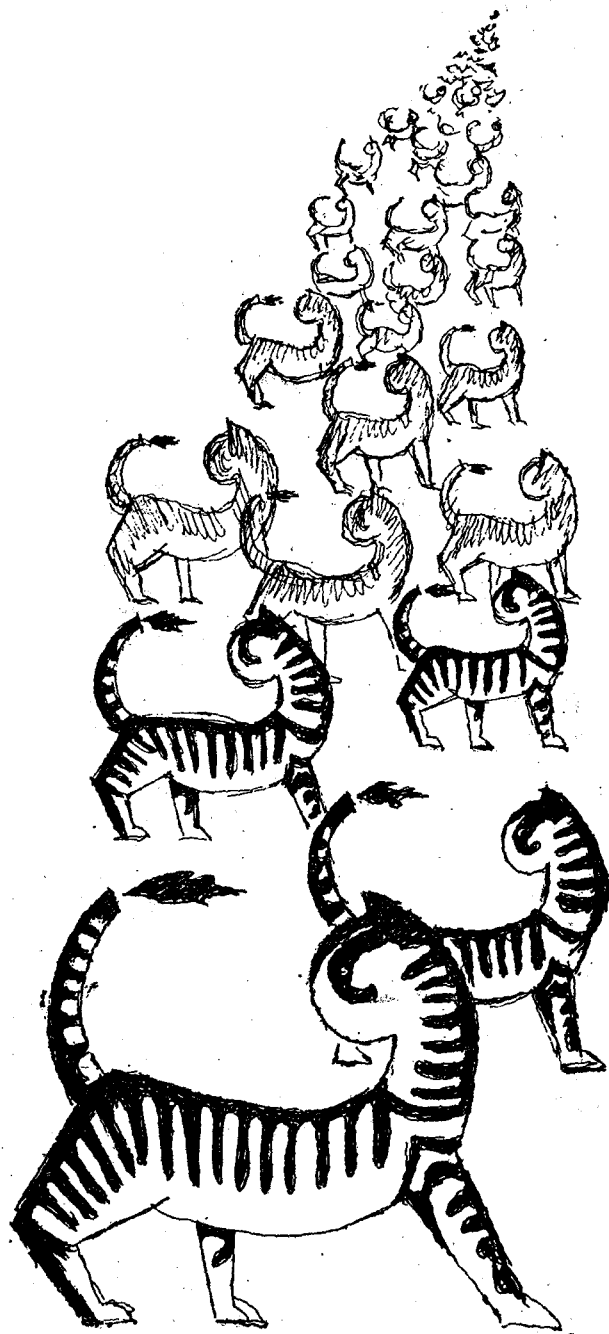
ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΙ ΤΑΧΟΓΡΑΦΟΙ KIENZLE

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ: «Α. Ε. ΑΕΩΝ» — ΟΜΗΡΟΥ 8, 632-711 | 5
ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ: ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΑΘΗΝΩΝ, 90, 534-696, 538-129

ΗΛΙΑΣ
ΚΑΡΑ-
ΚΑΖΗΣ

ΦΩΤΙΣΤΙΚΑ
ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΕΙΣ
ΒΥΚΟΠΡΕΣΤΙΩΣ
625-110.616456

AGIPGAZ

ΣΤΑΔΙΟΥ 43 - ΤΗΛ.: 223-069

Χρόνια τώρα....

... ή Μουσική είναι μιὰ έκφρασις τέχνης.

Γι' αυτό τόν λόγο ή ΦΙΛΙΠΣ προσπαδεί νά κατασκευάζη δίσκους ποιότητος.

Μέ τούς ειδικευμένους τεχνικούς της και τήν άπαράμιλλη τεχνική της κατώρρωσε νά διεισοδή εις τόν χώρον τής διεθνούς λαϊκής μουσικής. Οι τεχνικοί της διέσχισαν ήπειρους διά νά ανακαλύψουν και συλλέξουν ό,τι καλύτερο υπάρχει εις τήν μουσικήν και τούς έκτελεστές της.

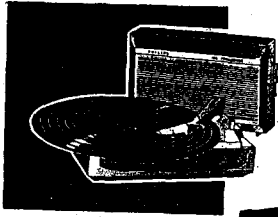
Ήδη κυκλοφορεί μιá πλήρης σειρά τών έργων του Μοζαρί.

Επίσης σειρές μοντέρνας μουσικής εκτός συναγωνισμού.

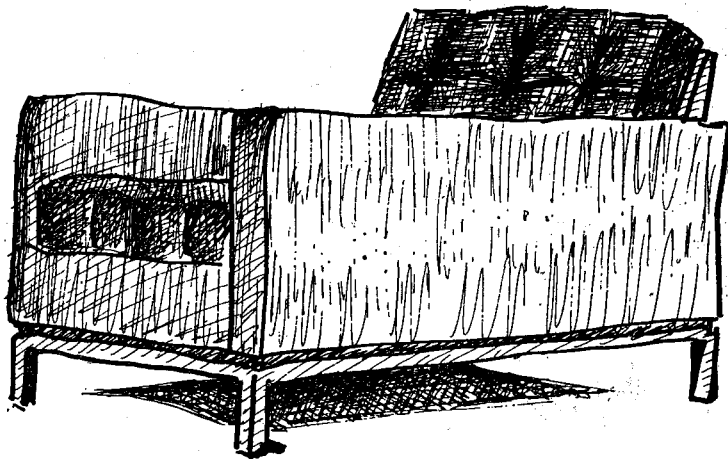
Ο Βεεθόβεν και ο Βερίοζ, ή μοντέρνα jazz και ή Γρηγοριανή Βυζαντινή Μουσική εύρισκονται μεταξύ τών άπαραμίλλων εκτελέσεων τών δίσκων ΦΙΛΙΠΣ.

Η ΦΙΛΙΠΣ κατασκευάζοντας δίσκους καθώς και μιάν άπαραμίλλων σειράν rock - up και ήλεκτροφώνων διά τήν άναμετάδοσίν των προσφέρει εις τό διεθνές μουσικόφιλον κοινόν ό,τι τελειότερον έχει νά επιδείξη ή διεθνής βιομηχανία.

Έμπιστευθήτε τήν **ΦΙΛΙΠΣ**

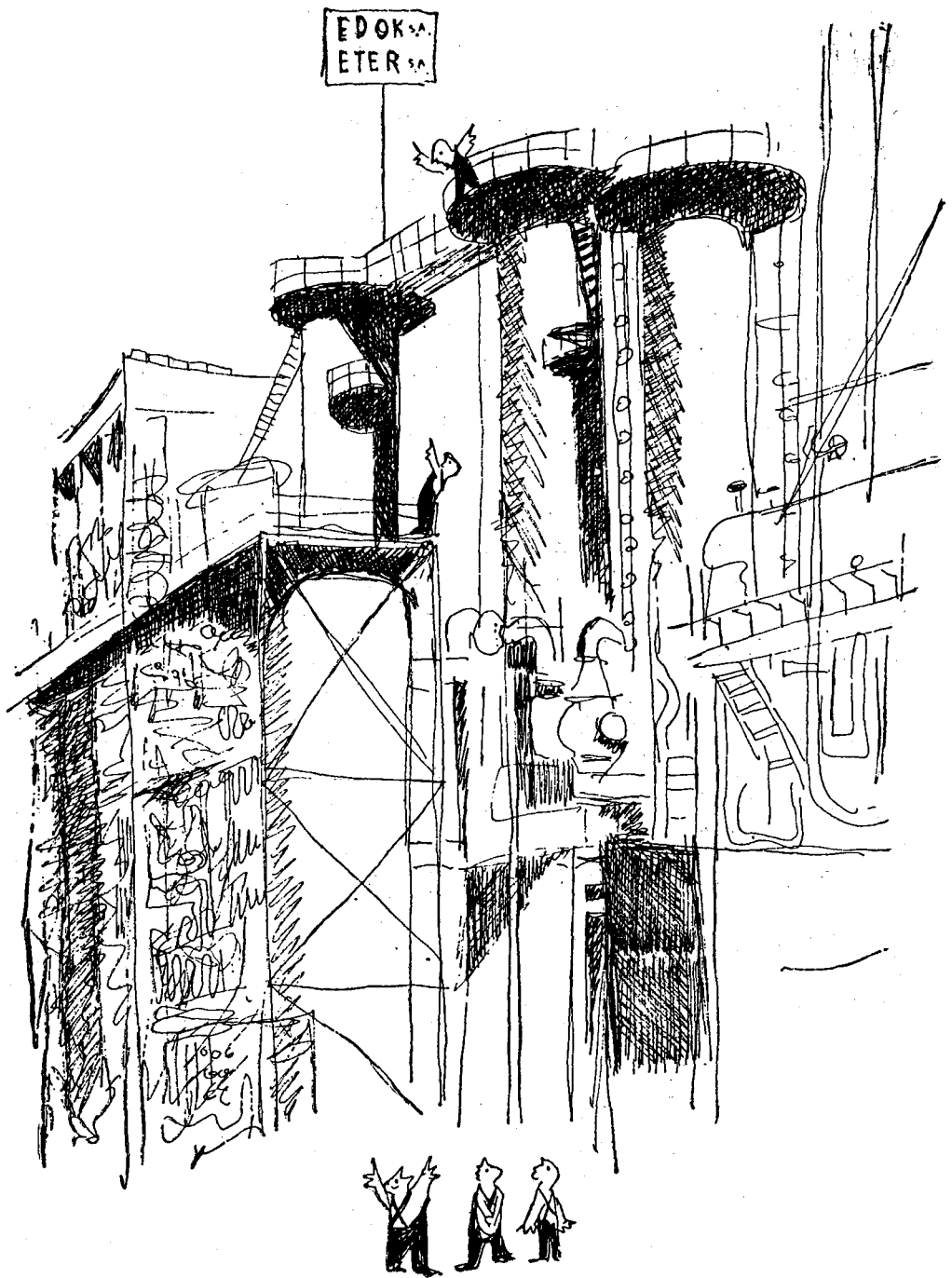

υπασσιμό

“Ένα έπιπλο Βαράγκη είναι ένα έργο τέχνης. Συνδυάζει την παράδοση ενός αιώνας κλασσικής έπιπλοποιίας, με την επαναστατική τεχνική τής έποχής μας. Οί νέες συλλογές Βαράγκη έχουν σχεδιασθῆ με βάση την κλασσική γραμμή - την γραμμή που είναι άπρόσβλητη από τὸ χρόνο. Κάθε κομμάτι τους είναι ένα υπόδειγμα κλασσικού ύφους. Δέν θά «γεράση» ποτέ.

ΒΑΡΑΓΚΗΣ - ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 25

Ο ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΣ ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗΝ ΚΑΙ ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 57 – ΕΔΟΚ / ΕΤΕΡ – 629-971 / 5

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ

Πού ἀρνιψίει ὁ νοῦς σας;
Στὴν Ἰταλία,
ΤΣΣ ΕΡΜΗΕ
ΤΣΣ ΠΗΓΑΣΟΣ
ΣΣ ΑΤΡΕΥΣ
(γιά ἐπιβάτες καὶ γέρι-μυῖς)

Στὴν Κύπρο;
ΤΣΣ ΠΗΓΑΣΟΣ
ΣΣ ΑΤΡΕΥΣ
(γιά ἐπιβάτες καὶ γέρι-μυῖς)

Στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου;
ΜΥ ΣΕΜΙΡΑΜΙΕ
Διήμερες καὶ πενθήμερες
κρουαζιέρες

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ
ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΝΑΣ 2
ΠΕΙΡΑΙΑΣ
410-562 ; 477-946, 975-655

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΧΑΡΤΟΠΟΙΪΑΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1924

Γενική διεύθυνσις: Πανεπιστημίου 10 (Τ.Τ. 134)
625-401/3, 626-341

Έργοστάσια ἐν Αἰγίῳ: 4-02, 4-03
Ἀποθῆκαι Ἀθηνῶν: Βουλῆς 6. Τηλ.: 233-170

ΟΛΑ ΤΑ ΕΙΔΗ ΧΑΡΤΟΥ
ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΩΝ

Χάρτης γραφῆς καὶ τυπογραφικός, περιτυ-
λίξεως, ἀδιάβροχος, περγκαμὲν λευκὸς καὶ
χρωματιστός, «πετσετόχαρτον», χάρτης «ύ-
γείας» - «μπριστόλ», «νόρμες», χαρτόνια
καπνοβιομηχανίας κ.λ.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Δ. Πολυζόπουλος & ΣΙΑ Ρογκότη 4,
75-509, 79-831

ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ΠΑΠΥΡΙΣΚΟ